

KJØBENHAVNS
RAADHUS
BIBLIOTHEK

EXLI * BRIS

Tale

i

Selskabet for Efterslægten

paa

dets Stiftelsesdag

den 4de Marts 1838

af

Dr. J. P. Mynster,

Biskop over Sjællands Stift.

Kjøbenhavn.

Trykt hos Directeur Jens Hostrup Schults,
Kongelig og Universitets-Bogtrykker.

D n 1

09.376

2f89

1838-84

Selbstverlag des Verfassers

1838

des Verfassers

den 1. März 1838

18

Dr. J. W. Müller
Verlag des Verfassers

4610

Verlag des Verfassers

Verlag des Verfassers
Königliche Universitäts-Bibliothek

1

Sdette Samfund, navnfundigt, agtet, elsket saa langt som Danmarks Grændse naaer, fremtræder paa denne dets Høitidsdag, lige riig paa sionne Minder og paa glade Forhaabninger, en Mand, som ellers ikke har den Ære at tælles blandt Samfundets Medlemmer. Det er dog kun tilfældige Omstændigheder, der have forhindret dette. Saa snart min Siel begyndte at tørste efter Kundskab, hagede allerede Barnet hen mod disse Sale, som just dengang bleve aabnede, og misundte sine Jævnlinge den Lykke, der blev det selv negtet, at kunne sidde paa disse Bænke, og indlades i de Videnskabers Helligdomme, som hidtil kun havde været tilgængelige for Faa. Saa snart mit Bryst begyndte at hæve sig i Følelser for Borger-værd og Borgerheld, knyttede Forhaabningen sig til det Liv, som her begyndte at udvikle sig, til de Mænd, som her vare sammentraadte, hvis Hædersnavne lode alle vegne i Folket, til de Spirer, hvilke de plantede og pleiede. Halvhundredte Aar ere siden forløbne, og naar vi tænke tilbage paa dette Tidsløb, da vide vi vel, hvor mange, og deriblandt hvor sionne og lovende Plantninger Omvæltningerne i det offentlige og i de Enkeltes Liv have

forstyrret; men hvo der seer omkring sig med aabent og klart Die, bliver ogsaa allevegne en Bært vaer, som trodsede Narstidernes Omverling, trodsede Stormene, og stedse udbredte sig rigere og stionnere.

Hvor glædeligt er det at tale herom just paa dette Sted, thi ere vi ikke her ligesom midt i en ædel Plantning, som, først anlagt, siden fremelsket, af dygtige og kierlige Hænder, aldrig stod i stionnere Bært, end just nu? Men da jeg, stedse henkaldt andensteds ved mangehaande Arbeider, ikke har kunnet have end den mindste Andeel i den her vundne Fortieneste og Hæder, maatte det være mig des kierere at finde Leilighed til at udtale Noget af det, jeg saa ofte har følt, naar i den lange Række af Nar mit Die eller min Tanke dvælede ved denne gamle Bygning, i det jeg velvilligen blev indbudt til i Dag at indtage den Plads, som ved samme Anledning er bleven beklædt af saa mange Fædrelandets Mænd, til hvis Navne jeg sikkerligen ønskede, at mit maatte Fortiene, at tælles, af Mange, hvis Tab Medborgere endnu beklage, efterat de ere indgangne til hæderlig Hvile, og af Mange, hvilke vi endnu med Glæde og Erkiendtlighed see at virke iblandt os, hvad enten deres Røst ellers ofte høres paa andre Steder, eller den her desto kierere blev fornummet, fordi kun fieldne Anledninger formaaede dem til saaledes at træde frem.

Men hvilket Gønne finder jeg for min Tale, værdigt Stedet og Dagen? — I, denne Skoles Disciple, Eder tilhører dog egentlig denne Fæst: hvorom taler jeg her

for Eder, saa at min Tale kunde finde Indgang, kunde vække gavnlige og kiære Forestillinger, som det sommer sig for denne Time? I see her for Eder de almeenhædrede Mænd, som, uagtet deres mangfoldige andre Sysler, uegennyttigen paatog sig det Hvery, at være Eders Skoles Forsorgere og Styrere; naar I spørge Eder selv, hvorved de vandt deres Hæder, da, hvor forskjellige endog deres Steder i Samfundet og deres Fortienester ere, ville I dog alle svare: ved deres Arbeide. I see hos Eder Eders Lærere, de Mænd, som have den vigtigste Andeel i denne Skoles Flor, uden hvis Flid og Iver alle de Midler, der bringes tilveie, alle de Foranstaltninger, der træffes, dog Intet vilde udrette; naar I da spørge Eder selv, hvorved de vinde Krav paa Eders Taknemmelighed, baade nu og i Eders hele Fremtid, da paastionne I sikkert al den Velvillie og Kiærlighed, hvormed de omslutte Eder, men disse alene kunde dog ikke udrette det, og det egentlige og almindelige Svar er: ved deres dygtige og trofaste Arbeide. Vende I Tanken til Eder selv, spørge I Eder selv, hvortil man søger at anholde Eder, hvorved I vinde Forældres, Læreres, Eders egen Tilfredshed, da er atter det almindelige Svar: ved Arbeide, alvorligt, uførtroent, retskaffent Arbeide; og ligesaa meget som det er Formaalet for de Aar, I tilbringe i Skolen, at I skulle vinde Kundskaber, som siden kunne være Eder gavnlige, ligesaa meget er det Hensigten, at I her tidligen skulle vænnes til Anstrengelse og Flid, til Arbeide.

Dette er nu visseligen ikke en ny Betragtning, at ethvert Menneſte er beſtemt til Arbeide, og at det er derved ethvert Gode og enhver Hæder ſkal vindes. Og dog vover jeg nu her at gientage den gamle, den af Alle erkjendte Sandhed; jeg veed ikke bedre at benytte de Dieblikke, der ere mig forundte, end ved, ſaavidt min Roſt formaaer det, at forkynde

Arbeidsomheds Brits.

Vi hore maaffee i nærværende Tidet fuldt ſaa ofte Virkſomhed anpriſe; thi viſſelig fortiene diſſe Tider den Roes, at den Sløvhed og Dorſthed, hvortil den menneſkelige Natur kun er altfor tilbøielig, mere og mere ſtraffes med den forſtyldte Vanære, at den beqvemme Ro, hvortil ſaa Mange gierne onſkede at kunne overgive ſig ſelv, og deres egen, og alle Andres Tilſtand, mere og mere afbrydes. Men ſaaviſt ſom den Arbeidsomme ogſaa er virkſom, ſaa gielder dette dog ikke omvendt. Der er en urolig Virkſomhed, ſom ofte ſætter mange og ſtærke Kræfter i Bevægelse, men til intet eller et ringe Formaal, ſom glæder ſig mere ved det lette Arbeide, at nedbryde, end ved det langſomme og ſvære, at opbygge, ſom ſtedſe ſtetter nye Tankespind af Foretagender, hvis Muelighed, Retmæssighed, Gavnlighed den ikke har overveiet, hvilke den fordrer udforte af Andre, medens den ſelv ikke vil møde eller overvinde Vanſtelighederne, mener ſig for ophøiet til at agte paa det Ringes, uden hvilket det Store dog aldrig kan komme iſtand, og iler fra Get

til et Andet. Vi negte ikke, at denne Virksomhed jo stundom kan stifte Gavn, kan tiene til at vække de Efterladne, til at begynde, hvad siden en bedre Stræben fuldfører; men er den dog ikke at ligne ved Vinden, som stundom gunstig oppuster Baadens Seil, og fremkynder dens Fart, men derefter igien standser, og overlader den til sig selv, eller endog vender sig til det modsatte Hjørne, og Baaden maa da mojsomt kæmpe mod den Kraft, der skulde hjælpe den frem. Derimod er Arbeidsomheden at ligne ved den rige, udtømmelige Flod, som altid er tilrede, altid rinder i samme Retning, altid bærer de Byrder, der betroes den, hen mod det Sted, hvor de skulle komme, altid driver de gavnrige Hiul, hvilke den skal sætte i Bevægelse.

Naar vi kalde hiin urolige Virksomhed forfængelig, da mene vi det i Ordets dobbelte Betydning, saavel nemlig, fordi den higer efter Daarers Beundring, efter et Dieblisks glimrende Roes, der er saa forsiellig fra den sande Gæ, som Pol er fra Pol, som ogsaa, fordi den griber Skinnet istedetfor Virkeligheden, leger med Overfladen, og ikke trænger ind til Grunden. Derimod ligger det i Begrebet af den ægte Arbeidsomhed, at den er grundig; thi Den, der kun elster Bevægelsen for Bevægelsens Skyld, kan nøies med løse Tanker, med hastige Beslutninger; men Den, der virkelig vil have et Arbeide fuldført, maa ogsaa først overveie sit Foretagende i grundig Eftertanke, han maa see det Værk, der skal fremstaae, i bestemte Omrids, uddanne det i klare Vil-

leder; han maa forestille sig Hindringerne, og betænke, hvorledes de kunne bringes tilside, og ikke blot for Diebliffet, saa at de siden samlede sig des stærkere, men hvorledes de ganske kunne betvinges; og dernæst, naar han lægger Haanden paa Værket, iler han ikke med at kunne fremstille Noget, hvilket han kunde vise den nysigne Mængde som sin Gierning, men hvilket han da ogsaa snart atter maatte begynde forfra; men, dersom der ere Mangler at afhjælpe, da gjør han det som den forstandige Læge, der først renser Legemet, inden han tillukker Saaret, at det ikke atter skal frembryde smerteligere og farligere; dersom der er en Bygning at opføre, da lægger han først den faste Grundvold, at, naar Regnen falder, og Vandlobene komme, og Veirene blæse, Bygningen ikke skal rokke.

Den ægte Arbeidsomhed er dernæst stadig og utrættelig. Den første Tanke om et stort og skiont Værk fremstaaer saa let i den Begavedes Siel, det er som ved et Under, en høiere Indgivelse; med Kierlighed og Lyst udmaler han Billedet deraf, og i de lykkelige Dieblikke synes der kun faa Skridt mellem at begynde og at fuldføre. Men Virkeligheden viser det anderledes. Der reiser sig ingen Bygning, uden at først det raae Stof maa bearbejdes og bringes tilstede, uden at derefter Steen maa lægges paa Steen, og befæstes i den rette Følge; der staaer ingen Billedstøtte i dens Skionhed, uden at først Marmoret maa brydes ud af Biergets Dybder, maa føres did, hvor det skal bruges, mangan

Gang forkastes som udueligt og ombyttes med et andet, uden at hver Deel af den skionne Skikkelse maa bringes frem af den haarde Steen, maa erholde sin Fuldendelse, maa bringes i Overeensstemmelse med de øvrige Dele; eller — for at see hen til Det, der her ligger os nærmest — der modnes ingen Kundskab i den Unges Siel, uden at Gienstand efter Gienstand maa bringes ham nær, Sætning efter Sætning, Regel efter Regel maa indprentes, gientages, anvendes. Og under alt dette møde der Hindringer, som forud ikke kunde beregnes, Afbrydelse, som ikke kunne afværiges; ofte synes baade Midler og Gyne at mangle. Da er det, at den Flygtige — flygter; men den Arbeidsomme bliver ved sin Gierning, og gjør, hvad hver Dag, hver Time fører med sig, og trættes ikke ved at foie Steen til Steen, og Ord til Ord; efter enhver Afbrydelse vender han tilbage til sit Arbeide, indtil det staaer der færdigt. — Færdigt? Ja, det enkelte Arbeide bliver færdigt — og hvo skulde ikke kiende den Tilfredsstillelse, der ledsager Forestillingen om, at et Værk er bragt til Ende? — men Arbeideren bliver aldrig færdig; Gud forbyde, at Noget af os, medens der endnu er Tiid og Kraft tilbage, skulde mene at have fuldendt sit Dagværk, saa han nu kunde lægge Hænderne i Skiodet. Livet har stedse nye Fordringer, og medens det ene Arbeide rykker frem, komme indvortes eller udvortesfra Tilskyndelser, hvilke den Arbeidsomme ogsaa i sin Tiid følger, og lægger Haanden paa det nye Værk, og saaledes stedse fort, indtil han maa overlade det sidste,

som han ikke kunde fuldende, til dem, der skulle være efter ham. Skulde vi ønske, at dette var anderledes? Skulde vi virkelig ønske, at der maatte komme en Tid, da vi turde sige, vi vare færdige med den os beskiftede Gjerning, at Sielen maatte werde saa tom, saa den Intet mere begierede og tilstræbte, at vore Dage maatte werde saa øde, saa de ikke mere udfyldtes med nogen- somhelst Bedrivt?

Nei! Vel er vort Arbeide ofte en svær Moie, finder ofte Hindringer i os og udenfor os, bringer os ikke sjelden i Striid med Andre, og med vore egne Tanker; men dog være Gud lovet, at, ligesom han selv stedse arbeider, frembringer, danner og ordner, han saaledes ogsaa beskiftede os til Arbeidet. Thi dersom Arbeidsomheden paa lægger os tunge Byrder, da skienker den os ogsaa riig Løn, riig Velsignelse.

Henvende vi fremdeles Betragtningen hertil, da lader os først nævne den indvortes Løn, som ikke skal udeblive. — Gyner og Gaver ere forsiellige, men hvor udmærkede de endog kunne være, trænge de dog alle til Udvikling og Dannelsse. Og hvor ofte saae vi ikke de skionneste Anlæg henvisne uden Frugt! hvor ofte hilfede ikke de gladeste, de, som det syntes, meest grundede Forhaabninger den Uinge ved Indtrædelsen paa hans Bane, men Narene randt hen, og de opfyldtes ikke! hvor ofte saae vi ikke Manden, som havde begyndt med priselige Idrætter, at standse midt paa Veien, og Udueligheden at udslukke een Gyne efter den anden! Thi dette er Gf=

terladenhedens retfærdige, udeblivelige Straf, at ved den Gyverne mere og mere søves, at Alt mere og mere synes, og efterhaanden virkelig bliver, den Efterladne uopnaaeligt og uoverkommeligt, at Livet, det sande, virkelige Liv, i ham døer, maaskee inden det ret havde begyndt at yttre sig, at han i aandelig Henseende ældes og affalder, medens Legemet maaskee endnu længe er sundt og kraftfuldt. Og det er ikke den forfængelige, den, hvis vi maae udtrykke det saa, letfærdige Virksomhed, der kan give det indvortes Liv Sundhed og Styrke; det er kun den rette, den grundige og ufortrødne Arbeidsomhed, der vækker Gyverne, skærper Estertanken, styrker Kraften, der udvikler Alt, hvad der er i Mennesket. Og sandelig, der er i ethvert Menneske nedlagt langt Mere, end det ofte synes; og medens Det, der ligger nær ved Overfladen, snart kan findes og bruges, da bringer kun Flid og Anstrengelse Det frem, som er i den dybe Grund, men dette er ofte langt ædlere og varigere. Hvor ofte erfares det ikke, at under Arbeidet skionne, gavnrige Gyver udvikles der, hvor den flygtige Sagttager ikke formodede dem, og at de søges efterhaanden, som de søves; thi dette er Betsignelsen over Arbeidsomhed, at hvo som har, ham skal gives; derimod, hvo som ikke har, ikke erhverver og bruger, ham skal endog Det fratages, som han har.

Fremdeles maa Arbeidsomhed nødvendigigen bidrage til, at Tænkemaaden forædles. Vel tør jeg ikke negte, at der kan gives en Arbeidsomhed, henvendt paa saa

verdslige, egennyttige, forfængelige Diemeed, at den høiere Stræben derunder gvaales. Dog synes det mig, som om den Samling af Sindet, den faste Henvendelse til een Gienstand, uden hvilken ingen stadig Arbeidsomhed kan finde Sted, maa være blandt de kraftigste Midler til at helbrede Sielen fra Daarlighed, Sandselighed og Forsængelighed; jeg veed ikke, hvorledes hvad vi kalde retskaffent Arbeide — og kun om dette er Talen her — kan udføres uden et retskaffent Sind; det forekommer mig, som om stadig Trostløshed i vor Tjeneste, uagtet al den Allyst, der er uadskillelig fra den menneskelige Svaghed, uagtet alle de Hindringer og Vanskeligheder, der ere uadskillelige fra den menneskelige Tilstand, ikke kan vedligeholdes uden levende Tanke om Ham, som sætter Tjenerne Hver til sin Gjerning, og hvem Tjeneren er Regnskabskyldig derfor, og som om Arbeidet, der jo dog idelig maa sigte til Andres Vel, maa vække og nære Kierlighed til Medmennesker; der er i Arbeidet saa idelig Anledning til med Ydmyghed at erkiende, hvor Lidet vi formaae, hvor snart vore Gyner og vor Kraft have naaet deres Grændser, men da atter saa idelig Opfordring til at befæste Tilliden paa Ham, hvis Kraft fuldkommes i vor Skrøbelighed, at jeg ikke indseer, hvorledes den Arbeidsomhed, vi anprise, ikke skulde indvirke paa det hele Sind til det Gode. I det mindste er saa Meget vist, at uden den ere alle saakaldte høie Tanker, og skionne Følelser, og ædle Bevæggrunde kun som en lydende Malm eller en klingende Vielde. Eller kunde vel Noget blandt

alle dem, paa hvilke vi skue tilbage som paa vor Slægts Prydelser, hvor store og rige endog deres Gaver vare, have vaakt Samtids og Eftertids Beundring, dersom de ikke i Arbeidsomhed havde stræbt frem til det Maal, hvilket de naaede?

Men Glæde, siger man, den er jo dog den egentlige indvortes Løn, som vi attraae med al vor Stræben. Vi ville nu ikke gaae irette om Udtrykket, ikke indlade os i Undersøgelsen om hvad der skal være den sidste Bevæggrund for Menneskets Handlinger; vi ville indrømme, at hvad der bringer virkelig Løn, maa ogsaa bringe Glæde. Men har da Arbeidet ingen Glæder? Skulle vi maastee dele Livet i tvende, og meget ulige, Dele, hvoraf den ene har de mange Arbeidstimer, og kalde den streng og mørk og ulystelig, og den anden har de faa Dymuntringstimer, hvori vi kunne vorde glade? O! vi ville visstseligen ikke lade haant om noget Blomster, der vorer ved vor Bei, om det end ingen anden Bestemmelse har, end den, at forlyste os med sin Skønhed og Duft, vi ville ikke forstydte nogen eneste usfyldig Livsglæde, men hellere bevare og pleie det barnlige Sind, som kan glæde sig ved Lidet. Men det er dog først Arbeidet, der giver Ret til Livets øvrige Gøder, og giver dem deres fulde Lyst; det er først Arbeidet, der giver Livet dets rette Værd og Betydning, og bringer den rette Tilfredshed i vort Sind. Vel Den, som tidligen vænnedes til at udrive sig fra Drøselighedens Tillokkelser, men ogsaa dens Dvaler, som tidligen

lærte at fylde Sielen med de Tanker, Timerne med de Idrætter, der høre til hans Kald, som erfarede, hvorledes bittre Grindringer kunne glemmes, dybe Sorger kunne lindres i redeligt og stadigt Arbeide. Livets Nødvendighed, Evang og Erang, driver ogsaa til at arbeide, men, ligesom et helligt Ord siger os, at Herren elsker en glad Giver, saaledes tør vi ogsaa sige: Herren elsker en glad Arbeider. Ogsaa Mennesker elste en saadan.

Vi have hidtil kun talt om Arbeidets indvortes Løn, i Mennesket selv, men det søger jo ogsaa en udvortes Løn i sine Frugter. Dog turde vi maaskee mindre sikkert love denne i det Enkelte, vi tør ikke sige, at ethvert, om endog forstandigt, redeligt, ufortrødent, Arbeide frembringer den ønskede Virkning, tør ingenlunde sige, at ethvert Arbeides Værd kunde dømmes efter Det, som udrettes derved; thi mangen Gang bringer selv det dygtigste Arbeide liden eller ingen Frugt, medens det langt ringere skaffer rigelig Høst, fordi det fandt beleilige Tider. Men just derfor prise vi det vedholdende, utrættede Arbeide, fordi det giennem de ugunstige Tider kæmper sig frem til de beleilige, der stedse afløse hine; derfor prise vi Sædemanden, naar han bliver ved at saae, skøndt han har erfaret, at den Sæd, han tilforn udstrøede, mangen Gang blev nedtraadt, mangen Gang faldt paa Steenbund eller mellem Torne, bliver ved, fordi han veed, at Sæden ogsaa kan finde god Jord. Lader os vende Tanken tilbage til Det, hvorfra Salen begyndte. Hvor Meget have ikke de Hædersmænd, som stiftede dette

Samfund, arbeidet for i deres tildeels lange Liv; det vederfores sikkert dem, som os Andre, at Meget deraf syntes frugtesløst; men i tillidsfuldt Haab fore de dog fort at arbeide. Selv i det de grundede dette Samfund, var der Mere, der svævede dem for Die, og hvorpaa de begyndte; det Dyrige har ikke høst samme Held, men denne Skole fandt stedse beleiligere Tider, den er stedse fremblomstret skønnere, den bestaaer til Gavn for den nærværende og den kommende Slægt, og til Ære for den forbigangne. Vende vi Tanken til Det, der er nærmest for os, da veed Enhver, hvor mangfoldigt, langvarigt, ofte hvor møjsommeligt Læreren Arbeide er; desværre veed ogsaa Enhver, at Læreren Gliid ofte synes spildt, eller kun at skaffe ringe Frugt; dog taber den samvittighedsfulde Lærer ikke Modet, han søger at vække den Slumrende, at anspore den Langsomme, at befæste den Ustadiige, og ofte lykkes da Det omsider, som først syntes ganske at mislykkes; men dersom endog Arbeidet her og der virkelig er forgieves, da lønner det igien ofte paa andre Steder den troe Stræben med de glædeligste Frugter.

En saadan Løn see ogsaa denne Skoles almeenhædrede Forstander og dens agtværdige Lærere i denne Time, i hvilken det forundes dem at kunne fremstille Lærlinger, hvis Lyst og Gliid er kommen deres egen imøde, og hvilke de have kunnet anbefale som Bestyrelsens Dymærksomhed fortrinligen værdige. Ogsaa mig, skiondt den Fremmede, er det en Glæde at see videlystne, haabfulde

Disciple for mig, og at kunne overrække dem de Belønninger, som ere dem tilkiendte. Træder altsaa nærmere, og modtager de Pant paa Belvillie og Tilfredshed, som ere betroede i min Haand.

(Præmierne udbeesttes).

Disse Gaver, dyrebare ved det Sind, hvormed de bestemtes Eder, som ogsaa i Hiemmet ville drage Fædres og Modres Die velsignende til Eder, ere Eder nu rakte i en Høitidstime; de ville i Fremtiden minde Eder om skønne og gode Barndomsdage, om de Steder, hvor I samledes med Eders Jævnlige, om de Forventninger, hvormed omhyggelige og kjerlige Lærere betragtede Eder; de ville mangen Gang ligesom spørge Eder, om I have opfyldt, om I fremdeles ville opfylde, hvad man lovede sig af Eder.

Der ere Flere, hvilke det er mig overdraget at nævne med Roes som Skolens særdeles kiere og haabfulde Disciple.

(Navnene oplæstes).

Vi have ikke frygtet for at vække eller nære Forfængeligheden, i det vi tilkiendte Eder denne Udmærkelse. Det er til en langt bedre Følelse i Eders Bryst, vi have vendt os, til den rette Gretierhed, der ikke vil blive tilbage, der betragter enhver Opmuntring som en ny Forpligtelse til stedse at stræbe videre frem, der i ethvert

Pant paa Tilfredshed paastikker en Ytring af Omhu
 og Kierlighed, som bør giengieldes.

I nu, som allerede lønede Eders Læreres Glid,
 vorder ikke lunkne, men stræber stedse at retfærdiggjøre
 den gunstige Dom, der tidligen blev fældet om
 Eder. I Andre, vorder deres Efterfølgere, i det I be-
 flitte Eder paa Alt, hvad der er godt og elskeligt og prise-
 ligt. Og I Alle, som her have Eders Læreaar, takker
 Gud, at I tidligen fortos hidhen, hvor de Gyner, der
 endnu sluure i Eders Siel, kunne vækkes, hvor de Kund-
 skaber, I endnu savne, kunne meddeles Eder. Jeg veed,
 at det ikke er Lidet, der fordres af Eder; men skulde
 da vel Fordringerne indskrænktes til det Kinge, det, som
 let eehveres, men ogsaa let bortdunster? D siger aldrig:
 hvortil skal alt Det i Fremtiden nytte os, hvorpaa vi
 nu nødsages at anvende saa megen Glid? thi deels
 vide I ikke, hvilke Kundskaber I herefter skulle behøve,
 og dersom endog Noget igien glemmes af Det, som her
 blev Eder indprentet, da kaldes det eengang tilbørligen
 Lærte let igien tilbage i Sindet; deels og fornemmeligen
 er der Intet saa nyttigt for den Unge, som at han tid-
 ligen anholdes til en grundig Arbeidsomhed, saa han ikke
 noies med at slagre langs Overfladen, men stedse stræber
 at trænge ind i enhver Sag, hvormed han har at staffe,
 og til en stadig Arbeidsomhed, saa han ikke lader det
 beroe ved en kort og enkelt Anstrængelse, men holder
 ved, indtil det Gne er fuldført, og da begynder paa det
 Næste, og saaledes knytter Dag til Dag, og Aar til Aar,

og da i Eiden Fortieneste til Fortieneste. Saaledes
 saae I det paa alle dem, der, Hver efter sin Stilling,
 hædredes i Folket, saaledes see I det dagligen paa
 Eders Lærere, og saaledes see Andre det engang paa
 Eder!

Derfor min Tale ikke ganske har forfeilet den til-
 sigtede Virkning, da tør jeg ansee det som mig overdraget,
 i Eders Navn, som i Eders Forældres Navn, at takke
 den hæderværdige Mand, hvem Ledningen af denne sionne,
 talrige Skole er betroet, og alle de ærede Lærere, som
 troligen understøtte hans Bestræbelser. Jeg tør og bør
 fra den nærværende Slægt bringe Tak til hver Den,
 som arbejder for dens Haab, for "Efterslægten".

Lader os plante og vande, og da give Gud frem-
 deles glædelig Vært! Hans Betsignelse være over vor
 Konge, vort Fædreland, over enhver hæderlig Forening,
 og dermed ogsaa over dette Samfund!

Tale

i

Selskabet for Efterlægten

paa

Stiftelsesdagen

den 4de Marts 1839

af

G. Eryde.

Kjøbenhavn.

Trykt hos Directeur Jens Høstrup Schultz,
Kongelig og Universitets-Bogtrykker.

7

1839

Verzeichnis der Mitglieder

der Gesellschaft

in der Stadt

1839

Verzeichnis

der Mitglieder

der Gesellschaft

Ikke for os selv! — saa lyder Ordet, hvor med De, ærede Medborgere! betegne Deres Samfund's Virksomhed — ikke for os selv, ikke for at udstrøe en Sæd, vi selv kunne haabe at høste, ikke for at lægge Grundvold til egen Hæder og Lykke, have vi her raft hverandre Broderhaand, og hvad der, uagtet al Forskjellighed baade i de indvortes og udvortes Kaar, forbinder os, er alene Kjerlighed og Omhu for den Slægt, der er vor fælleds Livsarving paa Jorden. Hvad er det dog for en mægtig Kraft, hvormed Opfordringen til at leve og arbeide for Efterslægten virker gjennem alle Tider! Hvor den høres, der samles alle de, som bære et ædlere Sind i deres Bryst; der fremvælde de rige Kilder, som udstrømme, hvor den gode Villie aabner sig i Enhvers Jnderste. Herom vidner ikke blot denne skønne Stiftelse, der blomstrer ved dette Selskabs Virksomhed, men saamange andre Foranstaltninger i vore Dage, der fremstaae som ved et Trylleord, saasnart den første Tanke derom er fattet og udtalt. Hvor riig og vidt sig udbredende end vor Virksomhed kunde være paa vore Samtidige, hvilken Anerkjendelse og Hæder end derved kunde vorde os til Deel, vilde vi dog fattige i Hu træde

bort fra denne, dersom vi maatte sige os selv: det er dog egentlig kun for Diebliffet, og for det, som nu hører til det Forbigangne, at Du har levet; for det Tilkommende, for den aandelige Bært og Livsfylde, som skal udfolde sig, naar den nærværende er falden for Tidens Lee, har Du Intet virket; den fremvoxende Slægt vil ikke føle sig bunden til Dig og kalde Dig sin. Vel vide vi, at enhver med Flid og Dygtighed udført Gjerning, der er et, om end nok saa lidet Led i Menneskehedens fælleds Daad, bærer sin Frugt ei blot for Samtiden, men virker gennem den skjulte Sammenhæng, der bestaaer mellem de sig afløsende Slægters Stræben, ogsaa ind i Eftertiden, og det var svarligen at forsnynde sig, om Nogen forsømte, hvad han havde at gjøre i den nærværende Tid, for at arbejde for den tilkommende. Men som vore fleste Arbeider og Bestræbelser udføres med Hensyn til det, som ligger os nærmest og have deres Løn i Tiden, saa er der ogsaa en Virken og Stræben, som gaaer ud over det Nærværende, ved hvilken vi, med Uskald paa al timelig Løn, anstrænge vor Kraft og hengive vor Formue af Kjærlighed til de Slægter, der først i fjerne Tider skulle høve sig frem af det Uordne, og i denne Stræben ønsker ogsaa hver høihjertet Mand at tage Deel efter sin Kraft og sin Evne. Det er et Særkjende for den nærværende Slægt, at hvad vore Fædre uden nærmere Overveielse, følgende deres Hjertes Driwt og Tilskyndelse, fuldbyrdede, som forstod det sig af sig selv, derfor kalde vi, deres Sønner, vækkede til en dybere Eftertanke ved

den altid mere modnende Forstandighed, og de svare, dybt i Livet indgribende Tilfælelser, der ere gangne gennem vor Tid, os til Regnskab, og stræbe at erkjende og forstaae i dets inderste Væsen, hvad der ubevidst ledede de henfarne Slægter, hvad der som dyb, inderlig, ja hellig Attraae fylder ogsaa vort Bryst. Kaldet ved en mig hædrende Anmodning til at tale i en Forsamling af Mænd, af hvilke Fædrenelandet nævner mange, som sine Ypperste og Første, og som alle have indviet Efterslægten en Deel af deres Kraft og deres Stræben, har jeg troet ikke at beskæftige deres Opmærksomhed paa en uværdig Maade, med at indbyde dem Høistærede! til med mig at overveie: **hvilken Betydning i Livet denne alle ædle Sjæle saa dybt iboende *Su* at arbeide og leve for Efterslægten monne have.** Skulde det end maaskee falde sig saa, at ikke Alt i vor Betragtning var endnu fuldelig klart for de Ynglinge, der her staae indenfor vor Kreds, og til hvem vi siden henvende Ordene, lad dem dog kun være Vidner til, hvorledes Mænd tænke over Livet og gjøre sig Rede for deres Bedrivt; de vore jo dog mere og mere frem til en dybere Besindelse af dem selv og af Aanden, der fylder og hæver de ungdommelige Sjæle.

Betydningen af at leve og arbeide for Efterslægten maa dog vel være en høiere og større end den, som alene Omsorgen for, at de kommende Slægter kunde fortsætte Menneskehedens jordiske Tilværelse med saa stor Lyst og Bequemmelighed og saa saa Afsvavn som muligt, kunde give vor Stræben,

og det at sørge for den nærmeste Slægt, som her staaer for os, mere, end blot at opfostre den i dens Barndom, og drage Omhu for, at den vorder sat i Stand til at erhverve sig de Kundskaber og den Dygtighed, som udfordres for med altid større Kraft og i videre Omfang at gjøre sig Jorden underdanig. Lader os dog spørge os selv: af hvilken Kilde Livet, der gjennemstrømmer Menneskeslægten og forplanter sig gennem den, er oprundet: hæfter Menneskelivets Rod i det Jordiske og Legemlige, saa at dette er det Første, og Sjælens Liv, det Aandelige i Mennesket, kun Blomsteret, som denne Jordens kosteligste Plante bar? er denne Slægt, paa hvilken vore Dine nu hvile med saa haabefuldt et Blik, kun Kjød af vort Kjød; en Slægt, der kommer, for efter os at fortære Jordens Grøde og derpaa at gaae til Hvile i dens Skjød; en Slægt, der snart vil følges af en anden, der ligeledes vil komme og gaae, der vel vil vide at gjøre sig Jordelivet altid lysteligere og bequemmere, men om hvis Færd vi dog maa sige med hiin Viismand paa Israels Trone: "en Slægt gaaer og en anden kommer, men Berden bliver dog den samme, kroget kan ikke blive ret, og Brøst skal ikke kunne tælles? Sandelig! var dette saa, da veed jeg ikke, hvorfor Efterlægten er os saa kjær, ja jeg maa sige hellig, saa at vi ansee ingen Dpoffrelser og Anstrengelser for den for store, og betragte enhver Forsømmelse, af hvad der kunde tjene til dens Lary, for en Forsyndelse; da bestod der heller ikke nogen sand indvortes Forbindelse imellem Slægt og Slægt, thi selv det Forraad, den ene ef-

terlod den anden, være sig nu af udvortes Midler til Livets Førelse, eller af indsamlede Kundskaber, vilde dog kun paa en udvortes Maade binde Børnene til Fædrene, saalænge de ikke følte, at som Menneskenes Slægt boer paa Jordens ganske Kreds og indtil Dagenes Ende af eet Blod, saa ogsaa af een Aand. Men heelt nær, mener jeg, ligger det os at erkjende dette, at Livets inderste Grund, og Baandet, der flynger sig gjennem alle Slægterne, er af aandelig og ikke legemlig Natur. Naar vi overalt i Naturens stille Rige see en aandig Livsgrund aabenbare sig, skulde vi da ikke skue dette end tydeligere i Menneskelivet, ikke erkjende, at det er ikke det Legemlige, der bærer det Aandelige, men dette, der fremkalder, danner hiint? Ja vel maae vi erkjende, at det vore Børn skulde tage i Arv efter os, er ikke blot det Liggendefæe, som Møl og som Kust kan fortære, ikke heller alene de Lærdoms og Kundskabs Skatte, som Slægt efter Slægt indsamle, ikke heller kun hiin levende, men ufrivillige Arv, vi efterlade dem i de Anlæg og Evner, der ad Naturens Bet gaae over fra os til vore Børn, men ogsaa hiint høiere Liv, der som Aand gjorde Bolig i vore Sjæle, opfyldte, bevægede dem, og gav hver Sjæl, som uden den kun vilde være en jordisk, snart forsvindende Skikkelse, sit Himmelpræg og en evig Tilværelse; og dette giver først vort Liv og vort Arbeide for Efterlægten sit Værd, naar vi dermed aabne, berede Veien for Aanden, der vil udbrede sig over al Menneskenes Slægt og gjennemtrænge den.

Men hvad forstaae vi da ved det, vi kalde Aand, der som den bedre Arv skal gaae fra den ene Slægt over paa den anden; men som hverken forplantes af sig selv fra Sjæl til Sjæl som de naturlige Anlæg og Evner, ei heller kan lades tilbage af de Bortdragende i de Videnskabens og Konstens Værker, der blive efter dem, saa at vi med disse modtage tilige Aanden, der frembragte dem, men udkræver en anden, umiddelbar, levende Meddelelse? — Det er hiint høiere Liv, der fremgaaer af Foreningen imellem Kjærlighed og Forstandighed. Skjøndt udgaaende fra Sjælene svæver det dog som et Høiere over disse, opfylder, bevæger dem. Bed at være deelagtig i dette høiere, over alle Vødlere sig udbredende Liv, føler den Enkelte sig hævet, styrket, bekræftet i sig selv, og i sit Væsens Sandhed, men gaaer dog selv med sin egen Sjæls hele Liv op i det, som det Enkelte, der har kun Betydning ved det Hele, hvori det lever. Vi fødes Alle til at vorde deelagtige i den Aand, der som Samfundets, Folkets, Mennekehedens, hvori vi leve, er den fælleds høiere Tilværelse, ved hvilken vi skulle forbindes, som med hverandre, saa med de henfarne og de kommende Slægter; men vi ere ved vor Indtrædelse i Mennekelivet ikke deelagtige i den. Det er Opdragelsens og Underviisningens sande, høiere Opgave, ikke blot at meddele den opvoxende Slægt de Kundskaber og Færdigheder, den behøver for at kunne leve og ernære sig paa Jorden, men at fremkalde dette høiere Liv i de unge Sjæle, og deelagtiggjøre dem i den Aand, der til deres Tid boer i alle dem, som leve for mere, end Nidblikket, og som

først ved at gjøre Bolig ogsaa i deres Sjæle, hæver disse over en blot jordisk Tilværelse. Vi føle dette ikke blot som en Kjærlighedens Tilskyndelse, men som en hellig Forpligtelse, fordi vi erkjende, at Aandens Fylde langt fra ikke er udviklet i os, at vi bære Spiren i os til noget langt Herligere og Større, end der uagtet al vor Tragten og Stræben kommer til syne i vort Liv, og at vi maatte mistvivle om selve Aandens Sandhed, og føle den som qvalt i vort Bryst, om vi ikke med en hellig indvortes Sikkerhed og Fortrøstning forudsaae i de kommende Slægter virkelig gjort, hvad vi nu kun bære i Haab og Forventning.

Denne Meddelelse af Aandens Liv skeer visse ved Underviisningen som ved et fortrinligt Middel; thi al sand Vidskab hører hjemme i Aandens Rige, og gjennem Meddelelsen af enhver Kundskab baner det aandelige Liv fra Lærerens Sjæl sig Vej til Lærlingernes Jnderste. Men mangfoldige ere de Udgange, som Aanden aabner sig selv til de Yngre, hvor den har erholdt Liv og Tilværelse i de Ældre; den udgyder sig gjennem Kjærligheden, hvormed vi komme dem imøde, ved den Agtelse, vi forstaae at erhverve os, ved den Ærbødighed for alt Helligt og Ærværdigt, vi indprænte dem, ja vi kunne sige ved enhver Tilnærmelse, hvorved Mænd af Aand og Hjerte træde dem imøde.

Det er derfor Betydningen af at arbeide og leve for Efterslægten, at det er et Arbeide i Aandens Tjeneste, hvorved denne altid med større Magt gennemtrænger Sjælen, idet dens Magt over Kjødet bør vore fra Slægt til Slægt; udvikler sig altid fuldere, idet

den boer i Enhver, selv den mindre Begavede, i en eien: dommelig Skikkelse; fremtræder altid herligere, idet alt Sandt og Skjont og Godt, der til hver Tid er fremspiret i Menneskelivet, overantvordes Efterlægten, for at optages i dens Liv, og udvikles ved dens Stræben; forbinder de hedengangne, de nulevende og de kommende Slægter altid inderligere, idet den Aandens Enhed, hvori de skulde leve i og med hinanden, sammenslutter og fuldender sig altid mere og mere. Det er det Skjønne og alle bedre Kræfter Levendegjørende ved denne vor Stræben, at den ingenlunde indskrænker sig til en enkelt Livsvirksomhed, eller er en saadan, at kun nogle iblandt os kunne indvie os til den; det kan meget mere enhver Mand, hvis Bryst Aanden hæver, saa at han lever ikke blot for sig selv, sin egen Fordeel og Hæder, men for det som er større, for Det, hvori vort eget Selv, i det det synes at sætte sit Liv til, fødes til en høiere Tilværelse; den træder frem i enhver Daad, hvert Ord, hver Sjæleytring, hvori de Eldre lade det høiere Liv, der fylder, trøster, glæder dem, lyse ind i de Ungres Sjæle. Det er det Hellige ved denne vor Stræben, at den er ogsaa en Tjeneste i Guds Rige og for dette; thi vel ville vi ingenlunde sige, at Menneskehedens Aand er ogsaa Guds Aand; vel mene vi, at det er ikke blot i Menneskets lavere og ringere, men ogsaa i hans høiere, i hans aandelige Liv, at Synden og Forvirringen er indtrængt; men vi vide ogsaa, at Guds Aand har aabnet sig Adgang til Menneskehedens Aand, vil oplyse, rense, forklare den, og skjøndt vi her ikke kunne og ikke ville

udvikle, hvorledes Guds Helligaand indtræder som et høiere Lys i Menneskeheden, vil dog Enhver, der har følt sin Sjæl rensed, styrket, opløstet ved Guds Aands Lys og Kraft erkjende, at dette er kun blevet ham til Deel ved det Aandens Samfund, hvori han lever med Andre, saa var der intet Samfund, ingen Deelagtighed i et høiere Liv imellem ham og Andre, var der heller ingen Deelagtighed for ham i Guds Aand.

Og nu I sagne Ynglinger! være mine Ord henvendte til Eder. Vel tør jeg ikke troe, at I alle have fattet, hvad jeg forsøgte at udsize; men I ville dog have forstaaet, at Talen var om et høiere aandeligt Gode, som vi ønskede at skulle vorde Eder til Deel, som skulde bibringes Eder gjennem den Underviisning, I modtage, den Tugt og Orden, hvorunder I holdes, den Forbindelse, hvori man sætter Eder med ædle, kundskabsrige Mænd. I ville have forstaaet, at det man tilsigter med de Dpoffreller og utrættelige Bestræbelse, som nulevende, ikke mindre end hengangne, Vædlinge have anvendt paa Eders Uddannelse, er noget Mere, end blot at bibringe Eder et vist Maal af Kundskaber, og derpaa at udsende Eder i Verden for at friste Livet og forsøge Lykken, som I bedst kunne. Men indsee I, at det hvorfor man gjennem Eders hele Underviisning og Opdragelse bestræber sig, er at vække et Aandens Liv i Eder, der skal vise sig i den forstandige Tænksohmhed, hvortil I ansøres, de ædlere Følelser, der fremkaldes i Eder, den Ild og Varme, man søger at oplue med at stille det Store og Herlige frem

for Eder; da ville J ogsaa forstaae, at dette skeer ikke, dersom J ikke selv aabne Eders Sind for at undfange det, ret af Eders fulde Hjerte hengive Eder til Eders Lærere og Opdragere, for at Livet fra deres Sjæle kan indstrømme i Eders. Den Kundskab, som J alene ved Roes og Belønning loffes til at eftertrage, eller ved Tvang nødes til at erhverve Eder, bærer aldrig de rette Frugter for Aandelivet; og J maae ikke troe, at den Dannelse J skulle erholde, for at kunne tage Deel med Eders ædlere Medmennesker i dette, er en saadan, der alene kan eller skal fuldbringes ved Lærernes Flid; den levende Menneskesjæl dannes ikke som Kunstnerens Marmorblok uden egen Selvvirksomhed. Saa lader da en hjertelig Villie og Lyst til at modtage, komme dem imøde, der' saa kjærligen ville meddele! berøver Eder ikke selv den inderlige Glæde, at virke med til Eders Underviisning og Dannelse! Hvor forvendt er det dog ikke, naar Kundskabens ædle Gaver mere paanødes, end eftertrages; naar Ordenens og Sædelighedens Love mere føles som en Tvang, end som den stille ordnende Kraft, der boer i Fornuftlivet; naar en kaad Lyst til Modstræbelse og Ulydighed træder i Stedet for de Velvilligheds og Ærbødigheds Følelser, der ere den Unge saa naturlige! Hvor ganske anderledes vorder dog det skjønne Ungdomsliv, naar den ædle Lyst og Stræben vaagner til selv at tage Deel i og virke med til Eders Opdragelse for det høiere Liv, for hvilket Hjertet slaaer saa stærkt i hver ædelsindet Ynglings Bryst! Skjøndt fremmed for Eders Kreds, tør jeg dog troe, at mine

Ord ville ikke forblive uden Gjenklang i Eders Ind-
 derste, fordi jeg veed, at saavist de udtale Sandhed,
 maa denne erkjendes af alle de Bedre blandt Eder,
 der ville paaskjønne, i hvilken sjelden Forening Alt
 ved denne herlige Stiftelse er samlet, der kan gjøre
 Ungdommens og Underviisningens lykkelige Aar til
 en Forberedelse for det sande Mandens Liv, til hvil-
 ket vi ønske at indvie Eder. Med dyb Indsigt og
 Forstand i hvad der tjener til de unge Sjæles Ud-
 vikling ere Underviisnings-; Gjenstandene valgte og
 deres Forhold bestemt; af de Kundskabsrigeste og
 Dygtigste i ethvert Fag ere de Mænd kaldte, som
 have overtaget det Hverv at lede Eders Underviis-
 ning; og I føle og ahne vist allerede, hvad I først
 i sildigere Aar fuldelig ville paaskjønne, med hvilken
 Indsigt, Kraft og aldrig kjølnet Varme for sit Kald
 denne Skoles Forstander veed at forbinde de enkelte
 Dele til et saadant Heelt, at den Yngling, som efter
 velanvendte Skoleaar forlader denne Underviisnings-
 anstalt, udbærer derfra et Grundlag, hvorpaa han
 selv kan fortsætte sin videre Opdragelse gennem hele
 Livet; thi I Elskede! gennem vort hele Liv, gjens-
 nem Manddommen, ja Alderdommen, om den for-
 nødne Sjælekraft dertil vorder os forundt, maa Be-
 stræbelsen for at uddanne os for vor høiere Bestem-
 melse fortsættes, og kun den, for hvem det høiere
 Liv, der kan erkjendes og leves under det jordiske,
 vorder skjult, kan ansee sin Uddannelse fuldendt, fordi
 han har naaet hiint eller dette timelige Maal, hvor-
 til han stræbte. Og ikke ringe maae I ansee det
 Gode, at I see Eder omgivne af en Kreds af Mænd,

der høre til Fædrelandets Ypperste og Første, at de samle sig omkring Eder, lade deres prøvende Blik følge Eder, træde i Berørelse med Eder, lede Eder ved Raad, Advarsel, Opmuntring. Det er en reen Kjærlighed og det Haab, som ædeltsindede Mænd sætte til det Sandes og Godes bestandig herligere Fremblomstren hos Efterslægten, der drager dem fra deres forretningsfulde Liv til i dette Samfund at sysselsætte sig med Eder og Eders Larv, o! lader da ogsaa Eders Sjæle aabne sig for dem med en inderlig Verbødighed. Der ytrer sig hos alle høiere stræbende Sjæle en Lyst til at træde sin Samtids større Mænd nærmere; see! her ere disse selv traadte nær hen til Eder; velan! saa lad da Billedet af de ædle Skikkelser, Eders Døie saa tidligt saae, bevares klart og levende i Eders Jnderste.

I disse Mænds Navn, efter Eders samvittighedsfulde Læreres nøieste Overveielse af Eders Flid og Eders Stræben, har jeg den Glæde her at skulle overrække de Belønninger, der sædvanligen uddeles til dem, der med de bedste Vidnesbyrd have bestaaet den afholdte Prøve.

(Her foretoges Uddelingen af Præmierne).

Den stille Glæde, som Modtagelsen af disse hædrende Gaver saa naturligen maa fremkalde i Eders unge Sjæle, vil kun saalænge forblive reen og ublandet, som I bevare Bevidstheden om at vedblive at fortjene dem. De ere i denne Stund Vidnesbyrd om et skjønt Haab, I have opvakt, om at man hos Eder har erkjendt en redelig og derhos heldig Stræben mod

det Maal, vi gennem hele Livet skulle søge at tilnærme os; de være i Fremtids Dage Paamindere om ei at lunkes i Eders Iver!

Men Flere ere de, som i en mere end almindelig Grad have erhvervet sig deres Læreres Tilfredshed, og det er mig overdraget med fortrinlig Roes for Flid og Sædelighed at nævne:

(Her fremsagdes Navnene paa dem, hvem særdeles Roes var tillagt).

Roes for Flid og Sædelighed er den skønneste, som kan tildeles den opvoksende Ungling. Anlæg og Evner er en Gave af Naturens Haand, der skjænktes Een i større, Andre i mindre Grad; det er et Laan, som engang skal gives tilbage, og enhver see vel til, hvorledes han derfor vil engang kunne aflægge Regnskab. Men benyttede Du troligen, hvad der var givet Dig, hvad enten det er Meget eller Lidet; bevarede Du Din Sjæl fri for Usædelighedens Smitte, saa den bedre Aand i den kunde gjøre Bolig, da vil Du ikke vorde beskjæmmet paa hiin store Regnskabsdag, hvad enten man regnede Dig blandt de Første eller Sidste.

Men over Eder alle, I dyrebare Unge! hvile Kjærlighedens og Haabets Blik. Ingen Sjæl fødes til Livet, der ikke i sig bærer en guddommelig Gave, en Spire, hvoraf noget Sandt og Skjont og Godt kan udvikle sig. Det er Eders trofaste Læreres Bestræbelse, at denne Spire i Enhver kan vorde pleiet, det være Eders, at denne Omhu ei skal vorde forgjæves.

Og op mod den Hellige, fra hvem der dog alene
 kommer Naade og Betsignelse over enhver Gjerning
 og Bestræbelse, vende sig i denne Stund vort sidste
 Blik og vor sidste Tanke! vende sig med Bøn om, at
 han vil holde sin beskjærmende Haand over dette Sam-
 fund, at endnu i en lang Række Sløgt efter Slægt
 maa gaae ud fra dette Sted, oplyst og dannet til at
 leve til hans Ære!

Tale

i

Selskabet for Efterflægten

paa

Stiftelsesdagen

den 4de Marts 1841

af

J. J. Schouw.

Kjøbenhavn.

Trykt hos Directeur Jens Sostrup Schultz,
Kongelig og Universitets-Bogtrykker.

1895

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

CHICAGO, ILL.

RECEIVED

APR 10 1895

Ærede Medborgere!

Ullerede den blotte Beskuelse af Naturen hæver Menneskets Tanker til den skabende og vedligeholdende Almagt; — et nøiere Bekjendtskab med Naturen, en Grandskning i dens Enkeltheder, med stadigt Hensyn til dens Heelhed, kan ikke andet end uddanne og styrke Overbeviisningen om den guddommelige Magt og Wiisdom.

Anden hæves for det første ved Naturens Betrachtning til Beundring over den umaalelige Storhed, den frembyder, den uendelige Mangfoldighed i det Store som i det Smaae. Denne Mangfoldighed viser sig i Himmellegemernes tallose Mængde, — men ogsaa i Havets umaalelige Fiskestimer og Skarer af Bløddyr, i Insekternes Brimmel og Planternes Mængde paa Landjorden. De utallige Former, som overalt møde os, den uendelige Sammensætning i Bygningen af de levende Væsener og disses enkelte endog mindste Dele henrive Anden til Beundring. — For nogle Aarhundreder siden aabnede Kikkertten og Mikroskopet

nye Verdenser for os; de udvidedes stedse, meest maa-
 skee i den nyeste Tid. Dyr, der ikke opdages af det
 ubevæbnede Øie og som for kort siden betragtedes
 som de meest enkelte levende Skabninger, bestaaende af
 en Blære uden indre Sammensætning, fremstille sig
 nu under de forbedrede Mikroskoper som Dyr af en
 meget sammensat Bygning, med en Mængde ydre og
 indre Organer, bestemte til Ernæring, Fordøielse, For-
 plantelse og til at udføre Dyrets vilkaarlige Bevæ-
 gelser. Dyriske Hinder, som man tidligere ansaae for
 enkelte, vise sig nu som sammensatte af flere Hinder
 af forskjellig Beskaffenhed. I Plantecellernes Hinder,
 som før ogsaa troedes enkelte, opdages nu flere Lag
 og forskjellig Bygning. Men ligesom vi saaledes ved
 hver Forbedring af Mikroskopet blive istand til at
 trænge dybere ind i det Smaa, det **Mindste**, saale-
 des skænker hver Forbedring i Rifferten os Kund-
 skab om nye Himmelleger, nye Systemer af Him-
 mellegemer, gjør at det **Største** bliver endnu større
 for os. —

Men i denne grændseløse Mangfoldighed opdage
 vi overalt Eenhed og Lovbundethed. Vi erkiende dette
 i Himmellegerernes indbyrdes Lighed, i Overens-
 stemmelsen af deres Baner; — vi opdage det ved at
 bemærke, hvorledes samme Typus vedligeholder sig
 giennem Slægtsfølgen, saa at af en vis Dyreart stedse

fremkomme ligeartede Dyr, at en Planteart usforandret vedligeholder sine Egenskaber. Vi overbevises derom ved at see, hvorledes Arterne samle sig til en fælles Typus i Slægten, Slægterne i en Familie = Typus, ja hele Planteverdenen, hele Dyreverdenen til en fælles Grundtypus — og tillige ved at opdage, at de alle udgiøre et sammenhængende Heelt. — Naar vi møde Undtagelser fra de almindelige Love, saasom ved Misdannelser og ved andre Former og Forhold, der afvige fra det Sædvanlige, da vise næsten altid fortsatte Undersøgelser eller nyere Opdagelser, at Afvigelserne fra Loven kun ere tilsyneladende og at de kunne bringes ind under en høiere Lov. — Naar vi saaledes stundom see paa en Tulipan, at et af Blomsterdækkets farvede Blade sidder nede paa Stænglen, saa bliver det os forklarligt efter den almindelige Lov, ifølge hvilken Blomsterdækkets Dele kun ere omdannede Blade; eller naar vi see, at den fyldte Rose istedetfor 5 har en Mængde Kronblade, da er det en Følge af den høiere Lov, hvorefter Støvdragerne kun ere omdannede Kronblade. — Og saa ofte giøre vi sliq Erfaring og saa stærk er den Lovbundethed, som ellers gaaer igjennem hele Naturen, at vi ikke tvivle om, at Anomalien kun er tilsyneladende, selv der, hvor vi endnu ikke ere istand til at bringe den ind under en høiere Lov.

Dog, hvad der under Naturens Betragtning væk-
 ker vor højeste Beundring, er den Hensigtsmæssighed,
 Planmæssighed, vi spore overalt. — Denne viser sig i
 Organismernes Bygning og Sammensætning. Forhol-
 det mellem Diemed og Middel staaer her ofte i det klar-
 reste Lys for os. Vi see saaledes, hvorledes hos
 Pattedyrene Lændernes Form, Størrelse, Bygning og
 Stilling svare til Fødens Bestaendighed og Dyrets Le-
 vemaade; hvorledes deres Fordøielsesredskaber ligele-
 des svare hertil; hvorledes Lemmerne omdannes og
 stilles forskielligt, eftersom Dyret skal leve i Vand el-
 ler paa Land, skal klattre, gribe, grave, flyve eller
 svømme; hvorledes Musflernes Form, Stilling og
 Tilheftning svare til de Bevægelser, hvortil de ere
 bestemte; hvorledes Mandedrætsredskaberne foran-
 dres efter Dyrets Ophold i Vand eller paa Land;
 eller — om vi vende os til Planteriget — hvorledes
 Saftplanten i det tørre Sand har sin særegne Byg-
 ning, paa Grund af hvilken den bliver skiftet til at
 tage Næring af Atmosfæren og til at opbevare den
 under den tørre Aarstid.

Det er imidlertid ikke blot i den medfødt Byg-
 ning af Dyret og dets Organer at vi see Plan og
 Wiisdom; den bliver ogsaa viensynlig der, hvor Dyret
 fremtræder som handlende. Vi skønne, at det er en
 højere vaagende Forstand, der lader Træksuglene i store

Skarer ubevidste styre mod de Egne, hvor de skulle finde Næring eller bygge deres Reder, vi see dem, ifølge en uimodstaaelig Drift, fulde af indre Uroe at begynde Reisen og utrætteligen at fortsætte den, indtil de naae deres Bestemmelsessted; — vi nødes til at antage denne ordnende Forstand, naar vi see umaalelige Fiske-sværme trække giennem Havet, eller fra Havet at vandre op ad Floderne for at lægge deres Æg; eller naar vi lægge Mærke til, hvorledes Insekterne ubevidste opsege den Frugt eller Plante, der skal tiene Afkommet til Føde under dets første Tilværelsestid; naar vi see de travle Myrer med Udholdenhed og Orden at forberede Alt for de kommende Slægter, som end ikke ere deres eget Afkom. Ja selv i Menneskets Naturforhold see vi den alt ordnende, overalt vaagende, Forstand, saasom i det vedligeholdte Forhold mellem Fødte og Døde og mellem Rivnene.

Men saa lærerige og saa aandsfyldende end slige Betragtninger om Planmæssigheden i Naturen ere, saa meget vilde vi feile, om vi troede overalt at kunne giennemføre denne Betragtningssmaaede. For at oversee Verdensplanerne maatte vi staae paa et Standpunkt, hvorfra Synskredsen langt overgaaer vor. Det er derfor i Almindelighed kun i de lavere Kredse, at vi ret formaae at giennemskue Planerne i Naturen og selv i disse feile vi ofte; jo høiere Forholdene ere, jo vanskeligere

bliver det at skue ind i dem, og en Dom om disse vilde som oftest ligne den, Barnet fælder om Forhold, der kun ere klare for den modne menneskelige Forstand. Der var en Tid, da Undersøgelserne om Naturens Planmæssighed jevnligens sysselsatte Videnskabsmændene, men mange af de da fremsatte Meninger bringe efter Videnskabernes nærværende Standpunkt allerede os til at smile, langt mere maatte disse og maaskee mange af vore Forklaringer vække Smil hos den høieste Forstand, om vi med den turde forene Begrebet om menneskelige Følelser.

En meget hyppig Mistydning i denne Henseende, der ikke sieldent træffes især hos andre end Naturens Dyrkere, er det indskrænkede Begreb man ofte danner sig om Nytte. For det første nødes vi til at forlade den Tanke, at hele Naturen, eller dog Alt paa Jorden, skulde blot være skabt og leve for Menneskets Skyld. Vel er Mennesket ustridigen Jordens fuldkomneste Skabning; men ligesom i et velordnet Huus Tjeneren ikke blot er til for Herrens Skyld, men ogsaa Herren for Tjenerens, saa gielder vel noget lignende i Verdens-Huusholdningen, og ligesom det vilde være besynderligt, om de Millioner af Stjerner, der pryde Himmelhvælvingen, blot skulde være til for Menneskets Skyld, saaledes er det vel ogsaa klart, at mangfoldige Planter, Bløddyr og Fiske paa Havets Bund, Insekter

i Orkenen o. s. v. aldrig komme i nogen Berørelse med eller faae Indflydelse paa Mennesket.

Et urigtigt Begreb vilde man ogsaa gjøre sig om Nytte, naar man troede, at ethvert Organ hos Dyret (og ligesaa hos Planten) skulde benyttes i dets Livsforretninger. Allerede den store Naturlov, hvorefter Organerne ikke pludseligen fremtræde i Dyr- og Planterækkerne, men udvikle sig efterhaanden i selve disse Rækker, medfører, at Organer fremtræde der, hvor de endnu ingen Anvendelse have; dette er navnlig Tilfældet med de saakaldte rudimentariske Organer, det vil sige, Organer i udviklet Tilstand hos lavere Dyr og Planter, som hos disse ikke endnu have modtaget, og aldrig faae den Forretning, hvortil de ere bestemte, men først hos de høiere Led i Rækken; jeg nævner, blandt mangfoldige Exempler, kun de løse Been i Delfinernes Skelet, der her kun repræsenterer Bækkenet, medens de hos de høiere staaende Pattedyr udvikles og faae en vigtig Betydning.

Til den samme Overbeviisning føres vi ved at see hen til de mange Tilfælde, hvor Skønheden fremherker. Hvad Gavn har Paafuglen af dens pragtfulde udbredte Bistehale, eller Manuraen af dens store zjirlige Lyrehale, hvilkens Nytte gjøre de glimrende Farver med metallisk Glands Kolibrierne, eller de spraglede Brydelses paa Sommerfuglens Vinger, eller vel end-

nu mere i Planteriget, hvilken Anvendelse have Lillie-
væxterne eller Orchideerne af de skønne Farver, med
utallige Afændringer, de zjirlige Tegninger og Former?

Vel maae vi vogte os for at betragte Skaberen
som en nwie beregnende Mechaniker, der kun seer paa
den umiddelbare Brug af hvert Hiul i Maskinen. I
Skabningen staae Organismerne ikke som Enkeltheder,
men som Dele af et stort Heelt. Det gaaer os der-
næst under Naturens Betragtning i mangfoldige Tilfælde,
som ved Opfatningen af Tonekonstens Frembringelser.
Naar vi høre en aandsfuld Composition, og henrykkes
ved Tonernes Harmonie, da falder det os ikke ind
at spørge om deres Nytte.

Ja Beundring og Henrykkelse ere de Følelser, der
fylde Siælen ved Naturens Betragtning; og disse
Følelser bidrage væsentligen til at levendegjøre den
Tanke, at et almægtigt og alviist Væsen skabte og
styrer Verdensaltet, og at det kun er forsaavidt han
virker giennem os, at vor Idræt faaer sand Virkelig-
hed, — en Tanke, uden hvilken vor hele Tilværelse
og Alt hvad der omgiver os vilde være tomt og
henstigtsløst og som derfor er den, der giver os Kraft
il at handle i Verden. Alt i den tidlige Alder bør
Mennesket blive fortrolig med denne Livets Grundtanke;
— gid den da ogsaa levende maae staae for den

her forsamlede haabefulde Ungdom, gid den aldrig
maa forlade den paa Livets Bane! —

(Her foretoges Uddelingen af Præmierne).

Naar, mine unge Venner! den Grundtanke, hvor-
paa jeg idag har henvendt Opmærksomheden, staaer
levende for Eder, naar I føle Guds Almagt, Naturens
Storhed og Menneskets Ringhed, da vil dette Teg-
n paa Eders Læreres Tilfredshed ikke være en tom
Forsængelighed, men tjene til Opmuntring under Eders
Fremtids Bestræbelser.

(Her nævnedes de, som vare tillagte særdeles Roes).

Ogsaa for Eder, haabefulde Unglinger! vil det
være klart, at den her tildeelte Roes kun er Anerken-
delsen af, at I have opfyldt Eders Pligt, og at den
ikke giver Eder noget Krav paa at have Eder over
Eders Meddisciple.

der fortwährende fachebende Lichtstrom die ...
man foftebe den poe fchneit ...

Der fachebende Lichtstrom ...
... ...

... ...
... ...

... ...
... ...

... ...
... ...

... ...
... ...

... ...
... ...

... ...
... ...

... ...
... ...

... ...
... ...

... ...
... ...

... ...
... ...

Tale

i

Selskabet for Efterflægten

paa

dets Stiftelsesdag

den 4de Marts 1843

af

Dr. S. N. Clausen.

Kjøbenhavn.

Trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri.

1840

Verzeichnis der Mitglieder

der Gesellschaft

in der Stadt

von 1840

Verlag

der Buchhandlung

I enhver Tidsalder, hvor der er Bevidsthed om Formaalet, til hvilket der stræbes hen, men tillige om Kræfterne, som staae til dens Raadighed, i ethvert Folk, som har Erkjendelse af, hvor stor den Opgave er, hvor rigt dens Indhold, der er stillet det borgerlige Samfund, og hvor de ere udstykkede og vidt fordeelte i Tid og Rum de Kræfter, med hvilke der skal arbeides paa dens Løsning, hvor det er ringe det Antal af Dage, der er henlagt til et Menneskes, en Slægts Levetid, inden den kaldes bort fra Arbeidet: der bliver Ungdommens Underviisning og Dannelse Hovedgjenstand for Deeltagelse, Eftertanke og omhyggelig Foranstaltning. Thi det er den, der om soie Tid skal træde til, for at fortsætte Arbeidet, der er begyndt af den ældre Slægt; paa umærkelig Maade tilegner den yngre Slægt sig lidt efter lidt sin Deel i Arbeidet, og saaledes drager menneskeligt Liv og menneskelig Stræben sig som en Eenhed igjennem Rækken af Slægter, der komme og gaae. Dersom

den nærmeste Slægt reiser sig fiendtligt forstyrrende mod Det, for hvilket den tidligere Slægt har vaaget og arbeidet, eller dersom den ligegyldig lader det forfalde og opløses; dersom ikke Fædrenes Erfaring, Udbyttet af de gennemlevede Aar, gaaer som Arvelod over til Sønerne, og Disse slutte sig i deres Id og Birken til dem i Landens Eenhed: da er der vaaget og arbeidet, plantet og vandet forgjeves. Og hvor Fædrene ikke med denne Fortrosthing tør see ind i deres Søners Tid, der er det en Virksomheds=Drift uden Maal og Hensigt, som holder Kræfterne i Bevægelse.

Men det er et Vidnesbyrd, som vor Tid tør give sig selv: at Deeltagelsen har vendt sig til denne Side, ikke alene mere almindelig end nogensinde før, men med større Alvor, klarere Bevidsthed, og en dertil svarende, omfattende og planmæssig Virksomhed. De store Spørgsmaal om al Underviisnings sidste Formaal og om de forskjellige Veie, som kunne føre til Maalet, om Danmarks rette Begrændsning efter de forskjellige Samfundstrin, om Arbeidets Fremadskriden i den Orden og Følge, den Forbindelse af det Sammenhørende, hinanden gjenfidiigt Understøttende, som Naturen selv anviser — bestjefte ikke blot Mænd af Faget, men vække prøvende Opmærksomhed i vidtudstrakt Kreds, og den almindelige Deeltagelse træder tillige ud i Gjærning, i virksom Bestræbelse for at lade Kundskabens, den ordnede Tænkning, den sædelige Dannelses Betsignelser blive, saa vidt muligt, alle Stænder og alle Aldere til Deel.

Hvor Stemningen er en saadan, staaer en vid Mark aaben for Ordet, der skal tales i en Anstalt, helliget Ungdommens Dannelse, i en Forsamling af Mænd, der ere sammenknyttede ved fælleds Interesse for dette Døds med, og af Unge, som kjende og erkjende den Omhu, for hvilken de ere Gjenstand. Vi kunde her fremtage hvilket Spørgsmaal som helst af de mange, der drøftes i Tale og i Skrift: saadanne, som angaae Grundsætningerne for den aandelige Dannelse i Almindelighed, eller saadanne, som nærmere vedkomme en eller anden enkelt Side af Ungdomsdannelsen; og ethvert af disse Spørgsmaal vilde i denne Kreds let finde Indgang; Ordet derom vilde møde velvillige Øren, og følges med Opmærksomhed. Thi det er Spørgsmaal, som, hvor ofte end deres Drøftelse er bleven fornyet, ikke er udstømt, hvis Besvarelse for en stor Deel maa hentes paa Erfaringens Bei, som endnu er langt fra at være vandret til Ende; det er tillige Spørgsmaal, som, om de end mangengang have i Frastand vaakt vor Interesse og Estertanke, naar vi saae dem afhandles i deres Almindelighed, træde os ganske anderledes, med større Alvor og Betydning, imøde, naar det først kommer dertil, at vi spørgende maae henvende dem til os selv, naar vi skulle gjøre os Rede for, efter hvilken Regel vi selv ønske os vore Unges Underviisning og Dannelse anlagt, hvilke Grundsætninger vi selv følge ved den Deel af Arbejdet, som paaligger os, og hvorvidt det lykkes os, at blive disse Grundsætninger tro under Udvøelsen.

Alligevel er det en anden Retning, mit Ord skal forfølge i denne Time; til en anden Side har en ufriwillig Tilskyndelse fort min Betragtning hen, da jeg fra det eensomme Sted gjorde mig forud denne Time nærværende og den Kreds, til hvilken mit Ord skulde være henvendt. Navnet, hvormed en offentlig Anstalt træder ind i Livet og anmelder sig for Verden, er ikke Noget, der kan henføres til det Tilfældige eller Tilgyselige; det udtaler Bestemmelsen, som denne Anstalt vedkjender sig, Forpligtelsen, den paatager sig. Og saaledes har min Tanke ofte dvælet ved det betydningsfulde Navn, der er givet denne Skole; thi hvor stor en Tanke er ikke sammentrængt i dette Navn! hvor synes de ikke at træde nær hen til os — Forgængerne hen til deres Efterkommere — hine Mænd, som med dybt, med fremadskuende Blik have ved Grundlægningen af deres Værk paatrykt det dette Indsegl. Det være mig da tilladt, at gjøre dette Navn, **Efterslægten's** Navn, til Middelpunkt for denne Times Betragtning.

I.

Til en Efterslægt føres vor Tanke hen, men ikke til en af de fremtidige Slægter, hvis Liv og Virken falder udenfor vor, som engang skal see tilbage paa vor Tid som en langt bagvedliggende Fortid. Den Efterslægt, om hvilken Ordet her skal føres, er tillige en samtidig Slægt; vort Liv hviler paa den; dens Liv er vort eget Liv, og allerede nu — i den Tid, vi

dog falde vor — staaer den midt inde paa Virksomhedens Skueplads.

Vi behøve kun at lade Tanken væle ved disse Mure, for at bringe det til Bevidsthed, hvor vigtig og betydningsfuld en Plads den unge, umyndige Slægt indtager i Samfundet. Hvor rig og mangesidig er ikke den daglige Virksomhed, der her udfolder sig, og har den udelukkende til Gjenstand! hvormange ædle Kræfter ere ikke her forenede til ordnet Samvirken, for at udfylde hverandre indbyrdes, og fra forskjellige Sider, i forskjellige Spor at føre den betroede Ungdom hen til det foresatte Maal! hvilken Omhu vaager ikke her, aarle og silde, for at vogte og frede om de aandelige Spirer, at de ikke skulle enten fordrives eller sygne eller misdannes! Og man indvende ikke, at Ungdommen her dog kun er den modtagende Deel, medens Virksomheden falder heel paa den anden Side! Hvor der er personligt Liv, er der ogsaa personlig Virken. Intet menneskelig Væsen er blot Gjennemgangspunkt for Indvirkning udenfra; det er tillige Udgangspunkt for selvstændig Virksomhed; thi der er et oprindelig Givet, et særegent aandeligt Jeg, ikke alene med Evne til at modtage Indtryk, men ogsaa med Kraft til at bortskyde dem eller at bearbejde og tilegne sig dem efter sin Naturs Særegenbed. Vi vilde lade Lærere og Opdragere vidne, hvorledes menneskelig Kunst og Omhu dog tilsidst maa lade den Bestemthed gjælde, hvormed den aandelige Personlighed, Aandens og Gemyttets Eiendommelighed fra

først af yttre sig, og tillige, paa hvormange Maader det enkelte Eiendommelige træder det iagttagende Blik, allerede ved de første Anslag, belærende, paamindende, opfordrende imøde, hvorledes disse Vidnesbyrd om den uudtømmelige Forskjellighed, Gud har paatrykt sit Billede paa Jorden, berige den Dpmærksommets Erfaring, bevægeligjøre hans Aand, veilede hans Stræben, bringe ham til at forsøge nye Veie, nye aandelige Behandlingsmaader. Paa denne gjensidige Agtpaagivenhed, denne stadige Berelvirken beroer Skolens Betsignelse, saa sandt som det ikke er en forud tildannet Form, i hvilken Sjelen skal tvinges ind, men det er dennes egen indre Fylde, der skal fremlokses og udvikles, og selv gives Frihed til at danne sig sin ydre Skikkelse. — Og forholder det sig vel anderledes i det huuslige Liv, hvor dette svarer til sit Navn og sin Bestemmelse? Og saa her danne Forholdene sig, om end ofte uformærket, om den opvoxende Slægt, som et af Livets Middelpunkter. Fornægtelse af saamangen Livsnydelse, Dpofrelse af mangen ønsket og ønskelig Frihed, Byrder og Baand af mangfoldig Slags paatages villigt og bæres taalmodigt, hvor Hensyn til Børnenes Dpdragelse og Dannelse fordrer det; og hvor tidligt spæder ikke det vaagende Die efter enhver Yttring, ethvert Symptom, der tyder hen paa det indre Livs Eiendommelighed, paa Anlæg, Tilbøieligheder, aandelige Retninger! hvor omhyggeligt benyttes ikke enhver Dpdagelse til at ordne Leveplan og Underviisning, for at komme Naturens Bink

imøde, for at anvende og udvikle det Givne, og paa den anden Side for at bøde paa det Manglende, styrke det Svage, modarbejde det Daarlige og Slette! Og naar det horer til de ædleste og skjønneste Sider i den menneskelige Virksomhed, at kunne gjengjælde og lønne modtagen Velgjerning, berede Glæde for Dem, der have deres højeste og reneste Lykke i denne Glæde: Hvo har vel dette i sin Magt saaledes som den unge, opvoksende Slægt! Vel er det først senere hen — som oftest langt senere, end vi ønskede og ventede det, — at den kommer til Kundskab om al den Rigdom, hvorover den har Naadighed; men selv i den halvbevidste Alder — Hvad er det vel, der gjør Opdragerens og Lærerens Rald, med al dets Møie og Besvær, saa tiltrækkende, uden den rige og rene Glæde ved at vine det dæmrende Liv i dets Opvaagnen, ved at opelske de spæde Anlæg i deres Frembrud, agte paa, hvorledes det indre Liv bliver sig altid mere bevidst, klarere over sig selv i sin Villen og Ikke-Villen, eftertænkommere i sin Stræben, fastere i sin Gang!

Men ogsaa udenfor Skolens og Huuslivets snevne Rum er den unge Slægt, som vi kalde Efterslægt, fordi Tiden ikke endnu er kommen for den til at udgjøre Samfundets egenlige Stamme, Deeltager paa sin Viis i Alt, hvad der sætter Livet i Bevægelse, i Virksomheden, der sysselfætter Statens Borgere, har de fælleds store Anliggender til Gjenstand. Enhver af de Ældre i denne Forsamling vil vide at min-

des den Tid, da han selv befandt sig paa Dvergangs-Grændsen: da Blikket først begyndte at søge ud i den videre Kreds, og Bevidstheden om selv at være et Led i den store Kæde begynde at udvide og hæve Unglingens Bryst, da han saae op til den modne Slægt som Forbillede og Veileder, og beskeden drog sig tilbage i den Erkjendelse, at det endnu ikke tilkom ham at gjøre sin Stemme gjældende, men da han tillige blev sig mere og mere sit Kald og sin Besøielse bevidst til allerede nu at følge Begivenhedernes Gang med sin Sjæls Oceltagelse, indtil den snart ikke lod sig længere trænge tilbage, denne Trang og Drift til at gjøre Samfundets Vel og Bee til sit eget, ikke blot ved det stille Dnske, men ogsaa ved den kjeffe Ytring, den freidige Beslutning. Hastigt gif Dagene hen, og neppe mærkede vi Livets Dmsving, førend vi saae os selv hensatte paa vore Fædres Sted, saae Sønner og Døttre fremvøxe omkring os, og færdes i den samme dobbelte Rolle, der nylig var anvist os selv. Denne Tid har, som enhver Dvergangs-Periode, sin særegne Vanffelighed; den Fristelse ligger nær for Unglingen, at foregribe Tiden, der først skal komme; og hvor der er ubeskeden Fremtrængen i Mine, Ord eller Gjærning, der stødes vi tilbage; thi der savnes Ungdommens naturlige Dyd, dens bedste Smykke. Mod en saadan Dverstriden af den rette Grændse skulle vi have vor Dpmærksomhed og vor Bestræbelse henvendt; men vi vilde selv ikke mindre oversfride den, om vi meente at kunne og skulle

trænge Ungdommen ud af denne Med=Leven og Med=Virken med den Manddoms=Slægt, i hvis Midte den befinder sig. Vi tør ikke med forstyrrende Haand gribe ind i Naturens store Udvillingsværk, og det er det aandelige Forklarelsespunkt i denne Udvikling, naar Sjelen først begynder at stride ud over sig selv; enhver ungdommelig Opblussen, hvor eget Jeg svinder hen for høiere, uegennyttigt Hensyn, er en Yttring, en hellig Rørelse af det sande Menneſtekalb.— Og kan det misſkjendes eller ſkulle vi maaskee lægge Dølgſmaal derpaa, at Manden, ſelv paa Livets Høidepunkt, kan hente mangan gavnlig Lærdom og Mindelſe fra den unge Slægt? Vel kommer den os ofte imøde med halvklare Foreſtillinger og halvſærdige Planer, med farverige Phantaſtibilletter og gyldne Forhaabninger, der mere høre hen til Indbildningens end til Virkelighedens Verden; den overſeer ofte Banſkelighederne paa Veien, og overſpringer gjerne mellemliggende Led, i ſin utaalmodige Higen til Maalet. Men hvad der, fra de Eldres Side, ſættes imod den ungdommelige Overſpænding, er det da ſtedſe det rene, ægte Livs=Gehalt? Al, det er jo dog ikke alene Manddommens ædle Frugt, Livet bringer til Modenhed: det dybere og roligere ſtuende Blik, det ſikrere træffende Omdømme, den faſtere, i ſig ſelv hvilende Virkelyst og Virkekraft; — der er ogsaa ſygelige, Saft og Kraft fortærende, Udværter, ſom udvikle ſig frodigt i Aarenes Løb. Thi Mandens Liv bevæger ſig i en vrelende Mangfoldighed, der tit blender og forvirrer, dra-

ger hans Sind hid og did, virker adspredende, sønderlemmende og opløsende paa hans Birken; Mandens Liv føres ind i Forviklinger, der omspænde ham med altid flere hæmmende Baand, hilde hans Tanker og Jdrætter i et Bæv af smaalige Hensyn, stille ham i Forhold, hvor det er svært for Kjød og Blod at bevare Sjelen i Reenhed og Uafhængighed. Og naar Mandens Liv ikke bliver langt, førend han alt seer tilbage paa en Række af feilslagne Forhaabninger og frugtesløse Anstrengelser, hvor let faaer da ikke Mistrostheden Dverhaand, som lammer Kraften, idet den nedbryder Sjelens Tillid og Tro! Derfor — hvad der anprises som den erfarne Viismands Besindighed og Maadehold, er mangengang kun den Modløses Forsagthed eller Eigegyldighed, Virkning af den udslidte, halvfortærede Kraft, som, istedenfor at opbyde sig selv for at beseire modende Hindringer, benytter dem som anstændig Grund til at fritage sig for Anstrengelsens Møie, og forlænge den svævende og udmattende Tingenes Stilling. Naar det under saadanne Forhold gjælder at opmande sig, at frigjøre Sjelen fra ængstelige Hensyn og slappende Mistviol, og samle sin Kraft til at arbejde og kæmpe for Det, der erkjendes at være det Sande og Gode: da er det velgjørende, oplivende og styrkende, at see hen til det freidige, tillidsfulde Ungdomsliv, hvor det frie og uhildede Blif endnu medbringes til Livets Betragtning, hvor Følelsen af Ret og Uret har sin fulde, naturlige Varme, og Villien,

med Begeistringens Fyrighed og hensynsløs Opoffrelse, iler til for at tilbyde sin Tjeneste.

Saaledes er da Slægten, der nævnes Efterslægt, dens Historie og dens Liv ved mange Baand indflettet i den nærværende Slægts Liv, og mange virkende Momenter, snart oplivende og befordrende snart nedtrykkende og hæmmende, gribe fra den ind i vore Forhold, i dem af videre og dem af snevrere Udstrækning. Det er denne Slægt, der er Gjenstand for Opdragelse, Dannelse, Udvikling i Skolen og i Familielivet; og hvor stort og indflydelsesrigt viser ikke Opdragerens og Lærens Kald sig, allerede betragtet fra denne Side, hvor indvirkende paa Samfundets Vel i dets Heelhed og i dets enkelte Kredse!

II.

Men først og fornemmelig træder dog denne spirende og fremstydende Slægt frem for vor Betragtning, i Ordets egenlige Betydning som Efterslægt: som De, til hvem vi skulle overlade at høste, hvor vi have saæet, for at de atter til sin Tid skulle gjøre Udsæd for deres Efterfølgere, De som — naar vore Kræfter mættes og stunde til Hvile, og vi omsider træde af fra vor Dagsgjerning — skulle indtage de Steder, paa hvilke vi have staaet. Derfor er det en Tanke, fuld af Alvor, der stiger frem i Sjelen, naar vi lade Diet glide hen over en samlet Ungdom. Vel seer et Christenfolk hen til den opvoxende Slægt med et andet Sind end hine

Oldtidsfolk, som, i den trøstløse Tro, at det bevidste Liv, den personlige Tilværelse afsluttedes ved Jordlivets Grændse, maatte knytte deres Uddeligheds-Haab til den Slægt, de efterlode paa Jorden: det var i den, de skulde vedblive at leve efter Døden, thi ved den skulde Billedet af deres Træf, deres Navn, deres Ihukommelse vorde reddet fra Forglemmelse og bevaret for Eftertiden. Men hvor kraftigt end Aanden vidner for os om uforkrænkeligt Liv, om en fuldere Dag, der hisset skal oprinde for os, om vore Gjeringers Væsen, der skal følge os: saa kunne vi dog ikke udrive dette Liv af vor Deeltagelse og vor Kjærlighed — denne Skueplads, hvor vi have stræbt og stridt, hvor Haab og Frygt, Glæde og Sorg har verlet imellem hinanden, hvor ædle Goder have været Maal og Gjenstand for vort Arbejde, men hvor det bedste Værk dog kun er Stykkeværk, Begyndelse uden Afslutning, Brudstykke uden Fuldendelse. Det er Efterslægten, der skal gribe Livets Traad, hvor vi slippe den af vore Hænder, og til den staaer vort Haab, at den vil vande, hvad vi have plantet, vil vide med friskere, rigere, samdrægtigere Kræfter at fremme Det, hvorfor vi have vaaget og kæmpet. Men vide vi nu af dyrtkjøbt Erfaring — og denne Erfaring bliver Enhver til Deel, hvordan end hans Stilling og hans Dont er i Livet — Hvad der fordres af et Menneske, for at han skal kunne lide, hvad der maa lides, skal kunne virke, hvad der kan virkes: da vil intet Duffe være dybere og inderligere i vor Sjæl

end dette, at det maa lykkes den tidlige Dannelselse, at lægge en saadan Grundvold hos den unge Slægt, at den maa befindes vel udrustet, stærk og dygtig, naar dens Tid kommer, til at taale og at arbejde i det Godes Tjeneste paa Jorden.

Dg naar dette Ønske for vor Efterslægt trænger sig frem fra Sjælens Underste — skulde det da ikke netop paa vore Læber have en dybere Grund og en stærkere Betydning end sædvanligt. Thi det er under høist forskjelligt Bilsaar, at Jordens Slægter afløse hinanden. Der gives Tiderum, i hvilke Menneskene selv vexe, medens derimod Livet omkring dem bevarer det samme synlige Præg, i hvilke det Overleverede staaer fastbegrunder og urokket, gaaer, som beskiftet Deel, over til Sønerne i samme Stand, hvori det i sin Tid var modtaget af Fædrene. Dg atter er der Tider, da Bevægelsen er saa levende, Udvillingens og Fornylsens Gang saa rastløs og iilsom, at Tidspunkter, adskilte ved et ganske ringe Tal af Aar, neppe ligne hverandre; Menneskene blive de samme, medens Alt omkring dem synes at blive et Andet, og de samme Individuer skulle vide at stifte sig i de forskjelligste, ofte fra Grunden af forandrede, Forhold. Da for halvhundrede Aar siden og derover de Mænd traadte sammen, som grundlagde dette Samsund til Efterslægtens aandelige Dannelselse var det en Tid, der havde oplevet store Omkiftninger og varslede endnu større. I den sjerne Verdensdeel var det begejstrende Exempel givet af et Folk, som havde

tilkæmpet sig Frihed og Uafhængighed af fremmed Magt. Men Fjernhed er et Ord uden Betydning, hvor det gjælder Landens Anliggender og Interesser. Det ulmede og gjærede allerede indenfor Europas Grændser, i det urolige Land, hvor Alt ligesom havde forberedet det voldsomste Udbrud: hvor grændseløse Misbrug af Magten syntes at spotte Glendigheden, den havde bragt over Folket, hvor Fornægtelsens og Fordærvelsens Aand havde ovenfra gjennemtrængt alle Samfundets Dele, og udhulet det i dets dybeste Grund, medens de Bedre søgte et Holdningspunkt i det uklare Ideal om naturlig Menneskeret, Frihed og Lighed. Og skulde vi da ikke turde tiltroe hine Mænd den Erkjendelse, at den Efterslægt, for hvilken de ønskede at arbejde, gif en mere stormende Tid imøde end den, de selv havde gjennemlevet, at det gjaldt om, ikke at sende dem ud paa det oprørte Dyb, førend Diet var stærket til at holde fast ved de rette Ledesjerner, Haanden øvet til at styre mellem Klipper og Skjær?

Men vor Efterslægt — vil ikke dens Lod være en lignende? Thi vel er det saa, at de voldsomme Rystelser ere overstandne, og Bevægelsen er trængt tilbage — ikke alene ved ydre Forholds Magt, men ogsaa ved den Erkjendelse, at det kun er at rase mod sig selv, naar der fares frem imod Lov og Orden, at det kun er rolig Fremstriden og Udvikling indensfra, over hvilket Betsigelsen hviler. Men derinde, i den Verden, der har den rette Sandhed og den bestemmende Magt i Livet,

i Tankens, Attraaens, Villiens Verden, er saameget stærkere Bevægelse og Uro. Hvor skulde vi vende os hen, for at finde Det, der bestaaer uforandret, som det bestod for de henfarne Slægter, og om hvilket Anskuelse og Domsomme ikke er verlet med Dette selv? Paa Religionens og Kirkens, paa Statens og Videnskabens Ene-mærker, — overalt see vi Aandens Kræfter forsøge sig paa det Bestaaende, stevne det ind for Tankens Dom, arbejde paa dets Omstøbning og Gjenfødselse. Thi det er ikke længer den blotte Autoritet, Magtens bydende Ord, der skal beherske Livet som øverste Myndighed, men det Fornuftige, i dets anerkjendte Sandhed og Gyldighed; det er ikke længer i Blinde, at Menneskene ville lade sig lede som Borgere enten i det himmelske eller i det jordiske Rige, men som Secnde at de selv ville følge det Spor, de erkjende at være det rette, — ikke som villieløse Redskaber, at de ville lade sig sætte i Bevægelse og i Hvile efter en vilkaarlig Villie, men som medvirkende at de ville forene Kræfterne til at fremme det almene Vel. Det er, med eet Ord, den menneskelige Personligheds Væsen, dette Væsens Betydning og Ret, der i alle Forhold stræber at gjøre sig gjældende. Og denne Ret er en hellig Ret; Evangeliet selv, saaledes som det holdes ved Magt i vor Kirke, trykker sit Indsegl paa denne Ret; thi det er ikke ved tankeløs Antagelse, ikke ved tvungen Lydig-hed, men ved Troen, ved den frie, den inderlige og levende Samstemmen med Sandheden, at Mennesket

vorder saligt, og Hvad som ikke fremgaaer af saadan Tro, er Synd. Men Evangeliet staaer, med sin Lære og sin Lov, ikke udenfor Menneffenes Liv; i den hviler den øverste Regel, efter hvilken de menneffelige Forhold skulle ordnes; og derfor har Livet kun det evangeliske Præg, efterhaanden som Sandheden hyltes og hersker ved sig selv. Men paa den anden Side er det en ligesaa sørgelig som almindelig Misforstaaelse af Personlighedens Betydning og Ret, naar det menneffelige Jeg vil sætte sin Kundskab, sit Dømmeme, sin Villie som den ene sande og rette, mod den almindelige, og stille sig ud fra det Samfund, i og ved hvilket den den Enkeltes Kræfter først komme til Udvikling, — og det er Vanhelligelse af hiin Ret, er Vanvid, naar Menneffet vil løsrive sig fra sin Gud, det Endelige sætte sig i den Uendeliges, Skabningen i Skaberens Sted. Denne er vor Tids Kamp — imellem den dobbelte Bestræbelse: at frigjøre den Enkelte, hans Tanke og Villie, fra al vilkaarlig Ufornuft, men derhos at underordne, efter Fornuftens Lov, den Enkelte under det Almindelige, bøie det Menneffelige under det Guddommelige. Det er denne Modsætning mellem det Gamle og det Nye, mellem den slaviske, sig selv fornedrende Underkastelse og den overmodige, selvraadige Egenvillie, der væbner Kræfterne, hvorhen vi end see, til de stærkeste Sammenstød; det er Udsoningen mellem disse modsatte Retninger, der er forbeholdt en kommende Tid.

Derfor spørger jeg atter: vil ikke vor Efterslægt

gaae ind til en lignende Lod som hiin tidligere Slægt? Thi en Prøvelsens og Modsigelsens Tid er indbrudt, og kun Den, der daarer sig ved det tilsyneladende rolige Aldre, kan drage i Tvivl, at det Bevægelsens Liv, hvis Pulsflag fornemmes allevegne, ogsaa vil træde frem, og gjøre sig gjældende i ydre Forhold. Men det er en Prøvelse, der vil worde Meget og Mange til Fald og til Dpreisning. For Det, der har sin Rod i Sandheden, sin evige Gyldighed for Mennesket, skulle vi trostigt forjage enhver Frygt og Mistvivl. Det kan blive antastet af Ietsfærdig Raadhed, selv af en Frækhed, der til en Stund forglemmer egen Trang og eget Darr; men det har sin Seiers Forvisning i sig selv. Men hvad der har Aandens Lov imod sig, og vil holde Livet indsnoret i unaturlige Baand, hvad der hviler paa Fordommens hule Grund eller pranger kun med forsængeligt Skin, det vil blive fundet for let paa Tidens Bægtstaaal; ved hvor kunstige Midler dets Daarlighed end besmykkes, med hvor anstrengt Noie det end holdes opreist: det er dog viet til Undergang, og stunder med hver Dag nærmere til Fald. Og som De ville staae fast i den almindelige Bevægelse, der støtte sig til Det, som selv bliver uroffet, til Sandhed, Retfærdighed og Guds frygt: saaledes vil Livets Vandring worde til Fordærvelse for hver Forsængelighedens Djener, det lette Dffer for daarende Gjøglebilleder og forlokkende Lygtemænd.

Saa stort er det Hverv, saa ansvarsfuldt det Kald, der bliver overladt til vor Esterflægt, saa vildsom er

Veien, der aabner sig for den, saa alvorlig den Provelse, der forestaaer. Og er det de unge Aar, i hvilke det Bøielige skal ledes, det Bløde styrkes, det Vaklende befæstes, det Dunkle opklares, for at Ynglingen og Manden skal blive dygtig til at forstaae sin Tid og fremmedens Tarv: da maa vel det Kald lyde til os Alle med Alvor, at forene vore Kræfter til at arbejde for og paa den unge Slægts Uddannelse; — og enhver Anstalt, som i Samfundet indtager en Hovedplads til dette Formaaals Fremme, staaer for os i sin hele, store Betydning. —

Det hører til Dagens Høitid, at De iblandt Skolens talrige Ungdom, som ved Flid, Fremgang og Sædelighed meest have fyldestgjort deres Læreres og Tilsynsmænds Forventning, udhæves paa en berømmende Maade, til Opmuntring for dem selv og deres Meddisciple.

(Uddeling af Præmier og Nævnelser af de Udmærkede).

Glæder Eder, I Unge! over den hædrende Anerkjendelse af Eders Flid og Forhold! glæder Eder for Eder selv, at I allerede saa tidligt have gjort den opmuntrende Erfaring, at Mennesket kan Meget, naar han alvorligt vil — og glæder Eder for dem, der leve deres bedste Liv, Kjærlighedens og Haabets Liv, i Eder, og her have vundet en ny Bestyrkning af Haabet om Eders Fremtid! Men det hører ikke Ungdommen til, at standse dvælende ved det Nærværende, saa lidt som at heste Tanken til det Forbigangne. Fremad stunder den Unges Blik og Attraa, og saaledes være da ogsaa dette Nær-

værende Eder Mindelse om, hvad Fremtiden fordrer og venter af Eder! siger Eder selv, at i denne Stund har kun Den været værdig til at modtage Berømmelsens Tegn, der engang, som Yngling og Mand, vil med Tilfredshed og Velbehag — saavidt Menneſtet kan og tør det — kunne see tilbage paa denne høitidelige Time. —

Lærlingens Dygtighed er Læreren's Stolthed; og fra de haabefulde Unge vender Sjelen sig med taknemmelig Erkjendelse til det Samfund af Lærere, som have Enhver sin Andeel i Det, der hidtil er opnaaet og fremdeles vil vorde opnaaet; den vender sig fornemmelig til den Mand, der i en Række af Aar, aldrig træt og aldrig svigtende, har offret denne Læreaanstalt sin hele Tid og sin hele Kraft. Vi vide det Alle — thi Erfaring vidner daglig derom —, i hvilken Grad en saadan Anstalt er afhængig af den ene Mand, i hvis Hænder den ledende og sammenholdende Virksomhed maa være nedlagt, hvormeget dens Blomstren og dens Spiren beroer paa ham, hans Indsigt, Villie og Kraft; og saaledes har den fortjente Mand i den Rang, hvortil denne Skole har hævet sig, den Tillid, den nyder hos skjønsomme Medborgere, et Bidnesbyrd og en Løn, som gjør Ordet overflødig.

Men over denne Anstalt — saa ædel i sin Oprindelse, saa blomstrende i sin Fremgang, nu som før Gjenstand for Manges taknemmelige Erindring, og Manges uegennyttige Forsorg og kjærlighedsfulde Pleie — ville vi nedbede Himlens bedste Belsignelse; og

mange Fraværende, som til den have betroet deres Livs
 Kjæreste, ville forene sig med de Tilstedeværende, naar
 vi bede, at kristelig Aand, som er Kundskabs og For-
 stands, Freds og Samdrægtigheds, Helligheds og Kjær-
 ligheds Aand, maa fremdeles hvile [over dette Sted,
 til Velbehagelighed for Gud og Mennesker!

T a l e

i

Efterflægtselskabet,

paa Stiftelsesdagen

den 4de Marts 1844,

af

H. C. Ørsted.

Kjøbenhavn.

Trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri.

THE HISTORY OF THE

... of the ...

CHAPTER I

... of the ...

... of the ...

... of the ...

... of the ...

... of the ...

Den hædrende Indbydelse, jeg har modtaget til at tale i denne høitagede Kreds paa en Dag som nærværende, var mig særdeles kjær. Den kaldte mig til at tale her i et Samfund, hvis Stiftelse fremgik af uegennyttig Kjærlighed til Medmennesker og Fædreland, hvis stadige Bedligholdelse skyldes et Borgerfind, som ikke uddøde med Stifteren eller med Indretningens første Benner, og hvis nærværende Tilstand ikke er mindre livsfrodig og haabesfuld end dengang, da den stod i sin friske Ungdom. Dets fornemste Bærk, den Skole, hvorfra saamange dygtige, tildeels endog høitfortjente Mænd ere udgangne, vedbliver med usvækket, man turde sige med vorende Kraft at virke for Ungdommen og derved at lægge Spirer, som ville trives og skyde Grene giennem en uoverseelig Fremtid. Disse bramfrie Grobringer, som gjøres i Menneskeslægtenes Tjeneste, ved at udsaae Kundskaber og opelske Dannelsen, bør man aldrig forsømme Leilighed til at prise; da de jo i Tingenes daglige Gang overstraales af

den Glimmer, som omgiver mange andre, ofte langt mindre velgjørende Foretagender.

Med saadanne Følelser sammenknytter sig naturligviis det Dufte, at det maatte lykkes mig ved nærværende Tale at bidrage min Skærv til Selskabets Diemed. Jeg har dertil valgt en Sag, som længe har ligget mig paa Hjerte. Det har nemlig bedrøvet mig at see, hvor ofte Forholdet mellem Yngre og Aldre i de nyere Tider opfattes med modsatte Genfjendigheder, uden at den forsonende Sandhed, som dog hyppigt i al Stilhed hæveder sin praktiske Gyldighed, slittigt nok er bleven offentligt fremhævet, og derfor ikke erholder den hele Magt, som tilkommer den. Jeg har opfattet disse Forhold med samme Die som det, hvormed Physikeren opfatter Naturen. Han stræber fremfor alt at finde de Love, hvorefter alle Gjenstandene styres, og han seer da lettere Betydningen af hver enkelt. Paa samme Maade kunne vi ogsaa i vore Undersøgelser rette vor Dpmærksomhed paa de Tilværelseslove, hvorefter ogsaa de fornuftige Væsners Liv og Virken ordnes, og derved klarest see hver enkelt Deels Berettigelse.

Gjenstandens store Omfang, de Grændser, en Tale sætter, og Diemedet selv for nærværende Forsamling maae bestemme mig til at indskrænke min Opgave til de Forhold, som finde Sted i vort eget Kjon, og

navnligen mellem dem, som befinde sig paa de tidligere Alderstrin, og dem paa de mere fremrykkende.

Mine ærede Medborgere beder jeg om Deres Overbærelse, mine unge Benner om Deres Opmærksomhed; thi om jeg end vil komme til at fremføre Adskilligt, som ikke er bestemt for Dem, vil her dog blive Tale om Ting, som berøre Deres eget Vel, og for de Modnere iblandt Dem haaber jeg, at Hovedindholdet af min Tale skal findes tilstrækkeligt klart.

Over Forholdet mellem de Yngre og Ældre har man mangfoldige vise Udsagn og Forskrifter, som for største Delen endog have været bekjendte fra de ældste Tider og gaae fra Mund til Mund, men dog ikke udøve den rette Indflydelse paa Livet, ja endog af Mangen ikke klart erkjendes i deres fulde Sandhed, førend man har forsømt den rette Tid til deres Anvendelse. Fra alle Sider at belyse denne Bemærkning, hvis Gyldighed strækker sig langt ud over den Tankfreds, indenfor hvilken jeg skal holde-mig, vilde føre mig langt ud over nærværende Tales Grændser; jeg maa her blot gjøre opmærksom paa, at hine Viisdomsudsagn sædvanligt bydes i den blotte Form af Erfaringer. Dette bidrager meget til at svække deres Virkning. De ere ikke blotte Erfaringer og savne derfor ogsaa det sandselige Tvingende, som indeholdes i disse. For den altsaa, som ikke selv har tænkende

opfattet og gjennemskuet de Erfaringer, hvoraf disse Udsagn lade sig øse, staae de som tomme Abstractio-
ner og behandles tit med Ligegyldighed som Trivia-
liteter. Hertil kommer, at de, som beraabe sig paa
dem, ofte kun have været ledede til deres Antagelse
ved en uopklaret Mangfoldighed af Indtryk, saa at
de ikke kjende de paaberaabte Udsagns sande Betyd-
ning, følgelig heller ikke gjøre den rette Anvendelse
deraf. Det forstaaer sig at alle disse Misforhold
maa afhjelpes, ved at Sagen stilles i Fornuftens Lys.
Dette kan skee og er skeet paa flere Maader; men
jeg har valgt een, som, saavidt jeg veed, ikke endnu er
forsøgt, og som forekommer mig beqvem til at vise min
Gjenstand i den inderligste Sammenhæng med Livet selv.

Alt det, som skeer saaledes, at vi deri er-
kjende en almindelig Bestemmelse, en Regel, derom
sige vi med andre Ord, at den skeer efter en Lov.
At et uunderstøttet Legeme falder, at Aarstiderne
stedse vexle i samme Orden, at Blodet i os befinder
sig i et bestandigt Kredsløb, frembyder os Exempler
paa saadanne Love, hvilke Naturvidensskaben iøvrigt
nærmere udvikler og bestemmer. Men ei allene inden
for den blot legemlige Natur, men ogsaa der, hvor
den aandelige yttre sig, gjelde ligesaa sikre Love,
skjøndt de ofte skjules, derved at Virkninger, som
foregaae efter meget forskjellige Love, her endnu langt

hyppigere krydse hverandre end i den blot Igemlige Natur; men det er dog let, ogsaa her at finde Exempler nok, som trods hine Aarsager ere tilstrækkeligt klare, som: Lyset glæder, Mørket skrækker, Gensformighed trætter, Overmod vækker Fjender. Det er fremdeles ikke blot nogle visse Dele af Tilværelsen, som beherskes af Love, men den hele; og disse ere heller ikke en blot Samling af Love, men en Heelhed, hvori den ene ikke kan tænkes uden den anden. De ere endelig ikke at betragte som Bærket af en blind, fornuftløs Nødvendighed, som i sig selv er en Uting, men udgjøre en heel Alt omfattende og gjennemtrængende Fornuftregjering, under hvilken endog den onde (det er: fornuftstridige) Brug af Friheden maa vække Kræfter, som anvende det Dudes Virkninger i Fornuftsoiemedets Tjeneste.

Betragtede i dette Lys, erholder de Ting, som blot syntes knyttede til Legemverdenen, en aandelig Betydning, og de Forskrifter, som syntes vilkaarlige, faae det Fornuftpræg, uden hvilket de af den frie Aand betragtes med Modstræben. For at opfatte dette Indtryk, maa man dog holde hin Anskuelse levende virksom i sin Aand; den blotte Bekjendelse deraf er ufrugtbar.

Lader os nu henvende vore Betragtninger paa Menneskelivets forskjellige Aldre. Enhver af disse er

bestemt til et eget Fremmskridt i Udviklingen af de Bæfener, den omfatter; men paa samme Tid udøver den ogsaa en meget betydningsfuld Virkning paa dem, som befinde sig paa de andre Alderstrin.

Vi vide alle, at Barnet ikke blot er bestemt til at erstatte det Tab, som Døden frembringer i Mennesketallet, eller til at forøge samme; men at det skal deeltage i Menneskeslægten's fremskridende Udvikling. Jeg kan om saa bekjendte Ting være kort; ja jeg kunde ganske forbigaae dem, dersom jeg ikke ønskede, at man i denne Time skulde fremkalde dem i levende Anskuelse. Barnets hurtige baade legemlige og aandelige Udvikling vilde forbause os, dersom vi ikke ved Bauen vare fortrolige dermed; men selv dette hindrer dog ikke, at den tildrager sig den meest levende Deeltagelse hos alle dem, som dagligt iagttage Barnet. Det er ofte og med Sandhed bemærket, at Barnet i dets tidligste Aar lærer forholdsviis mere end i noget senere ligesaalangt Tidsløb, og selv i den videre fortsatte Barndomsalder gjør det mægtige Fremmskridt, naar man byder dets Aand den rette Næring. Den egentlige Barndomsalder, som naturligviis ikke har samme Længde for hver Enkelt, har aabenbart sin egen — kun indenfor visse Grændser ulige — Art og Maal af Udvikling; forsømmes noget heri, er dette vanskeliggere at indhente, end det vilde have været i rette

Tid at erhverve; og overskrider man i nogen Retning det naturlige Maal, f. Ex. ved at lære det formeget, er den sande og funde Ligevægt ofte tabt for hele Livet. Barndomsalderen har saaledes sin eiendommelige Udviklingsforretning, som hverken kan fuldkomment erstattes i nogen anden Livsalder eller gavnligen foregribe en saadan. Det er sandt, at de Grændser, inden hvilke alt dette gjelder, have en vis Bidde, og at man undertiden endog i høi Grad kan være lykkelig i at indhente senere, hvad tidligere var forsømt; men dette hindrer os ikke i at see den naturlige Lov, fra hvilken usædvanlige Kræfter kunne bevirke nogen Undtagelse.

Man kunde let fristes til den Mening, at Barnet ene levede for sin egen Udvikling; men man behøver blot noget nærmere at tænke sig om, for at finde, at det ubevidst giver Meget, imedens det ifkun synes at modtage. Enhver kjender den Glæde, Mennesket har af Barnet, og at denne Glæde ikke er indskrænket til Forældrene, men deles af hele Dmgiivelsen. Denne Glæde indslutter forædlende Virkninger, for hvilke man sjeldent gjør sig Regnskab, men derfor ikke mindre modtager. Det Billed af Uskyld, vi see hos Barnet, er ikke uden Virkning paa os selv. Den Følelse af Gyne og Billie til en velgjørende Virksomhed, som Synet af Barnet opvækker hos os, den Kraftfølelse uden al Stolthed og Over-

mod, som heri ligger, den Kjærlighedsfølelse, som derved opvækkes i os, ere ikke spildte for os selv, skjøndt vi ikke føre dem til Bogs. Bestræbelsen for at komme Barnets Faaevne og Videlyst til Hjælp gjør den Eldre i al Stilhed og Ubemærkethed til Lærer, og vækker ofte forhen slumrende Tanker. Alt som Barnet skrider frem, faaer den Borne nye Dpgaver, der ikke ere ham ufrugtbare, ja han maa endog gjøre sig selv til Gjenstand for en større Dymærksomhed, vil han ikke komme til indvortes at skamme sig ligeoverfor Barnet. Men denne Skam er ikke Forsængelighedens: Barnet bedømmer ham ikke; den er beslægtet med den Blu, man kunde tænke sig hos et Menneſte, ved Bevidstheden om en Engels Nærværelse. See, saameget griber Barnets Liv ind i den Bornes Udvikling, og dog var det, som jeg derom kunde sige, langt fra at være udtømmende.

Endnu kan jeg ikke forlade denne Alder, uden at fremhæve, at den Kjærlighed, som under al hin Berelvirkning udvikles mellem Barnet og de det omgivende Borne, er selv en Tilværelseslov, hvis Sammenhæng med Tingenes Natur vi her for endeel have seet, og som har en vidtomfattende Indflydelse paa hele Samfundslivet. At Kjærligheden mellem Forældre og Børn indbefatter alt dette, endnu med en betydelig Forstærkning, behøver neppe at siges.

Vi gaae nu over fra den egentlige Barndomsalder til den, som ligger mellem denne og Unglingsalderen.

Naturligviis gives der atter for dette Trin en vis for samme meest passende Dannelse at erhverve. Jeg kan her være kort: det er den, som de bedste Skoler give. Jeg siger, den er i Hovedsagen bestemt ved Tingenes Natur, hvori her ogsaa maa indbefattes det Udviklingsstrin, hvorpaa vi staae, og Sætningen saaledes opfattet, at den ikke udelukker Erkjendelsen af mangen Afvigelse fra Naturen, som enten i den allernærmeste Tid kan og skal bortskaffes, eller maa borttrømmes paa et noget fjernere Udviklingsstrin. Ikke desto mindre føler ofte den Unge, naar han begynder at see ud over Skolens Skranker, et heftigt Dnske, snart at kunne træde over i de modnere Unglingers Rækker; og for at dele deres Frihed, vælger han gjerne ogsaa deres Arbejder. Disse Dnsker kunne undertiden være velbegrundede; men ofte ere de kun en utidig Higen efter Befrielsen fra en gavnlig Tvang, og det er da beflageligt, naar Forældre eller Foresatte give efter derfor. Min Stilling i Livet har givet mig Leilighed til Erfaringer herom, som ganske stemme med det, som Eftertanke og mange Tidsaldres Erfaring allerede havde lært. Ligesom der gives en vis Alder, inden hvilken man ikke med sand Nytte kan foretage de

Legemsarbejder, som pleie at tilfalde Borne, men tvertimod ved dem let skader sin egen Sundhed og videre Udvikling, saaledes gaaer det ogsaa med de aandelige Arbejder. De Studeringer, som nærmest tilfalde Ynglingen i den Alder, da han udtræder af de høiere Skoler, fordre ikke blot visse Forberedelser, men ogsaa en vis Aandskræfternes Modenhed, uden hvilken den friere Studeremaade ikke fører til Maalet. Mangen Yngling, som ved Hjælp af den daglige Understøttelse, Skolen giver, kan gjøre god Fremgang i adskillige vanskelige Videnskaber, vil i de samme ifkun gjøre svage og usikre Fremskridt, naar han studerer under de Betingelser, Universitetet frembyder.

For Kortheds Skyld ville vi ved at betragte den Berøvelsning, som finder Sted mellem Drengen og den Borne, især holde os til Forholdet mellem Fader og Søn. Hiin faaer ved Barnets Dvergang til Drengesaldren nye Vanskeligheder at overvinde, men ogsaa nye forædlende Virksomheder. Med Forstanden udvikler sig hos Drengen en Villieskraft, som kan føre vidt baade i det Onde og i det Gode. Den maa ledes til at underordne sig Fornuften, stundom endog tvinges, men dog saaledes at dens Spændkraft ikke svækkes. De hjærlige Følelser, hvori Strængheden har sin Grund, blive som oftest ikke synlige for Sønnen, som kun med indre Uvillie bøier sig under den faderlige Magt. Den Underviisning,

Sønnen nu maa have, bliver mangfoldigere og kunst-
rigere. Om end Faderen kan overlade en Deel af Om-
sorgen herfor til Skolen, bliver der dog et ikke lidet
Tilsyn og Samvittighedsansvar tilbage for ham selv.
Men det er ikke blot Estertanke og Omhu, hvortil
Faderen opfordres ved sin Kjærlighed til Sønnen;
mangen Selvfornægtelse, mangen kraftig Anstrængelse
kommer til. Han stiger ved alt dette til høiere Mo-
denhedsgrader, og Faderværdigheden er ham intet
tomt Navn.

Han har saaledes en Belønning i sig selv.
Men hvor usigeligt meget mere er ikke det, som Søn-
nen vinder derved, tit uden synderligt at lægge Mærke
til den Kjærlighed, hvorfra det kommer! Beljørende
er det for Sønnen selv, naar han itide paaskjønner det.

Beflægtet med Forholdet mellem Fader og Søn
er Forholdet mellem Lærer og Lærling. Er Læreren
ingen blot Leiesvend, vil han være besjælet af Kjær-
lighed baade til sit Fag og til dem, han underviser,
mod hvilke han ikke kan andet end have faderlige Fø-
lelser; og hos Lærlingen vil paa den anden Side ud-
vikles en sønlig Kjærlighed, som maa være saameget
desto mere levende, jo mere han har været en virkelig
god Lærling.

For ikke at give min Tale et altfor stort Om-
fang, har jeg maattet begrænde den saaledes, at

Moderkjærligheden ikke blev indbefattet deri. Jeg har derved tabt meget for mit Diemed, men i ingen Henseende ville mine unge Tilhørere lettere kunne udfylde Savnet end i denne; den moderlige Kjærlighed og Omhu, som uophørligt gjentager sig i saamange, strax ved Modtagelsen tydelige Belgjærninger, vil altid staae de Unge i levende Erindring, hvorimod Faderen oftere maa virke hemmende, befalende, straffende, fort yttre sig i Handlinger, hvori det kjærlige Sind, som fremkaldte dem, ligger mere skjult. Dog hænder det sig ogsaa, at Faderens Kraft og Fasthed gjør det stærkere Indtryk paa Sønnen. Dette er intet slet Tegn, men lad ham kun ikke derover glemme den Taknemmelighed og Erbødighed, han skylder Moderens med usigelig Kjærlighed og Omhu fyldte Hjerter.

Vi henvende nu vort Blik til Unglingsalderen. Dens tidligere Deel begynder allerede i de høiere Skoler og er derfor nylig bleven omtalt; men det friere Unglingsliv efter Udgangen af Skolen, og som jeg i en snævrere Betydning her vil kalde Unglingslivet, har en ny Betydning. For dem, som ikke fuldende den hele høiere Skoleunderviisning, ligger der mellem Skolen og dette Unglingsliv som oftest en Læretid, om trods vigtige Forskjelligheder er et Slags fortsat Skole, men som jeg ikke her kan afhandle. Det Unglingsliv, som vi her betragte, har atter sine

ved Tingenes Natur bestemte Grændser. I sin Frihed skal det udvikle Evnerne til Manddommens Modenhed. Legemskræfterne, Dømmekraften, Verdenserfaring gjøre her Kæmpeskridt, naar Alt gaaer i den rette Orden. Paa denne Tid følger siden Manddommens langsommere Udvikling. Man har ofte talt om Blomstringstiden i Ungdommen og Frugtens Modning i Manddommen: og denne Lignelse er virkelig overeensstemmende med Naturen; man maa kun ikke glemme, at Grændserne atter her ei kunne være skarpe, men tilstede mangfoldige Overgange.

Ynglingsalderen er med andre Ord den nærmeste Forberedelse til det Tidsrum af Livet, som baade er det længste, og som meest indgriber i Samfundstilstanden. Hvad Ynglingen i denne Alder har at gjøre for sin Udvikling, finder han sig allerede anvist af Samfundet, overeensstemmende med det, som Erfartanke og Erfaring har indført; men som naturligt i hver Tidsalder fortsat uddannes. Ogsaa i denne Alder gives der en meget stærk naturlig Fremstræben, som ofte udarter til en Begjærlighed efter at gribe over i det, som tilhører det følgende Alderstrin, og at udøve en betydelig Indflydelse paa Samfundet eller Videnskab; men see vi bort fra de Undtagelser, som maae gjøres for enkelte overordentlige Mennesker, staaer dette i Strid med Tingenes Natur og med

fører derfor sin egen Straf. Mange af mine unge Tilhørere ere nu nær ved at overgaae til den Alder, hvorom her handles. Bærer paa Deres Post mod de forfængelige Tillokkelser, som ville bevæge Dem til at opoffre deres Ungdomstid til Manddomssydsler! De overspringe derved en Livsalder, rig paa Glæder og endnu rigere paa Spirer til en betydningsfuld Fremtid. Bærer forvissede om, at kun den, der har været en ret Ungling, vil siden blive en ret fleersidig dannet Mand og ved Slutningen af sin Bane en isandhed viis Døding! Men jeg ønsker ikke, at De skulle antage dette paa mit blotte Ord; jeg opfordrer Dem til selv at overveie Sagen med mig og eftersee, om jeg sætter Dem Sagen i et falsk Lys. Den Tilværelseslov, hvortil jeg vil hen- vise Dem, ligger allerede i det Foregaaende. Hvert Alderstrin har sin væsentlige Betydning i Mennekeslivet: paa hvert af dem skeer der noget Giendomme- ligt for Mennekesets Udvikling; og det Bidrag, den ene Alder giver, kan ikke fuldkomment erstattes af en anden. Den, som antager Rigtigheden af denne Lov, antager med det samme en Livsfor skrift. Men An- tagelsen af en Sandhed skeer ikke altid med den levende Tileguelse, som bestemmer vore Handlinger. Denne fremkommer først, naar Tanken sammensmelter med den aandelige Anskuelse. Jeg indbyder Dem derfor til at deeltage med mig i et Tankeexperiment. Lader

os forestille os et ungt Menneske paa Overgangen fra Skolen til den friere Unglingsalder sat i den Stilling, at han føler Dpfordring til at sørge for en heel ellers hjælpeløs Familie, f. Ex. smaa forældreløse Sødskende; lad ham besidde Gvner til at erhverve det Fornødne, og Estertænkfomhed nok til at sørge for disse Sødskendes Pleie, Opdragelse og Underviisning; mon han da vil faae Leilighed til at fortsætte sin Uddannelse, som andre Unglinger, paa hvem en saadan Forpligtelse ikke hviler? Bistnok vil han i denne Tid ikke staae stille: han vil i en meget kort Tid modnes til Mand, og han vil høste en stor Belønning i sine Sødskendes hjærlige Taknemmelighed, i sine Medborgeres Agtelse, og fremfor alt i sin egen Bevidsthed. Hvo vilde anslaae disse Belønninger lavt? De kunne opveie, ja mægtigt overveie de Tab, han lider; men Tab, og det store Tab ere de. Jeg vil ikke tale om de Hindringer, han vil finde mod at oparbejde sig til en betydelig Velstand — jeg vil endog forudsætte, at en eller anden Lykkens Gunst rigeligt erstatter ham dette Savn — men den Udvikling, Ungdomslivet medfører, den vil han tabe. Det muntre sorgfrie Ungdomsliv udvikler, naar det ikke misbruges, en indre Sundheds- og Kraftfylde, som ikke trives under indskrænkende Omstændigheder. Unglingen udvider under de sædvanlige Forhold i høi Grad sit

Kundskabsforraad, og det, som endnu er vigtigere, han uddanner sin hele Tankeverden med en Frihed, som tidligere nægtedes ham ved hans Gyves Umodenhed, og som han atter i Manddomsalderen ikke beholder saa uindskrænket, selv om han er i Besiddelse af en uafhængig Formue; thi paa et vist Punkt af Gyvernes Udfoldning gjør han andre Fordringer til sig selv og kommer i en fleersidigere Berelvirkning med Verden, saa at han maa lære og udøve ganske andre Ting. Har en Saadan, i Modsætning til den, som altfor tidligt bliver Mand, en kun ringe Grad af Anlæg til mandig Udvikling, kan han vel af Mangel paa de andre mere tvingende Opfordringer blive staaende paa Unglingsstrimmet; men langt fra at dette skulde være en Fordeel, er det kun en Mangel af Deeltagelse i det høiere Udviklingsstrin. Unglingens Phantastie og Tankeverden uddanner han nu lidt efter lidt ud over den sunde Grændse, hvori Berelvirkning med Verden holder den, han kommer til en vis Overforfinelse i Tanker og Følelser, en vis falsk og huul Dannelse, som hverken passer til Unglingsalderen eller Manddommen, eller overalt til nogen Alder. I enhver høidannet Tidsalder hersker der et Anlæg til denne Misdannelse, og vor nærværende er langt fra at være fri derfor.

Jeg dvælede nylig længe ved det Tab, en Ungling led, som paa en ædel Maade opoffrede sit Ung-

domsliv for at følge Pligtens Bud: vi følte alle; at han for et stort Tab fik en stor Erstatning; men tænk Dem nu tvertimod en Ungling, som af ubesindig Tilid til egne Gyner vilde gribe ind i Samfundslivet, hvad har han til Erstatning for den oversprungne betydningsfulde Forberedelsesalder? Han maa ikke lade sig friste af den lokkende Nærhed, hvori en skuffende Indbildningskraft stiller ham Udsigterne til at virke noget stort for Menneskeslægten. Han behøver ikke at springe den korte Unglingsalder forbi. Verden løber ikke saa hurtigt, at Leiligheden til at udrette noget Stort, om han har Gyne dertil, skulde løbe fra ham, medens han forbereder sig. For ret at være fri maa Unglingen tumle sig i Tænkningens og Indbildningskraftens store Rige; der er Kamp, hvor man let kan reise sig igjen, dersom man falder; der er Frihedsyttring, som ikke drager uoprettelige Følger for Samfundet efter sig, og derfor hverken paadrager ham det ydre eller indre Ansvar, som foruroliger Sjelen og svækker dens muntre Spændkraft. Med Glæde tænker jeg mig tilbage i den lykkelige Tilværelse, hvor jeg levede i denne fremadstræbende Kamp, hvor enhver Dag besejrede en ny Vanskelighed, erobrede en ny Sandhed, eller forjog en gammel Bilsfarelse. At dette glade Liv endnu ikke greb ind i Borger-samfundets Sysler, kastede ikke mindste Skygge ind i denne

Lysverden — det faldt mig ikke ind at tvivle paa, at en virksom Uddannelse af mine Gyner jo vilde forskaffe mig en passende Plads i Samfundet. Min Ungdoms Historie er ikke væsentlig forskjellig fra de mange Andres, som ei have været uheldige nok til at ledes bort fra den naturbestemte Bane. Jeg fortalte kun min Erfaring, fordi den er min, altsaa for mig maatte have den meest anstuelige Bished; men jeg veed, at De vil kunne faae den bekræftet af utallige andre Vidnesbyrd. Dog De behøver dem neppe; thi enhver af Dem, som allerede seer ud over Skolens Stranker, vil finde, at Natur og Sandhed i Deres eget Indre aflægger Vidnesbyrd derom.

Vi maae nu henvende Diet paa den Berelwirkning, hvori Unglingsalderen staaer med de Ældre. Har Faderen ikke forspildt Sønnens Fortrolighed, og har Sønnen ingen Hemmelighed, der kunde gjøre ham Skam hos Faderen, udvikler sig mellem dem et Venfskab, som gavner og forædler dem begge. Det forstaaer sig, at dette ikke maa skee med Charakterens Dpoffrelse, men vel med Tilfsidesættelse af mangt et eensidigt Hang. Jagttages det rette Forhold, maa Faderen gjennem Sønnen med forhøiet Deeltagelse skue ind i den unge Verden, og paa den anden Side maa Sønnen ved Faderens Hjelp deels gjøre et Fremblif ind i den Verden af Virksomhed, hvori han engang selv skal blive en dygtig

Medarbejder, deels et Tilbageblik i et foregaaende Tidsums Ungdomsliv, som ikke kan andet end berige hans Verdensanskuelse. Med Alderen vorer endnu Fortroligheden: Sønnen bliver selv Mand og Fader, og hans Børn kaste endnu en Glands af Livets Morgenrøde paa Oldingens Aften.

I Sammenligning hermed vil man let tilstaae, at al sand velvillig Dmgang mellem Gamle og Unge har en forædlende Virkning til begge Sider; den baade forskjønner Livet og modarbejder den trættende Eenfædighed, som i saa høi Grad udtørre det indre Liv.

Man misforstaae mig kun ikke, som om jeg vilde tilraade en Sammenblanding af Aldre — nei, den gamle Sætning, at Lige maa søge Lige, er en virkelig Tilværelseslov — men det er kun mod den Afsluttethed jeg taler, ifølge hvilken vi ofte see Unglinger skye den selskabelige Meddelelse med de Gamle, og atter disse skye den omgængelige Meddelelse med hine. Denne Afsondring er fordærvelig og strider imod Tingenes sande Natur, som fordrer velvillig, kjærlig Samvirken. Saadan er Tilværelsens Fornuftslov angaaende disse Forhold. Men den udføres ikke af en ubevidst Natur; men vi ere selv anviste til med Frihed at udøve og haandthæve den. Der gives i os Anlæg og Kræfter, bestemte til den frie Fornufts Tjenere, men som vi ofte tillade at virke uden dennes Til-

syn og at forstyrre Fornustharmonien. Hvorledes skulde jeg her kunne nævne alle de Tilboieligheder og Lidenskaber, som det kommer an paa at styre og lede paa den rette Maade? Lad mig kun nævne een, som hænger sammen med mangfoldige andre: den os saa nødvendige Drift til at vedligeholde vor Selvstændighed. Hvor ofte udsfeier den ikke til uretsfærdig Krænkelſe af samme Drift hos Andre! Hvor ofte har ikke enten Faderens Herſkesyge eller Sønnens Stolthed fjernet Hjerter, som paa det inderligſte ſkulde have hængt ved hinanden! Med alt dette gjør dog den fordrede Fornuſttilſtand ſig med en kjendelig Overvægt gjeldende, deels fordi vi ere Fornuſtvæſener, om end altfor ofte meget hildede, deels fordi den hele Tilværelſe er et uendeligt Fornuſt=Hele, hvori det Ufornuſtige virker tilintetgjørende paa ſig ſelv. En fuld og reen Fornuſttilværelſe er et Ideal, ſom her paa Jorden aldrig opnaaes; men Enhver ſee ſig kun om i ſin Omgiwelse, og han maa være meget ulykkelig, eller have et meget uklart Blik, derſom han ikke i den, mod Idealet altid fattige Virkelighed, dog finder, at der bliver en ſtor Sum af gjensidig Velwillie, Hjelp og Samvirkning tilbage, hvorved den ene Alder knyttes til den anden. Han vil da ſee, at han ſlutter ſig til det, ſom udgjør Tilværelſens Sandhed, naar han bidrager til Fornuſtlovens Herredømme.

Bestandigt med Diet henvendt paa Dem blandt mine unge Tilhørere, som inden et ikke meget langt Tidsløb skulde træde ind i Verden, maa jeg endnu, førend jeg slutter, henlede Deres Opmærksomhed paa den Maade, hvorpaa De bør bedømme de Ældre, med Hensyn paa disses Virksomhed for Videnskab, Samfund og Menneſkehed. Der gives Mange, som af en i sig selv rosværdig Iver for Menneſkesamfundets Fremſkridt ønske en hurtigere Udførelse, end der i Virkeligheden er mulig. De vente Alt af Ungdommens Fyrighed. Man siger, at Verdens Forbedring skal udgaae fra Ungdommen. Denne Sætning forstaaer sig af sig selv, naar man deri vil lægge den Betydning, at en stor Deel af de Mangler, som vi nu ikke faae afhjulpne, ville blive det ved den nærværende Tids Ungdom, naar den er kommen saa vidt ind i Manddomsalderen, at den faaer en betydelig Indflydelse i Forretningernes Gang; men venter man at Unglingerne, som saadanne, skulle styre Verdensanliggenderne, støder man i alle Maader an mod Tingenes Natur. Lader os betragte Sagens sande Forhold. Enhver Tidsalder modtager fra den foregaaende mangfoldige Indretninger og Tilstande, som ikke mere passe til den opnaaede Udvikning — og dette vil i en desto høiere Grad skee, jo hurtigere Udviklingen skrider frem. Ved Tidsalderens egne Frem-

skridt kommer endnu flere Ting til at henstilles blandt de forældede. Det lykkes at hæve mange af disse Misforhold; men der gives ikke saa, som ifølge Tingenes Natur behøve flere Menneſkealdre til at overvældes, ja man vil ikke undgaae at føie nogle nye til, da Ophævelsen af visse Misforhold saa let ſkaber nye. I den Arv, Forgængerne have efterladt os, er der altsaa meget, som vi have at bekæmpe og bortrømme; men lader os ikke forvirre vort aandelige Syn ved udelukkende at fæste det herpaa, og overlade os til den al sand Verdensanskuelse modſigende Indbildning, at Forgængerne vare indſkrænkede Menneſker, uden Frihedsſind og uden Kraft! Lader os aabne Dinene for den uhyre Arv af Kundſkaber og Love og Indretninger, vi have modtaget fra dem! Vor Tidsalder vi, ligesom enhver foregaaende, ikke formaae mere end at efterlade denne Arv større og forbedret til den næſte. Denne næſte Alder vil atter komme i ſamme Forhold til den, af hvilken den afløſes; og hvorledes kan det være anderledes, ſaa længe Menneſkeſlægten virkelig gaaer fremad! Kun den, ſom kunde lukke Dinene for den ſtore Virkelighed og i en uklar Sindsforfatning ønske at virke anderledes end ſom Led indenfor Menneſkeſamfundets Naturorden, kan være miſforføiet hermed. Men De, mine unge Benner, kunne glæde Dem ved, at Tidsalderen byder

Dem en større Arv af Indsigter og Dannelsje, end nogen Tidsalder forhen har efterladt den kommende. Men derved har den ogsaa efterladt Dem Opgifter til langt større Arbejder, som De ville have at bestaae, snart for at borttrømme ældre Tiders Levninger, snart for at medvirke til nye Skabelser. Glæder Dem ved den Kraft, som De føler udvikle sig hos Dem, og den skjønne Tid, der staaer Dem aaben; men glemmer ikke, at de Mænd, som træde fra Verdens Skueplads, naar De engang skulle indledes derpaa, have kæmpet og virket, ligesaavel som De kommer til at kæmpe og virke i den Dem tilfaldende Orden, og som det atter, efter et Tidsrum, der i Verdenshistorien er saare kort, vil tilfalde Deres Efterkommere. I at bedømme de ældre Mænd, og allermeest dem, som have erhvervet sig store Fortjenester af Samfund eller Videnskab, beder jeg Dem stedse at mindes, at enhver saadan Mand har sin visse Sendelse i Verden, for hvis Opfyldelse han maa takkes og æres. Den, som igjennem sine bedste Aar har givet sine Kræfter en Retning, hvorved noget Fortræffeligt er udført, synes siden Mængden desto mere overflødig, jo fuldkommnere han har udført sit Hverv, selv om han endnu har store Gvner til at gavne; man fordrer paa en vis Maade, at han efter fuldendt Værk endnu skal begynde en ny Bane. Jeg beder

Dem at betænke, at ingen Eiendom, udenfor Mandens Indre, er skjønnere end Medmenneskers Erkjendelse af de Tjenester, han har beviist Verden. Krænker aldrig denne hellige Eiendomsret, selv om De, som let kan ssee, i den borgerlige eller videnskabelige Kamp kommer til at staae ligeoverfor Mænd af vel-erhvervet Fortjeneste! Sandheden behøver til sin Seier ikke at krænke Retfærdigheden. Føler Noget Kraft til selv at udrette noget Dpperligt, da betænke han, at han ved at krænke hiin Eiendom forbereder Noe paa den, som han vil erhverve sig.

Da denne hele Tale er gaaet ud paa at vise hvilke Kjærlighedens Baand og hvilken gjensidig Trang der sammenknytter alle Menneskelivets Aldre, kunde det synes, som om jeg i Grunden ønskede at see al Kamp i Verden ophævet. Dette vilde være ligesaa daarligt, som at haabe Tilintetgjørelsen af alt Ondt i den endelige Verden. Det kan ikke falde mig ind at nægte den Sandhed, som den store Digter saa lykkeligt har udtrykt, at Alt

veksler indtil sidste Led
imellem Had og Kjærlighed.

Men de mange falske Forestillinger, som have gjort sig gjeldende om Aldrenes Forhold, og som tildeels indsmigre sig ved en vis Halsandhed, svække Kjærlighedsbaandet og adsplitte Kræfter, som skulde virke i

Forening. Var vor Tidsalder en Belylliens og Kjærlighedens Tidsalder, men begyndte at gaae over til en blødagtig Tænkemaade, vilde jeg flaae mig til Dem, som stræbte at bringe et mere bevæget Liv ind i den Ro, som truede med Stilstand; men nu er dette ikke nødvendigt. Vi behøve just nu, under de mangfoldige Partistridigheder i Liv og Videnskab, at see os vel om, for at bedømme rigtigt, hvor vi skulde holde Fred, paa det at vi kunne kæmpe med uadspaltede sunde Kræfter for det virkelige Gode.

Lad de Gamle mindes, at de have været unge, og at Ungdommen er Fremtidens Spire; og lad de Unge vel betænke, at de selv ville blive Gamle, og see en ny Ungdom stille sig overfor dem! lad endelig Enhver stille sig for Die, at alle Aldre, trods mangehaande Forskjelligheder, dog ifølge Tilværelsens evige Love omslynges af eet Kjærlighedsbaand!

Idet jeg slutter, har jeg en kjær Pligt at opfylde ved at nævne de Disciple, som have fortjent Belønning eller Roes.

De, som ere kjendte værdige til Belønning ere:
Her anførtes Navnene.

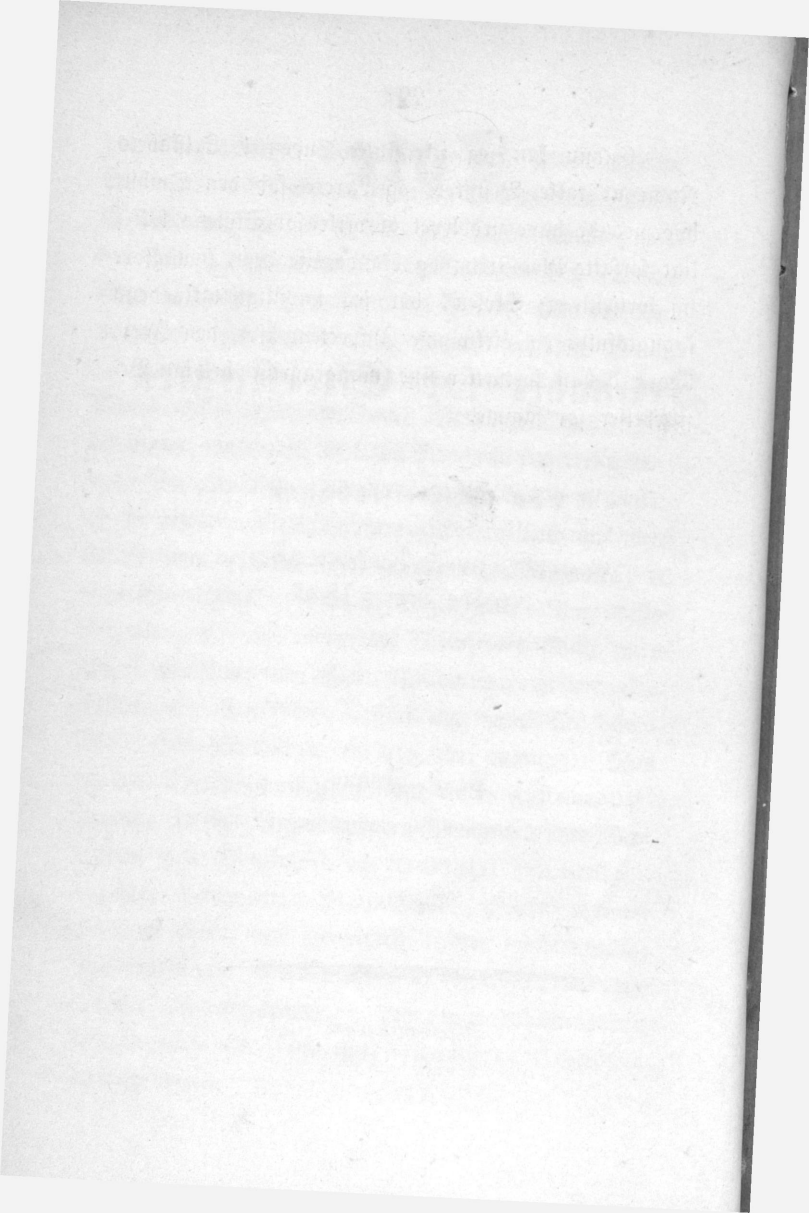
Til her endnu at nævnes ved Roes ere Følgende dømte værdige:

Her anførtes Navnene.

Jeg lykønsker Dem alle af mit ganske Hjerte. Det maa være Dem en skjøn og opmuntrende Følelse, at have vundet det Bifald hos Deres Lærere, som den Dem tilkjendte Belønning og Roes antyder. Denne Ære maa være Dem saameget kjærere, som den forarsager deres Forældre og Venner en sand Glæde, og muligen endog forøger eller bekræfter de gode Tanker, disse havde om Dem. Men den Opmuntring, De nu har nydt, vil først ret blive dem frugtbringende, naar De gjør Dem fuldelig fortrolig med den Tanke, at en erhvervet Roes opfordrer til at fortjene ny, uden hvilket man udsættes for den alvorlige Mistanke, at man har aftaget i Flid og Dygtighed. Dog ønsker jeg ikke, at disse udvortes Driveffjædre skulle være andet for Dem end blotte Anledninger og ydre Opfordringer. Den bedste Opfordring maae De finde i Deres egen Bevidsthed om det, der paaligger Dem, og den Overbeviisning, at sand Lykke og Fremgang i Verden ikke har nogen varigere Grundvold end Menneskets egen Dygtighed og fornuftige Indordning i det store menneskelige Samfundsliv, hvilket nærmere betragtet er eet med Hengivelse i den guddommelige Huusholdning. Gid De alle maae besjæles af saadanne Tanker; saa ville ogsaa de, som nu ingen Belønning have vundet, ikke forsømme i Fremtiden at gjøre sig værdige dertil.

Endnu kan jeg ikke slutte, uden i Selskabets Navn at takke Bestyrere og Lærere for den Omhu, hvormed de have vedblevet at virke for Skolens lykkelig forsatte Blomstren; og blandt alle dem, som gjøre sig fortjente af Skolen, bør jeg navnlig takke dens indsigtfulde og virksomme Inspecteur for den Iver, hvormed han fortsætter sine mangeaarige heldige Bestræbelser for samme.

Tale

i

Selskabet for Efterslægten

paa Stiftelsesdagen

den 4de Marts 1845

af

P. J. Spang,

residerende Capellan ved Helliggeistes Menighed.

Kjøbenhavn.

Trykt i Bianco Lunos Bøgetrykkeri.

1845.

Index

Alphabetical List of Entries

and References

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

Det Selskab, som i denne Time har samlet sig til Fest, er ikke beskæftiget med at vinde Deeltagere eller at skaffe sig Indgang. Det er ikke til denne Hensigt, det nu har aabnet sine Sale; thi Indgang og Deeltagelse har det for længe siden fundet. Har det nogenstunde — maaskee i sin første Begyndelse — været uvis enten om sin Hensigt eller om sin Tilværelse, da er den Tid længst forbi; thi det kan tælle mange Aar, i hvilke det har været sig sit Formaal fuldt bevidst, og dets Tilværelse har længe været begrundet og betrygget. Det maa være tilfredsstillende for enhver Selskabets Medlem at vide og at kunne sige sig dette, — ligesom det for Enhver har noget saa Velgjørende at kunne see ud over et gavnrigt Samfund, som har overstaaet alle Begyndelsens Farer og Besværligheder og nu fra den trygge Stilling, som det har tilkæmpet sig, med fast og sikker Gang forfølger sit ædle Maal og udfolder sin velsignelsesrige Virksomhed. Selskabet kan ikke samles paa sin Stiftelsesdag uden at mindes dette og at glæde sig derover. Da hine Aldre nu for mere end et halvhundrede Aar

siden grundlagde dette Samsfund, da var det vel i levende Begeistring, — thi hvilket menneskekjærligt Bærk savnede vel i hine Dage aabne Hjerter og vilige Dren, — da var det vel med grundet Haab, — thi da begyndte man efter en lang Afbrydelse igjen at ahne og efterhaanden paany at lære, hvad gode Kræfter formaae, naar de forene sig til eet Maal; — men det var dog kun i Haabet. Og det er ikke ethvert Haab, som bliver opfyldt. Der vare vel andre Foreninger, der opstode til samme Tid, med ædle Formaal som denne, men de fandt ingen Fremgang, og de ophørte atter. Ja! Hvor meget Godt og Gavnligt er ikke siden hine Dage begyndt, som siden savnede Lykke og Deeltagelse, og endte efter en kort og ufrugtbar Tilværelse. Men dette Selskab staaer endnu, og staaer ikke blot, — thi den udgaaede Stamme den staaer jo endnu, — men dette Selskab lever, og lever ikke blot, men voxer og blomstrer og bærer med hvert Aar rigere og altid rigere Frugt for den oppvoksende Slægt, og igjennem den for Land og for Folk og for hvert hæderligt Samsfund i Folket.

Alligevel har det ikke naaet til Maalet. Et Selskab for Efterslægten — naar skulde det vel siges at være blevet færdig? Naar skal vel den Tid komme, da det Intet har at virke mere? Har det ikke en Birkefreds, saalænge der endnu er en Slægt paa

Jorden, som skal afløse den foregaaende? Det staaer jo ikke ved Maalet, før den Slægt er fremstaaet, som ingen atter skal afløse, før den sidste Slægt er kommen, som ingen Efterslægt skal finde. Indtil den Tid vil der stedse være en Slægt, som kan tænke paa og bære Omhu for en Efterslægt. Forsaavidt har dette Selskab en vidtudseende Fremtid med en Opgave, som intet andet Samsfund, der forener sig til et Niemeed for denne Verden. Thi hvad Du end monne tænke Dig ellers som et Samsfunds Maal og Opgave, naar det har virket en Tid lang, og det har været heldigt i sin Birken, da kommer dog omsider, — maaskee seent, men den kommer dog — alt efter Maalets Beskaffenhed tidligere eller sildigere den Tid, da det Intet har at virke mere, da Hensigten, hvorfor det stiftedes, er naaet, Maalets Indhold er udtømt, — da det altsaa er blevet færdigt, og saaledes overflødig. Ikke saa med vort Selskab. Det bliver aldrig færdigt, og altsaa heller ikke overflødig. Thi en Efterslægt vil der stedse være, saalange denne Sol lyser over Jorden — ja! indtil den Dag, vi tænke os som denne Verdens sidste.

Dog — vi ville ikke beskæftige os med de usødte Slægter. Fra det Forbigangne og det Tilkommende lader os samle Sindet paa det Nærværende. See! Tvende Slægter ere repræsenterede her i denne Time:

Jeg seer for mig den, jeg vil kalde den nærværende Slægt, fordi den er og veed sig i Besiddelse af Nutiden, tilligemed den, der kan kaldes den efterkommende, forsaavidt det egentlig er den, Fremtiden tilhører; — den, der bærer Dagens Byrde og Hæde, og den, der intet Bedre kan gjøre, end at berede sig dertil; — den, der, naar Tiden er kommen, skal afløses, men ikke vil forsvinde sporløst, som først vil virke, forinden den træder fra, som vil, at det skal kjendes, naar den er borte, baade hvor og hvorledes den har virket, — og atter den, som er bestemt til at afløse, som skal gaae ind til det Arbeide, den fik i Arv fra den foregaaende Slægt, skal fortsætte det, — og om det vil lykkes — bringe det videre, længere frem mod Maalet. Og hvad jeg saaledes seer for mine Dine, maa bestemme min Tankegang. De Aldre i de Unges Kreds — er dette ikke en synlig Aabenbarelse af det usynlige Baand, som knytter denne Slægt til Efterslægten?

Nu da jeg er hædret med det ærefulde Hverv at føre Ordet i denne Forsamling, veed jeg ikke at vælge min Tales Gjenstand nærmere. Ingen vente at høre det Uførte paa et Sted, hvor Aar efter Aar den ene veltalende Røst har hævet sig efter den anden; men at gjentage det Bekjendte er dog ikke overflødig, naar det ofte Gjentagne er vigtigt, og at op-

lives og forfriskes ved det Gamle kan altid gøres fornødent, naar det Gamle kun er Sandhed. Det er kun under denne Forudsætning jeg tør indbyde den høitærede Forsamling til at dvæle nogle Dieblkke ved lidt nærmere at betragte det aandige Baand, som Naturen selv har knyttet imellem os og vore Efterkommere, for derved med mig at fornyes i den Erkjendelse, at det er et indre Naturforhold, som begrunder og betinger den Samvirken mellem den ældre Slægt og Efterslægten, som skal være til gjensidig Betsignelse.

See vi ud over Menneskelivet, som det ligger for os i sine mange og forskjellige Sysler og Arbejder, da træder os iblandt de øvrige Betsjæftigelser en heel Række af Virksomheder imøde, hvis sidste Formaal det er at virke ind paa, at opdrage og danne den Slægt, som skal komme efter. I ethvert Land, der vil regnes til de dannede, ja hvor Dplysningens Sol kun har udsendt sine første Straaler, blive vi dette Forhold vaer, og vort Fædreland indtager vissefelig i denne Henseende en hæderlig Plads iblandt de øvrige. Heller ikke iblandt os gaaer Ungdommen upaaagtet hen, overladt til sig selv og sine egne Kræfter eller til det Tilfælde, der i Blinde skal gjøre noget af den. Hvorhen vi vende vort Die, see vi alle-

vegne den Omhu, der vides den; midt under alle den virkende Slægts Bestræbelser for Diebliffet, og hvad dette kræver, er Dpmærksomheden dog ogsaa henvendt til Eftertiden og til den Slægt, som skal virke deri. Og det er ikke en enkelt Stands Ungdom, der tænkes paa og virkes for, det er alle Stænders, ikke til enkelte af Livets Bestillinger, man har til Hensigt at danne de Unge, det er til alle. Vi kunne vende Blikket til alle Sider, hvorhen vi ville, til alle Haandteringer og Idrætter og Virksomheder, som sætte menneskelige Kræfter i Bevægelse, lige fra de høieste og indflydelsesrigeste og til de ringeste og uanseligste, — til dem alle tilbydes der de Unge Veiledning og Ansørsel, overalt træffe vi paa Anstalter, der tilsigte den almindelige Dannelse, som skal udgjøre Grundlaget, og som Enhver behøver, der overhovedet vil gjælde for en oplyst Mand i Samfundet, og paa saadanne, der ville meddele den særegne Anvisning, som skal indføre den Enkelte i de eiendommelige Kundskaber og Færdigheder, den Stand og Stilling kræver, som han er tilfands at offere sin Tid og hellige sine Kræfter; — overalt seer Du Skoler og Bærksteder, høiere og lavere, for Videnskaben og for det practiske Liv, for Kunst og for Haandværk, for Krigens Sysler og for Fredens, kort, for hver en Aandens eller Haandens Bedrift og Idræt,

der kan og skal tjene til Landets Ære og Hæder og til dets Borgeres Held og Forædning. Overalt seer Du de Ældre slysselsatte med de Unges Veiledning, denne Slægt beskæftiget med Efterslægten, -- i Hjemmet og udenfor, privat og offentlig, i det Større og i det Mindre; Dannelsesanstalter fattes ikke, Dannelsesmidler ere tilstede i Mængde, og mange og fortrinlige Kræfter i Bevægelse for at anvende dem efter deres Hensigt.

Saaledes er det nu, dette er den virkelige Tilstand, — men hvorfra har denne sit Udspring? Der virkes og arbeides for Efterslægten paa mange Maader i mange Retninger, men hvorfra gaaer dog al denne travle Virken ud, hvad er det, som fremkalder den, hvilken er den sidste bevægende Grund? Alt Levende og Virkende har dog en Forudsætning. Har denne Virken maaskee ingen? Det, der sees, er blevet af det, der ikke sees, og Alt, hvad der nu rører sig i det Høie og det Dybe, i Himmelen og paa Jorden, det har dog en Grund, en Begyndelse; men Grunden er i det Skjulte, og efterspore vi den gjennem Mellemaarsfagernes lange Række, da standse vi omsider ved den forborgne Grund i den Almægtiges Tanke. Og saaledes alt det Aabenbare, alt det Synlige og Virkelige — tilsidst er det dog grundet i det Forborgne, i det, som Diet ikke seer og ingen ydre

Sands fornemmer. Hvor og hvilken er da vel den indre, skjulte Grund til al den mangfoldige Leven og Birken, som har Efterslægten til sin Gjenstand? Thi det er dog vel ikke tilfældigt, at dette Forhold har dannet sig imellem os og vore Efterkommere? Eller ved en Overenskomst, det er bleven til, en Lov maaskee, som har givet det sin Tilværelse? Jeg kender ingen Lov med skaberiske Kræfter, og derfor ingen Lov, som ved sit blotte Bud skulde mægte at skabe en Virksomhed, som den, vi her omhandle. Og af Gennytte er den dog vel ikke fremstaaet? Skulde det falde Nogen ind for Alvor at mene, at det er sit Eget, sin Ære og Fordeel, denne Slægt søger, just naar den glemmer sig selv og offerer sin Tid og Eiendom og sine bedste Kræfter til den Slægts Tars og Dannelse, som engang skal afløse den? Fortjener nogen Birken at kaldes uegennyttig, da dog vel den, hvis skønneste Frugt den Birkende veed han ikke selv skal see eller dele. — Men er den ikke i Noget af alt dette, — hvor er da vel den sidste Grund at søge til alle disse Uttringer? I det Udvortes er den ikke; den er ikke i det Tilfældige, ikke i nogen paa-buden Bedtægt, ikke i en klog Beregning af egen Fordeel. Velan! Saa søg den der, hvorfra alt det ydre Liv har sit Udspring, i Sjælens Grund; der træffer Du ogsaa Kilden til denne Livsyttring. Det

er en Sandhed, som paa den alvorlige Betragtningss
Bei ofte og fra mange Sider træder os imøde, og
saa her paa dette Sted, i denne Tankegang:
„fra Hjertet udgaaer Livet“. Ja! der, i
Hjertet, Livets Kilde, er ligesom det Sted, hvor al
vor Omhu for Efterslægten fødes, hvor al vor Virken
til dens Bedste begynder sine første Bevægelser.

Der er nemlig iblandt de Følelser, som knytte
os til Mennesker, ogsaa den, der binder os til den
opvoxende Slægt; imellem Sjælens øvrige Drifter er
der een, som hendirer os til Ungdommen, der en-
gang skal indtage vort Sted. Den Gne lærte den
ikke til den Anden; den er der oprindelig, forud for
al Dannelse og Underviisning. Dannelsen kan ud-
vikle, kan forædle den, men den frembringer den ikke.
Christendommens Aand helliger den som alt det Na-
turlige, den berører, men den bryder frem, som et
aandeligt Livstegn ogsaa under Hedenskabets Forvil-
delse. Den er det aandige Baand, Naturen selv
har knyttet imellem den ældre Slægt og den yngre.
Den er al Opdragelses Naturgrund, — den nødven-
dige Forudsætning for alle den frie Kjærligheds skjenne
Skikkelser i denne Retning. Nødvendig kalder jeg
den; thi dersom Naturen ikke selv havde gjort Begyn-
delsen og knyttet Baandet, om den ikke havde først
lagt Grunden og antydet Veien, alle menneskelige

Løve og Foranstaltninger skulde visselig have været magtesløse i dette Stykke. Tvertimod er det hiint Naturforhold alene, som baade giver alle Løve og Foranstaltninger til Efterslægtens Bedste deres Tilværelse, og tillige deres Magt og Betydning, ja! det er i denne oprindelige Drift og Følelse hvert et Offer er begrundet, som den ældre Slægt er rede til at bringe den yngre.

Dg er det vel at undres over, om der er en skaberisk Magt i denne Følelse? Hvad den virker, det virker den jo ikke alene. Den er i Pagt med andre dybe Kræfter i vort Bæsen, ja med nogle af de mægtigste og inderligste Bevægelser i vor Sjæl: den er i Slægt med Kjærligheden til vore Børn og uadskillelig fra Kjærligheden til vort Fædreland. Den kan naturligviis, som saa meget andet Dybt og Uedelt, tilbagetrænges og fordunkles. Vi kunne saa udelukkende sysselsætte os med det Nærværende, saa sneverhertet fortabe os i vort Eget, at vi ikke sandse, hvad vi skyldte dem, der leve med os, endfige dem, der først skulle leve efter os. Men, Gud være lovet, det er ikke Menneskets Natur at være Egoist; er han det, da er han bleven det, og det er hans Brøde, at han er det; thi oprindelig, efter sit sande Bæsen var han det ikke. Dg det er hans Brøde, naar han vedbliver at være det og aldrig er andet; thi,

Gud være lovet, at Mennesket kan aabne Sindet, ligesaa vel som han kan lukke det. Det snevre Hjerte kan udvide sig, det kolde Hjerte atter worde varmt, Naturens Røster kunne høres, saagodtsom de kunne overdøves. Og naar vi høre dem, — er der da ikke ogsaa imellem disse den, der taler Efterslægtens Sag i vore Hjerter? og atter kalder den Følelse for den tillive, som er der af Naturen, men som Egenfjærligheden kun har tilbagetrængt? Ja! Hvo er der vel iblandt os Ældre, som ikke kjender denne Følelse? Maaskee er den, idet den fremkommer, ikke at skjelne fra Omhu for vore Egne, vel muligt, at den nærmest udgaaer fra den bittere Følelse af egne Savn, stundom vel fra Bekymringen over det Nærværendes Ufuldkommenheder, hvorfra vi saa gjerne ønskede vore Børn befriede. Men efterhaanden føle vi vel vort Hjerte at udvide sig og omfatte ogsaa de Andres Børn, indtil vi indslutte hele den Slægt i vor deeltagende Tanke, som engang skal indtage vort Sted og vandre mellem vore Grave. Da glider vel stundom vort Die vemodigt som til Afsted hen over vort Fødelands Skove og Sletter, ud over de kornrige Marker og bølgende Strande, hen over Stad og Land, — see! der, paa de minderige elskede Steder, skal den Slægt færdes og virke, som bliver tilbage, naar vi ere hengangne; da tænke vi paa Modersmaalet og dets Værdighed,

paa Fædrelandet og dets Hæder, paa hver en Stiftelse i vort Folk, som er os dyrebar, paa vor egen Gjerning og paa alle de Andres, paa hver en hæderlig Kamp, hver en heldbringende Idræt, som udmærker vor Tid og fylder os med Begeistring, — og vor Kjærlighed til alt Dette smelter da sammen med vor Kjærlighed til Eder, I Unge, som skulle modtage det efter os som en dyrebar Arv, som engang skulle værne om Landets Hæder, og beskjærme Modersmaalet i dets hellige Ret og Værdighed, og fortsætte hver paa sit Sted, hvad denne Slægt skal lade Eder tilbage at udføre og fuldkomme. Seer Du den Eldres Blik tankesfuldt at hvile paa Dig, da viid, at det er disse Tanker, der bevæge sig i hans Sjæl. Det er med denne Følelse, vi nu fæste vort Blik paa Eder, og det er fra denne, vort Forsæt gaaer ud, at ville virke, hvad vi formaae, paa det I maae blive istand til at løse Eders Opgave, som Tiden vil stille Eder den. Og vi ville vaage over, vi ville befæste denne Følelse i vort Hjerte, thi vi have erkjendt, at, som det er den, der begrunder, saa er det atter den, der betinger enhver Birken fra vor Side, som skal være Eder til Held og til Velsignelse. Indtil denne Dag savnes jo ikke heller denne Birken iblandt os. Der kan vel endog hist og her være noget Overspændt, noget Sygsligt i denne rastløse Stræben for de kommende Slæg-

ter; det kunde synes, som den ældre Slægt havde opgivet sig selv, som om den ingen Kraft og Dygtighed mere tiltroede sig, og derfor nu kun var betænkt paa at danne den yngre til at overtage det Arbeide, den ikke selv følte sig voksen. Men nei! saaledes ville vi ikke gjøre det. Vi ville sandelig ikke vige Bladsen, som med Rette tilkommer os, ikke lade os fortrænge af vor lovlige Besiddelse, men, idetsamme vi forsvare denne, og ville stræbe paa værdig Maade og af al vor Magt at haandhæve vor Stilling, vi ville dog ikke, saa meget end Overmod og Ubesindighed maatte friste os, vi ville ikke — om end blot for vor egen Skyld — sneverhertet begrænde os paa vort Eget: Nei! Naturens Røst skal høres; Hjertet ssee sin Ret; i varm, oprigtig Deeltagelse ville vi omfatte vor Efterslægt, og udvide vort Hjerte og vor Stræben til dens Forædling og Dannelsse. Naar et Selskab for Efterslægten festligholder sin Stiftelsesdag, da tør det antages, at det netop er denne deeltagende Medfølelse, det vil oplive. Det var jo dog den, der stiftede Selskabet, men det er den samme, der skal opholde og bevare det, og bære det altid frisk og frodigt fra Slægt til Slægt og lige ned til den sidste.

Vi have hidtil kun betragtet Forholdet fra den ene Side og seet Betingelsen hos de Ældre, for at dette kan danne sig. Men det ligger i et Forholds

Natur og Bæsen, at det ikke kan opfattes heelt fra een Side; og dette destomindre, naar Forbindelsen, som her, ikke er en udvortes mechanisk, men tvertimod en indre og organisk. Vi nævnedes den før et aandedigt Baand, som knytter Slægterne til hinanden; men et Baand knytter kun i et Nøde fra tvende Sider, kun forsaavidt som der er det, hvortil det kan knyttes. — Vi bleve en Følelse vaer i den ældre Slægt for den yngre, — er da nu ingen i denne, som svarer hiin? De Eldre ere rede til at give og meddele, — er der ingen Drift, ingen Villie i de Yngre til at modtage? O! Hvor vel vide vi det, hvor selvfornegtende, hvor opoffrende og uegennyttig de Eldres Stræben kan være for de Unge? Og naar vi ville nævne den rene Kjarlighed, vi kjende paa Jorden, nævne vi da ikke Forældrenes Kjarlighed til deres Børn? Som Forældrene elske, vi vide det, kunne Børnene aldrig elske deres Forældre. Men er det da kun Forældre, som kunne elske, er Børnenes Hjerte luffet og ingen Følelse derinde, som kommer Forældrenes imøde? Den kan — destoværre! — savnes, men da er det, som overalt hvor Aanden er frænket, Synd og Brøde, det er Unatur, thi Naturen kræver den. Derfor har Han sørget, som skrev Naturens hellige Love i Menneffenes Hjertes, som knyttede Baandet fra Begyndelsen, og som, idetsamme han bandt

Forældre til Børn, da ogsaa bandt Børnene til Forældrene. See! Trindt om paa Jorden fra alle Folk og alle Tider lyde jo Sagn, der vidne, at selv der, hvor Loven ikke kjendtes som Guds Lov, der kjendte dog Hjerterne den Lov, Naturen havde skrevet derinde: at den Unge skal bøie sig for den Gamle i Arefrygt, og vidne tillige, at denne Lov er bleven efterlevet, at den Ældre ikke nogensteds har savnet den Hæder, han har en naturlig Ret til at kræve. Og er dette ikke i sin Orden? Kan — bør det være anderledes? Kan det være godt, hvor det er anderledes? Eller ønskeligt — ikke for den ældre Slægt alene — nei! selv for den yngre? Kan der — jeg vil ikke sige gives — men kan der endog kun modtages paa den rette Maade, kan der endnu være Tale om nogen Samvirken til Velsignelse, hvor Baandet er løst fra een af Siderne?

Der er et Ord, som betegner det Forhold, om hvilket vi tale; det er af fremmed Herkomst, men naar vi nævne Ordet, da veed Enhver af os, hvad det vil udtrykke. Pietet — hvo kjender ikke baade Ordet og Begrebet? og veed ikke, at det fører vor Tanke ind i et af de skønneste Forhold, Naturen danner imellem Mennesker? Det vil jo dog udse, at Mennesker ikke nøies med at være udvortes forbundne for at bære Byrden eller dele Glæden med hverandre,

men siger os just, at Sjæl og Hjerte har Deel i Forbindelsen, og at der er en fuld og fri Hengivelse, hvori den Ene møder den Anden. Og atter ikke saaledes, at den Ene kun giver, den Anden kun modtager, eller at der vel er Hengivelse, men kun fra den ene Side, fra den anden derimod Ligeegyldighed, maaskee en Kulde, som saarer, — nei! Ordet udsiger, at Forbindelsen er en lykkelig, at Hengivelsen møder Hengivelse, at der gives fra begge Sider til Gjengjæld for hvad der paa begge Sider modtages. Og saaledes vil det betegne, at det hjærlighedsfulde Forhold er et gjensidigt, og bliver det sammensfattende Udtryk saavel for de Ældres Kjærlighed til de Yngre, som omvendt for de Yngres til de Ældre. Ordet mangle vi i vort Sprog; — Gud forbyde, at vi skulde mangle, hvad det fremmede Ord vil betegne! Og — er der ingen Anledning i vore Dage til at frygte derfor og at bekymres derover? Man behøver vissefælgelig ikke at være en skarp Jagttager for at bemærke, hvorledes hist og her i forskjellige Forhold Tegn og Øttringer lade sig tilsyne, der foruden Andet, som de kunne tjene til at aabnbare, tillige vise os, at hiint Forhold er bleven løsere, end det er godt og gavnligt. Det er ikke her Stedet at undersøge Marsagerne, men tør den ældre Slægt fritjende sig selv for al Brøde i dette Stykke? Derfor de Unge nu tidligere end tilforu unddrage sig

den gavnlige Tugt og opdragende Lydighed, og længe førend de kunne gaae ene, aflaae de Aldres ledende Haand, ligger da ikke Skylden i Haanden, at den ikke er kraftig nok til at holde paa de Unge? Eller maa skee vel i de Aldres Magelighed, der finder det beqvemmere, at lade de Unge skjøtte sig selv? Eller ogsaa i de Lærendes eensidige, aandløse Meninger om den menneskelige Naturs Selvstændighed og derpaa byggede daarlige og overfladiske Theorier, som ikke tage i Betænkning selv at forkynde Emancipationens yndede. Evangelium? Vel veed jeg, hvor svært det er at afveie det rette Forhold imellem Tvang og Frihed, og at betegne Grændsen, hvor Eftergivenheden skal ophøre og Lydigheden indtræde, men det veed jeg tillige, at Forsømmelsen hævner sig til begge Sider. Indenfor en vis Grændse er Ungdommens Frihedsfølelse berettiget, men Grændsen maa dog sættes, og dertil udfordres Indsigt og Klogskab, den skal overholdes, og dette skeer ikke uden Kraft og Fasthed, ligesom den rette Wiisdom og sand Liberalitet atter veed at udvide Grændsen, altsom den Unge skrider frem i Alder og Dannelsse. Der er Ingaen, som vil Efterslægten vel, der ikke af Hjertet maa ønske, at dens Ledere aldrig skulle savne denne Wiisdom og denne Fasthed, eller den selv det barnlige Sind, der viger for de Aldres Erfaring, det høielige

Sind, der villig følger deres Beilebning. Frihed er al Dannelses Maal. Men det er kun igjennem Lovens Tugt vi opdrages til den sande Frihed.

Det er glædeligt, at denne Grundsætning altid har været erkjendt i dette Samsund, og derfor har den rette Aand til ingen Tid været bortvegen fra Selskabets Skole. For den ældre Tid kunne de vidne, som endnu ere tilbage, en Førstegrøde ligesom af den Sæd, som herfra er udstrøet. Nogle af disse, Andre fra de efterfølgende Tider ere komne hid i Aften, i den gamle Skole; de festlige, hjære Minder, som knyttede sig til denne Dag, ville de dele med hverandre. Nu færdes de daglig, Enhver paa de dem anviste Steder, Nogle nær ved Kongens Throne i Anseelse og Værdighed, — Alle i hæderlig Bedrift og heldbringende Virken. Men de mange Aar og Alt, hvad de bragte dem af Nøie og Arbeid, have ikke udsløttet Hengivenheden af deres Sjæl for den gamle, hjære Skole. I denne Stund og i denne Kreds svæve saa mange hjære Grindringer forbi deres Sjæl, og imellem disse saa mangt et dyrebart Navn, som de have bevaret med Pietetens Følelse i deres Hjertes og ville nævne med Erkjendtlighed og Tak, saalænge deres Sjæl endnu har Kraft til at fastholde et Minde. — For den nærværende Tid behøves intet andet Vidnesbyrd, end det, som daglig kan erfares; thi hver Dag viser, at den

samme Aand endnu rører sig i alle Skolens samvir-
kende Kræfter. Skolen har en Forstander, der ret
egentlig talt kun lever for Skolen, hvis ualmindelige
Ejner og rige Indsigt og Erfaring er helliget den
Ungdom, hans skarpe Blik vogter til samme Tid, som
hans Hjerte omfatter den i Kjærlighed og faderlig
Omhu. Det maa være Selskabet en Trang paa denne
Fest at udtale sin Tak og sin Paaskjonnelse til Ham
og til den hele Kreds af dygtige, samvittighedsfulde
Lærere, som arbeide med ham og i samme Aand som
han i Skolens Tjeneste. Seer! I Skolens nuvæ-
rende Lærlinge, — det er de Navne, som I skulle
bevare i taknemmelig Erindring, og i sin Tid, naar
I hofte, hvad de trofaste Sædemænd have udsaaet,
nævne med Pietet for den Slægt, hvilken I skulle vei-
lede. Men Pieteten skal ikke først komme, den skal
være, nu og saalænge I vandre ved Lærerens Haand,
ligesaavel som naar I have sluppet den. I denne
Følelse arbeide Eders Lærere for og med Eder, og
det er med den samme, I skulle høre og følge dem,
om deres Arbeide skal bære Frugt for Eder til Bel-
signelse. Thi det er jo i denne af Naturen selv
anviste Orden og Maade, den rette Sam-
virken mellem Eldre og Yngre er begrun-
det og betinget.

Et Aar af denne Samvirken er atter tilbagelagt, siden Selskabet sidst forsamlede sig her til Fest, og den nylig afslagne Prøve har godtgjort den Flid og det Held, hvormed der er arbejdet paa begge Sider. Udfaldet har i det Hele været tilfredsstillende, men der er dem iblandt Skolens Elever, som have tilfredsstillet i fortrinlig Grad, og det er en Deel af det mig overdragne Hvery, at skulle fremkalde og nævne disse for denne hæderlige Forsamling.

Først træder I frem, I Unge, hvem Eders Foresattes hædrende Dom har tilkjendt Belønningen.

(De fremkaldtes ved Navn.)

Den Belønning, det har været Selskabet en Glæde at kunne give, er nærmest et Bidnesbyrd om Eders Flid og om den Fremgang, I have vundet i Kundskab. Og Kundskab er tilvisse en herlig Skat. Forstandens Dannelselse er god; — men ikke, dersom den vindes paa Hjertets Beføstning, thi den tabte Pietet kan ingen vunden Kundskab, intet andet Aandens Fortrin erstatte. Havde der været Noget at udsætte i denne Henseende, da vare I gaaet glip af Belønning. Men der har Intet været at udsætte; tværtimod, — og derfor skal den Priis, der rækkes Eder, tillige tjene Eder til Bidnesbyrd, at Eders Forhold har svaret til Fliden. Den være Eder stedse et Tegns paa hvad den ældre Slægt kræver af Eder, nemlig

Flid og Lærvillighed, men ikke mindre Hengivenhed og Lydighed, og sige Eder tillige, at I have stræbt at efterkomme Fordringen. Jeg siger: stræbt; — thi Maalet er ikke naaet. Men Belønningen skal være Eder en Opmuntring paa Veien mod Maalet, en ny Opfordring til at kæmpe videre for engang at naae det.

Dernæst vender jeg mig til Eder, hvis Flid og Forhold Eders Foresatte have fundet værdig til at nævnes med fortrinlig Roes.

(Deres Navne fremsagdes.)

Denne Gang har Ordføreren ingen synlig Belønning at række Eder. Men er ikke Foresattes Berømmelse allerede en Belønning? Der er megen hæderlig Stræben mangen en ædel og gavnlig Anstrængelse i Livet, som ikke vinder nogen anden Belønning. Med denne og med den endnu bedre i vor egen Bevidsthed ville vi lære at nøies, om den udvortes og synlige Løn skulde negtes os. Dog — vi behøve nu ikke at anbefale Eder denne Nøisomhed. Denne Gang vare I jo ikke langt fra Prisen. Og see! nu aabnes Kamppladsen paany! endnu et kraftigere Tilløb, — en livligere Anstrængelse, et stadigere Brug af Kræfterne; — og naar den Ordførende næste Gang i Selskabets Navn uddeler Prisen til de Seirende, da skal der ogsaa een være henlagt til Enhver af Eder,

som ikke trættedes paa Veien. Kun lad mig minde Eder om, at i denne Kamp er Den altid den Væd-
leste og ofte ogsaa den Heldigste, der kæmper ikke for
Lønnens Skyld, men for Samvittighedens.

Saa venter da det nye Skoleaar. Efter Arbeid-
det har Skolen feiret sin Hviledag; men fra Hvilen
gaaer den atter til sit Arbeide. Vi hilse til Afsked
de Arbeidende med vore bedste Ønsker. Gud give det
rette Sind og gode Kræfter, og Betsignelsen skal vis-
selig ikke udeblive. Gid som hidtil sand Pietet maa
stedse knytte de Vædre og de Yngre til hverandre,
og herfra som fra en Planteskole gaae ud at befæste
hvert et helligt Baand, som Tidens Egoisme vil for-
søge paa at løsne, befæste dem alle til Betsignelse for
de større Samfund saavel som for de mindre, for dem,
som byde, og dem, som lyde, for Konge og Folk, for
Stad og Land, og for hvert enkelt Huus i Landet!
Det skee!

C a l e

i

Selskabet for Efterslægten

paa

dets Stiftelsesdag

den 4de Marts 1847

af

P. E. Lind,

Lic. theol. Præst.

Kjøbenhavn.

Trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri

1810

Verzeichnis der Bücher

1. Die Geschichte der Menschheit
 2. Die Naturgeschichte
 3. Die Geschichte der Wissenschaften
 4. Die Geschichte der Künste
 5. Die Geschichte der Literatur
 6. Die Geschichte der Philosophie
 7. Die Geschichte der Theologie
 8. Die Geschichte der Politik
 9. Die Geschichte der Rechtswissenschaften
 10. Die Geschichte der Medizin
 11. Die Geschichte der Naturwissenschaften
 12. Die Geschichte der Geographie
 13. Die Geschichte der Astronomie
 14. Die Geschichte der Mathematik
 15. Die Geschichte der Physik
 16. Die Geschichte der Chemie
 17. Die Geschichte der Biologie
 18. Die Geschichte der Zoologie
 19. Die Geschichte der Botanik
 20. Die Geschichte der Mineralogie

Dr. G. G.

Leipzig

Naar De idag, høiærede Tilhørere! see mig fremstaae, for at føre Ordet paa den Fest, hvormed Selskabet for Efterflægten aarlig mindes sin Stiftelse, henviser jeg Dem til den Omstændighed, at jeg for ikke lang Tid siden var Lærer ved Selskabets Skole. Og i Sandhed! de Erindringer, jeg bestodder fra de sidste Aar af denne Virksomhed, ere mig saa dyrebare, at intet Hensyn burde hindre mig i med Glæde at efterkomme den Opfordring, der henvendtes til mig. Jeg var bleven ansat til at læse med en Klasse, der havde Ord for at være Skolens bedste og næsten udelukkende bestod af Saadanne, som med et smukt og agtværdigt indbyrdes Samliv forbandt udmærket Flid og stor Tillid til deres Foresatte. Denne Bessjæftigelse blev mig ikke blot i sig selv en Nydelse, men førte mig ogsaa til Erkjendelse af, hvad der danner den virkelig gode og nyttige Lærer. Af at elske lærte jeg Forpligtelsen til at elske: Forpligtelsen til i hvert et Barn stadig at ihu-

komme Sjælen, der skal udvikles til at seire over Verden; Forpligtelsen til at ihukomme dette isærdeleshed da, naar Anlæg og Vaner ere af den Bessaffenhed, at de ikke varsle om en glædelig Fremtid. Men sand Kundskab om en Blygt faaer let Indslydelse paa Handlingen, og derfor kan jeg see tilbage paa de sidste Aar af min Virksomhed her, uden at finde megen Aarsag til Misfornøielse med den. Maatte hver en Lærer, der ikke paa en anden og mere umiddelbar Maade er kommen til at indsee, hvor meget det er fornødent, at han elsker sine Elever, være saa heldig som jeg.

Dog, det er ikke i en Forhandling af Lærere med Lærere, men af Skolen med Hjemmet, at jeg er indbuden til at føre Ordet: jeg beder Dem da om, høifæredede Tilhørere! at skænke mig Deres velvillige Opmærksomhed ved den korte Behandling af et Emne, der vel kun er lidet skikket for Udtalelsen af de Følelser, der ledsage en festlig Sammenkomst, men dog ligger saa nær og har saa vigtigt et Indhold, at det ikke ganske tør forbigaaes i Rækken af de Betragtninger, som i Aarenes Løb anstilles paa dette Sted og ved denne Leilighed. Jeg vil tale om

de Fortrin, Skoleunderviisningen har for Privatunderviisning.

Hvor Underviisningen meddeles i større Omfang, kan den siges at tilstigte Oplysning. Oplysning er Besiddelse

af rigtige Kundskaber og Begreber med Hensyn til alt, hvad der vedkommer et Menneske baade som aandigt og sandseligt Væsen. Det erkjendes almindelig, at Underviisningen tidlig maa tage sin Begyndelse, og betydelige Anstrængelser gjøres i Ungdommen, hvor en Tilnærmelse til dette Maal overhovedet skal kunne ventes; men i Virkeligheden vil Ingen naae saavidt, uden den, der fra Underviisningsaaarene medbringer Lyft og Evne til stadig at stræbe fremad. Her viser sig et Fortrin ved Skoleunderviisningen for den private: Læreren kan ved denne bringe sine Elever ligesaa stor en Kundskabsmasse som ved hiin; men i Reglen ikke paa den samme og til Hensigten meest svarende Maade. Det er en Erfaring, som mange Lærere have udtalt, at Underviisningen fleer i det Hele taget med et ganske andet Liv i Skolen end i Hjemmet, og denne Forskjel fremstiller sig for os som en væsentlig og begrundet i Sagens Natur, naar vi betænke, at i Skolen befinder Læreren sig i en større Virkefreds, end hvor han kun skal undervise Een eller To; og at han der i hver Klasse og altsaa hver Time, han læser, har nogle Elever, der opmuntre ham ved Lærvillighed og gode Evner. Men skal Underviisningen føre til Dphsning, udfordres ikke blot, at den meddeles i betydeligere Omfang, men ogsaa at den fleer med Liv; thi derved kommer Klarhed og Rigdom i Meddelelsen, og det er ved disse Egenskaber, at BARNETS Forstand skal udvikles, dets Følelse sættes i

Bevægelse, og dets Lyft til at lære vækkes og bestyrkes. Læreren Forhold virker atter tilbage paa Barnet, og saavel dette, som andre Omstændigheder ere Aarsag i, at mange Børn, der vilde holde sig muntre i Skolen, kjede sig ved den private Underviisning. Saaledes finde vi med Hensyn til den tilsigtede Dphsning et Fortrin ved Skoleunderviisningen; og det er kun, hvor et udmærket begavet Barn idelig henriver Læreren og holder ham i Aande, at dette Fortrin vilde vise sig paa den modsatte Side. Men Skoleunderviisningen har flere.

Flid er een af de Egenskaber, som en fornuftig Opdragelse allermeest søger at udvikle; den er Betingelsen for al Duellighed; den holder os fjern fra mange Fristelser; dens sjkkre og store Løn er Sindets Ro. Maa ogsaa den Flittige sige: „jeg var en unyttig Tjener“, er det dog til Gud, han siger disse Ord, saa at Fliden leder til Bøn, og Bønnen virker Haab og Trøst. Læreren staaer Forældrene bi i Opdragelsen og opmuntrer til Flid, ikke blot fordi den er et Middel til Erhvervelsen af Dphsning, men ogsaa for Flidens Skyld i Almindelighed, for at Barnet skal vænne sig til god og gavnlig Virksomhed og høste dens Frugt. Men Skolen besidder flere Midler end den private Underviisning til at vække og anspore Fliden. Vi bemærke først, at Eleven i Skolen har flere Lærere, end den, der undervises hjemme. Dette kunde allerede være anført under det Foregaaende og benyttet til den

Grindring, at det er vanskeligt at erholde Lærere, der nderwise godt i mange eller endog i alle Fag, men finder ogsaa en passende Plads her. Det er nemlig bekjendt, for Mange iblandt os maaskee af egen Erfaring, hvilken overordentlig Indflydelse en enkelt Lærers Personlighed kan øve paa Eleven. Denne syntes i lang Tid uoplagt til at lære: da kom han ved Underviisningen i Forbindelse med en Mand, der vandt hans Agtelse og Kjærlighed, hvem han besluttede at ligne, hvis Venstabs han vilde vinde, og pludselig syntes han som forandret. Men derved, at Skolen tilfører Eleven et større Antal af Lærere, bliver den Skolebesøgende lettere Gjenstand for en saadan Paavirkning end den, der undervises hjemme; og Omvendelser fra Dovenstabs til Flid ere derfor hyppigere ved Skoleunderviisningen end ved den private. Hertil kommer, at Skolen frembyder langt flere Exempler saavel paa Flid som paa Dovenstabs end Hjemmet: fatter den Døvne Venstabs for een af de Flittige, vil dette ofte medføre en Tilskyndelse til Flid for ham selv; og den Maade, hvorpaa Dovenstabsen behandles i Skolen, kan ikke andet end bestærke Fliden hos de Flittige. Endelig maae Charakterer og Omflytning i denne Henseende nævnes som Midler, der ofte ikke anvendes eller ikke kunne anvendes ved den private Underviisning. Om Virksomheden af dem kan der ikke være Tvivl: den Nøiagtighed, hvormed saa mange Børn lære deres Lectier i Skolen, og den overfladiske

Maade, hvorpaa de samme Lectier ofte behandles ved den private Underviisning, udledes i mange Tilfælde rettest af hine Midlers Brug eller Iffebrug. Og i sig selv ere de ikke uværdige eller forkastelige: det er rigtigt, at Barnet erfarer sine Føresattes saa bestemt som muligt udtrykte Dom over hvad det har udrettet; og der gives intet sædeligt Hensyn, der forbyder at betegne Forskjel i Flid og Dygtighed ved en høiere og lavere Plads. Kun maa det bemærkes, at hvis Nogen giver særdeles eller udelukkende Agt paa Barnets Nummer og ikke opmuntrer det til at faae gode Charakterer, men til at stræbe efter en høiere Plads, ja vel endog til at rykke op over denne eller hiin bestemte Medelev, da er denne Fremfærd et Misbrug af Skolens Forordning, der ikke tjener til Andet, end til at nære onde Videnskaber i Barnets Sjæl.

Der er ogsaa en anden og vigtigere Henseende, hvor Læreren staaer Opdrageren bi. Frihed, det vil sige indvortes Frihed, Aandens Herredømme over Sandseligheden i fornuftig Selvbestemmelse og Selvbeherkskelse, er Opdragelsens Hovedmaal. Thi saasom Barnet, naar det kommer til en moden Alder, vil erholde en hellig og nødvendig Ret til at raade sig selv, hvad han da være saa fornodent, som at deældre, der nu ere dets Herrer, ove deres Magt paa en saadan Maade, at det med Ret til at raade sig selv ogsaa har erholdt Forstand paa at bruge den rigtig! Vel er det isærdeleshed Hjemmet, der skal føre

Barnet til dette Maal; men Opnaaelsen af det er saa vigtig og derhos saa vanstelig, at Forældrene med Glæde maae gribe hver en Hjælp, som Andre byde dem. Og saa her viser sig et Fortrin ved Skoleunderviisningen for den private. Frihed læres nemlig kun ved at lyde en Høiere, der befaler med Forstand; og bliver der Spørgsmaal om, hvorvidt en Elev føres saaledes af sin Lærer, fordre vi, dersom Svaret skal være bekræftende, at finde Stilheden i Underviisningstimen, Orden i den Gjerning, der paaligger Eieven med Hensyn til denne, Tugt og Ærbødighed i hans Forhold. Men denne Stilheden og Orden, Tugt og Ærbødighed, som Skolen med ringe Vanstelighed kan bevirke, opnaaer den private Lærer sjelden. Snart læses der i een Stue, snart i en anden; Besøg af en Fremmed eller en Uvedkommendes Nærværelse afbryder eller forstyrrer Underviisningen; en huuslig Fest eller en Familieforlystelse udsætter Timen; og har Barnet een eller anden fremtrædende Feil, er han doven eller uopmærksom, da værner Læreren sig meget let til at see igjennem Fingre med hvad der ikke burde taales, fordi han nemlig veed, hvor ubehageligt det vilde være Forældrene daglig at have et skjændende og misfornøiet Menneſte i deres Huus. Alt Saa-dant undgaaes ganske eller for en stor Deel i Skolen. Der er ingen Afbrydelse eller Foranderlighed; der er ingen utidig Eſtergivenesshed, ingen Frygt for at saare Forældrenes Følelse ved gjentagne Mishagsyttringer. Skolen befaler,

uden at bruge mange Ord; kræver Lydighed, uden at bede; og vil Noget ikke følge med det Gode, bliver han tvungen dertil ved Strængthed og Straf.

Endelig maa det nævnes som et Fortrin, at Skolelivet tilfører Barnet Erfaring. Det er imidlertid netop med Hensyn hertil, at Forældres Tanker ofte med Frygt ledsage Sønnen, der gaaer til Skole, saa at de gjerne vilde lade ham ombytte Skoleunderviisning med Privatunderviisning, hvis ikke Forskjellen i Bekostningen var saa stor. Lader os da see, hvorledes det forholder sig med denne Erfaring. Drengen, der søger Skole, maa daglig staae op ved en vis Tid og anvende nogle Timer hjemme paa forefrevet Arbeide; han maa gaae ud ved et fastsat Klokkeslet og hverken sige Regn eller Kulde, for at naae det bestemte Sted; han træffer i Skolen Kammerater, af hvilke han føler Hengivenhed for nogle, Ligeegyldighed eller Avillie imod andre; han bliver Vidne til Handlinger, deeltager selv i saadanne, der snart fremstilles som roesværdige, snart som dadelværdige; han faaer Leilighed til at bemærke den Afhængighed, der følger med at være indlemmet i en vis Afdeling; han opdager af og til hos de Ældre Uttringer af Vilkaarlighed eller ondt Lune; han har undertiden Held, undertiden Uheld med sig. Alt dette medfører en Erfaring, der er brugbar for Livet, uden at indeholde Noget, hvis Fraværelse man efter de jordiske Forhold billigen kunde ønske. Men naar Forældre

tænke med Frygt paa Skolen og den Erfaring, Skolen giver, da er det, fordi de mene, at Skolelivet udsætter Barnet for Fordærvelse. Hertil svare vi med hans Ord, der kjendte Menneskelivet i dets dybeste Grund: „det er umuligt, at Forargelser ikke skulde komme.“ Ja, vistnok kan Drengen i Skolen gjøre Bekjendtskaber, der blive ham til Skade, maaskee til stor Skade; men, mine Tilhørere! frembyde andre Steder større Sikkerhed? er Hjemmet selv omgivet af et helligt Segn, som Forargelsen ikke formaaer at bryde igjennem? Kan ikke der et usædeligt Tjenestehyende, en Legekammerat, en Slægtning, der kommer langveisfra og bliver i flere Dage, langt snarere, langt sikkrere indvirke fordærveligt paa Barnet, end Samlivet med mange gode, velopdragne Børn, om der ogsaa iblandt dem findes enkelte, for hvis Indflydelse vi maae frygte? Der hviler dog i Skolen mangt et opmærksomt og alvorligt Blik paa Børnene og deres Forhold; Reenhed i Sind og Levnet forkyndes som det Første og Vigtigste af Alt; Krænkelser af Tugt og Ret efterspores, hvor de formodes, og straffes, hvor de opdages. „Det er umuligt, at Forargelser ikke skulde komme“ — hører det, I Skolens Elever, at Herren har sagt: „vee den, ved hvem de komme!“ — de kunne komme her og alle Steder; men hvad har et Menneske at gjøre, naar Talen er om et muligt Onde, Andet end at vaage imod det og bede Gud i Jesu Navn, at han vil frie os for det, og derved skulle vi dog seire!

Hermed har jeg, høifæredede Tilhørere! udviklet for Dem min Overbeviisning om Skoleunderviisningens Fortrin for den private, saaledes som jeg gennem egen Erfaring tidligere har uddannet den. Jeg har ikke negtet, at der kan gives Tilfælde, hvor den private Underviisning er at foretrække, men jeg betragter disse som Undtagelser fra Reglen. Det er en Selsfølge, at Udfaldet af Sammenligningen i ingen Henseende gjælder, uden hvor gode Skoler havees for Die.

En saadan har idag forsamlet os. Maatte den længe bevare sin velfortjente Roes! Maatte den længe tilføre Borgersamfundet gode og frugtbare Kræfter! Maatte ogsaa den aandfulde og dybtfølende Mand, der allerede i mange Aar har offret den al sin Tid og al sin Kraft, endnu længe udøve sin lykkelige Magt over den Unges Sind og Tanke og stadigen samle omkring sig en Kreds af dygtige og samvittighedsfulde Lærere. Hvor glædeligt maa det ikke være for ham og dem af sikkre Tegns at kunne bemærke Skolens endnu fremadskridende Bevægelse i indre Værd, og vide, at dens Elevers Dygtighed iaar har naaet et Punkt, som aldrig tilforn. Selskabet skulde ved mig udtale sin taknemlige Paastjønneelse af saa alvorlige og heldige Bestræbelser, hvis ikke allerede „den Rang, hvortil denne Skole har hævet sig, den Tillid, den nyder hos Medborgere, afgav et Vidnesbyrd og en Løn, der gjør Ordet oversflødigt.“

Tiden har ført det med sig, at et Budskab om Død skal gjenlyde iblandt os paa denne Dag. I Aarets Løb bortfaldtes Kommissionens ældste Medlem, Kammerherre Linde.

Dg derpaa henvender jeg mig til Eder, Efterfølgelseskabets Skoles Elever! Lad den Undersøgelse, der her er anstillet, være Eder et nyt, om end kun ringe Vidnesbyrd om, at Eders Vel ligger de Vædre paa Hjerte. Vi have anprøvet Skoleunderviisningen og maatte forbinde den Takke dermed, at den, uden at Eleven veed det, fremmer Læreren's Formaal bedre end den private Underviisning; men det er vort høieste Ønske, at I selv saa tidligt som muligt forene Eder med os til Opnaaelsen af disse og traagte efter det Gode med Bevidsthed og Kraft. Eders Lærere fordre Flid og sædeligt Forhold og kunne ikke fordre mindre: beslutter Eder tidlig til at tilfredsstille disse Fordringer og i den unge Alder være, hvad der kræves af den Unge: deri indeholdes en stjern Forhaabning om, at I engang som Mænd ville blive, hvad der kræves af Manden. Som dem, der med udmærket og heldig Flid have forbundet et sædeligt Forhold skal jeg, ifølge det mig af Selskabet overdragne Hverv, overrække Præmier til Følgende:

(Præmierne overraktes.)

I have beredet Eders Forældre og Eder selv en Fæst. Prøver Eder selv, om I efter hele Eders Forhold ere

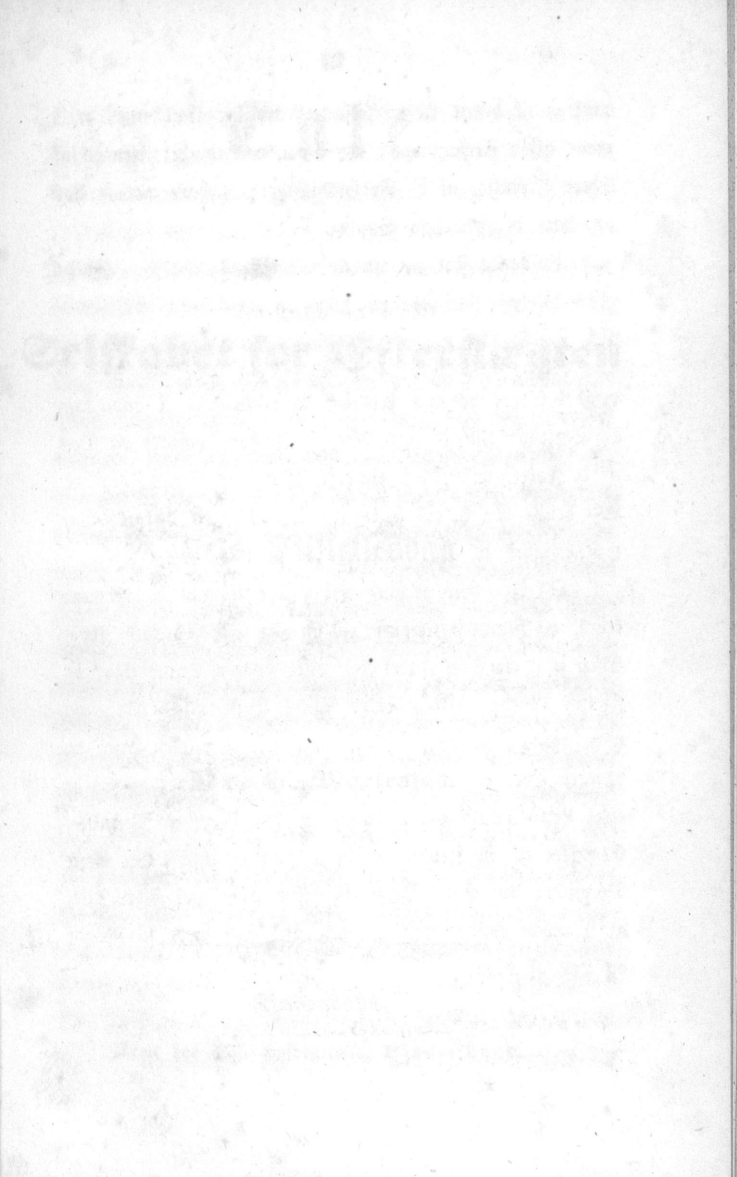
værdige til denne Udmærkelse. Anraaber Gud om, at I maae gjøre Fremgang i det Gode. Lad det kjendes af Eders Fremtid, at de Forhaabninger, I have opvaft hos os, vare byggede paa Sandhed.

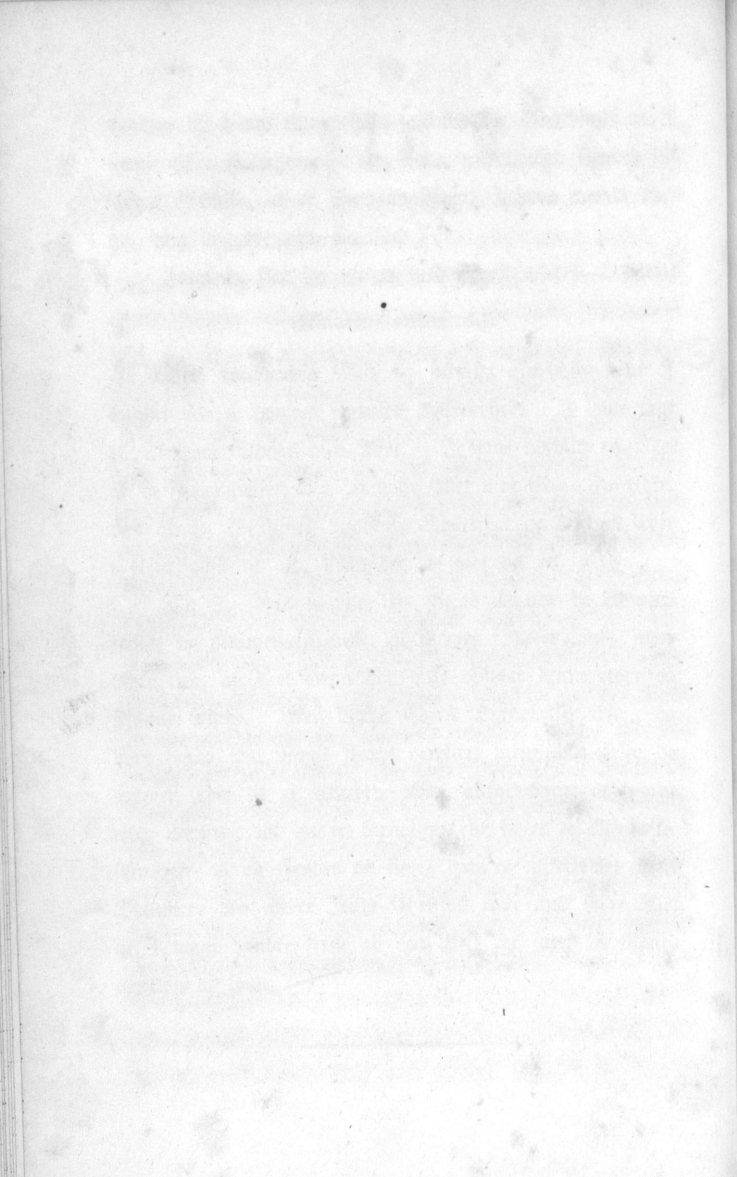
Følgende skal jeg nævne med Roes:

(Navnene oplæstes.)

Ved roesværdig Flid og sædeligt Forhold have I vundet Eders Læreres særdeles Tilfredshed. I have lagt et Skoleaar tilbage med Gode. I have opfyldt en Deel af de Forpligtelser, der paahvile Eder mod Eders Forældre. Lad denne Selvlabets hædrende Anerkjendelse bestyrke Eder i Kjærlighed til alt, hvad der er godt og ret.

Og I, hvis Navne ikke findes iblandt de Udmærkede, og hemmeligen ønske, at I vare i disses Sted, lover Eder kun, at I et andet Aar ville opnaae denne store og skjønne Glæde. Men lykkes Eders Bestræbelser ikke, og have ogsaa iaar Nogle stræbt derefter, men uden Held, da værner Eder til at arbejde, uden altfor meget at spørge efter Lønnen; thi det er fornødent for hvert et Menneske. Een seer os og kjender os nøie: han er tilsidst den eneste Dommer: den Herre Jesus Christus være med Eder Alle, at I maae vandre frem ad den Vej, der fører til Naade og Løn af ham.

Tale

i

Selskabet for Efterlægten

paa

dets Stiftelsesdag

den 4de Marts 1848

af

Dr. S. Martensen.

Kjøbenhavn.

Trykt hos Kgl. Hofbogtrykker Bianco Luno.

1848

Verzeichnis der Mitglieder

1848

der Gesellschaft

in der Stadt

von 1848

Verlag

der Buchhandlung

Krede Forsamling!

Idet jeg fremtræder i deres Midte for at opfylde det hæderfulde Hverv, der er mig overdraget, at føre Kredet i denne Kreds af Fædre, af Værere og Disciple, i denne Kreds, i hvilken jeg seer et Billede af Nutid og Fremtid, seer en Slægt i moden Alder og en Slægt som først er i Begreb med at komme, men som kommer for at afløse den første i Livets Gjerning og Arbeide: da bevæges mit Sind af Tanker, der vistnok ere alvorfulde, men ogsaa glade og haabefulde. Paa en Dag som denne føres vor Tanke tilbage til den Tid, da vi selv færdedes indensfor Skolens stille Mure, hiin Tid, da vi selv endnu vare i vor første aandelige Bortdelse og Væxt, da Livet endnu laae for os med alle Fremtids Muligheder. Vi mindes de første friske Indtryk fra hine Barndoms og første Ungdomsdage og i

Erindringen opstiger Billedet af Lærere, af Opdragere, som nu hvile i deres Grave, men som skulle ihukommelses med Taknemmelighed fordi de efterlod os en levende Arv, saadanne Lærere, der ikke blot meddeelte os Kundskab, men tillige meddeelte os en høiere Beskaadelse, som var befrugtende for vor Fremtid, en Beskaadelse, der ikke blot udgik fra deres rige Landsgaver, men ogsaa fra det trofaste, det velmenende, det samvittighedsfulde Sind, som var i dem. Og naar nu vi, som selv ere blevne Lærere og Opdragere, skue ud over den Slægt som skal komme efter os, hvor ønske vi da ikke, at ogsaa vi maae kunne efterlade vore Disciple en levende Arv. Vi udtale dette i Haabet og visselig mange og glade Forhaabninger knytte sig til **Esterslægtens** Navn, men ogsaa mange alvorfulde Formaninger knytte sig til dette Navn, Formaninger for os, som ere Opdragere og Lærere, idet vi betænke at de Unge's Fremtid for en stor Deel er lagt i deres Læreres og Opdrageres Haand, Formaninger for de Unge, for Esterslægten selv, idet de betænke, at deres Fremtid for en stor Deel er lagt i deres egen Haand. Lader os, ærede Forsamling, i denne Time dvæle ved disse Tanker og Følelser, der knytte sig til Esterslægtens Navn. Jeg veed, at hvad jeg her vil udtale, det er ikke Nyt, er ikke Andet end det, hvorom Alle allerede forud ere overbeviste. Men det er jo heller ikke Hensigten med Skolens Høitidsdag, at vi paa denne skulle søge ny Kundskab og ny Indsigt, men Hensigten med denne vor Sammenkomst er jo, at vi her paa ny ville bekræfte den Overbeviisning, vi have om den store

Bigtighed af en Skole for Efterslægten, paa ny ville oplive det Sind i os, som skal lede os under vor daglige Gjerning. Og i denne Hensigt ville vi knytte vor Tale til forbilledlige Ord af den hellige Skrift, forbilledlige Ord, hvilke Han som er Alles Lærer og Mester, talende til sine Disciple, disse Disciple, der i den dybeste, den meest omfattende Betydning af Ordet stode for ham som en aandelig Efterslægt, ved hvilken et nyt Liv skulde begynde i hele den store Menneffeslægt. Til disse Disciple sagde Herren et Ord, der ogsaa har en afbilledlig Anvendelse: Een saeer og en Anden høster. Jeg har sendt Eder til at høste hvad I ikke have arbeidet; Andre have arbeidet og I ere indkomne i deres Arbeide*)!

Een saeer og en Anden høster! Er dette ikke den Lov der stedse gjentager sig i Forholdet mellem den nærværende og den tilkommende Slægt, at hvad Nutiden saeer det skal Estertiden høste og dersom Nutiden saeer god Sæd, da skal Estertiden høste god Frugt, hvori der er Belsignelse og dersom Nutiden saeer ond Sæd, da skal Estertiden høste ond og bitter Frugt, hvori der ikke er Belsignelse! Een saeer og en Anden høster! Vader os først sige dette Ord til os selv, vi der ere Forældre, Opdragere og Lærere. Vader os sige det idet vi lægge os paa Hjerte, hvad vi mangengang tilforn have lagt os paa Hjerte, at det bør os at saae den gode Sæd. Vi tænke herved ikke paa Rundskab alene, thi vi vide at det ikke blot er

*) Joh. 4, 37. 38.

Skolens Formaal at undervise, men ogsaa gjennem Underviisningen at opdrage, ikke blot at belære, men ogsaa gjennem Belæringen at beaande, at meddele den Aand der alene gjør Kundskaben frugtbar i Livet, gjør den frugtbar for det hele Menneske. Og naar jeg da nærmere skal beskrive den Aand, hvilken vi maae ønske at kunne meddele vore Disciple, da kan denne vistnok beskrives paa mange Maader, men dog venter jeg Samtykke hos Alle, naar jeg efter den hellige Skrifts Forbillede fornemmelig betegner den som en stadig Aand. Det er urolige, stormfulde Tider, i hvilke vi skulle foretage vor Udsæd for Efterslægten. Betragte vi disse Tiders Bilkaar, da kunne vi sige at det somfattes disse Tider det er ikke Kundskab og Dannelse; thi i denne Henseende kunne disse Tider lignedes med de rigeste i Historien; hvad derfattes disse Tider det er ikke Aand, maaskee endogsaa det saakaldte Aandrige gjælder alt for meget iblandt os; men hvad i mange Henseenderfattes, det er en stadig Aand, der veed hvad den vil og vil hvad den veed, veed, at en Efterslægt i den sande Betydning af Ordet kun kan fremkomme, naar Sammenhængen stadigt bevares med de foregaaende Slægters Overlevering. Kun alt for ofte møde vi i disse Tider en ustadig, en adspredt Aand, der i det Ubestemte higer efter Nyhed og Forandring, og ikke vil finde Hvile i Noget, mere glæder sig ved at betragte det Flygtige, det Forgængelige i Tingene, med det Blivende, det Bestandige deri, mere glæder sig ved at opdage Feil og Mangler, end ved at tilegne sig Goder og Fortrin, som bortkaster

hvad den nys har grebet, og som imorgen falder for-
 ældet hvad den idag anpriiſte ſom Nytt. Men jo mere
 vi erkjende, at denne aandelige Uſtabdighed er en Grund-
 feil i den nærværende Tid, deſto mere maae vi erkjende
 det ſom den ſande Skoles Formaal efter Evne at
 modarbeide denne. Een ſaaer og en Anden høſter!
 Hvor enſte vi dog, at den Anden, ſom ſkal høſte hvad
 vi have ſaaet, at den Anden ſom her er tilſtede iblandt
 os i Ungdoms Haab og i Ungdoms Modtagelighed
 maa høſte ikke Tomhed og Ubeſtandighed, men Be-
 ſignelſe og Beſtandighed! Og derfor ville vi, ſom ere
 Forældre og Lærere og Opdragere i os ſelv fornye
 en ſtadig Aand, at vi ogſaa maae kunne meddele
 Efterſlægten noget Blivende, noget Beſtandigt. Det er
 urolige, ſtormfulde Tider i hvilke vi ſkulle foretage vor
 Udsæd for Efterſlægten! Vi leve i Tider, i hvilke
 Kundſkaber og Erkjendelſer og menneſkelig Wiſdoms
 Lærebygninger aſloſe hverandre med en Hurtighed,
 hvortil kun ſaa Tider viſe Magen; men ſom vi have den
 uroffelige Forviſning at der tiltrods for al den Om-
 ſkiſtelse der findes i Videnskaberne, ikke deſtomindre i
 enhver Videnskab ere Sandheder, der ere blivende og ufor-
 tabelige for Menneſkeſlægten, Sandheder der have be-
 ſtaaet Tidernes Prøve, og ſom vedblive at være Piller
 og Grundvolde for al efterfølgende Erkjendelſe: ſaa
 ville vi efter den Evne og Veilighed ſom os er givne i
 vore egne og i vore Diſcipleſ Wilkaar, ſøge i dem at
 vække Sandſen for dette Blivende, dette Stadige og
 Uforgængelige i Videnskaberne, ville ſøge at bibringe
 dem den Overbeviſning, at der er meget Gammelt

som aldrig forældes, men som tvertimod indeslutter en foryngende, en befrugtende Kraft for alle Tider, fordi der er Eviighed og Uldødelighed deri. Vi leve i Tider, hvor en stor Bevægelse gaaer gjennem alle menneskelige Samsundsforhold, ja hvor vi stundom have den Fornemmelse, at selve Grundvoldene bevæges; men som vi have den Forvisning, at der dog i ethvert Folk er et Blivende, et Bestandigt, hvilket vi kalde dets Eiendommelighed, dets Aand, og hvorved dette Folk adskiller sig fra alle andre Folk: saaledes ville vi i vore Børn, i vore Disciple tidligt vække Sandsen for dette Bestandige, for disse Grundtræk i vort Folks, i vore Fædres Aand og Hjertelag, saaledes som de fremstille sig for os gennem Fædrelandets Historie, og som de levende tiltale os igjennem Fædrelandets Digtere. Hvo iblandt os mindes ikke fra sin egen Skoletid det Indtryk som fædrelandste Digterværker frembragde paa det unge Sind? et Indtryk om hvilket vi kunne vidne, at det hører til de bestandigste, de varigste vi have modtaget! Derfor ville vi betragte det som et glædeligt Tidernes Tegn, at der i vore Skoler paa flere Maader gives de Unge Leilighed til at stifte dette Bekjendtskab, og at denne Leilighed ogsaa af mange Disciple bliver benyttet. Vi ville saa meget mere glæde os, naar vi hos de Unge finde Kiærlighed til den fædrelandste Digteraand, som vi ogsaa ofte maae gjøre en modsat Erfaring. Thi i disse Tider, hvor der ved Siden af det ægte fædrelandste Sind er fremkommen saa Meget, der kun vil glimre med Skinnets deraf, kunne vi finde Mange af den yngre Slægt, der vel

føre Nationalitetens ærværdige Navn i Munden og ligesom bære deres Fædrelandsfjærlighed til Skue, men som ikke desto mindre ere aldeles ubekjendte med Fædrelandets uforgængelige Digterværker, medens de kun kjende og læse det reent flygtige og forgængelige, kun kjende og læse hvad der skrives idag for at glemmes imorgen. Og dog spørger jeg, af hvilke Lærere vi vel hellere skulle ville lære hvad der i Sandhed er fædrelandsk Aand og Følelse, Hjertelag og Udtryksmaade end at Digterne? Men idet vi saaledes ville føre vore Disciple til det Blivende, det Bestandige, da ville vi fremfor Alt føre dem til det, vi i en særegen Betydning kunne kalde det guddommeligt Bestandige. Vi leve i Tider, hvor Love og Grundsætninger omstiftes og forandres; men som vi selv have den Forvisning, at der ere evige Love, sædelige Love, Helligheds og Retfærdigheds Love, der aldrig kunne forandres, men som i ukrænket Høihed skulle gaae fra Slægt til Slægt: saa ville vi søge at indgyde de Unge Ærefrygt for disse Love, idet vi selv boie os under disses Myndighed; og da ville vi ogsaa føre dem til Christi Evangelium, dette guddommeligt Bestandige, der gaaer igjennem Tiderne med en Evighed og en Udødelighed der for dunkler alt Andet, hvad der er deelagtigt i dette Navn. Vi ville føre dem dertil idet vi selv ere som de der ikke lade os omdrive af ethvert Værdomsveir i Tiden, men som de der selv have en fast Overbeviisning. Og naar vi i denne Betydning søge at meddele Efterslægten en stadig Aand, en Aand ved hvilken Efterslægten bevarer Sammenhængen med det Bedste, det Uforgængeligste i

de tidligere Slægter, da ville vi trostigt udtale Ordet: Gen saae og en Anden høster, da ville vi under Tidernes Storme trostigt udstroe Sæden, overladende til Gud at give Bært; og om der end først skal høstes over vore Grave, dog ville vi foretage Udsæden i det Haab, at hvad der saaes i Bestandighed, det skal ogsaa høstes i Bestandighed.

Gen saae og en Anden høster. Dette Ord ville vi ogsaa sige til Eder, I Unge, i hvilke vi see den Slægt som skal komme efter os. Vor Herre og Frelser talede dette Ord til sine Disciple og han tilføiede: Jeg har sendt Eder til at høste hvad I ikke have saaet. Andre have arbeidet og I ere indkomne i deres Arbeide. Hvilken Rigdom af Taknemmelighedens, af Erfjendtlighedens og Paaskjønnelsens, af Agtelsens og Ærefrygtens Følelser vil Han ikke med dette Ord opvække i sine Disciples Sjæle! De Gamle sammensattede alle disse Følelser i een Følelse, hvilken de kaldte Pietetens Følelse, og Verdens Frelser, for hvem intet Mennekeligt var fremmed, har stadfæstet denne Følelse, har selv villet at hans Disciple skulde være besjælede deraf. Og vi vide, at han selv, Han som dog var kommen for at indføre det nye Rige, fra sin Barndom af var gennemtrængt af denne Følelse for Alt hvad der var Ærværdigt i hans Folk, dets Indretninger og Love, dets Sæder og Vedtægter. Andre have arbeidet og I ere indkomne i deres Arbeide. Hvor ønske vi ikke, at dette Ord ogsaa maa være virksomt i Eder, vore unge Benner, at I levende maae paaskjønne de

store Gøder, i hvilke I ere indkomne formedelst Ederes Læreres, formedelst den ældre Slægts Arbeide, uden at I have gjort Noget dertil. Da Herren talede hine Ord til Disciplene, da vilde han ikke blot føre deres Tanke til det Nærmeste, men han førte deres Tanke tilbage i Fortiden, tilbage til den hele Række af Profeter, af Bise og Lærere der havde arbeidet i de fremfarne Tider, havde kæmpet med store Vanskeligheder og store Hindringer, og derved beredet en bedre Fremtid for Efterlægten. Og, unge Benner, idet vi ønske Eder en stadig Aand, da ønske vi Eder ogsaa en Urefrygtens Aand, der omfatter Nutid og Fortid, Urefrygt for alt hvad der er Stort og Urværdigt, Urefrygt for de Menneſker, som i deres Tid have været Sandhedens, have være det Godes Redskab og Sendebud paa Jorden, og som Gud være lovet ikke fattes i nogen Tid. Vi ønske Eder vistnok ogsaa en Frihedens Aand, men lader os betænke at Urefrygt er Frihedens Begyndelse; med Urefrygten begynder Befrielsen fra det Lavere, det Uværdige, det Middelmådige, i Urefrygten lære vi at see op til det som er Høiere og Bedre end vi selv, og i Urefrygt fatte vi Haab at ogsaa vi i nogen Maade maatte blive deelagtige i dette Høiere og Bedre, at ogsaa vi i nogen Maade maatte værdiges at stræbe efter de evige Forbilleder. Vi ønske Eder vistnok ogsaa en Kjærlighedens Aand, men lader os betænke at Kjærligheden til det som er Høiere end vi selv, den begynder med Urefrygten, med Beundringen, med Taknemmeligheden; og der er Ingen, som har havt en Kjærlighed i Aandens

Verden, Ingen som selv har dannet noget Blivende og Bestandigt, som ikke har begyndt med at beundre, med at være taknemmelig, med at anerkjende og paaskjønne. Andre have arbeidet og I ere indkomne i deres Arbeide. Det er vistnok Efterslægtens Bestemmelse, at den skal fortsætte, skal føre videre, skal forbedre hvad den ældre Slægt har arbeidet; men først og fremmest vil Fædrenes Arbeide dog forstaaes og erkjendes. Og dersom vi tænkte os en Efterslægt, der indkom i det som Andre havde arbeidet og som kun begyndte med at dadle og domme og nedbryde forinden den havde lært at opfatte og forstaae, da vilde en saadan Efterslægt kun lidet svare til sit Navn. Der berettes om en af Oldtidens Bise, om hvem en talrig Kreds af Disciple samlede sig, at han havde den Regel, at hans Disciple i et vist Antal Aar skulde tie stille, kun skulde være hørende, men ikke talende. Vi vide ikke om dette ogsaa bogstaveligt er bleven udført i hans Skole, men for os indeholder den gamle Bismands Regel en dyb sindbilledlig Betydning, den Betydning, at det er de første Pæreaars Bestemmelse, at vi deri ikke skulle forholde os dømmende men opfattende; ikke skulle mene at vi selv kunne sige Noget, men i Stilhed skulle estertænke hvad der overleveres os fra de foregaaende Slægter, at vi derved omsider kunne modnes til selv at sige Noget som fortjener at høres, til selv at frembringe Noget som fortjener at betragtes. I det vi derfor, unge Venner, lægge Eder det Ord paa Hjerte: Andre have arbeidet og I ere indkomne i deres Arbeide, da paa-

lægge vi Eder ogsaa denne Taushed i Sjælen, ved hvilken vi blive modtagelige for alle høiere og forædlende Indtryk, den Sjælens Taushed, ved hvilken vi blive modtagelige som den gode Sæd; og vi paalægge Eder denne saameget mere som denne frugtbare Taushed er saa sjelden i disse Tiders Adspredelse, hvor der er langt større Tilbøielighed til at domme, end til at opfatte, langt større Tilbøielighed til at tale, end til at høre. Idet vi derfor ønske Eder en stadig Aand, da ønske vi Eder den stille Opmærksomheds, den stille Eftertankes Aand i Henseende til de Værdomme som her blive Eder overleverede. I skulle høre hvad I ikke have saaet. Men Aandens Høst kan ikke komme af sig selv, kan ikke komme uden Eders egen Flid og Anstrengelse. Idet vi derfor ønske Eder en stadig Aand, da ønske vi Eder en Aand, i hvilken der er Flid og Orden og Trofasthed i den Gjerning, ved hvilken I berede Eder til Eders Livs Fremtid. Og dersom denne Aand er i Eder, da skulle I være en Efterflægt i den sande Betydning af Ordet, en god Slægt, der i sin Tid vil være istand til selv at udsaae den gode Sæd for den Slægt som kommer efter den! Saa være da i Eder Alle en stadig Aand, Urefrygts og Kjærligheds Aand, Eftertankes og Tilegnelses Aand, Arbeidsomheds og Trofastheds Aand!

Forny i mig en stadig Aand! Den som førstegang bad saaledes, han søiede dertil en anden Bøn, den Bøn: Skab du i mig et reent Hjerte! „Skab du i mig et reent Hjerte og forny en stadig Aand i mig!“ Bisselig, denne Bøn, hvilken David har bedt i

een af sine Psalmer, den kan bedes i Livets forskjellige Aldere, i Manddomsalder og i Oldingsalder, og der er ingen Livets Stilling hvor der ikke er riig Anledning til at bede saaledes; men jeg veed ingen Bøn, og intet Balgsprog, der mere egner sig for den fremadstræbende Ungling, end dette: Et reent Hjerter og en stadig Aand! O maatte det rene Hjerter og den stadige Aand være i os Alle, være i Forældre og Børn, være i Lærere og Disciple, da skal ogsaa Forjættelsen opfyldes: de skulle begge glæde sig, baade den som saaer og den som høster!

Og nu vil jeg nævne Navnene paa de Disciple, som denne gang ere ansæete værdige til Belønning og Næd.

Det glæder os at kunne erkjende og paaafjønne Eders Evner, Eders Flid og gode Forhold. Men lad mig minde Eder om, at det er Hensigten med disse Udmærkelser, at I derved end mere skulle vorde befæstede i en stadig Aand. Ikke altid vil det være saaledes i Eders Liv, at Eders redelige Stræben vil finde Belønning og Paaafjønnelse. Men vi ønske at en Aand maa befæstes i Eder, i hvilken I ogsaa vide at nøi s med Bevidstheden om redeligt, efter bedste Evne, at have stræbt til et godt og værdigt Maal. Vi ønske, at en Aand maa befæstes i Eder, i hvilken I saavidt det staaer til Eder, ikke lade Andres Fortjenester savne Paaafjønnelse og Anerkjendelse.

Fra Disciplene vender Tanken sig til Skolens Lærere. Vi takke denne Skoles forskjellige Lærere, fordi de udføre deres Gjerning i Kjærligheds og Be-

standigheds Mand; og fornemmeligt henvende vi vor Tak til den Mand, som i en Række af Aar med saa megen Hæder har forestaaet denne Skole og som har saa stort Krav paa sine Medborgeres Hviagtelse. Maatte der end længe forundes ham Kraft til at udføre den Gjerning, der allerede paa saa mange Maader har baaret god Frugt.

Og nu ville vi til Slutningen nedbede Guds Belsignelse over denne Stiftelse, idet vi betænke, at vi Mennesker vel kunne plante og vande, men at det er Gud der giver Bært. Ja han give Bært og Belsignelse til den Gjerning og det Liv som rører sig indenfor disse Mure. Hans Belsignelse være over Skole og Kirke, over Huus og Fædreland!

een af sine Psalmer, den kan bedes i Livets forskjellige Aldere, i Manddomsalder og i Oldingsalder, og der er ingen Livets Stilling hvor der ikke er riig Anledning til at bede saaledes; men jeg veed ingen Bøn, og intet Bølsprog, der mere egner sig for den fremadstræbende Yngling, end dette: Et reent Hjerter og en stadig Aand! O maatte det rene Hjerter og den stadige Aand være i os Alle, være i Forældre og Børn, være i Lærere og Disciple, da skal ogsaa Forjættelsen opfyldes: de skulle begge glæde sig, baade den som faaer og den som høster!

Og nu vil jeg nævne Navnene paa de Disciple, som den gang ere anseete værdige til Belønning og Nøds.

Det glæder os at kunne erkjende og paastjønne Eders Evner, Eders Flid og gode Forhold. Men lad mig minde Eder om, at det er Hensigten med disse Udmærkelser, at I derved end mere skulle vorde befæstede i en stadig Aand. Ikke altid vil det være saaledes i Eders Liv, at Eders redelige Stræben vil finde Belønning og Paastjønning. Men vi ønske at en Aand maa befæstes i Eder, i hvilken I ogsaa vide at nøi s med Bevidstheden om redeligt, efter bedste Evne, at have stræbt til et godt og værdigt Maal. Vi ønske, at en Aand maa befæstes i Eder, i hvilken I saavidt det staaer til Eder, ikke lade Andres Fortjenester savne Paastjønning og Anerkjendelse.

Fra Disciplene vender Tanken sig til Skolens Lærere. Vi takke denne Skoles forskjellige Lærere, fordi de udføre deres Gjerning i Kjærligheds og Be-

standigheds Aand; og fornemmeligt henvende vi vor Tak til den Mand, som i en Række af Aar med saa megen Hæder har forestaaet denne Skole og som har saa stort Krav paa sine Medborgeres Hviagtelse. Maatte der end længe forundes ham Kraft til at udføre den Gjerning, der allerede paa saa mange Maader har baaret god Frugt.

Og nu ville vi til Slutningen nedbede Guds Belsignelse over denne Stiftelse, idet vi betænke, at vi Mennesker vel kunne plante og vande, men at det er Gud der giver Bært. Ja han give Bært og Belsignelse til den Gjerning og det Liv som rører sig indenfor disse Mure. Hans Belsignelse være over Skole og Kirke, over Huus og Fædreland!

handgeleedte Bont; of teyrennendel pendeke si ver
 Tol in ten Wane, som i en Stalle of Bar. nu heb
 inghen Ketter dat verstaet teyne Stole of som dat toe
 hoer Kier was sine Kiekerende Kiekerde. Wintre
 ter end lange lantens dan Kier in of uiter ter
 Kiering, ter oiterer was sin wange Kierter bar
 boert des Kier.

En nu alle si in slangen wende Gude Bide
 Kierde over teyne Stalle, ter si Kierde, of si
 Kierter of teyne Kierde of teyne, men of ter si
 Gude ter Kier Kier. In som was Kier of Bide
 Kierde in ten Kiering of ter ten Kier si wende
 ter Kier Kier Kierde Kierde over Stole of
 Kierde over Gude of Kierde!

Tale

paa

Efterslægts-Selskabets

Stiftelsesdag

den 4de Marts 1849

af

C. J. Bøye.

Kjøbenhavn.

Trykt hos Kgl. Hofbogtrykker Bianco Luno.

Carl

1819

Oberbürgermeister

Stiftung

im Jahr 1819

G. J. Bonn

Stiftung

Vertrag über die Stiftung

„Det Gamle er forbigaaget, og see! Alt er blevet nyt,“ — saaledes skriver en Herrens Apostel; og der er et Ord i de ældre Skrifter, som svarer dertil: „kommer ikke de gamle Ting ihu, og agter ikke paa det Forrige, der har været.“ Og der ligger den dybe Betydning, den livsalige Forfyndelse i begge disse Skrifternes Ord, som høre nær tilsammen; thi de tale jo om Gjenfødselen i Mennesket selv af alle gode aandelige Kræfter ved ham, der kom at fornye Guds Billede inden i os, tale om den nye og herligere Verdens-Tilstand, det Guds Rige paa Jorden, der skal udelukke alt Ondt fra sine Grændser, og rumme i sig kun Fred og Retfærdighed og aandelig Glæde.

Til Opfyldelsen af alt Dette er det Enhver for sig og alle Menneske-Samfund indbyrdes skulde hige og arbejde; — men fleer det da saaledes nu, medens den Slægt, som nu lever, roser sig af, at det er en

Dplysningens og Frihedens Tid, den er i Begreb med at fremfalde over Landene? Rundt omkring lyder Raabet: det Gamle er forbiganget, og see! nu skal Alt vorde nyt! — men er det da en saadan Tingenes Fornyelse, som den Apostelen handlede om, hvilken de Mange have meest for Die? er det en virkelig Begeistring for det Hoiere, for de Anliggender, som skulle være os det Vigtigste fremfor Alt, der nu siges paa eengang at afløse en formeentlig Lunkenhedens og Dorckhedens Aand? Lydeligt nok hører man Dpraabet: agter ikke paa det Gamle, paa de forrige Ting, der have været! — men i hvor saare forskjellig Betydning fra den, hvori dette udtaltes gennem hiin profetiske Røst! hvor letjindigt og hovmodigt laster det ikke Alt, hvad der var hidtil bestaaende! hvor daarligen og utaknemligt fælder det Forkastelsens Dom over det Meget, som før blev kaldet fortjenstligt, og var til Held og Belsignelse!

Dg er vel vort eget Land forblevet uberørt af denne Tidens Nyhedslyst, dens Higen efter Omvæltninger, denne Ringeagt for hvad der gennem de forrige Tidens lange Række er blevet udviklet og virket? „Det unge Danmark,“ — saaledes lyder jo det Løsen, under hvilket der nu arbeides, paa saa forskjellig Viis, og, desværre, vel ogsaa med saare forskjelligt Sind, paa at forandre det Gamle, saa det snart maa vorde forbiganget, og paa at gjøre Alt sammen nyt. Dg vistnok ligger der en smuk Billed-

Tanke til Grund for dette misbrugte Ord; thi det viser hen til Jordens fornyede Skikkelse, naar Vaarens Aande er faren hen over Mark og Skov, saa at Herligheden gjensødes omkring os, og Naturens fornyede Liv atter blomstrer frodigt frem. Men er der saa vel den fulde Sandhed i denne Ordets Lignelse? er det retfærdigt, at domme om den forløbne Tid, at den har været golde Vinterdage, uden Spirer, uden Blomst og Frugt? skulle nu Fædrene ingen Roes have mere for hvad de have virket og udrettet, medens den yngre Slægt giver sig selv Wren, og lader haant om al deres Bedrift? Naar Skoven grønnes smukt i Foraarets Dage, og lofter høit sine tætte prægtige Kroner, da er det dog vel de gamle Stammer, som bære disse, de, som Fædrene have plantet og fredet; og dersom nu Dren lægges til disses Rod, og sælder dem, hvad bliver der da at see, uden det lave Dvergekraft, som Stormen snart lægger øde, fordi det har ikke Hegn og Ly? Midt imellem de ældre, fuldvogne Træers Rad lader Forstmanden Underskoven skyde op, at den ikke skal krøges og forkrøbles i Væxten, men ranke sig, alt imedens den voxer; og mon det vel vilde see godt ud i det Borgersamfund, hvor ikke de forrige Tidens Forsarenhed og Wiisdom ere den yngre Slægts Opdragere, og ikke den vil lære af dem, istedetfor at lade sin umyndige Klogskab skjotte sig selv? Naar jeg seer de mange, forstjellige Agre staae grønne i Vaaren, da veed jeg, at den bedste, den meest for-

nødne Sædeart, den, der skyder de kraftigste Straa, er ikke bleven nylig nedlagt i Jordens Skjod, medens Markernes Skikkelse fornyes allevegne, men derimod, at den er en Efteraars-Sæd, som har bestaaet sig, overvintret, mod al Veirligets Dmskiftelighed, og har bevaret sin Friskhed, sin Frugtbarheds Kraft til at yde de mange Fold; og ligesaa skulle vi vel maatte sige, at de gavnligste, de bedste Statens Indretninger ere ikke en Nutidens Plantning, men skyldte de forrige Tider deres Ophav og Fremvægt, og saa vende vi os med Tak og Erbødighed til deres Ihuskommelse, der have gjort det.

Jeg har nævnet dette, ogsaa som en Paamindelse til de Unge, som ere her tilstede; thi der kunde vel være Tilskyndelse nok for Discipelen i al den løse Tale, der nuomstunder bliver hørt, til at ansee sig at være over sin ældre Mester; og det er en Ungdommens Fordærvelse, dersom den lader Beskedenhed og Ydmyghed og Erbødighed fare. Og vi ere jo eller ikke Daarer til at laste hvad Nytt er, saafremt det er ret og godt, og har sin Rod i en virkelig Folkets Fornødenhed, og det ikke er Forsængelighed og Egen nytte, Ubesindighed og Hovmodighed alene, der gaae til Bærket, som uretfærdige Arbeidere. Vi vide jo ogsaa, at „enhver Plantning, som ikke er af Gud, skal rykkes op med Rode,“ at det Nye maa hastigt forældes, hvis det ikke er en Wiisdoms og Trostabs gode Gjerning, der begyndtes med fromt Sind, og

overgaves til en Høieres Varetægt. Men naar det nu synes os, at Meget af hvad der nu begyndes og gøres maa fra dets første Begyndelse bære Spiren i sig til Omstiftelse og Henvisnen, og naar vi da bedroves over de mange forspildte Kræfter, som kunde været anvendte i en bedre Tjeneste, over al den Uro og Forvirring og Ufred, der afftedkommes imidlertid i Sind og Samfund, saa lader os tage den Glæde, vi kunne have, den, vi maae finde ved at see hen til det Gode, som bliver bestaaende, trods de urolige Tidens Storme, der larme omkring det, og de brusende Vandbølger, der opløste sig i Sogangen rundt omkring!

Og til en saadan Glæde er det jo, De ere her forsamlede i disse Timer. Det er en kjær Fødselsdag, De nu feire, dette Selskabs, denne Skoles Stiftelsesdag; og hvormange gode Grindringer om hvad der her er virket og gavnet knyttet sig ikke til den! Den er visselig „en Plantning, som er af Gud;“ den maa være bleven besluttet i Kjærlighed, og være begyndt i hans Navn, og være fredet og pleiet med Trostskab; thi ellers vilde den for længe siden bleven oprykket med Rode, eller dog dens Vægt bleven ringe, og dens Frugt intetsteds at see. Nu har den oplevet sit 63de Aar, og dens Liv er ungdommeligt endnu, er friskt og frodigt; og med dette venlige Syn for Die komme vi Begyndelsen ihu, og takke ham, der gav Betsignelsen, at den liden Sædefjerne er opstødt til

en kraftig Stamme med de mange Grene; men tillige mindes vi dem, der vare Plantere og Arbeidere, og gjorde deres Gjerning for Efterslægten, uden at fordre nogen anden Lønnens Høst for sig selv, end den gode Bevidsthed og det glade Fremtids-Haab. Og dem være Tak og Ære, der ere siden traadte i deres Sted, og ere ikke blevne trætte af at gjøre det Gode!

Og denne skal være en fælleds Taksigelse af de Mange. De, som her have faaet den første dannende Kundskab, ere blevne her forberedte til Gjerning i Livet, ville ikke glemme Hine, medens de komme deres Væreaar ihu; og Samfundet, i hvilket de virke, skal forene sin Taksigelse med deres, at her blev den unge aandelige Spire udviklet, saa den engang kunde naae til Mand's Modenhed; og til hvilket som helst Kald og Stand de Mangfoldige ere udgangne herfra, det vide vi jo, at Almeenoplysning i dens rette Betydning, horer til Borgersamfundets Vel og Styrke næst efter Gudsfrøgt og Christi Tro!

Ja — næst efter, og tilligemed Gudsfrøgt og Tro! Skole og Kirke høre noie tilsammen; og hiin er en Templets Forgaard, hvor Sjælene skulle beredes til at indtræde i Helligdommen, og at begribe den Herlighed, der opfylder denne, hvor Hjerterne skulle vækkes til at tørste efter Kilden, der opvælder til et evigt Liv i Enhver Den, som drikker deraf. Men saaledes kunde det jo ikke skee, dersom ikke de blussende Templets Alterlys, der ere tændte ved hiin

Bindsedagens Flamme, lode et Gjenskin af deres Straaler kryde, som en Morgenrøde, ind i Forgaarden gennem de brogede Ruder, dersom ikke Lovens og Evangeliets Røster, som ere Kirkens hellige Chorsang, gjenlyde i Skolen, og tale til de unge Sjæle og Hjerter om, at der er et Guds Rige, som de have at tragte efter, at der er en høiere Viisdoms Akenodier, de have tillige at søge og tilegne sig, end dem alene, der ere af denne Verden, saafremt de ikke, naar Livets Pilgrimsgang endes, skulle fattes de Skatte, for hvilke vi tilfjobe os vort Borgerskab paa et bedre Sted.

Og er ikke Tidernes Tegn ulysteligt nok, ogsaa hvad dette angaaer? høres der ikke de mange forvirrede Stemmer, som raabe paa at skille Forgaarden fra Templet, og at lukke Mellemporten i Laas? ja! udstriges der ikke mangen Tale selv om at nedbryde Bygningen, som staaer opført paa sine Hjørnestene af Herrens Bygningsmænd, Apostler og Disciple? Deres Hensigt, der ville dette, kunne vi vel ikke tage feil af; thi dersom det først kunde lykkes dem, at tilstoppe Mængdens Dre for Lovens og Evangeliets Prædiken, og at gjøre Sacramenterne ringeagtede, og saaledes at løse Menighedernes Samsunds-Baand, saa at dette Timelige blev Menneket det meest og eneste Fornødne, og Kjærligheden, som er ovenfra, maatte blive landflygtig fra Jorden, og Fredsommelighed og Retfærdighed forsvinde tilligemed den — see! da kunne Klygt og Forsængelighed og Herkesyge bane sig en

desto lettere Bei gjennem Forvirringen til det Egenraadighedens Høisæde, som de storme fremad imod under det falske Feldtraab, Frihedens Navn!

Men er da denne altsaa vor Frygt, at Kirken skal kunne omstyrtes, dens Hoved-Hjørnesteene bortføres fra deres Sted, og de levende Stene adspredes ganstke til alle Sider? Nei, sandelig ikke! thi det var en syndig Frygtagtighed, der kuns lidet vilde somme dem, der kalde sig Troens Born! Alt hvad der kuns er Mennekestværk, er deelagtigt i Forkrænkelighedens Lod, Dmskiftelighed og tilsidst Død; men ingen Bygning, som er af Gud, kan forgaae, om endog saa Helvedes Porte aabne sig imod den, og udsende dets Skarer at befrige den med List og med Bold. De jordiske Throner kan den oprørte, mislede, raae Folkemasse omkaste med Overmagt, eller og dens Førere kunne tage Spiret af Fyrstens Haand, og sonderbryde det, og dele Stumperne imellem sig, og gjøre enhver af disse til et Jernscepter til egen Brug, medens de lade ham beholde Glitteret tilbage, Perlerne og Edelstenene, som det glimrede af; — men Kongen Christus er en Fyrste og Herre af Evighed, faaret i Himlene af sin Fader forend Skabningens Grundvold var lagt, og salvet paa Jorden af den Hellige Aand, og hans Rige er ikke af denne Verden, uagtet det har sit Sted ogsaa i den, og han er Enevolds-Kongen, hvis Love Ingen kan forskyde, og hvis Raade Ingen kan forkaste, uden at Dom og

Fordømmelse bliver Majestætsforbryderens Straf. Men denne, derimod, er vor Bekymring: at de Unge, den opvoksende Slægt, skulle tage Forargelse af den megen letsindige, bespottende Tale, der lyder dem nu saa høimælet i Dret, at de Umyndige i Aar skulle forloftes af de mange Aldres Exempel, som ere umyndige af Hjerte, til at tage det Hellige forfængeligt, og dermed bortvise fra sig hvad der siden skulde være dem et Lys paa de forvirrede Veie, og en Stav, naar de trættes og blive besværede, og en fornøden Rustning til Livets alvorlige Strid!

Mennesket kan ikke raade sig selv, og det behøver over sig en høiere, guddommelig Myndighed, som har Kjærlighedens Fylde i sig tillige, saa at Aaget maa fjendes at være gavnligt og Byrden maa tykkes dem let; og hvor bliver vel Lydighedens Trostfab af, og Lønnens Haab, dersom ikke baade Kongenavnet og Hyrdenavnet tilbedes i Ham, der forener dem begge i sin Bærdighed?

Og derfor er det vor Bøn til alle Dem, der ere kaldede til, og have paataget sig den gode, hæderlige Gjerning at være Ungdommens Lærere og Ledere: at de betænke, hvor fornødent det er, nu, mere end nogensinde, at give Agt paa den aandelige For-dærvelse, der indtrænger sig udenfra, og at lukke Skolens Døre fast i Laas for den, medens de advare de Unge mod deres Paavirken udenfor Skolen: at indprænte i deres Sind fra de tidligste Aar af det

rette Alvor, der jo ingenlunde er til Hinder for den barnlige Glæde, men derimod holder Letfindigheden borte med dens Egegysldighed for hvad der skal være os helligt og dyrebart: at de, som Børn mod al denne smittende Svimmel, som nu er Tidens Sygdom, forklare dem Betydningen af, og overbevise dem om Sandheden i det store Ord, „at hvor Guds Aand er der, og kun der, er Frihed“! Det er ikke den himmelske Sædemands Skyld, at der indenfor hans Kirkes Ringmure ligger saa meget goldt og overgroet Agerland, der kunde været frugtbart, at paa saamange Steder Livlens Tidsler og Bantrens Torne have vundet Rodfæste og Raaderum; — men hvorledes skulde det blive anderledes, dersom Arbejderne ikke ere troe, dersom det er Avner de saae, istedetfor den fulde vægtige Sæd, dersom de ikke vogte paa de unge Spirer, saavidt dette staaer i deres Magt, at ikke Fienden kommer ved Nattetide, og saaer sin Klinte imellem dem?

Derfor tale vi til Eder selv, I, vore yngre Brødre, og raade og bede Eder med Kjarlighedens Alvor: vedbliver ikke at være Børn i Forstand, men vel at være Børn til det Onde! Holder fast ved det rette barnlige Sind, medens I voge til, ved de gode barnlige Følelser, om hvilke vi vide, desværre, at de kunne saa let fordærves af denne Verdens Forsængeligheder, men hvorom ogsaa vi Ældre kunne vidne det for Eder, at det var disse, der rørte sig i os med deres Kraft fra de tidlige Aar just i vort Livs allerbedste

Timer! Og saa skulde I erfare det paa Eder selv hvad den sanddrue Mester sagde, „at Guds Rige horer Bornene til,“ at for Saadanne ere alle Verdens Fristelser dobbelt lette at overvinde, for dem blive alle de gode Dage dobbelt lystige, og Taarernes Tid vil ingensinde være uden Haab og Frimodighed, uden Fortrosthing og Fred!

Og først og sidst henvende vi os til Ham, „af hvem al vor Dygtighed er,“ der er Den, som virker i os baade at ville og at udrette; thi hvo er det Stovets Barn der kunde vidne om sig, at han formaaer Noget, som af sig selv?

Det var Ham, der virkede Kjærlighedens gode Beslutning og Forstandighedens priselige Gjerning i deres Sind og Idræt, som bleve dette Selskabs, denne Skoles, første Stiftere, og i deres, som have siden efter draget Omsorg derfor og vedblive at gjøre det. Og naar vi vel maa vide, at hine første Bygningsmænd, der lagde Grundstenen, og satte Krandsen paa Bygningens Tag, have da talt til ham med hiin Prophe- tens Bøn: „nu, Herre, begynde du med at velsigne dine Tjeneres Huus!“ saa tilføie vi nu trostigen hvad den fromme Mand sagde fremdeles med Tillid og Tro: „hvor Du, min Gud, lader din Velsignelse, der vedbliver den at være!“ Vi misforstaae ikke hans Tillid og Haab, vi vide, at Velsignelsen vedbliver kun der, hvor den holdes fast ved under Arbeide og Bøn; og derfor ønske og bede vi: at denne Skole maa, som hidindtil,

beware sig uanfægtet af Tidens Forvirring og nedbrydende Virksomhed, maa fremdeles og stedse vedblive at være hvad den hidtil var, en Templets Forgaard, en Indgang til Helligdommen, hvor Lysets Fylde er at see, og hvor Troen fuldkommes, og Haabet og Kjærligheden ere tjenende Engle, beskikkede for dem der skulde arve Saliggjørelsen. Templet er en Bolig for den Hellige Aand, og hvorhen den udsender derfra sin virkende Kraft til Skolen og til Livet, der voger Alt hvad retfærdigt og frydeligt er en god Vægt fremad til Fuldkommelse. Som en „Raads og Forstands Aand,“ vedblive den fremdeles at virke med sin Kraft i Kjærlighed i denne Stiftelses Formænd og Velgjørere og Lærere, og at berede de unge Sjæle og Hjerter til at udgaae i Verden til Dygtighed og Trostab i al den Tjeneste, der engang anvises dem! Som den rette Frihedens og Fredens Aand, hvile den over Fædrelandet; den frelse det fra al Sjæle-Trældom under Mørkets og Forvirringens onde Magter! Den forene Fyrste og Folk, og alle Landets Børn indbyrdes, i Fredens og Kjærlighedens Baand.

Efter god og gammel Vedtægt skulle nu de af Skolens Disciple, som meest have gjort sig fortjente dertil, modtage Glids-Belønning og nævnes med Roes.

(Uddeling af Præmier og Tildeelse af Roes).

Det er ikke til Forsængelighed, vore unge Benner, I have modtaget hædrende Belønning og Vidnes-

byrd om Eders Foresattes Tilfredshed, men det er til Opmuntring og Bestyrkelse for Eder, især i det gode Forsæt at ville vore fremdeles i Kundskab ved Flid og Anstrængelse. Og eller ikke skulle J heraf tage den Forventning for de kommende Arbeidsdage i den mandvorne Alder, at Løn og Roes af Verden altid vil blive Eder tildeel, fordi J besitte Eder paa god Trofskab, og anvende Eders Gvner i dens Tjeneste; men hvad vi da saa ofte maa, noies med, og som er en Løn, hvilken Ungen kan fratage os, det skal ogsaa nu i det Mindre være Eders bedste Tilfredshed og Glæde: det trostelige Samvittighedens Bidnesbyrd om den brugte, den vel anvendte Tid, som, naar den engang er forleden, ikke mere kommer tilbage, for at tilbyde os at oprette det Forsømte.

Det var mig anbefoet, at udtale Bestyrelsens Taksigelse til Skolens nærmeste Tilsynsmand og alle dens øvrige Lærere; men meget bedre, end mine Ord kunne gjøre dette, høre De den i Medborgeres Tillid til denne Stiftelse, thi denne Tiltro er jo en Frugt af Deres Nidkærhed, i Forening med Bestyrernes Omhu. Og, Gud være lovet! de Tider ere dog nu forbi, da det gamle Ordsprog: „qvem Jupiter odit facit ludimagistrum,“ i saamange Henseender var en sorgelig Sandhed; thi, har end Arbeidet sine Befymringer og sin megen Noie, Arbeideren har dog Erfjendelse af sin Dygtighed, har Paaskjønnelse og Høi-

agtelse at glæde sig ved! For Dem og med Dem ønske vi med hiin Profetens Taffigelse og Bøn og Haab: at Han, som for 63 Aar siden lod Begyndelsen skee, og velsignede dette sine Tjeneres Huus, vil aldrig lade sin givne Velsignelse borttages herfra!

Tale

i

Efterslægtselskabet

den 4de Marts 1850.

af

H. P. Holst.

Kjøbenhavn.

Trykt hos Kgl. Hofbogtrykker Bianco Luno.

Call

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

Erstklassige

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..

... ..

Det er det Oploftende ved Skolen, at den ikke blot nærer og beriger Aanden, men at den ogsaa under selve Udviklingen skjærmer den mod alle de Anfegtelser, som Livet udenfor er saa rigt paa. Og den følger heri kun Naturens Lov, der ved tusinde Midler, som Forsterøiet opdager, men som Mængden ikke aner, skjærmer den spæde Plante, saalænge til den selv kan modstaae enhver Paavirkning. I Skolens fredelige Læ, i disse Aandens beskedne Værksteder gives og modtages, vaages og arbeides, og under denne stadige Bøgelvirkning mellem Lærers Omhu og Barnets Agtpaagivenhed, mellem Lærers Iver og Barnets Modtagelighed voxer Kundskabens Sæd indenfor disse Mure sin stille, sin velsignelsesrige Væxt, uforstyrret af Livet og dets Lummel. Thi der er Noget ved Skolen,

som uvilkaarligt indgyder Grefrygt og bringer enhver Tanke, som ligger udenfor dens Formaal, til strax at forstumme! I Eldre i denne Forsamling, der røgte Lærerens ansvarsfulde Kald, er der vel Noget iblandt Eder, der ikke tidt, naar han træder ind i disse Stuer, synes at høre en Stemme, der siger til ham: „Jeg vil ikke dit halve Jeg, eller en Deel af Dig, men Du maa heelt give Dig hen til mig, hvis din Birken skal bære Frugter.“ Og I Yngre, til hvem jeg iaften helst onsker at tale, hvo af Eder har ikke følt en forunderlig Tryghed indenfor disse Mure, hvo har ikke følt, at hinsides dem ligger Livet med alle dets Fristelser, som her ikke have nogen Magt over ham? og hvis Eders Tanker engang imellem streife ud over disse Mure, er der da ikke en hebreidende Stemme, der strax hvisper til Eder: „Jeg vil ikke dit halve Jeg eller en Deel af Dig, men Du maa heelt give Dig hen til mig, hvis din Stræben skal bære Frugter“. Og denne Røst, det er Skolens, der holder sit skjærmende Skjold over Eder, idet den rustet Eder for Livet.

Men er det sandt, at Livets forvirrede Røster ikke trænge herind, da gjælder det Samme dog ikke

om det mægtige Sprog, Begivenhederne tale. Dog disse Begivenheder — og jeg tænker naturligtviis her nærmest paa dem, der i de sidste Aar hjemsoge vort eget Fædreland — have, langt fra at lamme eller standse Skolens Virksomhed, snarere givet den en forøget Livskraft. Ligesom det er vist, at det videnskabelige Liv i disse Aar ikke er sygnet, og at Poesien, istedenfor at kues af Krigens Tryk, har vidst at suge Næring af dens kraftigt bevægede Liv, saaledes kunde det være interessant og lærerigt at paavise, hvilken styrkende Indflydelse disse samme Begivenheder have udøvet herhjemme paa Ungdommens livlige og elastiske Sind, og hvorledes denne Indflydelse igjen kan efterspores i Skolen og i Skolens Resultater.

Men hvor tiltrækkende en saadan almindeligere Undersøgelse kunde være, ligger der dog i dette Sted og i denne festlige Sammenkomst en Opfordring til iaften at dvæle ved en Begivenhed af en anden Art, der, idet den greb hele Nationen, dog paa en særegen Maade berørte denne Skole, og som ikke heller vil blive uden Betydning for de Yngre, der iaften laane mig Dre.

J føle det allerede, mine unge Venner! at den

Begivenhed, jeg her sigter til, ikke knytter sig til vort Flags Hæder eller vore Vaabens Lykke, og dog fortrængte den Tanken om begge Dele, dog sænkede den hele Folket i Smerte, og saa mægtig var Sorgen over Dehlenschlägers Død, at den et Dieblif lod os glemme Tanken om vort Fædrelands uvisse Fremtid. J folte den jo selv, J Kjære! og det Taknemmeligheds Offer, som J Smaa i Eders Sjæls Uskyldighed lagde paa hans Baare, skal for os Eldre være et trostefuldt Vidnesbyrd om, at der ogsaa i Eders unge Hjertes lever en Gjenlyd af den smeltende Solklang der udgif fra hans Harpe.

J kjende Alle Navnet Edvard Storm, og naar J læse i Classen hans Bise om Hr. Zinklar, har det vel truffet sig, at Eders Lærer har fortalt Eder, at han, der skrev denne Bise, engang var Forstander for denne Skole, at han røgtede sit Hverv her med Trosskab, skjøndt hans Legemskraft var nedbrudt, at han var fattig, men noisom, og at han til sin sidste Stund blev elskelig og velvillig mod Alle. Det kan nu snart være tresindstyve Aar siden, at denne tungsindige Digter paa en af sine ensomme Vandringer traf paa en lille Dreng, hvis smukke og forstandige

Ansigt fængslede hans Opmærksomhed. Den Lille
 sad paa Smallebaffen i Frederiksberghave under de
 store Lindetræer og stirrede ud over Kjøbenhavn,
 dette Kjøbenhavn, der siden skulde lære saameget
 af ham, og som han saa tidt skulde begeistre. Den
 venlige Storm gav sig i Samtale med ham, og
 Drengen fortalte. Han fortalte i sit barnlig poetiske
 Sprog om de mange pyntede Folk, der om Somme-
 ren kom derud for at høre paa Musiken, om Kirken, hvor
 han snart var Præst og snart Organist, om det prægtige
 Slot, hvor han om Aftenerne spillede Comedie, og
 om de deilige Vostmalerier deroppe, som han allerede
 havde lært saameget af — men han vilde jo gjerne lære
 endnu mere, naar blot hans Fader havde Raad der-
 til. Den gode Storm vidste kun altfor godt, hvad
 Fattigdom har at betyde. Han blev rørt, tog Dren-
 gen med sig, fik ham sat ind i denne Skole og sør-
 gede fra dette Dieblif faderligt for ham. Og han
 fulgte heri kun sit Hjertes Tilskyndelse, thi han anede
 jo ikke, at den Spire, han her havde frelst, engang
 skulde blive den danske Digterhaves feireste Træ, og,
 naar han i Timerne søgte at bibringe sin Elev Kjær-
 lighed til det mis kjendte Modersmaal, da drømte han

ikke om, at foran ham sad Den, der snart skulde bringe dets skjulte Rigdomskilder til at sprudle, der skulde monte dets gamle, dybtbegravede Guld, med ødsel Haand udstrøe det til alle Sider og tvinge det studsende Folk til skamfuldt at erkjende, hvilken Skat det havde vraget. Og hvad Storm ikke anede, det anede hans øvrige Lærere endnu mindre. De holdt af ham, fordi han var flittig og brav, men noget Ualmindeligt saae de ikke i ham, og kald til at blive Digter frakjendte de ham alle. Men Dehlenschläger selv vidste det bedre, thi der var allerede dengang en Stemme i hans Indre, der vidnede det Modsatte, og han lyttede til denne Stemme; igjennem mange Aar lyttede han til den, og jo meer man vilde overbevise ham om, at han tog feil, desto mere tillidsfuldt lyttede han til den — han følte jo nok, at denne Røst var en Guds Røst, der ikke skal bestømmes!

Men denne Røst, der her var saa mægtig og uimodstaaelig, den taler tidligere eller sildigere i ethvert Menneskes Bryst, hos hvem noget Uedlere skal komme til Frembrud; den kalder og kalder, den anviser ham hans Bane og lader ham ikke No, før han

hører dens Kalden. Bærer derfor aarvaagne, J Unge! og giver Agt paa denne Stemme, hvis den skulde tale i Eders Hjertes; men vogter Eder vel for at forblende denne alvorlige Røst med Forsængelighedens og Glimresygens smigrende Røster! Og saa de ville maaskee kalde Eder, friste Eders Svaghed og foregjøgle Eder en tillokkende Fremtid; men de ere saa forskjellige fra hiin, som det stillestaaende Vand er forskjelligt fra det skummende Hav, som et ørkesløst Livs Tomhed er forskjelligt fra den kraftige Tilværelses Fylde.

Det ene Skoleaar gif nu efter det andet, og Dehlenschläger vidner selv, at disse Aar ikke vare tabte. Da døde den elskelige Storm. Hvor rørende har ikke Dehlenschläger skildret Skolens Sorg ved den elskede Lærers Bortgang! Da Efterretningen kom, fode de Alle nedslagne og bedrøvede. Nogle af dem ilte strax ud til Hospitalet, hvor Storm var død, „for at see den elskede Lærers blide Ansigt for sidste Gang“. Da de gif over Gaarden, bar man en Død paa en tildækket Baare over i Liigstuen. Det var Edvard Storm. De fulgte stille bagefter, og man blottede hans Ansigt. Dehlenschläger kysede hans kolde Haand

og takkede ham taus for alle de Belgjerninger, han havde beviist ham. Da græd de Allesammen, thi de følte, at de i ham „tabte en Fader“. Og denne smukke Taknemmelighedsfølelse, der udtaler sig saa varmt i Drengens Sorg, fulgte ham gjennem hele Livet. Med hvilken Kjærlighed erindrede han sig ikke bestandig denne Skole, der saa moderligt optog ham! Hvor ofte har han ikke med Lærere omtalt den elskelige Storm! Hvor gjerne fremsagde han ikke lige til sine sidste Aar hans halvforglemte Bise om Svend Tvestjæg og Thorvald og det med en barnlig Erbødighed, som om han selv i sit hele Liv Intet havde skrevet, der kunde maale sig dermed! Med hvilken Begeistring talte han ikke om den herlige, veltalende Dichmann, der havde indviet ham i Historien og givet hans letvakte Phantasie den første kraftige Næring! Naar han talte om disse sin Ungdoms Lærere og Veiledere, da var det med den samme kjærlige Erfrygt, som naar han talte om sine store Mestere Sophokles og Shakespear, Goethe og Ewald; thi det er netop Taknemmelighedens sande Bæsen, at den ikke giver sig Tid til ængstligt at undersøge Hvad og Hvormeget, for at afveie sine Ytringer derefter,

men at den heelt giver sig hen til Den, der har vaft den. Der er Intet, der er mindre beregnende end Taknemmeligheden — hvor den ikke giver sig heel, der findes den slet ikke! Holder fast ved denne Sandhed, I Yngre i denne Forsamling! og holder fast ved det Exempel, jeg her har stillet Eder for Die! Som Skolen aabnede sig gjæstmildt for ham, saaledes aabner den sig for Eder. Den gjør ingen Forskjel, naar den uddeler sine Gaver iblandt Eder; den giver Eder daglig det Livsens Brød, der aldrig taber Kraften, og hvoraf Eders Fremtid skal hente Næring; naar I forlade den, slipper den Eder ikke af Sigte, men den glæder sig stille, naar det gaaer Eder vel, den bedrøves, naar en Enkelt forvilder sig fra Hjorden, men den jubler af Stolthed, naar I gjøre Fædrelandet Ære, og for alt dette fordrer den kun et kjærligt Sind og et taknemmeligt Hjerte. Værer derfor trofaste imod Eder selv, idet I bevare Troskaben mod Eders Barndom! Husker vel paa, at der er Sammenhæng i ethvert Liv, og, hvis Eders Livstræ skal trives, maa det have sin Rod i Eders Fortid. Det er Taknemmelighedens Dug, der skal bevare dets Friskhed.

Jeg har allerede talt om, at Dehlsenschläger tid-

lig var sig bevidst, hvortil han var kaldet, dog varede det endnu en rum Tid, inden det lykkedes ham at trænge igjennem. Han greb vel i Harpen, men hans Haand famlede i Strengene. Det gif ham, som det gif Thorvaldsen, der i mange Aar maatte vente, før, som han selv har sagt, Sneen tøede ham bort fra Dinene. Og det er naturligt, at det gaaer saaledes. Man kan fødes med Genie, men man fødes ikke som Mester, og det gaaer med Kunsten som med enhver anden Livsgjerning: det er kun gjennem Studium og Eftertanke, Kamp og Anstregelser, at man vinder Mesterskab i Noget. Da var det, at han efter en gennemvaaget Nat skrev „Guldhornene“, dette mesterlige Digt, som I kjende Allesammen fra Eders poetiske Læsebøger. Eders Lærere ville have viist Eder, hvor dybt grebet i Tanken, hvor fuldttonende i Sproget dette Digt er; men den Luftning fra Oldtiden, der vifter igjennem det, den høitidelige Skjønhed, der ligesom usynligt beaander det, og den dybe Alvor, der udstrømmer fra det, alt det kan kun føles, ikke forklares. Fra dette Dieblis af var det forbi med hans Bakken. Dæmningen var brudt. Med Lyren i Armen, skjon som en ungdommelig Gud, betraadte han

Banen, foran ham fløi hans Genius, og han fulgte den kjæk; da klang det fra Strengene — Baulundur og Aladdin! — saadanne Toner havde endnu Jugen drømt om! Seirende skred han fremad, Krandsen suste alt om hans Tinding, men den standsede ham ikke! Stærkere, mægtigere bruste det fra Strengene — Hakon og Palnatoke! — Det gam'le Valhals længstforglemte Guder samle sig i Skyerne — see, hvor de smile! see, hvor de lytte!

„De sig møde, de sig møde,

De forklarede Høie,

Kampfarvede, røde,

Med Stjernelands i Die.“ *)

Han seer dem, han meisler dem i Sangen, de stolte Gudebilleder gjensødes i hans Toner, og de sunkne Gudeborge reise sig af deres Glemsel!

„En sagte Torden

Dundrer.

Sele Norden

Undrer.“ **)

*) og **) see „Guldhornene“, Samsede Digte 1823, 1ste Bind.

Nu saae de det, nu fœlte de det Alle, at Guldhornet
 var atter fundet, at det var ham, der havde fundet
 det, dette Poesiens Guldhorn, som den ulykkelige
 Ewald havde øst af, og som gled ud af hans stiv-
 nende Hænder og sank dybt ned i Muldet, da den
 medlidende Død tog ham bort fra hans følesløse
 Samtid! Hvilken mageløs Rigdom udstrommede ikke
 fra dette Guldhorn over vore Sletter! Det sang og
 klang, det blomstrede og dustede! Oldtidens Liv vaag-
 nede af sin Vintersøvn, de gamle Guder gjæstede os
 atter, Fortidens Sagn og Myther gjentonedes fra
 hans Harpe, og Forfædrenes herlige Skikkelser stode
 lyslevende iblandt os. Og drog end hans Phantasie
 stundom paa Eventyr til det skjønne Syden eller det
 brogede Østen, saa blev den dog sin nordiske Vikingenatur
 tro og vendte hjem med Byttet til den fædrene
 Arne. Med dobbelt Ild greb han da atter i den nor-
 diske Strengelæg, og selv vort Lands Natur, vore friske
 Skove, vore gyldne Marker og vore stille Søer forekom os
 skjønnere, naar vi lyttede til den. I denne Natur, „mellem
 Baldnøds- og Castanietræers Skygge“, her boede hans
 Sangmø, thi hun var et Barn af det høie Norden,
 og til Nordens Sanger indviede hans Rorne ham

allerede i Buggen. Derfor var hans Sang heller ingen blød Musik, der smigrer sig ind i Dret, der lefler med Tanken og vugger Sjælen i Slummer; men naar han sang, da var det, som naar den stærke Thor ager hen over Skyen: det flang over hele Norden, det funkede og gnistrede, og hvor disse Gnister faldt, der tændte de Begeistringens Ildsluer. Hvor meget Edelt og Stort i vore Dage har ikke igjen havt sit Udspring af denne Begeistring! Kjærlighed til Modersmaalet afløste den tidligere Ringeagt, Skjønhedssandsen vakktes, Hverdagslivet smykkedes, Hadet mellem Nationerne sluktes, Selvsølelsen vorte, og Bedrifternes Tid vendte atter tilbage! Ja, hvorfor ikke tilstaae det? Hvis det er sandt, at Heltekraften ikke er uddød, hvis det er sandt, at vor Tid har seet Bedrifter, der minde om dem, han besang i sine Draper, saa er det ogsaa sandt, at det er ham, der har opildnet denne Heltekraft, og at det er ham, der har lært os at elske dette Sprog, for hvis hellige Ret saameget ædelt Blod er blevet udgydt! — Ogsaa J elske jo dette Sprog, skjøndt J endnu ikke kunne gjøre Eder Rede for denne Følelse; thi Kjærligheden til Modersmaalet hviler i Barnets Bryst, som Duften

hviler i Rosenknoppen. — den sandses endnu ikke, men man veed, at den er der. Og denne Kjærlighed vil bestandig blive dybere og stærkere, jo mere den støttes af Eders Bevidsthed. Naar J da engang ret lære at indsee, hvad Bedel og Holberg, hvad Baggesen og Ewald have virket for det danske Sprogs Reenhed og Skjønhed, da ville J maaskee ogsaa fatte, at Dehlenschläger dog i eet Punkt var forskjellig fra alle disse, da ville J forstaae, at hos ham var det Begeistring for Nordens Oldtid, der gjensødte Sproget, og ligesom Fortidens Bedrifter hos ham fødte Ordet, saaledes maatte ogsaa hans Ord igjen føde Bedrifter, der minde om Fortiden!

Saa rigt som Dehlenschlägers Digterliv var, saa lykkeligt var det ogsaa. Der var en Tid her i Landet, da Poesien var som den fattige Fugl, der maa flakke vildsomt omkring uden Skjul eller Rede. Folket forstod den ikke og hørte ikke paa den, den Rige lod haant om den, og Staten betragtede den som et Legetoi, der laa uden for dens Formaal. Hvormangen dansk Digter — ligesom Ambrosius Stub, der ikke havde det, hvortil han kunde helde sit Hoved, og til Johannes Ewald, der med et blødende Bryst sang sig

tildøde — har ikke maattet bukke under for denne Lidsaldrens Raahed! Saaledes ikke Dehlsenschlæger! Til Ære for dette Aarhundrede skal det huskes, at han var elsket af sin Samtid, at han var hædret af Staten som dens ypperste Mand, og at Nordens Konger kappedes om at vise ham Ære. Var der end Perioder i hans Liv, hvor ogsaa han blev haardt angreben — og vi ville i denne Time hverken dvæle ved disse Angreb eller deres Berettigelse — saa forstyrrede de dog ikke hans Digterro. Han forødte heller ikke sit Liv ved Gjendrivelser og Forsvar; men naar han svarede, da var det med nye Værker, der gjorde hans Digterfrands endnu frodigere. Ogsaa heri skal han for Eder staae som et Monster til Efterlignelse. Husker paa ham, naar I træde ud i Livet og med et ærligt Sind og en redelig Villie tage fat paa Eders Gjærning! Bærer da glade, hvis den blomstrer under Eders Hænder, men varer ogsaa forberedte paa, at I tidt ville høre Dadel der, hvor I mindst troede at have fortjent det. Lægger da ikke mismodigt Hænderne i Skjødet og forgifter heller ikke Eders Liv i en ufrugtbar Trætte, men tager med fordoblet Kraft fat paa Eders Gjer-

ning. Var der noget Sandt i denne Dabel, da fører Eder det til Nytte, thi Sandhed er altid god, selv naar den kommer fra Fjendemund. Livet er kun kort for den Uforstandige, men langt for Den, der bruger det vel. Lader da Eders Gjerninger tale for Eder! Et bedre Svar kan der ikke gives, og det Gode feirer dog tilsidst.

Ja Livet er langt for Den, der bruger det rigtigt! Han fattede denne Sandhed. Derfor var ogsaa hans Dod skjon og poetisk, som hans Liv havde været det. Han havde tilbagelagt de syv Gange ti Aar, der ere Stovets vanlige Maal, og hans Dagværk var fuldbragt. Skjon og kraftig stod han endnu paa sin halvssjerdssindstyveaarige Fodselsdag: Geniet flammede i hans ungdommelige Blik, Tiden havde ikke bleget hans dunkle Haar, og Sundhedens Purpurlys brændte paa hans Kinder. Rundtom ham stod en talrig Kreds af hans Venner, og fra de ædleste Stemmer i Nationen hørte han Fædrelandets Tak. Og da Livet nu saaledes havde betalt sin Tribut til ham, da kysede hans Sangmø ham til Afsked. Hun vilde ikke, at dette ædle Hoved skulde skæmmes, hun vilde ikke, at dette skjønne Træ skulde visne Blad for Blad, hun vilde

ikke, at Tiden skulde have nogen Magt over det, der kun tilhørte Evidheden.

Han folte sin Sanggudindes Rys, og han fattede dets Betydning. Med en ædel Sjæls uroffelige Tro fæstede han rolig Blikket paa Døden, der stille og venlig nærmede sig til ham, og, idet hans Livs rige Syner endnu engang glede forbi ham, stirrede han med glad Forventning, med utaalmodig Higen henimod det Land, han saa tidt havde gjæstet i sine Dromme. Og inden Døden endnu havde rørt ham med sin Binge, laa allerede dette skønne Land for ham i sit Morgensfær, Hymnerne klang, og paa Tonernes Bølger vuggede hans Sjæl sig henimod dets Strandbred. Hvad er imod denne Død hiin Polyxen, der gjør sig Umage for at falde med Værdighed, eller hiin Cæsar, der hyller sig i sin Kappe og ved Pompeiustøttens Fod indhentes af sin Nemesis? Hvad er det Alt imod denne sande kristelige Død, der tæller Timerne og utaalmodigt længes efter det Dieblif, da den skal see det Evide Ansigt til Ansigt? O I Smaa, der nu først skulle lære at leve, lærer at døe som han, og I skulle ikke have levet forgjeves!

Før jeg forlader dette Sted, paahviler mig endnu, ifølge Selskabets Vedtægter, det skjønnede Hverv at skulle overrække Skolens Belønninger til de Elever, der ved Flid og sædelig Dyrkelse i det forløbne Skoleaar hæderligt have udmærket sig.

(Belønningerne overræktes.)

Modtager disse Belønninger som et Beviis paa Eders Læreres, Eders Foresattes Tilfredshed! De ville vække Glæde hos Eders Forældre, der til dem ville knytte Forhaabninger for Eders Fremtid. Sørger for, at disse Forhaabninger ikke skulle stufes. Lad den Tanke være opmuntrende for Eder, at ogsaa han, som jeg i aften har talt om, her ligesom J modtog sin første Belønning, og han blev sit Fædrelands Stoltthed. Stræber fremad med Alvor, men taber heller ikke Modet, hvis J ikke strax see Lønnen for Eders Anstrengelser, saaledes som i aften. Udebliver den stundom noget længe, saa husker paa, at alle Skovens Træer grønnes ikke paa engang: det ene tidligere, det andet sildigere, hvert efter sin Natur, men Gud smykker dem dog alle. —

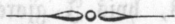
Følgende Elever har Skolen fundet værdige til offentlig Roes:

(Navnene oplæstes.)

Ogsaa J have tilfredsstillet Eders Lærere, lad denne Overbeviisning være Eders Belønning! Søger bestandig saaledes at tilfredsstille de Bedste! Det er kun Daaren, der vil tilfredsstille Alle. Den Uforstandiges Roes er en Logtemand, der forvilder; den Forstandiges Bisald er en Beiviser fra Himlen. Søger da bestandig i Eders Liv at tilfredsstille de Bedste, da vil heller ikke den indre Tilfredshed udeblive, der overgaaer al Belønning. —

Dg denne Opfordring henvender jeg til Eder Alle, J kjære Born, der omringe mig iasten. Søger bestandig i Eders Liv at tilfredsstille de Bedste! Paa denne Maade takke J den Skole, der optog Eder, de høitagede Mænd, der vaage over dens Fremgang, og dens rigtbegavede Forstander, der utrættelig arbejder for dens Hæder. Som han er mig uforglemmelig som Lærer, saaledes vil han være det for Eder, som han senere blev min veiledende Ven, saaledes vil han blive Eders, hvis J gjøre Eder værdige til

hans Benskab. Ja, søger bestandig at tilfredsstille de Bedste! Paa denne Maade takke J Eders Lærere, idet J lette dem deres Arbeide. Thi Lærerenes Kald er byrdefuldt nok, og den Løn, Verden giver ham, er kun ringe. Lad ham da høste den desto rigere i Eders Kjærlighed og i den Visshed, at han ikke har arbeidet forgjeves. Vi elske Eder jo Alle, vi forfriskes ved Eders barnlige Sind, vi forynges ved Eders livlige Bevægelighed, og ligesom vi ved Foraarets Komme frydes ved Synet af det første spirende Grønt, saaledes glædes vi, naar vi hos Eder lægge Mærke til de første Spirer af Aandens frembrydende Kraft. Gjører da Eders til, at denne Glæde kan blive ublandet! Holder fast ved det Gode og danner Eder derefter! De slette Exempler binde Bly til Eders Fodder og drage Eder nedad, de gode Exempler give Eder Vinger og løfte Eder opad! Holder da ogsaa fast ved det ophøiede Mynster, jeg iasten har stillet frem for Eder! Lad det styrke Eder til Efterlignelse og bære Frugter for Eders Fremtid til Gavn for Eder og til Held for det Fædreland, der trænger til Eders unge Kræfter og seer hen til Eder med Fortrosthing!

Tale

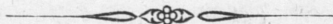
i

Efterflægtselskabet

den 4de Marts 1851.

Af

C. Bruun.

Kjøbenhavn.

Trykt hos Kgl. Hofbogtrykker Bianco Luno.

Call

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Offenbacher

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

1881

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

So mere og fuldstændigere det reent Menneſkelige har udviklet ſig i Menneſket, deſto mindre vil hans Bliſt være indſkrænket til Nutiden alene, deſto mere vil det udvide ſig, ſaavel til den ſvundne Tid, da han endnu ikke var, ſom til den kommende Tid, da hans Navn ikke mere ſkal nævnes blandt de Levende. Med Deeltagelse ſeer han da tilbage paa ſvundne Slægters Liv og Virken, drager af Fortidens Hiſtorie ei alene Næring for Aand og Hjerte, ſanker ſig ikke alene af denne en Skat af Erfaring og Verdenſkundſkab, men føler ogſaa med dem, der forlængſt ikke mere føle Jordlivets Byrde, elſker dem, hvis Liv vakte Beundring og Urefrygt, glæder ſig og ſørger over den Lykke eller Ulykke, ſom længſt er forſvunden og ikke kan berøre ham. Og ſom en ſaadan deeltagende ſeer tilbage, ſaa ſeer han deeltagende fremad, ſelv ud over ſit Livs Maal, haaber og frygter ogſaa for den Tid, da han ſelv længſt ikke mere tilhører Tiden. Han glæder ſig over den Lykke, han haaber, ſørger

over den Ulykke, han befrygter ogsaa for de Slægter, som skulde følge efter hans. Havde vi saaledes end fuld Visshed for, at det Folk, som vi glade tilhøre, skulde blive frit og uafhængigt, saalænge vi og vore Børn leve, dog vilde den Tanke dybt nedboie os, at det under endnu ufødte Slægter skulde tabe denne Frihedens og Uafhængighedens Lykke. Og paa den anden Side, hvormange gif ikke i de sidstforløbene Aars blodige Kampe Døden imøde med Glæde, hvormange saae ikke med stolt Seirsglæde deres Liv bortrinde med Hjerteblodet, som randt af den dybe Bunde, saae det med Glæde, fordi de haabede, at ved dette Blod skulde ikke alene Laurbærret grønnes, der atter skulde omslynge Danmarks gamle Banner, men Fædrelandets Ret og Ære hævedes, dets Sondersplittelse forebygges, selv om de ei skulde høre Seirens Jubel, ei see Fredens Dag oprinde med sine forventede Frugter.

Og ikke alene med Deeltagelse haabende eller frygtende, seer et saadant Menneske ud i den Tid, som ei længere vil berøre ham; han arbejder og virker ogsaa for denne Tid. Ikke Samtiden alene, men ogsaa Eftertiden omfattede alle store Mænd med deres Kjærlighed, og mangen en stærk og ædel Mand offrede sin Kraft og sit Liv paa at plante og fremelske og

fredede om det Træ, under hvis Skygge han aldrig selv skulde finde Hvile, ved hvis Frugter først en sildig Efterlæggt skulde quæge og styrke sig. Det var dette Blik ud i Fremtiden, denne hjærlige Omsorg ogsaa for kommende Slægter, som lagde Grunden til saamangen Foranstaltning i Kirke og Stat, til saamangen Underviisningsanstalt for Kunst og Videnskab, saamangen nyttig Stiftelse, af hvilken vi have draget Nytte og havt Glæde, og det er denne Omsorg, som gjør os det til en kjær Pligt, at bevare og vedligeholde hver en nyttig Stiftelse ogsaa for Efterlægten. Og det var denne Omsorg for Efterlægten, der grundede ogsaa denne Skole og lod den trives og blomstre gjennem saamange Aar; og hvergang dens Festsaften samler os, mindes vi dens Stiftere og Belgjørerere med Taknemlighed og Værfrygt, mindes de mange hæderlige Mænd, som her nøde Frugterne af Hines Omsorg for Efterlægten og bleve en Pryd for deres Samtid; som, udgaaede fra denne Skole, bleve i ældre Aar dens Belgjørerere i taknemlig Erkjendelse af, hvad de skyldte den.

Og til de Navne, som Efterlægten's Skole mindes med Kjærlighed og Taknemlighed, er i det forløbne Aar søiet et nyt, og, naar jeg med disse Følelser nævner dette Navn paa denne Aften, som i

en saa lang Række af Aar var ham og vedblev til det Sidste at være ham en Festasten, da veed jeg vist, at det vil finde Gjenklang, saavel hos de Yngre, som hos de Eldre. Det er Nicolai Abraham Holten, som kaldet til en høiere Birken i et høiere Liv herefter skal savnes, naar Festastenen samler os, savnes, men ikke glemmes. Han var blandt Skolens første Elever, som samledes under Edvard Storms Beileddning, og den Kjærlighed, han da fattede til Skolen, den udsuffedes ikke i hans senere Liv, den fulgte ham indtil Døden. Han forglemte aldrig, blev aldrig fremmed for denne Skole. Ofte traadte han i tidligere Aar uventet ind i dens Klasser, opmuntrende Lærere og Børn. For mangt et lovende Barn betalte han Skolepenge, indtil det kunde erholde Friplads, ligesom det var ham en Glæde at opmuntre Børnene og knytte dem til Skolen ved at berede dem mangan en festlig glad Dag. I en lang Række af Aar og lige til sin Død var han Medlem af Underviisningskommissionen, og Skolens Samlinger indslutte flere Vidnesbyrd om hans Gævmildhed og Kjærlighed til den. Vi nævne dette, ei blot for at opfriske Mindet om den Bortfaldede og bringe ham i Tankerne vor Tak, men fordi det er til Hæder for en Skole, ikke alene at have dannet hæderlige Mænd, men at have saa

fast knyttet dem til sig, at de i den modnere Alder, — i hvilken man bedre end i Ungdomsaarene og langt rigtigere formaaer at skatte Skolens og sine fordums Læreres Værd, — ei alene bevare den i venlig Grindring, men ogsaa i taknemlig og erkjendelig Grindring, og i denne sætte en Ære og Glæde i vedblivende at være bundne til den og virke for den. Vi nævne saadanne Navne for Ungdommen, der først skal indtage deres og vore Pladse i Livet, og glædende os over de Fremskridt, som love en hæderlig Fremtid, ønske vi ved saadanne Minder at styrke Bevidstheden hos de Unge om Skolens høie Betydning for deres Fremtids Liv, for at de med Flid maae gjøre deres til, at det i Skolen maae frodigen udvikle sig, som senere i Livet skal bære dem gode Frugter, saa at Skolens Stifteres og Belgjørerers og Læreres kjærlige Omsorg for deres Vel ikke ved deres egen Brode maae vorde spildt.

Thi disse Festsastener skulle ligesom Milepæle paa Vandrerens Vej minde den Unge om, at en Deel af Banen er tilbagelagt, og en ny skal begyndes. Den Unge skal ved dem indbydes til at hvile en liden Stund og glæde sig over det Stykke af Barndomslivet, han med Hæder har lagt tilbage, og sanke nye Kræfter og ny Opmuntring til med Flid vedblivende

at skride fremad, indtil det første Maal er naaet; de skulle være ham en Paamindelse om, hvor hurtigen Barndomstiden, Udsædstiden heniler; en Opfordring til at see hen til og glæde sig ved Synet af, hvor herlige Frugter Udsæden kan give, hvor rig en Belsignelse, en velbenyttet Barndoms- og Ungdomstid udbreder over Livet.

Dg hvorledes har denne Skole naaet at kunne fremstille saa mange hæderlige Navne til Exempel og Opmuntring for den yngre Slægt? thi det anførte Navn, er, som vi Alle vide, ikke enkeltstaaende. Jeg skal dog ikke søge at besvare dette Spørgsmaal, thi dertil kjender jeg for lidet til denne Skole og dens Fortid, jeg skal kun benytte dette Spørgsmaal til korteligen og ganske i Almindelighed at yttre mig om, hvorledes jeg antager, at en Skole først da naaer sit høie Maal, naar den stadig har for Øie, at dens Hensigt er Hjertets Forædling, saavelsom Forstandens Udvikling, at den ei alene skal stræbe at oplyse Aanden, men at gjøre Villien stærk og kraftig.

Med Rette betragter man Forstandens Udvikling, Aandens Oplysning som et kosteligt Gode, — med Rette anseer man Kundskab for Rigdom, en Rigdom, som Enhver maa ønske sig i Besiddelse af, og med Rette kunne vi glæde os ved at leve i en Tidssalder

og i et Land, hvor Kundskab og Dplysning er tilgængelig for og søges udbredt i alle Kredse og alle Stænder, hvor en ved Eftertanke udviklet Forstand og en med Kundskab beriget Aand ikke udelukkende er enkelte Klassers Eiendom. Men er Aandens Udvikling og Berigelse med Kundskaber det Høieste, Mennesket kan eie, det Høieste, Mennesket bør eftertrage? Erhverves ved den tillige Viisdom og Dyd? Nei visseelig ikke. Man kan være et oplyst og dog et slet Menneske; hæslige Videnskaber og vanærende Laster kunne findes hos dannede saavel som hos raae Folkeslag, kunne findes i de Kredse, hvor Dplysning og ydre Dannelse har hjemme, saavel som udenfor dem, og vi tør vel sige, at Dannelse uden sædelig Følelse, at Dplysning uden Kjærlighed til Sandhed og Ret, at Aandens Udvikling, uden den er forenet med Villiens Kraft til det Gode, kun har et tvetydigt Værd; det bliver dog stedse Sandhed, at det egentlig alene er Menneskets indre Kraft til det Gode, som er Livets høieste Maal, at den ikke blot skal ligge til Grund for og være Udbyttet af vor Virksomhed, men tillige er det, som skaffer os den høieste Nydelse. Men paa den anden Side bliver det ligesaa sandt, at i Virkeligheden bliver der ved Underviisningen ofte mest taget Hensyn til Aandens Udvikling; den fordrer vel

med Rette stor Omhu, nærmest som Middel til at naae det høieste Maal, men er dog ikke selv det Høieste, og derfor tyffes det mig, at det burde fastholdes under Underviisningen, som under al Opdragelse, at det, som saa let tages for det sidste Maal, sættes tilbage paa sin rette Plads, og at det virkelige sidste Maal, Menneskets indre Kraft til det Gode, staaer lysende og klart og hæveder sin Ret.

Lysen er vel altid bedre end Mørket, Sandhed bedre end Bildfarelse, og den, som har øvet sin Forstand i rigtig og skarp Tænken, staaer ustridigen paa et høiere Punkt end den Udannede, som ikke forstaaer at tænke klart eller sundt, naar han kun dertil ikke har glemt det Høieste, ikke har glemt det, som ene giver Aandens andre Goder deres rette Glæde og deres rette Værd, ikke har glemt Betydningen af Apostelens Ord: „Kundskaben opblæser, men Kjærligheden opbygger.“ Mangen begavet Ungling, som glemte dette, gik tilbage, medens han troede sig at gaae fremad, sank i virkeligt Værd for Gud og Menneskene, medens han troede sig at stige; thi hvad er Aandens Udvikling uden gode Grundsætninger og Fasthed i at følge disse. Kundskab uden Kjærlighed er som et lydende Malm og en klingende Bjælde.

Serligt er det at have samlet grundige og nyt-

tige Kundskaber, at have beriget sin Aand med en Skat, som bereder sin Eier saa mange og saa høie Nydelsler i Livet, og som ikke er afhængig af Lykkens ydre Bøxel, at have et Lys i Sjælen, som udbreder Klarhed over Gjenstandene omkring os,] at have samlet sig Kundskaber, der kunne give Afgang til Rigdom, Magt og Anseelse; og dog; — dog er det mørkt i en saadan oplyst Sjæl, hvis den ikke har optaget i sig det Lys, som alene formaaer at oplyse Jordlivets Gaader og Gravens Mørke. Hvor rig end Aanden monne være, Hjertet er dog fattigt, saare fattigt, hvor Sjælen ikke tillige er rig i Gud. Thi dette er den største Rigdom, den, uden hvilken al anden Rigdom kun er forgængelig. Uden Gud er Alt tabt, i den dybeste og mest trøstesløse Armod er Hjertet nedfunket, naar det har løsrevet sig fra den evige Kjærlighed. Er med den rige Aand det barnlige Sind ikke forenet, i hvilket Mennesket beder: Fader! min Fader, Du, som er i Himlen! da mangler han dog det, der skulde bringe ham til Livets Maal, der skulde give ham udholdende Kraft til at virke for det Gode, fast Holdning i det urolige Liv, Taalmodighed og Trøst i Lidelsler, Fred og Fortrøstning i Døden. Hvad hjalp det et Menneske, om han havde trængt dybt ind i Naturens Hemmeligheder, hvis han dog

var bleven fremmed for, ikke i Naturen og dens Værker just havde lært at beundre og tilbede den levende Aand, for hvem Naturen er som et kosteligt Klædebon? Hvad hjalp det, om han havde lært at kjende og benytte Naturens Kræfter, naar han ikke kjendte og forstod at nedbede over sig den Aandens Kraft, som kan aabenbare sig i Hjerternes Dybde? om han, grandseende i Historiens Aarbøger, havde erholdt Kundskab om Menneskenes Gjerninger og Bedrifter, hvis han ikke havde Kundskab om Guds Naad til Menneskenes Frelse? om han kunde finde Bei overalt paa Jorden, men vidste ikke Beien, som fører til et evigt Liv? om han havde Forstand og Udholdenhed til at vinde dagligt Brød, men ikke til at vinde den evige Fred? Hvad hjalp det, om han vandt den ganske Verden, men tog Skade paa sin Sjæl? — O! naar vi see Livets bølgende Strøm i Byer og Stæder, høre Arbeidslivets idelige Færdsel omkring os, høre Bognene rulle, see Seilene udsprede over Havets Flade, og Røgkysterne hvirvle sig mod Sky fra de travle Bærksteder, naar vi see Menneskene bevæge sig larmende mellem hverandre for at opbygge deres Lykke ved Anvendelsen af de mange erhvervede Kundskaber, hvor maae vi da ikke ofte med Belymring spørge os selv: mon nu disse, som vide og forstaae saa meget,

ogfaa vide, hvad der tjener dem til Fred? mon nu disse, som arbeide og stræbe faa ivrigen, ogsaa virkeligen opbygge deres Lykke og Glæde, eller maaskee just nedbryde, idet de ivrigst troe at bygge? Og, skal denne Betyrning ikke vise sig at være kun altfor grundet, skal den Aldres Liv være et sundt, et kraftigt Liv, rigt paa Betsignelse, da maa den korte Ungdomstid vel benyttes til i den at lægge Grundvolden, der kan gjøre det muligt for Manden at opfylde sin dobbelte Bestemmelse, som en Jordens og tillige en Himlens Borger; det maa tidligen knoppes, som i Livet skal blomstre og bære Frugt. Og dette, mener jeg, skal ogsaa være Skolens Kald, et Kald, som den aldrig maa tabe af Sigte. Den maa stræbe efter tidligen at aabne den Unge's Die for Livets høiere Bestemmelse, at indgyde den Unge Urefrygt for og Kjærlighed til det Høiere i Livet og lede ham paa den Selvfornægtelsens og Selvovertindelsens Vej, der fører til en kraftig Villie til det Gode. Den maa arbeide hen til, at den Unge engang kan blive et nyttigt Medlem af det borgerlige Selskab og i sin fremtidige Stilling og huuslige Kred's maa kunne leve til Betsignelse for sig selv og Andre, men fremfor Alt at han maa være sig klarligen bevidst, i hvad Hensigt

han har modtaget Liv og Tilværelse. Den maa arbeide hen til, at den Unge maa lære det, hvorved han i en modnere Alder kan naae en selvstændig Stilling og erhverve sig det daglige Brød, men fremfor Alt, at han levende maa føle, at Mennesket lever ikke af Brød alene; den maa arbeide hen til, at den Unge kan blive en god Borger af det jordiske Fædreland, uden at tabe Aandens evige Hjem af Syne.

Dg derfor mener jeg, at det er af høi Vigtighed for en Skole, at Religionsunderviisningen ikke alene sættes paa sin rette Plads og naturligtviis ledes paa den rette Maade, saaledes nemlig, at dens Lærdomme ei blot indpræges i Erindringen og gøres klare for Forstanden, men at dette skeer paa en saadan Maade, at de tillige virke frugtbringende for Hjertet, — men at den giver den hele Underviisning, ogsaa i de andre Underviisningsgjenstande, en høiere Beaandelse, saa at de alle stræbe hen til det samme Maal, det Høieste, Villiens kraftige Udvikling til det Gode, thi det Religiøse er dog den egentlige Kjerne af al menneskelig Kundskab.

Dg vilde man indvende, at dette er Familielivets Sag og ikke Skolens, da vil jeg svare, at det vel er saa, at Begyndelsen skal skee i Barndommens tidligste

Dage af dem, Gud satte til Barnets første, naturlige Lærere, at de maae aabne Barnets Døer for Gud, berede dets Hjerte til en villig Lydighed under hans Billie og vække Grefrygtens, Taknemlighedens og Kjærlighedens Følelser for ham i den barnlige Sjæl; men, hvad den tidligste Barndomsalder er for Skolen, en Forberedelse, det maa Skolen være for Livet, som Livet for Evidheden. — Hele Livet er en Opdragelse, naar vi ved Opdragelse forstaae alt det, som tjener til at udvikle Menneskets aandelige Evner; og derfor maa Skolen fortsætte og bygge paa det, som den foresinder; Skolen og Familielivet maae arbejde sammen til det store Maal, understøtte hinanden i, ikke alene at udvikle Kundskabsevnen, men ogsaa den religiøse og sædelige Følelse. En Følelse kan vel ikke læres, men den kan vækkes, næres og ledes.

Og, naar jeg seer hen til de mange hæderlige Mænd, hæderlige ligesaameget fra Hjertets Side, som fra Forstandens og Dygtighedens, der ere udgaaede fra denne Skole, Mænd, hoiagtede i de forskjellige Stillinger, i hvilke de stode eller endnu staae, Nogle nær Kongens Throne i ansvarsfulde, vigtige Embedsstillinger, Andre i hæderlig borgerlig Bedrift og heldbringende Virken, naar jeg seer hen til, hvorledes de

som Eldre med uforandret Hengivenhed og Taknem-
 lighed folte sig knyttede til denne Skole, i Følelsen
 af, hvad Indflydelse den havde havt paa deres senere
 Liv, da maa jeg antage, at hine Grundsætninger
 altid have været fulgte i denne Skole, og kan intet
 Bedre ønske den, end at de altid vedblivende maae
 følges til lige Held og Betsignelse for Efterslægten.

Cale

i

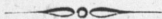
Selskabet "for Efterlægten"

paa

dets Stiftelsesdag,
den 4de Marts 1852.

Af

Provst Dr. Münter,
Medlem af Undervisnings-Commissionen.

Kjøbenhavn.

Trykt hos Kgl. Hofbogtrykker Bianco Luno.

1852

Verlag

Schleier für die Wissenschaften

des Stilllebens

von Dr. W. W. 1852

Verlag Dr. W. W.

Verlag Dr. W. W.

Verlag Dr. W. W.

Verlag Dr. W. W.

26
Crede Forsamling, i hvilken jeg her er traadt frem for at føre Ordet!

Naar et Menneske i en Time, i hvilken han betragter sig selv som en Enkelt af de Mange, med hvem han deler Livet, spørger sig: Hvad er det Bigtigste, hvad er det Helligste af det Meget, der her er blevet Dig betroet? nu vel, det veed jeg vist, da vil enhver Alvorligere, Enhver, der ret har fattet og forstaaet Hensigten af sin jordiske Tilværelse, strax vide, hvad han har at svare. „Du selv,“ saa vil da Svaret lyde, „Du selv er det Bigtigste og det Helligste af det Meget, der her er blevet dig betroet. Thi ogsaa „Du selv er bleven betroet til Dig“. Og idet han da giver sig dette Svar, vil han ikke glemme at tilføie: „Mindes dette vel, paa det Du bestandigen maa være viis til at omgaaes saaledes med Den, der er Dig betroet, at Du roligen kan tænke tilbage derpaa, „naar Du engang staaer ved Dit Livs Grændse.“ Men naar dernæst de to, der ere blevene bundne til hinanden i de tætteste og stærkeste af alle Baand,

naar dernæst de to, der bære Navnene Mand og Hustru og, formedelst disse Navne, det endnu betydningssfuldere og ansvarssfuldere Navn „Forældre“ spørge sig: „Hvad er næst efter os selv det Vigtigste „og det Helligste af det Meget, der her paa Jorden „er blevet os betroet?“ ikke sandt, I Fædre og Mødre, som jeg her seer for mig, da betænke I Eder ikke heller her et eneste Dieblif paa det, som I skulle svare, men da svare I alle som af een Mund og af een Læbe: „Det er vore Børn, det er de Kjære, de „Dyrebare, der ere Kjød af vort Kjød og Been af „vore Been, der udgjøre vor bedste Glæde, vor Fremtids Haab, for hvem vi arbeide og virke, og som „engang skulle bære vore Navne efter os, naar vi ikke „ere mere. Dem lagde Gud spæde og hielpeløse i „vore Arme, ikke blot for at vi skulde opføde og opfostre dem, men og for at vi skulde opdrage dem, „føre dem frem til Kundskab og Retfærdighed, til „Indsigt og Retfærdighed, at de engang kunne blive „hæderlige Medlemmer af det store Borgersamfund, „til hvilket de allerede nu høre, skjøndt de ikke endnu „ret have fattet dets Betydning, men som i sin Tid „vil vide, at gjøre de samme, om ikke større Fordringer „til dem, som det nu gjør til os.“ — Men, naar nu en Fader og en Moder først erkjende og bekjende dette, da ville de og med det Samme være villige

til baade at erkjende og bekjende, at de med Hensyn til det, de have at udrette med deres Børn, ikke kunne undvære Skolen og Skolens Hjelp. Thi de allerfleste Fædre maae vistnok tilstaae: „Om jeg end „var skiftet dertil, jeg kan dog ikke selv bibringe mine „Børn de Kundskaber, som de behøve for engang at „blive gavnlige Borgere; jeg kan dog ikke selv have „dem under den stadige Opsigt, der aldrig bør forlade „dem; jeg skal skaffe dem Brødet, dette er allerede „mere end nok, og for at skaffe dem det maa jeg jo „i saamange af Dagens Timer være borte fra mit „Huus.“ — Og de allerfleste Mødre maae vistnok tilstaae: „Skjøndt jeg elsker mine Børn med den varmeste „Kjærlighed, skjøndt jeg helst vil lade mit Huus være „mig den Verden, i hvilken jeg lever og bevæger mig — „jeg kan dog ikke alene lede og føre dem, jeg kan dog „ikke ave det kække Sind, der saa tidt saa dristigen „blusser op i den barnlige Alder; dertil er jeg, Qvinden, „der blev den svagere Deel, ikke stærk nok; derfor paa= „skjønner jeg med Tak, at der gives Skoler, til hvilke „jeg kan sende dem hen.“

Men som nu de fleste Fædre og Mødre strax ville indrømme, at de ikke kunne undvære Skolen og Skolens Hjelp, saaledes vil tillige ikke blot de fleste, men enhver Skole være ligesaa snar til at indrømme, at den ikke heller kan undvære Forældrene

og deres Hjelp, men at den uden disses stadige Hjelp vil være lammet i al sin Virken. Dette har ogsaa bestandigen været indrømmet her indensfor disse Mure, hvor nu snart i et Tidrum af 70 Aar den ene Slægt af Børn efter den anden er bleven sendt hen for at dannes og forberedes til det borgerlige Liv, og derfor tør jeg og trostigt haabe, jeg, der dennegang har ønsket at føre Ordet paa den 4de Marts, paa denne for „Efterslægtsselskabet“ saa høitidelige Dag, her at finde villige Dren, naar jeg nu i Korthed vil give Svaret paa det Spørgsmaal:

„Hvad venter Skolen og hvad tør den
 „med Rette vente af de Forældre, der have
 „betroet den deres Børn?“

Skolen, i hvilken Barnet er sat, indtager en Hovedplads i hans Sjæl. I den ligesom er, lever og røres han. Tidligt og sildigt tænker han paa den. Er han samlet med sine Jævnlige, da taler han med disse meest om den; er han hjemme hos Fader og Moder, da fortæller han om den, og naar han om Natten udhviler sig paa sit Leie, da drømmer han saare ofte om den, efterdi Sjælen, efter sin Natur, i Søvne helst bearbejder de Gjenstande, med hvilke den er meest beskæftiget om Dagen. Stundom kan det maaskee rinde ham isinde at udsætte Et eller Andet paa den Skole, til hvilken han er betroet, at fælde en

Dom over Et eller Andet af det, der skeer i Skolen, som han er ubefoiet til at fælde. Men dette bør forstandige Forældre aldrig lide. Som han ideligen taler til dem om Skolen, bør de jevnlig tale til ham om den, og hvergang de da nævne den, nævne den for ham som et Sted, for hvilket de nære Erbødighed, og for hvilket de begjære, at ogsaa han skal nære denne Følelse. Ja forstandige Forældre bør itide gjøre Børnene opmærksomme paa, at der staae tvende Helligdomme opreist iblandt dem: „Den første“, saa skulle de sige til dem, „er Kirken. Gaf kun flittigen „til den! Naar Du gaaer til den, da gaaer du derhen, hvor Du skal opdrages og modnes til Guds „Rige. Den anden er Skolen. Naar Du gaaer til „den, da gaaer du derhen, hvor Du skal opdrages og „modnes til Livet her i denne Verden, at Du engang „i det kan blive til et brugbart og hæderligt Men- nesse.“ — Selv om Forældrene maatte mene, med Føie at kunne ønske dette eller hiint anderledes i Skolen, end det er — ville de deres Børns Vel, attraae de, at Skolen skal blive dem til sand og ægte Betsignelse, da gjøre de langt bedre i hellere ad andre Veie at fremkomme med disse deres Ønsker, end ved at yttre dem i Børnens Nærværelse; thi derved kunne de saa saare let i det barnlige Sind svække Begrebet om, at Skolen er en Helligdom og dens Lærere Tjenere i

Helligdommen. Men istedetfor at svække dette Begreb, bør de af al Magt arbeide paa at nære og vedligeholde det hos dem; derved støtte de Skolen, og Skolen vil vide dem Tak derfor.

Skolen er det Sted, hvor Barnet skal indsamle de Kundskaber, der ere nødvendige for ham, for at han engang kan blive et brugbart Menneske i Livet. Og for at dette kan skee, bør Skolen drage Omsorg for, at Barnet holdes til Opmærksomhed og Flid i de Timer, hvilke han tilbringer i den. Men dermed er Maalet endnu ikke naaet. Der skal ogsaa anvendes Flid, og det en ikke ringe Flid, i Hjemmet, dersom Skolen skal kunne bibringe Barnet den Kundskabsfylde, som den ønsker at bibringe det. Og derfor venter, og det med Rette, Skolen af Forældrene, at de i Hjemmet ville sørge for, at dette skeer, og at de stadigen holde Die med Børnenes Husflid og indrette deres Huslighed saaledes, at der Intet er til Hinder for den, men at der kan være tilbørlig Tid og Ro til den. Derfor venter, og det med Rette, Skolen af Forældrene, at de, om end ikke dagligen, saa dog jævnligen spørge Barnet: „Er Du færdig med Dit Arbeide til Skolen til imorgen? Er der Intet tilbage af det, som du endnu ikke har fuldført? Kan Du imorgen gaae til Skole med den Bevidsthed, at Du har gjort Dit til at turde tage det

„Haab med Dig, at Du vil vinde Dine Læreres Tilfredshed ved de Svar, som Du giver dem paa de „Spørgsmaal, hvilke de gjøre Dig i Læretimerne?“ Derfor venter Skolen, og det med Rette, af Forældrene, at naar Bornene ønske Adspredelse og Glæde, hvilket jo er saa naturligt for den barnlige Alder og derfor heller ikke altfor sparsomt bør indrømmes den, det dog ikke bliver dem tilladt at gaae hen til de Steder, hvor Adspredelsen og Glæden venter dem, for Fader eller Moder har Visshed eller dog i det Mindste grundet Formodning om, at Bornene først have fyldestgjort den Pligt, som de skyldte Skolen for den kommende Dag. Thi for at Skolen kan udrette, hvad den maa ønske at udrette, er det en Sag af den allerstørste Bigtighed, at denne, og ikke den modsatte Grundsaetning som en ufravigelig Lov gjelder og overholdes i Huset: „Baretag først hvad Du skylder Skolen, og tænk saa paa at fornøie Dig.“ — Og de Forældre, der forstaae inden deres egne Døre at værne om denne Grundsaetning, de støtte Skolen, idet de derved ligesom lade nedstrømme frugtbringende Regn over den Sæd, som udstroes i Skolen, og vande de Spirer, som den har plantet, og dem vil Skolen vide megen Tak.

Ikke enhver Skole er tillige i Ordets hele og fulde Betydning en Opdragelsesanstalt. Dette Navn

tilkommer egentlig kun de Skoler, hvor Børnene ikke blot tilbringe enkelte Timer af Dagen, men hvor de aldeles bygge og boe, idet de for en Række af Aar der have faaet deres stadige Opholdssted anvist. Men alligevel vilde det være en stor Misstjendelse af Skolens Forpligtelser, om man meente, at den Skole, der kun i enkelte Timer af Dagen beholder Børnene indenfor sine Vægge, Intet skulde have med deres Opdragelse at gjøre. Jo, hvor Skolen opdager en Letsindighed, en Vanart eller endog kun en begyndende Spire til det Onde hos Noget af de Børn, der ere betroede til den, der bor den visseligen ikke tie, men først med Mildhed og siden med Alvor paatale det, den har bragt i Erfaring og ikke være træg i at advare og formane. Thi ikke blot skal Skolen arbejde derhen, at den viberinger de Unge de for deres kommende Aar saa nødvendige Kundskaber, men den skal tillige med vaagent Øie værne om deres Moralitet og Sædelighed, efterdi det maa være den ligesaa magtpaaliggende, at de Pleiesønner, som den engang skal sende ud i Verden, maae være rene og ufordærvede, med levende Følelse for Sømmelighed og Anstændighed, som at de maae være rige paa Kundskab og altskens Indsigt. O! men hvormeget kunne ikke Forældrene i denne Henseende lette Skolen denne vigtige Pligt, naar de hjemme i Huset allerede fra den tidlige Alder ind-

prente Børnene Agtelse for Alt, hvad der er sandt og ret, for Alt, hvad der hører til god Orden, til Høvisshed og Erbarhed, og aldrig trættes ved strængt at holde over dette? Det har ofte været til stor Skade for en Skole, naar den modtog et Barn, i hvis Hjem den huuslige Opdragelse har været forsømt. Det er ikke godt for Hveden, naar Klinten voger midt imellem den. Saaledes er det heller ikke godt for de bedre Børn, naar de, hvis Opdragelse har været forsømt, dagligen ere samlede med dem. Jo mere Huset i denne Henseende virker, desmere letter det Skolen sit Opdragelsesarbeide og desto bedre Frugter vil dette Arbeide bære. Og derfor tør ogsaa Skolen, og det med Rette, vente af Forældrene, at de hjemme med vaagent Øie ville holde Børnene til Alt, hvad der hører til Lugt og god Orden. De Forældre, der gjøre dette, de støtte Skolen i et høist vigtigt Stykke, de lægge hjemme i Huset Grunden til den Disciplin, der bør findes og opretholdes i enhver god Skole, for at den kan være dens stærke og sammenholdende Baand.

Men følger det nu af det, der hidtil her er blevet sagt, at Forældrene og Skolen bør arbeide Haand i Haand med hverandre, da vil det og let forstaaes, naar jeg endeligen tilføier, at Skolen venter, og det med Rette, af Forældrene, at disse ville vise

den den største Oprigtighed og Fortrolighed i Alt, hvad der angaaer deres Børn. Denne Oprigtighed og Fortrolighed kunne nu vistnok Forældrene med samme Foie vente fra Skolens Side. Og en Skole, der gjør Fordring paa at fortjene Navn af en omhyggelig Skole, vil heller ikke glemme at vise dem den. Men som den vil drage Omsorg for, at det kommer til Forældrenes Kundskab, naar der spores noget i en høiere Grad Godt og Noesværdigt hos Børnene, af hvilket der, især naar det tillige tilbørligt bliver pleiet i Hjemmet, kan ventes glædelige Frugter for deres Fremtid, saaledes vil den ikke heller, uden at lade sig afdrage derfra ved Tanken om den Smerte, det vil volde dem, forsomme itide at underrette Forældrene derom, hvis saadanne Spirer skulde give sig tilkjende hos deres Børn, der, naar der ikke fra alle Kanter alvorligen arbeides paa at qvæle dem i Fødslen, saa let kunne voxe op til de fordærveligste og bedrøveligste Udværter i deres ældre Liv. Men saa bør der sandeligen ogsaa af Forældrene vises Skolen den samme Fortrolighed. Ligesaaalidt som en Fader bør skjule Børnens de større Feil for Moderen, hvor han alene har seet dem, eller en Moder for Faderen, hvor hun alene har seet dem, ligesaaalidt bør Forældrene fortie for Skolen, hvad de Børnene angaaende, ofte langt bedre end den, have havt Leilighed til at be-

mærke. Thi Skolen er og bliver dog altid Børnenes anden Fader og Moder, Børnenes andet Hjem, og skal den med Held kunne arbeide paa de Unges Vel, da maa den kjende dem noie, og da maae de, der mangengang kunne give den en endnu dyberegaaende Kundskab om dem, end den selv eier, uden at krympe sig derved, aabent og usorbeholdent meddele den. At gjøre dette vil derfor ogsaa altid erkjendes for en hellig Pligt af de Forældre, der med et brændende Onske for deres Børns Fremtids Lykke forene den rette Opfattelse af Skolens store Hensigt og billige Fordringer. Og de Forældre, der vise Skolen denn for den saa nødvendige Oprigtighed og Fortrolighed, de støtte Skolen, idet de arbeide med paa at sikke den, hvad der maa være den det Allervigtigste, dens gode Navn, og dem vil Skolen vide megen Tak.

Hermed har jeg endt, hvad jeg havde foresat mig i denne Time at ville omtale. Jeg turde jo forud gjøre Regning paa, at mange af Børnenes Forældre vilde være her tilstede — saa laae det jo saare nær ogsaa engang paa denne Fests at rette et Ord til disse. Men skjøndt jeg saaledes har endt min egentlige Tale, saa er der dog Det, der endnu holder

mig tilbage her paa dette Sted. Jeg seer ud over
 den talrige Kreds, som jeg her har for Die, og finder
 Mange, med hvem jeg tit og ofte tilforn mødtes her
 paa denne Dag. Men Een er der, som ellers i en
 lang Række af Aar aldrig savnedes her iblandt os,
 fordi Han var en Hovedperson i vort Selskab —
 Ham finder jeg ikke. Han hviler nu der, hvor al
 Livets travle Virksomhed er ophørt, der, hvor Dødens
 Ro og Stilhed ere Eneherskere. Jeg behøver jo ikke
 at nævne Hans Navn, for at det kan vides, hvu
 Den er, som jeg her mener. Men i dette høitidelige
 Møde skal det dog nævnes, for at Han, idet det
 nævnes, af vort Selskab, der her er samlet, kan mod-
 tage den kjærliche Afskedshilsen, paa hvilken Han visseligen
 har Krav. Ja, Aaret, som svandt, tog med sig i sin
 Flugt vor Skoles mangeaarige og nidkjære Inspecteur,
 Professor Wilhelm Diderich Friedenreich. Vi
 vidste, hvad vi eiede i Ham. Vi vidste, at han var
 en Mand af en sjelden Kundskabsfylde. Der vare
 ikke mange Grene af den menneskelige Videnskab, af hvilke
 han ikke havde plukket. Hvilke udmærkede Kundskaber
 besad han ikke saavel i Historien, som i Geographien?
 Hvor fortrolig var han ikke med Sprogene, saavel
 med de døde, som med de levende? Og selv i Natur-
 videnskaberne, hvorledes havde han ikke vidst at trænge
 ind i deres Dybder? Og just derfor var han, saalænge

han dertil besad Kraften, her hos os saa ganske paa sin Plads. Thi som han selv var en fortrinlig Lærer i de Fag, i hvilke han havde paataget sig at undervise, saaledes forstod han ogsaa at oversee og bedømme Fremgangen i Skolens samtlige Classer og at danne sig et rigtigt Billede af hvert enkelt Barns Evner og Flid, og saaledes forstod han tillige, hvad der er saa høist vigtigt, at den Mand forstaaer, der er sat til at være den daglige Tilsynshavende ved en Skole, til alle Fag at udsøge unge Mænd, som han kunde bringe i Forslag til de ledige Lærerpuster, og at fælde en Dom om deres Dygtighed, paa hvilken Skolens Bestyrelse kunde stole. Naar vi nu hertil lægge den varme Kjærlighed, som han viste for den barnlige Alder, og det Fadersind, som han bestandigen bevarede for dem, der vare betroede til vor Skole, hvilket han blandt Andet ogsaa derved lagde for Dagen, at han med den største Jver beslittede sig paa at anbringe flere af de Unge, der forlode vor Skole, i Stillinger, hvilke de vare vorne, da maae vi vistnok med Beemod beklage, at denne ualmindeligt begavede Mand's Kraft saa tidligt blev brudt, og at han i hans senere Levedage, nedboiet af Sygdom, ikke længere var istand til at være, hvad han i saamange tidligere Aar havde været. Men vi, som forstode at bedømme hans Værd og at paastjønne, hvad han har været og virket for

vor Skole, vi skrive med uudslettelige Træk hans
 Navn ind i Efterlægtselskabets Aarbøger; thi i dette
 Selskabs Grindring bor det og skal det bevares endnu
 da, naar det ikke længere nævnes i Livet herudensfor.
 Der ere hoitstaaende Mænd her i vor Kreds, der paa
 Grændsen til Oldingsaarene endnu med den varmeste
 Kjærlighed mindes den elskelige Børneven Digteren
 Edvard Storm, der engang som denne Skoles
 Inspecteur ledede dem i den barnlige Alder. Der ere
 de i denne Kreds, der endnu befinde sig i Livets de
 bedre Aar og som med en lignende Kjærlighed mindes
 Hans Peter Mønster, der ligeledes som denne
 Skoles Inspecteur ved den inderlige Forening af Mild-
 hed og Fasthed, der viste sig i al hans Væren og
 Birken, blev dem en saa gavnlig Fører, medens de
 henlevede deres Barndoms Aar indenfor disse Vægge.
 Saa flette vi da tillige Mindet om Vilhelm Di-
 derich Friedenreich ind i den Grindringskrands
 om vor Skoles hedengangne Inspecteurer, som alt længe
 her har været ophængt. Disse tre Navne udgjøre et
 skjønt Trekloverblad i denne Krands. Vidt adspredte
 ere nu de Disciple, som vor hensovede Ven i et Lids-
 rum af to og tyve Aar herfra har udsendt i Livet.
 De kunde ikke høre min Stemme, om jeg end herfra
 vilde lade den udgaae til dem. Men Eder, Iældre
 iblandt de mange Børn, der ere her tilstede, Eder, for

hvem han ogsaa har været en Lærer og aandelig Fostersfader, Eder beder jeg ikke at glemme, hvad jeg her lægger Eder paa Hjerte. Bed at skikke Eder vel komme nok ogsaa I med Guds Hjælp engang frem i Livet. Naar I da paa Eders Bei møde Børnene af den Mand, der gjorde saameget for Eder i Eders Barndom, og I da skulde kunne være istand til at raade, støtte og hjælpe dem, da lad det være Eder en Trang at gjøre det. Derved afbetale I en liden Skierv paa den Taknemmelighedens Gjæld, i hvilken I staae til den Hedengangne.

Bed hans Dod var den talrige unge Hjord uden Hyrde. Men Skolen havde det Held i En af dens mangeaarige Lærere at finde en Mand, til hvem den med Tillid kunde overlade den Afdødes Forretninger, indtil en ny Tilsynsmand var bleven valgt. Hr. Juel, hvem Bestyrelsen allerede tidligere har tilkjendegivet sin Tak for den gode Orden, som han midlertidigen vidste at holde i Skolen, ville her iaften modtage den endnu engang af det samlede Selskab!

Skolens nye Tilsynsmand Hr. Briq er her i vor Kredts ved denne Høitid. De har allerede modtaget en broderlig Hilsen af de Mænd, der her i Forening med Dem skulle arbeide til de mange Børns Vel. Men ved dette Møde bringer det samlede Selskab „for Efterslægten“ Dem sit Velkommen. Ja,

vort Selskab glæder sig derover, at den vigtige og ansvarfulde Post, som De nu beklæder, er kommet i Deres Hænder, i en yngre, forstandig, retsindig og kraftfuld Mands Hænder, der ved den Dannelse, som De besidder, og de Kundskaber, som De har havt Leilighed til at indsamle, er denne Post voksen. Selskabet har allerede Tillid til Dem, en Tillid, derom ere vi overbeviste, som dagligen vil voxe. Ja, vi tvivle aldeles ikke derom, at De ved Deres Virksomhed i denne vor Skole vil vide at hævde og bevare det gode Navn og den almindelige Tiltro, hvorover den nu snart i syv Marti har kunnet glæde sig. Gud styrke Dem til Deres Gjerning! De arbejder med os „for Efterslægten“. Høsten af det, som De nu har i Deres Magt her at udsaae, kan strække sig langt, ja saare langt ud.

Der staaer endnu tilbage, at jeg fremkalder de Elever, som ved den sidst afholdte Examen have gjort sig værdige til Belønninger, og overrækker dem disse, samt at jeg nævner de Børn, hvem offentlig Roes er bleven tilkjendt.

(Præmierne bleve uddelte).

Det har været os kjært at kunne give Eder disse Bøger som Beviis paa Skolens Tilfredshed med

Eder. Værer glade ved at have modtaget dem! Viser dem til Fader og Moder, naar I komme hjem; de ville glæde sig ligesaa meget derover, som I selv. Gjemmer dem omhyggeligen. Og naar I da i ældre Aar nu og da faae Dje paa dem, da glemmer ikke at sige til Eder selv: „Da jeg var et Barn, fik jeg „af mine Foresatte et Pant paa deres Tilfredshed. „Foresatte har jeg endnu, og dem vil jeg bestandigen, „saalænge jeg lever, komme til at have. Et synligt „Pant paa deres Tilfredshed forlanger jeg ikke, men „at vinde og eie deres Tilfredshed, dette skal altid være „min alvorlige Bestræbelse.“

(Roes blev tilkjendegivet).

Den første Belønning erholdt I ikke; men I modtog den anden. Skatter ogsaa den høit! Thi det er en Ære for de Yngre at fortjene Roes af de Ældre. Men den, der har kunnet naae den anden Belønning, bør stræbe efter ogsaa at naae den første. Saa stræber derefter! Lader en ædel Kappelyst herse iblandt Eder alle! Skolen ønsker Intet hellere end dette.

Tilfids ville Skolens samtlige Værere modtage Bestyrelsens og Selskabets Tak for den Trost og

Midfjærhed, med hvilken de igjen i det svundne Aar
 have røgtet deres Kald! Og saa begynde vi da igjen
 et Underviisningsaar. Det Træ, som vore Fædre
 plantede, er nu atter blevet overgivet til en ung,
 kyndig og kraftfuld Gartners Pleie. Vi have Midler
 til at værne og hegne om dette os saa kjære Træ,
 hvor det er fornødent, og ville ikke forsømme at gjøre
 det. Saa ville vi da slutte med det glade og frei-
 dige Haab, at som allerede flere Tusinder af Børn
 under dette Træes velgjørende Skygger have tilbragt
 en lykkelig og nyttigt anvendt Barndom, ved hvilken
 de modnedes til det borgerlige Liv, saaledes skal det
 endnu fra Slægt til Slægt yde en talrig tilvovende
 Ungdom de samme Betsignelser, saa at det store Sam-
 fund, til hvilket vi Alle høre, fremdeles som forhen
 skal erkjende Træets Værd og glædes over dets frodige
 Væxt.

Tale

i

Selskabet "for Efterlægten"

paa

dets Stiftelsesdag

den 4de Marts 1853

af

F. S. Mynster.

Kjøbenhavn.

Trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri.

1873

Calif

Schleibert für die "Vereinigung"

Im Jahr 1873

8. 2. 1873

Wiederholung

Städt. Bibliothek Bonn

Grede Forsamling!

Den Fæst er atter vendt tilbage, ved hvilken det Selskab, i hvis Navn jeg nu skal føre Ordet her paa dette Sted, paa en hoitidelig Maade ihufommer den Dag, med hvilken det begyndte sin Virksomhed. Arbeide og Hvile skulle jo bestandigt vegle og afløse hinanden her-nede i Verden; Vandringsmanden standser stundom sin Gang for paa Ny at samle Kraft og Styrke til at fortsætte sin Vej, og saaledes er det ofte en Trang for os Alle paa Livets Vej stundom at staae stille og lade vor sædvanlige Gierning for et Dieblik hvile. Men Vandringsmanden, der drager ud for at beundre og glæde sig over Naturens Skønhed, han vil ikke sædvanligt vælge sig sit Hvilepunct i de snevre, trange Dale, hvor Luften er tung, Udsigten luffet til alle Sider, men han vil heller dvæle paa en Høide, hvorfra han kan skue tilbage over den Vej, han har tilbagelagt, og kaste et Blik fremad imod de Steder, som hans Fod snart skal betræde; ja han søger sin Glæde i fra det høie Sted paa eengang at overskue alt Det, som han hidtil har seet og i den nærmeste Fremtid skal see enkeltviis, ja ved at see det Alt-sammen forene sig til eet stort og skönt Billede; Det

at hvile, er for ham ikke: at være uvirksom; nei, just i hans Hvile er der Virksomhed, Aandens bedste Nydelse og Glæde i det Nærværende, et klart Billede af det Forbigangne, Haab for det Kommende. Og, naar nu for Diebliffet her indenfor disse Mure den sædvanlige Gierning hviler, Lærere og Disciple, som her ere forsamlede, ikke arbeide tilsammen paa vanlig Viis; da skal jo dog denne Hvile ei være nogen dødt Uvirksomhed; naar det Høitidelige er Det, der er anderledes, end det Sædvanlige, da er det jo Det, ved hvilket andre Tanker, andre Følelser, end de sædvanlige, skulle sættes i Bevægelse; just denne Time er bestemt til, at Sielen skal hæve sig op paa de Høider, hvor der er Overblik over det Svundne, Blik imod det Kommende, at det ret kan blive klart, at vort Liv ei skal være en Række af enkelte usammenhængende Led og Stykker, men at der af alt det Enkelte skal danne sig en sammenhængende Kiede, saa at de forskiellige Affnit af Livet ere noie forenede, saa at den Traad, vi spinde i vor Barndom og Ungdom, snoer sig igiennem alle vort Livs Dage. Det er ved denne Betragtning, at Livet først faaer sin rette Betydning, saa at Intet, end ikke Det, der sædvanligt kaldes det Ringeste, bliver ligegyldigt, men ogsaa faaer sin Plads som Led i det Hele; det er denne Betragtning, som vi desværre Alle ofte slippe under Hverdagslivet, under de snevre, ind-

skrænkede Forhold, hvor der intet Overblik er at faae; det er denne Betragtning, som vi derfor ret skulde stræbe at fremkalde ved høitidelige Anledninger, den Betragtning, ved hvilken vi nu ogsaa i denne festlige Time ville dvæle med hverandre. Vi ere her tilsammen i en Skole; vor Forsamling bestaaer af Eldre og Yngre, af Saadanne, hvis Skoletid — i Ordets sædvanlige Betydning — allerede for længe siden er tilende, og Saadanne, der just ere midt i Skoletiden. Man pleier ofte i daglig Tale at modsætte Skolen og Livet, Man siger jo, at Man fra Skolen kommer ud i Livet, som om dette sidste først ret begynder, naar Man forlader Skolen; men det er jo ogsaa et gammelt Ord, at hele Livet er en Skole, og derfor maa der vel være en Forbindelse imellem begge. Denne Forbindelse ville vi nu stræbe at paavise, den maa jo have sin Betydning baade for Eldre og Yngre.

Naar Alt i Naturen synes nøgent og tomt, naar Vinterens Kulde har stivnet Markerne, og der intet Andet er at oine, end Sneens hvide Teppe, da slumre dog alle Spirer i Jordens Skød og vente kun paa Foraarets varme Solskin for atter at lade sig tilsyne; og saaledes slumre ogsaa alle Drifter, alle Anlæg og Kræfter i Barnets Indre for lidt efter lidt at udvikles og træde frem. Men ikke enhver Mark bliver eens at skue; der er den, der er dækket med Ufrud, med

Torne og Tidsler; kun naar den med Omhu og Flid bearbejdes, kun naar Jorden forædles og frugtbargjøres, kun da bærer den Frugt, kun da see vi den bølgende med den gode Sæd. Naar Barnets Udvikling er overladt til sig selv, da tager den saa let en feil Retning, da kommer saa let Det frem og faaer Overhaand, der skulde hemmes og holdes tilbage, medens derimod det Udle og Gode standses, ja gvaæles; Barnets Evner maae med Forstand og Omhu uddannes og udvikles, det maa selv ledes med kierlig Haand og anvises den rette Bei, kun da kan der blive godt Haab for dets Fremtid. Det første Sted for Barnets Dannelse og Udvikling er Hiemmet, og Forældrene skulle ogsaa fremdeles vedblive at være dets bedste Læremestre indtil den modnere Alder; men den Dannelse, som Hiemmet kan give, strækker ialmindelighed ikke til; den vilde sædvanlig blive eensidig og mangelfuld, og det Unskelige er just dette, at Barnet maa kunne uddannes alsidigt, at, saavidt muligt, alle dets Evner kunne paavirkes, at det da kan vise sig, hvilken Plads i Samfundet det er bedst skiftet til at indtage. Og just her kommer Skolens Opgave; om end den ene Skoles Virksomhed er anderledes, end den andens, om end den Grad af Udvikling, der tilstræbes, er forskjellig, hvad enten Underviisningsfagene ere flere eller færre, Alsidighed er dog Skolens Maal; Hiem-

met er den mindste Verden og skal forberede til Skolen, hvis Verden allerede er større, indtil omsider Livets store Skueplads aabner sig for den Unge. I det saaledes Skolen er en Forberedelse til Livet, da see vi allerede her den noie Forbindelse imellem begge; hvad der læres i Skolen, skal anvendes og benyttes i Livet; det er jo et gammelt Ord, at vi lære for Livet, ikke for Skolen. Og først er det Skolens Opgave at fortsætte hvad der allerede er begyndt i Hjemmet, nemlig at veilede Barnet til Orden og Tugt, tidligt at vænne ham til at høre og adlyde, at indsee, at der er en høiere Villie, end hans egen, at han ikke tør følge enhver sin Lyst og Tilboielighed, og at han ikke kan faae Svar paa ethvert Hvorfor, men ofte maa lade sig noie med, at Den, der befaler og forbyder, er Eldre og Forstandigere, end han. Dernæst skal Skolen bibringe Barnet Kundskab, og den skal stræbe at ramme det Rette, saa at den hverken udstroer Sæden med farrig Haand, hvorved den indre Mark kun bliver tyndt bevoget, ei heller udstroer saa rigeligt, at den ene Spire kommer til at kvæle den anden. Hvor skion og dyrebar er ikke Kundskab, hvor Meget er der ikke at lære for Barnet, saa saare Meget, som han senere faaer Brug for i Livet, som uddanner og modner ham, giver ham aaben Sands og frit Blif i saamangen Retning; unge Venner! nytter taknemmelige den kostbare

Tid, indsamler alt flere og flere Kundskaber, værer overbeviste om, at der ere saa Mange, Mange, der senere i Livet bitterligt fortryde, at de ikke lærte, saalænge det var Tid, ligesom Mange paa den anden Side i deres ældre Dage glade føle Sandheden af det Ord: hvad Man i Ungdommen nemmer, Man i Alderdommen ikke glemmer! — Naar Barnet lærer, modtager Kundskab, da virkes der nærmest paa hans Forstand, den er det, der skal opfatte Det, der bibringes og giemme det Lærte; men, saa vist som Skolens Opgave er Alsidighed, da maa den heller ikke virke eensidigt paa nogen enkelt Sielens Evne; men, idet Forstanden uddannes og beriges med al nyttig Kundskab, da skal der tillige virkes paa Barnets Villie, at den tidligt kan bøie sig hen imod hvad der er Ret og Godt, skaae ind paa den Vej, som han senere bestandigt skal følge. Og igiennem Forstanden skal Læreren endeligt, saavidt muligt, tillige stræbe at virke paa Hjertet, han skal ikke blot lære Barnet at kiende Naturen, dens Love, Kræfter og Frembringelser, ikke blot lære ham at kiende de enkelte Begivenheder i Verdenshistorien, men han skal stræbe at aabne hans Die for den høiere Viisdom i Naturen; han skal lade ham see den styrende Haand i Tingenes Gang hernede, lade ham see, at det ikke er Tilfældet, men en høiere Villie, der raader, og som leder alle Ting, saa at det unge Hjerte fyldes af Grev-

frygt, Tillid og Kierlighed; ja, naar Skolen saaledes stræber at paavirke hele Barnets aandelige Natur, da ville ogsaa dens Virkninger senere være at kiende alle-
 vegne i Livet. Og, naar Skolen saaledes ved Kund-
 skaben ialmindelighed stræber igiennem Forstanden at
 virke paa Villien og Følelsen, ved hvilken Kundskab
 isærdeleshed kan da vel dette bedre skee, end ved den
 om det Hellige, om det Evige og Guddommelige, end
 ved Christendoms-kundskab? Jeg veed det vel, at der i
 vore Dage ere De, som ønske at indskrænke Religions-
 underviisningen i Skolen, ja endog ganske at adskille
 den fra Skolen, og som sige, at den tilhører først Hiem-
 met og siden Kirken; og jeg veed ogsaa vel, at der har
 været og endnu er mangen from christelig Moder, der
 ved sit simple Hiertesprog tidligt nedlægger den hel-
 lige Sæd i sit Barns Hierte, som ingen Skoleviisdom
 havde kunnet udstrøe, og som voxer og bliver til det
 Træ, under hvilket han senere som Yngling og Mand
 finder den bedste Hvile og Skygge; men jeg veed og-
 saa, at, saavist som Christendommen er Sandhed, saa-
 vist maa ogsaa den rigere Kundskab om den kunne føre
 den stedse dybere ind i Hiertet; jeg veed desværre og-
 saa, at der er saamangt et Hiem, hvor Forældrene al-
 drig tale til deres Born om det Hellige, ikke lære dem
 at folde Hænderne til Aftenbøn og bede: vor Fader
 du som er i Himlene! aldrig nævne for dem det Navn,

som er over alle Navne; ja der er i Sandhed saamangt et Barn, der saare meget trænger til, at Skolen skal skienke ham, hvad han ei har modtaget i sit Hiem, og hvad han maaskee aldrig vilde søge af sig selv hos Kirken, fordi Jungen tilskyndede ham dertil, og som han dog senere saa inderligt vil komme til at trænge til. Det er derfor mit hiertelige Ønske, — og jeg tør vistnok haabe, at Mange her i denne Forsamling samstemme med mig, — at Skolen ved Siden af al anden Kundskab ogsaa vil vedblive, som hidtil, at bibringe Børnene Christendomskundskab; det vil vistnok lykkes den alvorlige, nidkiere Lærer at tale igiennem Barnets Forstand til hans Hierte, ja at udstrøe mangt et Fremtidsfrø; om det end ikke spirer strax, om det end ligger længe som dødt og begravet, det er der dog, og den beleilige Tid for dets Væxt kan komme, senere, maaskee i den modnere Alder, og saaledes bringe den skønneste Forbindelse imellem Skolen og Livet.

Der er et Dieblif i Menneskets første Ungdom, — den Ældre mindes det saa godt, Barnet længes derefter, — et Dieblif, der forekommer ham saa skient, saa fuldt af Løfter, det Dieblif nemlig, da Skoletiden og med den Barndommen er tilende. Ja, hvor lykkelig føler ikke den Unge sig, naar han skal træde ud i Livet, han staaer der saa let og fri, kan som en Sommerfugl slagre fra Blomst til Blomst, det er ham, som

om hele Verden tilhorte ham; Fremtiden ligger i Forgrunden som en dæmrende Kyst, Morgentaagerne hvile endnu over den, han kan endnu ikke overskue det fremmede, ubekjendte Land, men desto friere et Spillerum er der for Haabet og Indbildningskraften; han maler sig Alt med de lyseste, skionneste Farver, han seer kun venlige Bileder allevegne, i ungdommeligt Overmod synes han desværre ofte at mene, at nu er han færdig med at lære, færdig med at lyde. Det være nu langt fra mig at sige, at Ungdommen ikke er skion, det være langt fra mig at ville formørke Udsigten for Eder, unge Benner, til Eders Livs skionneste Tid; nei, jeg siger til Eder: glæder Eder til den Tid, hvor enhver skyldfri Glæde synes dobbelt skion, hvor Foraaret er mere grønt, Haabets Stjerne klarere og mere sunklende, end nogensinde senere i Livet; men higer ikke derefter saaledes, at I blot længes efter, at det Nærværende skal være forbi, troer os, de Ældre, naar vi sige Eder det, at Barndommen i Skoletiden skienker Eder saa Meget, som I senere saa ofte ville længes efter. Om end den Unge en Tidlang synes, at Alt gaaer ham efter Dnske, at han er i Besiddelse af en ubunden Frihed, det vil dog ei vare ret lange, før han erfarer, at Opdragelsen og Skoletiden ei er tilende, fordi han har forladt sin Barndoms Skole, men at hvad Skolen var i det Smaa, det er Livet i det Store. Thi hvad er vel hele Livet Andet end en

end en bestandig Skole, i hvilken vi skulde udvikles og gaae frem alt mere og mere; om der end ikke, som i Skolen, vaages over hver vor Bevægelse, lægges Mærke til hvert Ord, som vi udtale, vi mærke dog snart, at vi ere under en høiere Tugt, at vi ikke paa den Maade ere vore egne Herrer, at vi kunne følge hver vor Attraa, men at Saadant kun vilde føre til den værste Trældom, og at vi derfor just med Frihed skulde boie os under den Lov, der er over os Alle; thi der er Een, der allevegne holder Die med os, seer, om vi trolig arbeide i vor Gierning, og tilkiendegiver os sit Mishag, naar vi ei opfylde vor Pligt. Og, som vi i Skolen havde Lærere, saaledes faae vi dem ogsaa i Livet; der er Een, som fra gammel Tid er bleven kaldet den bedste Læremester, han hedder Erfaring, han bibringer tilsidst os Alle sine Lærdomme; hvad enten vi ville tage imod den, eller ikke, vi blive dog tilsidst nødte dertil; vel derfor Den, der tidligt stræber at lære af ham, at gaae i Skole hos ham; han er vel ofte streng, kræver ofte svært og meget Arbeide af sin Discipel, lægger mangen tung Byrde paa ham, men fra hver en Underviisningstime Man har havt hos ham, vender Man dog beriget tilbage, lærer Man dog stedse mere, hvorledes Man skal finde sig tilrette i Verden, hvorledes Man, om end ikke enhver Ungdomsdrøm gaaer i Opfyldelse, dog kan leve til Gavn og Glæde for sig selv og Andre.

Men, der har desværre været Mangen, som, fordi han i Livets Skole kun valgte sig Erfaringen og ingen Anden til Læremester, kom til en sorgelig, eller kold og egenkierlig Livsanskuelse; Erfaringen har lært mig, siger Mangen, at Alt hernede er Forsængelighed, hvert følgende Aar gientager i saa Henseende det forrige Lærdom, derfor er det jo det Bedste at nytte Diebliffet, glæde sig i det Nærstående, kun tænke paa sig selv; ja hvor Mangen viser ikke i sit Liv, at det var dette, som han havde lært af Erfaring. Og lader os derfor Alle søge os endnu een Lærer i Livets Skole, en Lærer, vel alvorlig, men dog mild og forsonende, en Lærer, som vi allerede have haft i Skolen, og hans Navn er Troen; det er ham, der skal mildne saamangen bitter Erfaring, fratage mangan Smerte dens Braadd, give os Styrke til at komme igiennem de tunge Dage, fort sagt, lære os at see den hele jordiske Tilværelse i et høiere Lys, saa at hele Livet kun bliver for os en Skole for Ewigheden! Dog, det er ikke her Stedet til videre at udføre denne Betragtning; hvad vi have stræbt at vise, er dette, at Skolen og Livet ei ere saa forskiellige, saa at hiin er Trældommens Tilstand, dette Frihedens, men at Skoletiden fortsættes, skiondt i større Stil, i den modnere Alder, ja at vi have Lærere indtil Graven, hvor da, som en berømt Taler*) har sagt, „Erfaringen

*) Tegnér.

overlader sin Lærling til den høiere, den blege Overlærer med Timeglas og Lee." Og, idet vi nu i denne Time, der ei blot er viet til Haabet, men ogsaa til Grindringen, ere blevne førte hen til Tanken om Døden, da maa det vel rinde os ihu, at, som denne Skole forrige Aar paa sin Festsdag maatte beklage Tabet af sin mangeaarige, høitfortiente Forstander, saaledes atter dette Aar En savnes i den vante Kreds, idet Vice admiral Schifter, der i en Række af Aar med sin almindeligt anerkjendte Indsigt og Dygtighed har deeltaget i denne Skoles Bestyrelse, har endt sit lange, virksomme Liv; men, som i den Stand, han nærmest tilhørte, vil ogsaa her hans Minde bevares, hans Navn ihukommes iblandt Deres, der elskede denne Skole og virkede for dens Fremgang. — Og, naar vi nu i denne festlige Time skue fremad imod det Kommende, da ville vi ønske enhver Skole, der stræber at løse sin ansvarfulde Opgave: at vejlede Barnet til Livets høiere Skole, al Lykke og Fremgang, vi ville ønske alt Held over denne Skole, som igiennem en lang Række af Aar har stræbt at danne en dygtig Efterslægt, og hvis begavede, nidkiere Forstander og samvittighedsfulde Lærere have dette samme Maal for Øie; ja maatte kun denne, maatte enhver dygtig Skole kunne lede Børnene saaledes ind i Livet, at hvad der kommer dem imøde, ei blot bliver noget Fremmedt og Ubekjendt, men større, klarere Billeder af hvad de allerede i Skolen

see i det Mindre, saa at allerede deres Lærere i Skolen lade dem høre de Stemmer hviste og tale sagte, som de senere faae at høre tale høit og stærkt ude i Verden; thi da kan der blive Orden og Fremgang i Livet, da er der Haab om, at omsider Livets store Skoletid med Gode kan blive bragt tilende.

Jeg har endnu kun det glædelige Hverv tilbage i Selskabets Navn at nævne Dem iblandt Eder, mine unge Venner! som ved Flid og roesværdig Dypforsel i det svundne Aar have foregaaet de Andre med et godt Exempel, og for hvem derfor denne Dag dobbelt er en Høitidsdag.

(Belenningerne uddeelttes).

Vi lykønske Eder af Hjertet, vi sige til Eder: glæder Eder, thi J have Aarsag dertil! men værer dog ydmyge og beskedne, kommer vel ihu, at J ikke allerede ere ved Maalet, men at hvad J nu have modtaget kun skal være en Opmuntring for Eder til at stræbe videre fremad; der kræves i vor Tid mere end nogensinde tilforn Dygtighed i alle Retninger, Tidens Løsen er: fremad, fremad; saa stræber da ogsaa fremdeles frem ad den Vej, som J saa ærefuldt have begyndt!

(Roes tilkiendtes).

Ogsaa J have nu et Vidnesbyrd om, at Eders gode Villie og Stræben er bleven anerkjendt; lad den Eder tilkiendte Roes ret anspore Eder til at sætte alle Eders Evner og gode Kræfter i Bevægelse, at J om

muligt, næste Gang vi her samles, maae kunne nævnes iblandt de Første!

Dg nu alle I Andre! tager med Eder fra denne Time det faste Forsæt, at I, naar nu det nye Skoleaar snart begynder, ville giøre saa god Fremgang, som I have Evne til; thi saaledes kunne I bedst glæde Eders Forældre og alle Dem, som elske Eder og giøre Eder saa meget Godt, ja det er den eneste Maade, hvorpaa I kunne give Noget til Giengjæld; og, hvis der er Nogen iblandt Eder, som har mistet Een eller Flere af Eders Kiere, sandelig, den bedste Maade, hvorpaa I kunne vise, at I giemme og bevare deres Minde i Taknemmelighed, er den, at I stræbe at giøre det Navn Vre, som de efterlode Eder!

Guds Betsignelse hvile over Konge og Fædreland, over Hiem og Skole! den hvile ogsaa fremdeles over dette Samfund, at dets Stræben maa bære rige Frugter! Vi kunne kun plante og vande, det er Herren, der maa give Vext!

Tale

i

Selskabet for Efterslægten

paa

dets Stiftelsesdag

den 4de Marts 1854

af

Licentiat i Theologien L. Kothe,

Praest ved Frue-Kirke.

Kjøbenhavn.

Bianco Lunos Bogtrykkeri.

1851

Verzeichnis der Bücher

des Herrn

1851

Verzeichnis der Bücher

1851

Verzeichnis

1851

Højstærede Forsamling!

„Giv mig en stor Tanke, at jeg kan vederqvæge og styrke mig ved den!“ Saaledes skal en ædel, en højtænkende Mand*) have sagt i sin Trængsel, — og har han ikke bevist sin Udkomst til at nævnes blandt de Ypperste og Udmærkede paa Jorden, ved at bede om, at denne Kilde til Trøst maatte aabnes ham, ved at søge hen til de store opløstende Tanker, forat have nok til at glemme sine Betyrninger og til at være taalmodig i sin Trængsel?

Men er det ikke det Samme, som vi, der her samles til Højtid, ønske og søge at vederqvæges, at styrkes ved? Ogsaa vi begjære en Tanke, som aabner os en Udsigt op over det Daglige og Sædvanlige, vel ikke til det Fjerne eller til det Overordentlige, — men en saadan, som giver en Bestyrkelse til den gode Gjerning, som øves her, og som er os Alle i Sind, en saadan, som kunde klare os dens Formaal, levendegjøre Bevidstheden om dens Betydning i Tid og — jeg kan vel tilføje — for Ewighed. „Giv mig en stor Tanke, at den kan opløste mig“: dette begjærer enhver Tilhører i sit Hjerte, — dette er det, som den, der har faaet det ærefulde Hverv at føre Ordet, selv søger. Thi deri samstemme vi vistnok Alle, at de ædle Følelser, de store Tanker bære en Kraft i sig hertil, — ogsaa disse ere som Engle, der nedstige at røre de døde Bande og at give dem helbredende, velgjørende Kræfter!

Da jeg søgte en saadan til nærmere Betragtning ved

*) Herder.

denne Fæst, frembød sig vel mange, idet jeg tænkte mig i en Kreds af Ældre og Yngre, af Forældre og Børn, af Lærere og Disciple, tænkte paa Skolens Indvirkning paa den Enkeltes Fremtids Bæe og Vel; men jeg standsede ved een, som udsprang af det betydningsfulde Navn — „Efter-slægten“ — hvilket de ædle Stiftere gave den Læreaanstalt, de oprettede, een, som jeg haaber skal finde et velvilligt Dre og et godt Sted hos Alle danske Mand og Qvinder, hos Ældre og Yngre i denne Kreds: det er den om hvad Skolen skal virke til at vække og berede den rette Kjærlighed til Fædrelandet.

Medens Slægt efter Slægt gaaer ind og ud af disse Skolestuer, Slægt efter Slægt tumler sig i travl Færden, i god Tid og i ønd Tid, uden nogen Stilstand, i en uop-hørlig Bevel: da høre dog alle disse Slægter, som før os have, som efter os skulle belæres og dannes her, til eet Følk, til eet Fædreland, — da er dog Danmark den Moder, som opfostrer dem alle, den Moder, hvem vi fra vor Barndom skulle lære at kjende og at elske, at ære og at tjene, hver efter sit Kald, hver paa sit Sted! Fædrelandet tjener os Alle først, at vi skulle tjene det herefter, det er, om end kun i Tiden og Forfrænkkeligheden, det fælles, stærke Baand, der omslynger alle Slægter, som den kjærlige Moder, der bestandig kalder den forudgangne Slægt til at øve Kjærlighedens Gjerning mod den eftersølgende! Og er det ikke en stor Tanke, at øve Kjærlighed til Fædrelandet ved den stille, almindelige, daglige Gjærning, at undervise den Unge? er det ikke en Tanke, som kan vederqvæge Sjælen, at vi her kunne og skulle arbejde for at besjæle, nære, luttre denne Følelse hos den — om end i Forhold til det hele Følk — saa lille Green af „Efterslægten“, som her er betroet til Vejledning, ikke blot om hvad der kan være den nyttigt, men om hvad der skal

føre den til levende Følelse af Borgersind og Fædrelandsfjærlighed? er der nogen Sjæl saa indsnævret i sit Eget, eller noget Hjerte saa koldt, at jo ikke Tanken om denne Skolens Gjerning har sit Oploftende, sit Velgjørende for det? O, vissefelig: nej! Hvad der rører disse Strengene i vort Bryst, tør vel haabe at finde Gjenklang, og derfor tillader jeg mig paa denne Højtidsdag, efter Tidens Lejlighed, at indbyde Eder, mine højtærede Tilhørere! til at dvæle ved den.

Vel kan det ikke være Gjenstand for mit Ord, at minde om, hvorledes saagodtsom al Underviisning i en vis almindelig Forstand kan siges ikke blot at skulle bringe Frugt for den Enkelte, men for Alle, om hvorledes den Kundskab og Indsigt, de Færdigheder og den Dygtighed Skolen udvikler, tilsidst ikke blot er et Gode for den Discipel, som modtager dette og tilegner sig det, men ogsaa for Samfundet i det Store, for Folket og Fædrelandet, som for Menigheden og Kirken. Jeg vil kun fremdrage nogle enkelte Midler, ved hvilke den Aand vækkes, der skal udvide Synskredsen og berede den vordende Medborger til et virkelig levende og gavnrigt Medlem af sit Folk.

Fædreland og Moderemaal: hvormeget berøre ikke disse tvende Ord indeni os? og hvor stort et Krav har ikke Kundskaben om disse paa Skolens Tid og Stræben? Her skal Oplysning meddeles om Alt, hvad der vedkommer vort Land, dets Forhold, dets Erhvervslider, og om hvad der er skeet til at benytte, udvikle disse. Og naar nu Læreren fører Disciplen omkring i Fædrelandet, paapeger dets naturlige Rigdomme, oplader Forstand og Hjerte for dets Skønhed, dets Betsignelse, medens han viser, hvad der endnu kan skee forat fremme, bruge alt dette: lægges da ikke en Grund, paa hvilken den dunkle, saa dybe naturlige Drift, som fængsler os til den Plet af Jord, hvor vor Bugge stod, kan opbygges til et Tempel

for fri, varm Kjærlighed til Fædreland og Folk? Vel lære vi og andre Lande at kjende, tildeels rigere, frugtbarere, skjønnere end vort eget, og Mange ere der, som navnlig i vore Dage hylde den Regel: at hvor det gaaer os godt, der er vort Fædreland! — men, som Vikingen i Oldtiden vel sværmede vidt omkring, og dog begjærede at vende tilbage til sit Hjem, som Fuglen til sin Rede; — som vi høre, hvorledes Udvandrerer i det fremmede Land opkalder det gamle og søger at bevare, om end kun gjennem en Lyd, Forbindelsen med det: saa er visseligen ikke den Følelse udsluffet i Hjerterne, til hvilken Digteren*) med Rette henvender sig, naar han om det koldeste Nordens Beboers varme Kjærlighed til sin Fødestavn synger:

Oj Grønlands arme Søn vil bytte
 Sit golde Fjeld for fornrigt Land;
 Et Marmorflot er ham hans Hytte,
 Og Fjeldet er hans Kanaan! —

Dg i denne Aands Tjeneste skal Skolens Arbejde være, og hvem kan dømme om, hvormeget der ved dette grundlægges og ubevidst beredes hos os, som Unge, medens vi lytte til Lærerens Ord?

Imidlertid er det ikke denne Naturfølelse, med hvor stærke Baand den end vil fængsle os, hvilken vi skulle fremelske som saadan, og til hvis Drift vi ganske skulle overlade os. Et Menneſke lever ikke for eet Sted, for eet Land alene — i en anden Henseende er jo den hele Jord hans Fædreland, den hele Verden hans Hjem. Men, som den Begejstring, med hvilken en Tid, ikke langt tilbage, opblussede for denne Tanke, snart udtomtes og blev uvirksom, som Lysen, der ikke brydes; saa vil ogsaa Kjærligheden til

*) Th. Thaarup.

den hele Jord som vort Fædreland blive tom og farveløs, naar den ikke udgaaer fra Kjærlighed til et enkelt Land; den er som Kjærligheden, med hvilken vi skulle omslutte ethvert Menneske som vor Næste; thi ikke heller denne kan bryde frem til Virkelighed uden gennem Troen paa den ene sande Gud og den han udsendte, Jesum Christum, — uden gennem de snevrere Samfund herne af Folk og Familie, ja gennem Forholdet til et enkelt Menneske. Kun den Kjærlighed, som saaledes er bleven levende og sand, er bleven til en Virkelighed, kan udgyde sig som en Betsignelsesstrøm over dem, der synes at staae udenfor; medens det seer ud, som den vilde udelukke og udsondre, da beredes dog det Sind, som omslutter Alle, som aabner sig for det Almindelige, og kan leve for dette. Fra det Enkelte og Nære kunne vi komme til det Almindelige og Fjerne; men hvad der ene har sin Udgang fra noget Almindeligt og allevegne søger sin Gjenstand vide omkring, er som et Lys uden Varme — er som det skjulte Lønder, der aldrig tændes, fordi det ikke kommer Gnisten nær nok!

Til at bringe Fædrelandskjærligheden til Aand og Sandhed, til at frigjøre, men ikke borttage den naturlige Følelse, har Skolen et kraftigt Middel i den skønne, indflydelsesrige Opgave at meddele Underretning om Folkets Liv og Skjæbner. Som det der hører til vort Liv med Gud, til vor Tro og til den Retfærdigheds Lov, under hvis Tugt vi skulle opdrages til Christi Rige, knytter sig til den hellige Historie, og efter at det ved denne har fundet Indgang, atter gør denne ærværdig og kjær for os: saa skal ogsaa det Borgersind, som skal være Fædrelandets Kraft og Haab, beaandes og faae sin Retning fra de Forbilleder, der fremstilles os, saavel i den almindelige Historie, som henter sine Helte fra alle Folks Ypperste, som fra den, hvis Beretning dvæler ved vort eget Folk, og fortæller os om deres Be-

drift, hvis Ære er vor Ære, og hvis Vanære er vor Skam; hvis Lykke er vor Glæde, og hvis Modgang er vor Sorg! Fædrelands-Historien fører os gennem Tiderne og sætter sine Mindesmærker paa de enkelte Steder, i det den fortæller os om deres Bedrift og Daad, som i Fredens Grinde og i Krigens blodige Sammenstød have færdedes i dette Land, paa disse Have, — som have dyrket disse Skovbrandseede, venlige Sletter og Marker, og værnet om dem i Farens Stund. Det er en Gjerning, som kan øves dødt og foldt, men det er og en saadan, ved hvilken det opladte, barnlige Sind kan modtage Indtryk for det hele Liv, og en ungdommelig frisk, kraftig og sund Begejstring kan sødes og næres, saaledes som vi i de nu forløbne Aar have erfaret det i Farens Stund, med Glæde og Tak. Thi da opfyldtes det, hvad en ægte fædrelandsk Minnesanger*) bad om, idet han sluttede et Heltedigt, i hvilket han fremmanede Oldtidskæmperne af deres Grave, pustede Stovet af deres Skjoldemærker og viste os dem i levende Skikkelse med hele deres Tid. Der hedder det:

Men mange Dage er' siden svundne,
 Fast syv Aarhundreder er' henrundne,
 De store Aander er' farne hen,
 I Muld sank Baldemar og hans Mænd.
 Dog, end er herlige Glimt tilbage,
 End høje Skjoldunger Spiret fore,
 End danske Hjerter foreent sig røre!
 Hvad Danmark var, kan det atter blive,
 Endnu er Fædrenes Land i Live.
 Men naar den slumrer i døjs Stund,
 Og glemmer Livet i kraftløs Blund,

*) Ingemann.

Da rejs dig atter fra Altergraven,
 Du høje Arel med Bispestaven!
 Aldvar os for Udslettelsens Dom,
 Og viis os, hvorfra vor Frelse kom!
 Da stig af Graven til Kamp igjen,
 Henfarne Konge med dine Mænd!
 I Eftermalets de lyse Klæder,
 I straaale for os med Oldtids Hæder;
 I ryste Sjælen og vække Mænden,
 I styrke Hjertet og ruste Haanden,
 Til dansk og stor og til herlig Id,
 Til Dannemarks Frelse i Nødens Tid!

Ja, saaledes skee det! Saaledes udstrøe ogsaa denne Skole
 Fædrelandsfjærlighedens Sæd, da skulle vi, da skal endnu
 en sildig Efterslægt høste heraf i sin Tid, — ja maaskee hvad
 der atter skal tjene til Dannemarks Frelse i Nødens Tid!

Men — naar jeg nu ved Siden heraf nævner Moders-
 maalet, som et Middel og en Opgave for Skolen til at
 vække Kjærlighed til Fædrelandet, da kunde vel Noget med
 Rette spørge: om ogsaa den Maade, paa hvilken Sproget
 her maa indøves ved Læsning, ved Grammatik og Stiil,
 kan tjene til at fremme dette Djemed? eller om den ikke
 meget mere maa affrække, fordi den saagodtsom hos Alle
 fordrer en særegen Anstrengelse, Flid og Udholdenhed, uden
 at Frugten sees af den ideligt gjentagne Lærdom, og uden
 at Forstanden, som ikke mindre herved skal dannes og øves,
 er moden og udviklet nok til at indsee hvad Godt, der
 skeer os ved dette? Kunne vi ikke hertil svare: ja, hvis
 det Sind, som der skal arbejdes for i Skolen, kun bestod
 i levende Stemninger, i mere eller mindre sande, men kun
 Phantasien tiltalende Billeder, der kunne fremkalde et Begejstrin-
 gens bevægede Ekin, uden dog at fremgaae af en dybere,

ædlere Rod: da kunde der vel være Anledning til at mene, at man vilde høste af gold Sæd. Dog — det er ikke hos Barnet, men hos Manden vi skulle søge den sande Fædrelandsfjærligheds modne Frugt; det er først ham, som ikke blot staaer under Indflydelse af Indtryk og Stemninger, men som har erfaret en højere Glæde, ved at det, som blev efterstræbt med Flid, siden udrettedes med Lethed, — det er hos ham, i hvis Tankegang og i hvis hele Væsen Tilegnelsen har forvandlet Alt dette fra Stene til Brød, at denne Green af Underviisningen viser sin gavnrige Betydning og paastjønnes efter Fortjeneste. Men med hvilken Dybde og Inderlighed kunne ikke ogsaa hos disse det Sprogs Toner gjentlinge, som lode til os fra vor Moders Læber? ifører ikke vor Sjæl sig Folkets Aand, idet den lærer at bevæge sig frit i Sproget — dennes ætherisk-sandselige Klædebon? ja, hvor vidunderligt kan det ikke gribe Hjertet, naar vi overraskes ved at høre det blandt Fremmede? naar vi, fjernede fra vort Hjem, ved dette føle os som hensatte i vore Kjærestes Kred? O, hvor kan det da af det Dybe fremkalde Følelser, der minde os om deres Kjærlighed, der først hilsede os med dets Ord hernede?

Men herover ville vi ikke glemme, hvorledes Skolen kan arbejde for den Sag, vi her have for Dje, ved at føre Ungdommen til Bekjendtskab med de Aandsværker, i hvilke vort Folks Tænkere og Værde, dets Digtere, Talere og Folkeskribenter, hver indenfor sine Enemærker, have givet det Udtryk paa Modersmaalets Tunge, som bevægede sig i deres Sjæle; til Bekjendtskab med den hele Viisdomsstat, som i Litteraturen er nedlagt, ikke blot som en Frugt af vort Folks aandelige Arbejde, men tillige som et Udbytte af Menneskeslægtens fælles Stræben, overført til os, — dette rige Urvegod, til hvilket hvert Folk, hver Slægt føjer det Bedste, det Højeste, den frembragte, saaat en aande-

lig Strømning maatte udgaae herfra, til Livets Forædling ved Alt, hvad der er Sandt og Skjont og Godt. Herved skulle vi fores til Agtelse, til Taknemmelighed, til Glæde over det vort Folk ejer; men herigjennem skulle vi og fores ud over det, saaat den Aandens Eenhed fremmes og næres, hvilken vi i Fredens Baand skulle bevare med alle Folk, og den Gensidighed forebygges, som kun vil kjende, kun kan skatte sit Eget, medens alt Fremmed ringes og forsømmes. —

Endnu er der kun en anden, en forstjellig Betragtning, til hvilken jeg her skal tillade mig at henlede den højtærede Forsamlings Opmærksomhed, da den staaer i nærmeste Forbindelse med en Skoles hele Opgave og Virksomhed, ved hvilken den synes mig ret at maatte kaldes en Planteskole for sandt Borgersind, en Forberedelse for den rette Kjærlighed til Fædrelandet, naar den er, hvad den skal være.

Er din Fader og din Moder, at det maa gaae dig vel i Landet, hedder eet af den evige Grundlovs uforanderlige Bud, som vi alle have lært fra vor tidligste Barndom, — eet af dem, fra hvilke en Grundstemning skal udgaae til det hele Liv. Den Urefrygt, det paa- byder, hører med til det indre Menneskes Kjærne, og er denne ikke sund, giver den ikke en Fasthed, en indre Sikkerhed — ikke af Tvang, men af Frihed, ikke med Frygtens, men i den villige Lydigheds Aand —: da hviler Alt, om det end bærer Aandrighedens og Snilletets Præg, dog ikke paa den rette Grund, og hvad Dygtighed og Klogskab, der udmærker den Enkelte, er dog udsat for at misbruges og misledes. Nu er det vel Skolen, som underviser herom, men Hjemmet, som opdrager dertil, hvad den nærmeste Anvendelse af Buddet angaaer; men naar vi overføre dette paa Samfundsforholdene, da er det Skolen, som ikke blot skal lære herom, men opdrage hertil. Thi naar vi tale om

at ære sit Fædreland, om at agte hvad der fra Fædrene er overleveret, tale om det Sind, den Tænkemaade, hvilken den opvoxende Slægt altid skal og bør være mod den ældre, den modnede og erfarne: er det da ikke for saa væsentlig en Deel een af Skolens Betsignelser, naar dens Tugt stadigen har ført hen til dette Maal? naar den i Ord som i Gjerning har høvdet den nødvendige Underordning? naar den kraftigt, ikke ved Myndighed i det Udvortes, men ved sin Aand og sin Tone har gjort den Myndighed umærkelig gjældende, under hvilken vi først maae have været indsluttede som under Tugtemesteren, forat komme til den sande Frihed?

707 Og Skolen selv kan ikke undvære denne Myndighed, en Lærer er ikke hvad han skal være, naar han ikke besidder en saadan Overlegenhed, at den ufrivilligt bøjer Disciplens Sind, ja som kan afstvinge selv den Modstræbende dette: at han giver den Ære, hvem der bør sig Ære, — og naar han ikke veed paa en forstandig, en kjærlig Maade at gjennemføre det. Og hvor let, hvor gjerne bøjer ikke det ufordærvede barnlige Sind sig under denne Myndighed? — Men dertil kan Skolen ligesaa lidet lade sig domme eller bedømme af sine Fostersønner; den tjener dem bedst ved at lære dem at troe paa en højere, klarere Indsigt, der har anordnet det, som maaskee tykkes det umodne, selvkloge Sind urigtigt eller mangelfuldt; ved at lære enhver troligen kun at agte paa sit Eget, og lydende at stræbe den anviste Vej til Maalet, fra hvilket Saameget først viser sig i sit rette Lys, og saameget erkjendes at have været vilst og godt, som tykkes os besværligt og unyttigt. Den Tid er vel for altid forbi, da det ansaaes for nødvendigt at fornede den frie Mennekkessjal under Vilkaarlighedens Luner og at tvinge den til blind Lydighed under uretsfærdige Bud. Men den tør ikke afløses af en anden, i hvilken Friheden tilsidst graver sin egen Grav, idet man ikke lærer at lyde,

for man vil byde, ikke lærer at troe, for man vil domme, ikke lærer at tie, for man vil tale; — den tør ikke afløses af en saadan, i hvilken man kun veed at see Fortidens Fejl og at domme dem, uden at Efterslægten lærte at see sine egne og at vogte sig for dem. Hvad Propheten siger: det er godt for et Menneske, at have baaret Nag i sin Ungdom*), tør jeg vel her, uden at misforstaaes, gjentage; thi sandelig, hvad der ikke er voget under dette Tryk, bliver maaskee aldrig stærkt til at bære sin Byrde!

Dg nu — tjener ikke denne Skoles Aand, som her indensfor disse Mure har bevaret Tilliden og Fortrosthningen til denne Stiftelse i saamange Aar, til at udpræge den Tænkemaade, hvilken den sande Fædrelandskjærlighed forudsætter? af hvilken den først kan udgaae til Betsignelse og Gavn? Har ikke den forstaaet sit store, vigtige Kald ved en opdragende Virksomhed, hvis forunderligt stærke Magt over den Unges Sind Bauen og Exemplet befæster, at danne, berede det Borgersind, hvis Værelse er Friheden, og som beviser sig at være Friheden værd, idet den veed at give hver Sit?

Bisnok behøver dette, saaledes som det her i sin Almindelighed er udtalt, ingen nærmere Udvikling. Men saa give Gud den store Tanke om Skolens Medvirken til at grundlægge og beaande det rette Fædrelandssind hos den opvoksende Slægt, ogsaa Lys og Kraft, at den maa tjene til at styrke og opløste Alle, som her arbejde med saa levende Nidkjærlighed og saa erfaren Dygtighed, til at fortsætte deres Gjerning i den Aand, som bringer glædelige Frugter for disse deres Fostersonner, yngre og ældre, — Frugter til Gavn og Betsignelse for vort dyrebare Fædreland! —

*) Jer. Begræb. c. 3, 27.

Dg lader os saa, opløstede ved dette Ønske, efter Skif og Brug kaste et Blik tilbage paa det forløbne Aar, og mindes hvad det har bragt denne Skole.

Først er det mig da overdraget at meddele Forsamlingen, at en Hædersmand er udtraadt af Stiftelsens Bestyrelse, som i en lang Række af Aar ogsaa har ladet den tilflyde Nyttens og Fordelens af hans Erfaring, Indsigt og Indflydelse, og glædet sig ved at dele Omsorgen for den med sine hædrede Medbestyrere. Dg idet jeg nu nævner Gehejmeraad **Gollins** Navn, hvem det er mit ærefulde Hverv offentligent at bringe den Erkjendelse og Tak for hans Virksomhed ved denne Underviisnings-Anstalt, paa hvilken han har saa fuldt et Krav: see, da frembyder sig jo i den Fædrelandskjærlighed, af hvilken denne, af sin Konge sa højt betroede, af sine Medborgere saa højt agtede Mand's Arbejde i Rigets Styrelse har været besjælet, et levende Bidnesbyrd for hvad jeg har meent skulde være een af Skolens store Opgaver at fremelske sund og reen, varm og inderlig hos sine Disciple. Thi saaledes har Kjærlighed til Danmark, til Land og til Folk, altid luet i denne Mand's Barm, at en taknemmelig Efterslægt aldrig skal glemme hans Navn, men riste det paa Mindetavlen blandt deres, hvis Bedrift skal ihukommes, naar Historien fortæller de Unge om Fædrelandets Stormænd i Raad og i Daad! — Lyse Herren i Naade sin Fred over hans Livsaften, medens Ewighedens klare Morgenstjerne oprinder i Tro og i Haab!

Skolen har tilbagelagt et Arbejdsaar; der er, uagtet den ved Sygdommen i forrige Sommer foranledigede Forstyrrelse i den regelmæssige Underviisning, ved den afholdte Prøve aflagt saadanne Bidnesbyrd om en hæderlig og glædelig Fremgang, at det ogsaa er mig overdraget at udtale for Stiftelsens ærede Inspecteur og for de øvrige Lære Bestyrelsens Erkjendelse heraf, og at bringe dem

dens offentlige Tak derfor. Lægge Gud fremdeles sin Belønning til deres store, ansvarfulde Kalds Gjerning!

Atter seer Skolen ældre Elever, som have fuldendt deres Lærdomstid her, at bortgaae, og nye i større Tal at komme forat indtage deres Pladser. Vi ville ønske de Bortdragende, at de saaledes maatte have indsamlet Kundskabens Skatte, at de ved Brugen af dem, hvor de komme til at anvende dem, stedse klarere maatte erkjende hvad de skyldte Skolen, — og vi ville glæde os ved det Haab, at en god Aand ogsaa maatte besøge de nye Elever, saaat der i disse maatte oplæres en værdig Efterslægt!

Endnu har jeg et glædeligt Hverv: det er at uddele de Belønninger og at udtale den Roes, som efter denne Skoles gamle Skik ved Aarsfesten uddeles.

(Her fremkaldtes de Elever, som havde faaet Præmier.)

Det er de første Priisbelønninger, som kunne vindes her; der skal kæmpes for dem med Flid og Anstrængelse i Læretiden; men de vindes ikke derved alene, — de fortjenes kun, naar det hele øvrige Forhold har svaret hertil, naar man paa eengang har erhvervet sig sine Foresattes Agtelse, medens deres Hjerter fængsles til Disciple, som ere deres Haab og Glæde. Dertil have I havt Lykke, og vi ønske, at ogsaa denne offentlige Erkjendelse deraf maa blive til Eders Bedste, ej til en forsængelig Indbildning, som om I nu havde grebet Alt, men til en stadig Paamindelse om, at det dobbelt gjælder Eder: at den, hvem meget er givet, af ham skal og meget fordres! Og saa stiller nu nye, større Fordringer til Eder selv, at I kunne vorde dygtige til at svare til de andre, sværere, som Livet skal stille til Eder, da skulle engang, om Gud vil, ædlere Krandsæ rækkes Eder!

(Her nævnedes de Elever, hvem der var tilkjendt Roes.)

Ogsaa Eder har jeg med hædrende Dmtale at nævne,

og Dette er for et reent, et godt, et barnligt, ungdommeligt Sind vækkende og velgjørende. Giv Gud da, at denne Dags Minde maa bevare et saadant Indtryk paa Eders Hjertes, at den ansporer Eder til at komme det andet Ord ihu: at den som haver noget, ham skal gives, at han kan faae i Overflodighed. Hvad I alt have lært: see, det er kun en Begyndelse, — men om denne hedder det: vel begyndt, er halv fuldendt! Saa fuldender da Alt, at det maa blive Eder til Gavn, Eders Lærere og Forældre til Glæde, og — dette ville vi ikke glemme at føje til — Gud til Ære!

Mange ere der vel blandt Eder andre, I Unge! som her ere samlede, til hvem et rosende, Andre vel ogsaa, til hvem et dadlende Ord kunde henvendes, men vi ville, vi kunne nu ikke gaae i det Enkelte. Men eet ville vi Alle forene os i at holde for Dje og i Hjerte, hvor og hvorledes vi end ere stillede, dette, at naar vi gjøre det Gode, vi da ikke blive trætte, thi vi skulle høste i sin Tid! Et Sind er der, i hvilket vi Alle ville føle os i Aandens Eenhed med hverandre, det er Kjærlighed til det Land, hvis Børn, hvis Borgere vi ere! En Bøn er der, vi Alle ville samstemme i: Gud bevare gamle Danmark! og velsigne ogsaa denne Skoles Gjerning, saaat en oplyst, en ædel, en christelig Aand besjæler den Efterslægt, som udgaaer fra den til i det Aandelige som i det Timelige at tage Arv efter deres Fædre! Det skee!

Tale

i

Selskabet for Efterlægten

paa

dets Stiftelsesdag

den 4de Marts 1855.

Af

Dr. C. E. Scharling.

Kjøbenhavn.

Trykt hos J. G. Scharling.

1855.

2112

Schachtel für Pfefferkuchen

Sein Pfefferkuchen

den 15ten März 1855

Dr. C. F. Schilling

Verkauft

Erst von J. G. Schilling

1855

Swor hjært det end i flere Henseender maatte være mig idag at skulle føre Ordet ved denne festlige Anledning, har jeg dog ikke kunnet undertrykke Frygten for, at mine Kræfter ikke skulde svare til det mig overdragne Hverv. Allerede Hensynet til saamange udmærkede Mænd, der tidligere ved samme Leilighed have udført dette Kald paa en Maade, som endnu lever i mange af de Tilstedeværendes taknemlige og begejstrede Erindring, kunde vække Tvivl hos mig, om jeg ikke burde have ladet en Bærdigere indtage denne Plads, dersom der ikke tillige laae en stor Opmuntring i Bevidstheden om at træde i hæderlige Forgjængeres Fodspor, og dersom ikke den Sammenligning, der her paatrænger sig, ogsaa indeholdt en naturlig Undskyldning for den mindre Begavede. — Men hertil komme endnu andre Betæneligheder. Følgerne af en farlig og langvarig Sygdom have i en Række af Aar nødt mig til at betroe, hvad jeg kunde have at meddele af Kundskab, Belæring, Opmuntring, til det skrevne og trykte Bogstav eller at henvende Ordet til en engere Kreds af

Tilhørere, navnlig den, der ved Embedsstilling var mig anvist; men hvilken Forssjel der er paa et Foredrag, stillet i den strængere Videnskabs Tjeneste, og det, der nærmest skal være rettet til Følelse og Hjerter, veed Enhver.

Dog af endnu større Betydning er dette: siden den Tid, da det forundtes mig at tale til en saa stor offentlig Forsamling, som den, for hvilken jeg idag har den Ære at fremtræde, er der foregaaet Forandringer, større og mangfoldigere end i mange Tidsrum af langt større Udstrækning i ældre Dage. Netop i vort eget Land, blandt vort eget Folk har saa meget vundet en ny Skikkelse, hvorom der saa Aar tidligere ikke var nogen Forestilling. Tanker og Ansuelser, som længe vare blevne nærede og udbredte, men hvis Virkeliggjørelse man i Almindelighed troede udsat til en fjern og ubestemt Fremtid, traadte pludselig ind i Livet, fik Former og Udtryk, der atter have virket tilbage paa hele Folkets Aand og Tænkemaade. — En ny Tid er frembrudt, — en ny Tingenes Orden staaer i Begreb med at afløse og fortrænge en ældre. Men endnu har det Gamle sine dybe Rodder i Følelser og Erindringer, som ere Mange dyrebare, og det værner om Former, hvis Brugbarhed og Hensigtsmæssighed er hævdet ved lang Erfaring; medens den nye Tidens Aand, begejstret for store Ideer, men uklar om Begrændsningen

for sit Maal, grunder sin Fordring om at eie Fremtiden paa de Fremstridt og den Lykke, som den vil bringe denne.

I en saadan Tid er det vanskeligt at give Tanken Ord, saa at Talen kan vinde Indgang til Hjerterne eller blive opfattet i den rigtige Mening. Thi hvad der høres med Glæde og Begeistring af den Ene, vækker den Andens Brede og Uvillie; det Ord, der tidligere, neppe hørt, sandt Gjenklang i Alles Hjerter, falder nu dødt og magtesløst til Jorden eller vækker hos Mange bitre Følelser og en Række uhyggelige Forestillinger; og hvad der i sit simple og naturlige Udtryk syntes at have den bedste Borgen for sin Oprigtighed, underlægges ikke sjelden en modsat og fjendtligstindet Hensigt. — Og dog er det netop i en saadan Tid, hvor afvigende Anstuelser om vigtige Forhold true med at fjerne dem fra hinanden, der af Gud ere kaldte til at fremme og understøtte hinandens Virksomhed, at det Ord maa ønskes at kunne blive hørt og lagt paa Hjertet, hvorved vi, under al den Strid og Kamp, hvori den Enkelte med og mod sin Villie inddrages, erindres om, at der gives Sandheder, hvilke Alle skulle erkjende, Dyder, hvilke Alle skulle bringe deres Hylding, Bildfarelser og Forfeertheder, som vi Alle skulle affsye og bestride.

At give Leilighed til at hendraage en større For-

samlings Dpmærksomhed paa Betragtninger i denne Retning, at vække taknemlige Erindringer om ædle Forfædres roesværdige Bestræbelser, at fremkalde Lust og Villie til fælleds Samvirken for Anliggender, som have lige Krav paa Nutidens og Fremtidens Interesse — det maa antages at have været de Mænds Hensigt, som, idet de grundlagde denne Anstalt, blandt Andet bestemte, at denne Dag skulde være en aarlig Erindringsfest om dens Stiftelse, og at den skulde indledes med en Tale. Overensstemmende dermed troede jeg det passende at benytte disse Diebliske til at fremsætte nogle Bemærkninger om et Anliggende, der i Bigtighed ikke staaer tilbage for noget af dem, som i vore Dage gjøre Fordring paa en almindeligere Dpmærksomhed, medens det umiddelbart berører de særegne Interesser, som forbinde de Tilstedeværende i denne Kreds, nemlig om:

Den Understøttelse, som Familien og Skolen gjensidigen yde hinanden til Ungdommens Opdragelse og Dannelse.

Dette Emne er ikke nyt, men bliver heller aldrig gammelt, thi det frembyder til enhver Tid nye Sider til Betragtning eller i det Mindste Stof til ny Anvendelse.

Naar vi ved Opdragelse forstaae alle de Be-

stræbelser, som gaae ud paa at udvikle og uddanne de oprindelige Anlæg og Evner hos Barnet eller det umyndige og umodne Menneſte, i den Hensigt, at dette kan blive istand til med ſtedſe friere og ſelvſtændigere Virksomhed at fortsætte denne Udvikling og blive ſin egen Opdrager — da have Familien og Skolen begge Ret til at gjælde for de første og vigtigſte Opdragelsesanstalter. Dog vil allerede af den Grund den første Plads tilkomme Familien, fordi Skolen, ſelv hvor den med Børnenes Underviisning forbinder den Omſorg, der ellers pleier at være Familien overladt, først modtager ſine Elever i en Alder, hvori Opdragelſen er begyndt, og det den Deel af ſamme, der har en afgjørende Betydning for hele den paafølgende Udvikling. Thi omendogsaa Erfaring og Historie modsige deres Paaſtand, ſom have meent, at alle Menneſter blive fødte med de ſamme Anlæg, og at kun Omgivelſerne, den første Opdragelſe og Underviisning fremkalde Individernes Forſkjellighed, da ville dog Alle være enige i at erkjende, hvor ſtor en Indflydelse Barnets tidligſte Skjæbne og Veiledning har paa Udviklingen af dets Evner og Character. Derfor have ogsaa Opdragere, Lovgivere, Philoſopher, Alle, ſom ſøgte at virke for Menneſkehedens fremſkridende Fuldkommenhed og Lykke, henvendt den meeſt anſtrengte Opmærksomhed paa at udfinde og angive de Midler, hvorved netop Menneſkets

tidligste Udvikling kunde fremmes og understøttes paa den heldigste Maade. Stor Taknemlighed skyldes der i denne Henseende de Mænd, hvilke til hiin Tid, hvori ogsaa Stifterne af denne Anstalt levede og virkede, bidroge til at gjøre saadanne Anskuelser almindeligen gjældende, hvorved en med Natur og Sandhed mere overeensstemmende Opdragelse afløste ældre Tiders i mange Stykker forkeerte og ufornuftige Bedtægt i Børnenes og Ungdommens Behandling. Først ved en hensigtsmæssigere Omsoarg for Børnenes Udvikling i Hjemmet og Familien blev det ogsaa Skolen muligt at udføre sit Kald med større Held og Tilfredsstillelse. Hvor ufuldkommen og indskrænket maatte Skolens Virksomhed blive til en Tid, da den som oftest skulde overtage Underviisningen for Børn, hvis physiske og moralske Opdragelse var ligesaa forsømt som deres intellectuelle Udvikling, fordi man almindelig antog, at Børnets egentlige Dannelselse først begyndte paa Skolebænken! Hvor sørgelig var Skolelivets Tilstand til en Tid, hvor Forældre og Lærere stode i den Formening, at Midlet til at vække Børnenes Lærelyst og Lydighed saa godt som udelukkende bestod i streng og barbarisk legemlig Tugtelse! Hvilken Hindring for al ædlere friere Aandsudvikling var den Forestilling, at Hovedopgaven for Underviisningen var en hufommelsesmæssig Tilegnelse af endeel Kundskaber, der ofte vare i sig

fely ligesaa usammenhængende og mangelfulde som ufrugtbare for Livet! — I disse og mange andre Henseender kunne vi glæde os over vore Tiders Fortrin.

Men naar det uægteligen er et Fremskridt, at man ikke anseer Barnets Uddannelse udelukkende overdragen til Skolen, da erindre man tillige, at de større Fordringer, der i vore Dage stilles til Skolens Virksomhed, ogsaa gjentage sig med Hensyn til den Opdragelse, der er Skoleunderviisningens Forudsætning.

Det er uægteligt et Fremskridt, at i Almindelighed har Forholdet mellem Forældre og Børn i vore Dage en mildere, venligere, fortroligere Character, end Tilfældet ofte var i ældre Tider; men ikke ugrundet er den Klage, at med Haardheden og Strengheden i Familielivet er ogsaa oftere den ædlere Alvor, med den trykkende og unaturlige Afstand ogsaa ofte den Ærbødighed forsvunden, som gjør Børnenes Lydigbed til Kjærlighedens naturlige Frugt.

Det er uægteligt et Fremskridt, at Skolen kan anvende mildere Tugt og Disciplin, fordi den sjeldnere har at kæmpe mod raac og aldeles uopdragne Børns Gjenstridighed; men den finder en ikke ringere Modstand for sine Bestræbelser i den Forkjælelse og Bledagtighed, i den Adspredthed og Uopmærksomhed, der er en Følge af, at der er bleven viist en større Opmærksomhed paa at fjerne Alt, hvad der kan være

Børnene ubehageligt, anvendt større Omhu for at skaffe dem Adspredelser og Fornøielser, end paa at opmuntre dem til ved egen Anstrængelse at overvinde Banfeligheder, øve dem i Selvfornægtelse og Udholdenhed, vænne dem til Orden og Noiagtighed i Opfyldelsen af deres Pligter.

Kjærlige Forældre troe ofte at sende deres Børn bedre forberedte til Skolen ved at udstyre dem med flere Kundskaber og Færdigheder, end der egentlig fordræs af de Elever, blandt hvilke de skulle indtage deres Plads. Langt fra at finde en Understøttelse deri for sine Bestræbelser kan imidlertid Skolen mangen Gang have Grund til at ønske, at det forbeholdes dens Underviisning at meddele disse enkelte Kundskaber og Færdigheder overeensstemmende med sin efter moden Overveielse lagte Plan. Hvad Skolen derimod maa ønske at finde hos de Børn, den modtager til videre Underviisning og Dannelselse, er fremfor Alt Sundhed, frisk Evne til at modtage og bevare Indtryk, Lærelyst, Lydighed, et muntert og glad Sind, et aabent venligt Hjerte. Disse Egenstaber pleie at udvikle sig som af sig selv, hvor Guds frygt, Retssind og Kjærlighed som en reen, frisk, velgjørende Luft opfyldte og gennemstrømme det Huus og det Hjem, i hvis Ly Børnene opfores.

Men ligesom Skolen i sin Virksomhed for de

Unges Dannelse ikke kan undvære Familiens Bistand, saaledes behøver atter Familien Skolens Understøttelse til det samme Diemed. At bibringe Børnene de Kundskaber og Færdigheder, hvoraf Forældrene maae ønske dem i Besiddelse, dertil udfordres under en fremskreden Culturstand en Bistand af Fleres forenede Virksomhed, for hvilken Skolen i vore Dage frembyder den hensigtsmæssigste Form indtil den Tid, da Børnets Uddannelse for en bestemt fremtidig Stilling i Livet udkræver andre mere særegne Forhold og Betingelser. — Naar Rousseau fordrede, at, ligesom enhver Moder skulde selv die sit Barn, saaledes skulde enhver Fader selv være sit Børns Lærer, da hører dette til de Paastande, som ved deres bogstavelige Udførelse vilde gjendrive sig selv, medens den store Sandhed, som indeholdes i hiin Forordning, er at søge paa en anden Side. Ikke Faderen skal være sit Børns Lærer, hvor Omstændighederne forhindre det, men de Personer, til hvilke han betroer sit Børns Underviisning, skulle i denne Henseende indtage en Faders Sted. Forældre, som betroe en Skole deres Børns Dannelse, vise dennes Bestyrere og Lærere en Tillid, som kun kan gjengjældes derved, at disse, idet de overtage Forældrenes dyrebareste Rettigheder, ogsaa overtage deres Pligter med det samme Sindelag, hvormed de selv vilde have opfyldt dem, dersom Tid, Evne og andre Pligter tillode det. Der

gives ingen samvittighedsfuld Værer, som ei har overveiet Betydningen af dette ærefulde Ansvar.

 Hvad Forældrene begjære af Skolen, er ei blot Børnenes Underviisning i dette eller hiint enkelte Fag, i disse eller hine enkelte Kundskaber og Færdigheder, det er Børnenes almindelige Dannelse, for at disse kunne blive sig deres Bestemmelse som Mennesker fuldelig bevidste, og for at de med fornøden Dygtighed kunne engang træde over i de forffjellige Stillinger i det borgerlige Samfund, for hvilke de ere bestemte. Hvad der udfordres til denne Dannelse, hvilke Kundskaber og Færdigheder, i hvilket Antal og i hvilken Grad de kunne og skulle meddeles, paa hvilken Maade og i hvilken Orden Underviisningen hensigtsmæssigst indrettes — dette er allerede Spørgsmaal, til hvis Besvarelse der udfordres større Indsigt, dybere og mangfoldigere Overveielser, end hvortil der i Almindelighed er givet den enkelte Fader og Moder Veiledning. Forældrene kunne med Grund vente, at Underviisningen i Skolen meddeles overeensstemmende med en Plan, der er Resultatet af, hvad grundig og alsidig Betragtning i de ovennævnte Henseender til givne Tid har erkjendt for det Bedste og Rigtigste.

 Men naar Skolen igjen paa sin Side kan fordre, at Forældre, som ved at betroe den deres Børns Dannelse billige dens Maal og Bestræbelser, ikke maae

gribe forstyrrende ind og vilkaarligen unddrage Børnene de foreskrevne Regler for Underviisning og Tugt, da er det naturligt, at dens egne Lærere endnu mindre kunne tillade sig vilkaarlige Afvigelser fra den vedtagne Orden; thi — som en aandrig Forfatter*) nylig har bemærket — „ved det lille Barns Bugge pleier Moderen ofte at bede: Tager Eder i Agt, Barnet sover! I det ældre Barns Nærværelse lyder Bønnen og Advarsten: Bærer agtsomme, Barnet vaager, det seer, det hører, det forstaaer!“ Og i Sandhed vidunderlig er den Skarpsindighed, hvormed Barnet veed at drage Slutninger fra de Eldres Opførsel til Gunst for sin egen Ulydighed! Men netop dette er een af Hensigterne med Børnens Opdragelse i Skolen, at de her skulle vænnes til strengere Orden og større Regelmæssighed end tidligere ved Underviisningen i Hjemmet, vænnes til Lydighed mod Løve, som ved at gjælde for Alle udelukke Tanken om at være foreskrevne efter Vilkaarlighed og Løve.

Bed Fordeling af Lærefagene mellem flere Lærere frembyder Skolen ikke blot den Fordeel, at Underviisningen i de enkelte Læregjenstande og Færdigheder kan meddeles med større Grundighed og Indsigt, end hvor en enkelt Lærer skal overtage Underviisningen i

*) Et. Marc Girardin.

dem alle; men af ikke mindre Betydning er den Indvirkning, som Børnene modtage fra forskjellige Personligheder, der hver paa sin Maade og efter sin Eiendommelighed, hver med de Gaver og Talenter, som ere ham betroede, arbeide til det samme Maal efter en fælleds Plan; ligesom ogsaa den Erfaring ikke maa agtes ringe, som Børnene vinde i Dmgang med en Mængde Jevnaldrende, blandt hvilke Saameget opleves, der senere i Livet vil møde dem under større og vanskeligere Forhold.

Dog, hvor store og vigtige Fordele for Ungdommens Dannelse Skolen end kan yde ved sin Læreplans Fortræffelighed, sine Læreres Talenter og Dygtighed, sine Elevers Skappelyst og gjensidige Paavirkning — dersom Skolen efter sit inderste Væsen kun er den større, den udvidede Familie: paa hvilken anden Grund kan dens Bærf støttes og opføres end den, hvorpaa Familien i sin egentlige og oprindelige Betydning er grundet? Saaledes ere da ogsaa her Tro og Kjærlighed Haabets Betingelse; men hvad vil dette sige andet, end at Familie og Skole kun da ere istand til at virke til Held og Betsignelse for deres fælleds Maal, naar deres forenede Bestræbelser besjæles, bæres og loftes af den Aand, der udgaaer fra Christus og hans Evangelium!

Ved hjærlige og nidkjære Forældres og Læreres

Samvirken, under ligesindede Medborgeres Deeltagelse og Opmuntring, har Selskabet for Efterslægten seet den Plante, hvis Spire blev nedlagt for omtrent syv Aarti tilbage, vore op til et Træ, hvis mange og velsignelsesrige Frugter have gjort dette Samsund — som en tidligere Taler*) har sagt — „navnkundigt, agtet, elsket, saalangt Danmarks Grændse naaer“. — Den Tilvæert af Elever, som Skolen har havt i de sidst forgangne Aar, vidner om den Tillid, der fortsat stænktes den; og jeg onsker dens indsigtfulde og virksomme Forstander og alle dens ærede Lærere til Lykke i Anledning af denne Anerkjendelse af deres hæderlige Bestræbelser, for hvilke ogsaa Selskabets Bestyrelse bevidner dem sin Erfjendtlighed og Tak. — Selv ikke ubekjendt med Lærerkaldets Sorger og Befymringer, men ogsaa med dets Glæder og Velsignelser, onsker jeg Dem med saameget hjerteligere Deeltagelse, at de sidste maae blive Dem saa rigeligen til Deel, at de kunne erstatte og overveie de første.

I det sidst forløbne Aar er en Mand bleven bortkaldt, hvilken dette Samsund med Stolthed nævner som en af sin Skoles Fostersønner, med Taknemmelighed erindrer som Medlem af dens Bestyrelse. Kammerherre, Generallieutenant Peter Frederik Stein-

*) Biskop J. P. Mynster (1838).

mann, Chef for Generalstaben, hørte til denne Skoles tidligste Elever og var en af den uforglemmelige Edvard Storms Disciple. Sine Erindringer fra denne Tid bevarede han med en Kjærlighed og Interessee, som han lagde for Dagen ved usvækket Deeltagelse og Virksomhed for dette Samsfund og dets Anliggender, i hvis Bestyrelse han ved Siden af sin vigtige Embedsgjæring deeltog i over fyrretyve Aar. Derfor skal hans Minde ogsaa her bevares i Hoiagtelse og Erkjendtlighed!

Efter Selskabets Vedtægt skal jeg i Dag overrække Præmier til dem af Skolens Disciple, som i fortrinlig Grad have udmærket sig ved Flid, Fremgang og sædelig Opførsel.

(Disse Disciples Navne oplæstes, og Præmierne uddeelttes).

Jeg glæder mig med Eder, mine unge Venner! over dette Vidnesbyrd, som I herved modtage paa Eders Læreres og Foresattes Tilfredshed med Eder! Jeg glæder mig med Eders Forældre, som deri see en Bekræftelse paa deres Forhaabninger om Eders fremtidige Stræben! At arbejde for Noes og Belønnings Skyld er at berøve sig selv den bedste Løn. Men Andres Bisfald kan dog være os en kjær Opmuntring til at forviise om, at det Gode, som vi vilde, er det lykkeligst os at udføre. Alligevel maae vi ofte savne denne Opmuntring. Bærer forberedte derpaa! Og glemmer ikke, at menneskelig Dom i Almindelighed er

indskrænket til at dømme Billien efter Evnen. Bænner Eder derfor tidligt til at indrette Eders Liv udelukkende med Hensyn til Hans Dom, der, fordi han selv giver Evnen, alene dommer efter Billien!

Ogsaa følgende Disciple ønsker jeg til Lykke i Anledning af, at deres Lærere have kjendt dem værdige til næst efter de anførte at nævnes med Noes.

(Navnene oplæstes).

Til Eder Andre vil jeg med Formaning om at efterligne Eders nysnævnte Meddisciples Exempel føie dette Ord: der gives dem iblandt Eder, der oftere have med redelig Billie gjort saadanne Anstrengelser, som fortjente al Noes og Paassjonnelse; — jeg siger Eder dette, for at I skulle vide, at det ikke har undgaaet Eders Læreres Opmærksomhed; — men det manglede snart paa fortsat anstrengt Stræben, snart blev denne hæmmet ved tidligere Forsømmelse, saa at I dog ikke naaede det foresatte Maal. Sørg for, at I i det nye Skoleaar fra Begyndelsen af arbeide med uafbrudt Alvor og Udholdenhed, og det vil lykkes for Eder, hvad I forhen forgæves haabede.

Dertil give Gud sin Velsignelse!

Hans Naade og Baretægt være over Konge og Fædreland, over Huus og Skole og over ethvert Samfund til hans Ære!

Tale

i

Selskabet for Efterslægten

paa

dets Stiftelsesdag

den 4de Marts 1857

af

N. P. Grønberg,

Præst ved Tugt- Risp- og Forbedringshuset.

Kjøbenhavn.

Trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri
ved F. S. Muhl.

Table

Selections for the Year

The following are the selections for the year 1857.

They are arranged in the order in which they were received.

The first selection is the "History of the United States."

The second selection is the "History of the State of New York."

The third selection is the "History of the County of Albany."

The fourth selection is the "History of the City of Albany."

The fifth selection is the "History of the Town of Albany."

The sixth selection is the "History of the Village of Albany."

The seventh selection is the "History of the Ward of Albany."

The eighth selection is the "History of the Block of Albany."

The ninth selection is the "History of the Lot of Albany."

The tenth selection is the "History of the Parcel of Albany."

The eleventh selection is the "History of the Piece of Albany."

The twelfth selection is the "History of the Part of Albany."

The thirteenth selection is the "History of the Share of Albany."

The fourteenth selection is the "History of the Proportion of Albany."

The fifteenth selection is the "History of the Division of Albany."

Orde Forsamling!

Det hæderfulde Hverv at skulle fremtræde paa dette Sted og føre Ordet i denne Kreds, som nu atter her har samlet sig, for paa denne Dag taknemmeligen at ihukomme hvad ædle Forsædte priseligen gjorde, idet de grundlagde Selskabet „for Efterslægten“, er denne Gang bleven overdraget en yngre, de Fleste ganske ubekjendt Mand. Det vil maaskee vise sig at være besynderligt, at Opfordringen hertil er bleven modtaget, efterdi her tilforn fra Tid til anden er fremtraadt Mænd, der horte til Fædrelandets udmærkede og fortrinligt begavede, der havde et Navn, hvis blotte Klang var istand til at sætte Hjerter og Stemninger i Bevægelse, og som vare vante til, at Medborgere og Medborgerinder samlede sig om dem, med Begeistring lyttende til deres Tale, denne indsigtfulde, tankerige, frugtbare Tale, der var mægtig til paa en særegen Maade at forhøje denne Dags Festslighed. Dertil vil mit Ord udentvivel findes at være for

svagt; hvad der dog vil give det nogen Frimodighed, er den Erkjendelse, hvilken ogsaa tidligere er bleven udtalt fra dette Sted, at Talen herfra nærmest skal vende sig til Hjertet og Følelsen; er den Forvisning, at det ikke vil ventes, at her skulde udtales noget Nyt, at det vil billiges, at Talen bevæger sig om hvad der alt forud er i den almindelige Overbeviisning. Der er tidligere ved disse festlige Sammenkomster paa en lærerig og opvækkende Maade bleven talt om den Række af Sandheder, der angaae Ungdommens Fremgang og Dannelse, dens Underviisning og Opdragelse, om det gjensidige Forhold imellem Hjemmet og Skolen, og imellem Skolen og Livet. Og hvorved kunde vel Tanken bedre dvæle i denne Kredse af Bestyrere og Lærere, af Disciple, af Fædre og Mødre, der samle sig paa denne Skoles Stiftelsesdag! Tanken vil da og derfor stedse vende tilbage til det Samme. Maatte der kun være ny Følelse og ny Kraft deri, naar vi nu her ville gjentage den Sandhed: Skolen arbejder for Livet, gjentage den saaledes, at vi paa ny levendegjøre den store Betydning det har, at have en Skole for Efterslægten, levendegjøre den Bevidsthed, i hvilken dette Selskab er bleven stiftet til Arbejde for den kommende Slægt, for dens Liv, dens Hæder, dens borgerlige og evige

Ure, styrke det Sind, der skal være det fremherstende under den daglige Gjerning indenfor disse Mure, føre den Overbeviisning frem, at i denne Sandhed har Skolen sin Begrændsning og Styrke, sin Glæde og sit Haab.

Skolen arbejder for Livet. Der have været Tider, i hvilke denne Sandhed ikke saaledes havde gjenemtrængt den almindelige Overbeviisning, som den maa antages at have det i vore Dage, Tider, i hvilke der fortælles Klage over, at Skolen var saa ligegyldig med Hensyn til Livet, at den Værdom, der hørted, den Underviisning, der blev givet, var saa mangelfuld, saa aandsnedkuende, at den ikke kunde give nogen levende Frugt; at det Kundskabs Lys, der blev tændt, brændte saa mat, at det ikke ved sin Varme kunde udvikle Spirer for Livet. Nu maa denne Klage vissefælig være forstummet, nu er den sunde og gode Erkjendelse om Skolens rette Formaal trængt igjennem, taffet være de Mænd, som til forskjellige Tider, hver paa sin Maade og ad sine Veie, ved Tale og ved Skrift, have ført Udviklings og Fremskridtets Aand ind i Skolens Liv, have ligesom dannet en Abning i Skolens Mure, at Livets Aande kunde trænge derind og virke ved sin gjensødende Magt, at den Erkjendelse kunde gjøre sig paatrængende, at, hvad

der fornemmeligen maatte, saa at sige, være Skolen om Hjertet, var dette, at den ikke var tom for, men just rig paa Virksomhed til Gavn for Livet. Thi saavist Livet, for at det kan have nogen virkelig og varig Betydning, maa have Sandhed til sin Grundvold, saavist maa det være enhver Skoles Opgave at være sig bevidst, at der igjennem alle dens Enkeltheder bevæger sig en Sandhedens Aand.

Hvor kunde det være anderledes, end at just denne Erkjendelse maa staae tydelig for Alle, der udføre Forstanderes eller Læreres Gjerning, saameget mere som det i vor Tid alt mere og mere fremhæves, at Opgaven er denne, at Skolen ikke blot skal undervise og oplyse, men skal ogsaa opdrage, at den i en høiere Grad skal fortsætte med, hvad Hjemmet allerede skulde have begyndt paa, at fremlocke hos Barnet dets medfødte Evner og Kræfter, at udvikle Barnets dybere Natur, at nøde det skjulte og Hemmelighedsfulde, der er i Barnesjælen, til at træde frem og komme tilsyn, nøde det til ligesom at sætte Knop, at Knoppen kan udfolde sig, og Blomsten give Frugt, at lede og føre Ungdommen saaledes, at der i den vækkes en aldrig hvilende, en ingensinde tilfredsstillet Trang til at opdrage sig selv og danne sig selv og bestandigen søge ny Erkjendelse. Men er Aanden

forsvunden fra Skolen og Livet i den dødt, da for-
 maaer den vistnok ikke dette; dertil vil den kun være
 istand, naar der rører sig en myndig Aand i den, og
 en saadan er Sandhedens Aand. Thi hvor der er
 Sandhed, der er ogsaa Alvor, der leges ikke med
 Børnesjæle, der samles ikke, der gjøres ikke umodne
 Forsøg, der bringes en sund og god Overeensstem-
 melse istand imellem Midlerne og Maalet, imellem
 hvad der kun er Forarbejde og hvad der er udviklet
 Virksomhed, imellem Forberedelsen og Udførelsen, der
 indsamles med Overlæg og efter noie prøvet Efter-
 tanke de mange Enkeltheder til det Hele, som træf-
 fende er bleven kaldet „Livets Udstyr“. Men for-
 inden den unge Slægt kan faae sig dette samlet, da
 maa den Alvorsaand, der rører sig i Skolen, føre den
 ind i en Kamp med Kundskabens og Værdommens
 mange, ofte tilsyneladende overflødige og ofte træt-
 tende Enkeltheder, i den Kamp, der er fornøden for at
 overvinde Lædheden, for at nedkue den dorste og be-
 seire den modstræbende Natur, for at kalde alle de
 slumrende Kræfter til Liv og Virkelyst, for at oplive
 Forstandens Lys, at det kan brænde stærkere og
 stærkere. Den Alvorsaand, som skal gennemtrænge
 Skolen, den vender sig til Barnets dybere Natur, og
 derfor glemmer den ikke, hvor Naturrigernes Mang-

foldighed udfolder sig for den ungdommelige Opfattelsesevne, hvor denne føres nær til Naturvidenskabens Forgreninger, at vise Barnejælen hen til Naturens Herre, som ogsaa i dens Love har aabenbaret sin Majestæt; derfor glemmer den ikke, hvor Historiens Billeder male sig for den ungdommelige Indbildningskraft, hvor Historiens Begivenheder ved en levende Underviisnings Magt træde ligesom paany frem i Forgrunden, at vise Barnejælen hen til den Styrelsens Magt, der sammenholder de usynlige Tråde, der aldrig lader Gjengjeldelsen døe, der leder det Gode til Seier; derfor glemmer den ikke den Overbeviisning, at skal det ungdommelige Sind kunne udvikles til en ret Bevidsthed om sig selv, da maa det føres til Bevidstheden om, til Erkjendelsen af Gud, saaledes som han har aabenbaret sig i den christelige Sandhedsfylde.

Jo mere det viser sig, at saadan er Skolens Aand, desto mere vil det ogsaa blive følt og fornummet af Alle, at hvor der er Sandhed, der er en Magt tilstede, som er istand til at forædle og opløste Sindet, som vil, altsom Barnealderen skrider frem for at gaae over i Ynglingealderen, ogsaa anbefale sig for Enhvers dybere Følelse, og i den bringe ham til Tydelighed over, hvilket Værd Menneskelivet har,

og hvorledes dette kun derved kan bevares og forøges, at hvert Menneske ogsaa i Henseende til Kundskab, til Dannelsen, det være sig den almindelige eller den sær-egne, til Tænkfømhed stræber efter „hvad der er sandt, hvad der er reent, hvad der har godt Lov“. For en saadan Stræben vil det ogsaa anbefale sig, naar vi sige, at hvor der er Sandhed, der er ogsaa Frihed, der er ogsaa det, som er istand til at vække og bevare den rette Frihed i Menneskets Villie. Denne maa itide lære at underordne sig, at bøie sig for Nødvendighedens Lov, at offre sin egen Lyst, at være selvfornektende, kun herved udvikler den sig saaledes, at der er Sandhed i den. Og skal ikke dette paa-begyndes just med Barnet, skal ikke Skolen her tage fat, hvor Hjemmet skulde have begyndt, og hvor Livets den omfattende Skole derefter vil fortsætte; vil ikke just derved, af en saaledes ledet Ungdom, opvoxe en Slægt, i hvis Liv Sandheden boer?

Skolen arbejder for Livet, og derfor stræber den derhen, at den i alle dens vidtforgreneede Enkeltheder kan blive gennemtrængt af Sandhedens Aand. Men Livet skal ikke blot have Sandheden til sin Grundvold, men ogsaa Kjærligheden. Idet vi nævne dette dybe Ord, anslaaes da ikke derved Strænge, der ogsaa give Gjenlyd, om jeg saa maa sige, i Sko-

lens Hjerte? Thi vi nævne det nu her ikke blot saaledes, at vi mene, at Forstandere og Lærere skulle have Kjærlighed til deres Gjerning, at Skolens unge Slægt skal have Kjærlighed til sin Gjerning; men vi nævne det saaledes, at vi mene — og dette ligger dog endnu dybere — at, som der igjennem Alt, hvad Skolen omfatter, skal bevæge sig en Sandhedens Aand, saa skal og deri bevæge sig en Kjærlighedens Aand. Hvor kunde det være anderledes, da Skolen modtager sine Fostersønner fra Hjemmet; og hvilken Aand, hvilken Magt er det, som i Hjemmet, i Familien danner det stærke Foreningsbaand mellem Forældrene og Børnene, dersom ikke just Kjærlighedens, og naar kunde Skolen mere vente, hvad den jo vistnok baade ønsker og bør ønske — et Dnske, der ogsaa fra dette Sted har havt sine kraftige Talsmænd — at der udvikler sig et Gjenfærdighedsforhold, et Tillids- og et Hjælpsomhedsforhold imellem den og Hjemmet, end naar den lader sine Fostersønner mærke, at de, fordi de ere borte fra Hjemmet, dog ingenlunde derfor ere stillede udenfor Kjærlighedens Aand og Magt, men at den rører sig inden Skolens Mure! Og hvor kunde Skolen, denne foruden, arbeide for Livet? Thi hvad giver vel den modnere Ynglings, hvad giver Mandens Liv sit egentlige Værd uden just den Kjærlighed, hvormed

han omfatter, hvad der er Udelte og Skjont og Op-
 høiet, den Kjærligheds Begeistring, der ikke lader ham
 tabe Livets høieste Formaal af Sigte; men vilde
 Skolen ikke miskjende sin Opgave, dersom den vilde
 forsomme at nære og pleie denne Kjærlighedsmagt
 allerede i Barnesindet? men det er dog kun Kjærlighed,
 der skaber Kjærlighed!

Den Tid hører vissefæligent til det aldeles Svundne
 og Tilbagelagte, da „Færlen“ betragtedes som den
 egentlige Fremskridt vækkende og bevarende Kraft;
 men, fordi vi ikke ville have en saadan Tid tilbage,
 mon vi derfor, idet vi vise hen til den Kjærlighedens
 Aand, der skal herske i Skolen, føre Ordet for nogen
 Svagheds- eller Usikkerhedstilstand, eller aabne vi der-
 ved en Indgang for en ubunden Frihedstilstand?
 Den sande Kjærlighed er ikke uden Retfærdighed
 og lader sig godt forene med Strengthed. Hvilken
 Gartner taaler vel de vilde, de unyttige, de skadelige
 Skud paa det unge Træ? han skjærer dem af for at
 forberede en god Bægt og fuldmodne Frugter. Og
 Kjærlighedens Aand den følges ogsaa i Skolen af
 Tugtens, af Lydighedens Aand, den følges af Ure-
 frygtens Aand, og hvad der sætter sig op herimod,
 hvad der ikke vil nedtvinge sig under Tugten, hvad

der ikke vil bøie sig under Lydigheden, hvad der ikke vil sætte sin Glæde og Stolthed i at have Urefrygt, det maa mødes af Strengheden, det maa have sin bestemte og utrættelige Modstand. I det Skolen saaledes paa den ene Side ikke maa glemme, at den har en Optugtelses Myndighed, maa den paa den anden Side ikke glemme, at vor Tid ogsaa stiller den Fordring til den, at den skal udøve en Beaandelses Indvirkning paa dem, der ere den betroede. Men hvorledes vil den kunne dette, dersom den kun, hvilket vistnok paaligger den nærmest, vilde vende sig imod den Side af Barnets Liv, der staaer i Forbindelse med Erkjendelsen og Inderbildningskraften, og ikke tillige vende sig imod den Side, der er Gemytets, er Følelsens? men just denne bliver paavirket, næret, udviklet ved den Kjærlighed, om hvilken det i alle Livets Forhold gjelder, at den er „velvillig og langmodig, at den ikke bruger Fremfusenhed, at den intet Usømmeligt gjør, ikke bærer Nag, at den glæder sig ved Sandhed, haaber Alt, taaler Alt“. Skulde det ikke være denne Kjærligheds Aand, der bedst er istand til at bringe Skolens Fostersønner til at fornemme den Beaandelse, som fører til et christeligt Liv, fører til at tage sig til Hjerte, hvad vi nu ville lade

en af denne Skoles udmærkede og navnkundige Forstandere ¹ udtale, idet vi gjentage hans Ord:

Forleen mig Kraft at elske Dig,

O Du, som først har elsket mig,

Mit Livs og Bæsens Herre!

Tænd hellig Barme i mit Bryst,

Af jeg med virksomt Mod og Lyst

Udbrede maa Din Åre.

Giv Lydighed mod Dine Bud,

Dg lad min Tro, o store Gud,

Dig modne Frugter bære!

„Kjærligheden giver Mennesket ligesom en større Overflade“. Jeg laaner dette Ord af en af vort Fædrelands navnkundige, høitskattede, uforglemmelige Mænd². Dg maa det ikke være Skolens Stolthed og Glæde og Haab, at den er sig bevidst, at den søger at føre sine Fostersonner til i Livets Skole at vise, at de befinde sig paa denne større Overflade, at de derved ere i de mange „Berøringspunkter“. At Kjærlighedens Aand har denne Magt, viser den ogsaa derved, at den ikke er Glemsomhedens Aand, og derfor glemmer

¹) Ebv. Storm. ²) J. P. Mynster.

den heller ikke dem, den er Taknemmelighed og Hæder skyldig. Derfor tilhører det ogsaa denne Time, at vi fornye Mindet om Soren Ludvig Luxen, en Mand, hvis Gjukommelse vil længe bevares som i hans Stand og i det større Borgersamfund, saa ogsaa i dette Selskab. Siden denne Dag sidste Gang forsamlede os paa dette Sted, har han nedlagt sin Vandringstæv; som alt Andre have paa den ligesom indridset de Dyder, der udmærkede ham i Samfundet, og have omvundet den med Taknemmelighedens Krands, saa ville ogsaa vi, vil Selskabet for Efterlægten føie sin til, og bringe ham sin varme Tak for hvad han virkede for denne Skole. Fra den Døde vende vi os til de Levende med den aldrig glemmende Kjærlighed, til Skolens Ungdom, til dens Fostersøner. Det har tilforn hørt med til denne Dags Festlighed, at Belønninger og Roes tildeeldes de Disciple, som dertil havde gjort sig værdige ved deres Flid og Fremgang, deres Dygtighed og Sædelighed. Heri er denne Gang skeet en Forandring, fordi Skolen for Efterlægten, paa Grund af nye Bestemmelser i de almindelige Skoleforhold, har henlagt sin Aarsprøve til en anden Tid af Aaret; og først efter dennes Afholdelse ved Skoleaarets Slutning kan der tages Bestemmelse om Disciplenes Belønninger. Saa stræber

fremad, I Unge! gjører Eder værdige til de Belønninger, Eders Lærere med Glæde ville tildele Eder, idet de saa gjerne see, at I stræbe efter at fortjene dem; glæder Eder over, at I befinde Eder under Forhold, i hvilke det vil skee, at Eders gode Bestræbelser blive tilfulde paaskjønnede, at Eders stadige Arbeide finder sin fortjente Løn, og glemmer det ikke, at saaledes vil det ikke altid skee i den Livets store Skole, til hvilken I her blive forberedede.

Paa Bestyrelsens Vegne er det mig en kjær Pligt, at vende mig til denne Skoles ærede Forstander og Lærere og at takke dem, fordi de med Indsigt, Dygtighed og Nidkjærhed varetage Skolens Lær, arbejdende for dens Ungdom, og bede dem at lade deres Arbeide blive fortsat som hidtil i Sandheds og Kjærligheds Aand.

Dg saa befale vi denne Skole til den Almægtiges Varetægt; hans Aand og hans Velsignelse være over den, give Arbeidet Fremgang, give Udsæden god Høst, give Træet at bære fuldmodne Frugter. Den Almægtiges Varetægt være over Konge og Fædreland, over Hjemmet og Skolen og Kirken!

fremde. I Anger giver Der vorbide til de Blom-
 ninger, Guds Gaver med Glæde vilde tildele Der,
 iber de kan gærne se, at I træde efter at forstene dem;
 glæder Der over, at I træde Der under Forbode,
 i hulle det vil se, at Guds gode Beskræftelser blive
 tilfide gaaftvinder, at Guds skæbne træder under
 sin forstene Dem, og glæmmer det ikke, at I kaldes vil
 det ikke altså se i den Guds Gode, til hulle
 I her blive forberede.
 Pan Beskræftelse begynder er det mig en stor Pligt,
 at venter mig til denne Glæde under Forstener og
 Gaver, og at alle dem, fordi de med Indsigt, Dyg-
 tighed og Skickhed vartage Godes Gaver, arbej-
 vende for dens Lygdom, og bede dem at lade deres
 Arbejde, sine forstene som sigtil i Gædsede, og I her
 ligger Gode.
 I kan betale vi denne Glæde til den Blom-
 tiges Gærte, hans Gode og hans Beskræftelse over
 over den, sine Arbejde Fremgang, give I her den Gode
 Gode, give I her at bare I her den Gode, den
 Blomstiges Gærte, over over Gode og Gærte,
 over Gærte og Gode, og I her den Gode, den

Tale

i

Selskabet for Efterlægten

paa

dets Stiftelsesdag

den 4de Marts 1858

af

Dr. B. J. Fog.

Kjøbenhavn.

1852

Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes

der Orientalischen Gesellschaft

in Berlin

1852

Verlag

von G. Reimer, Buchhändler in Berlin

Grede Forsamling!

Idet jeg her optræder for at føre Ordet ved denne Høitidelighed, ved hvilken dette Selskabs Stiftelse aarligt bringes i Erindring, følger jeg en Opfordring, som jeg har troet at burde adlyde.. Ei heller behøver jeg nogen Undskyldning, fordi jeg har efterkommet den. Thi ingen Misforstaaelse er her mulig. Hverken kunde Anmodningen om at udføre dette hæderlige Hverv forstaaes som henvendt til den, ei heller, som modtaget af den, der bedst formaaede at udrette det; men Opfordringen er udgaaet til den, som ifølge sin Stilling ikke burde undslaae sig. Dette Selskab for Efterslægten skylder sin Oprindelse til Fædrelandets hæderligste Mænd, og har igjennem saa lang en Aarrække fundet Deeltagelse hos de Bedste i Folket, saa at det ikke blot maatte skee, at dets festlige Forsamling hædredes ved deres Nærværelse, men ogsaa forherligedes ved deres Tale. Men da de Samme ikke kunde ønske atter og atter at optræde, saa maatte det ogsaa skee, at de opfordredes til at tage Ordet, af hvem det Fortrinlige ikke kunde ventes, men af hvem man havde Ret til at fordre, at de kunne tale sunde og forstandige Ord om enhver Dyd og enhver Hæder. Og et Selskab for Efterslægten burde det ikke være vanskeligt at tale om. Saavist nemlig, som intet mere udtømmer

Sjelen og ligesom indsnævrer Hjertet end den blotte Besymring for Sig og sit Eget, saavist udvider og vederqvæger det Sjelen, hver Gang man seer Mennesker med opoffrende Kjærlighed, med utrættet Iver at arbejde ikke for sig selv, men for Andre, at saae, hvor de ikke kunne vente selv at skulle høste, og plante, hvor Andre skulle samle Frugterne. Det er bekjendt, at da dette Selskab først stiftedes med det Formaal at arbejde for den kommende Slægt, udvalgte det forskjellige Midler til at naae denne Hensigt, og denne Skole var kun eet af disse. Imidlertid er det skeet, at ifkun Skolen er bleven tilbage af de Foranstaltninger, som dengang bleve tagne. Dette er vistnok ikke tilfældigt eller indtruffet som en blot Følge af de sammenstødende Omstændigheder, men vel begrundet i Sagens egen Natur. Skolen er nemlig meer end nogen anden menneskelig Gjerning et Arbeide for Fremtiden, for dem, som skulle være herefter. Ingen Deel af det menneskelige Liv tør i sig betragtes kun som Middel; men som Livet i det Hele har sit Værd og sin Betydning i sig selv, saa er ogsaa hvert Affnit af Livet udfyldt af sin egen Bestemmelse. Vel stræbe vi bestandigt fremad, haabe at den Virksomhed, som i Diebliffet beskæftiger os, vil føre os til den, som endnu er rigere og fyldigere, men dog ikke saaledes, at vi under Arbeidet see hen dertil. Ivertimod vil den værdige og retskafne Mand betragte enhver Gjerning som den, der nu ligger for ham, som den, der nu skal udrettes af ham, uden Hensyn til, hvad den i Fremtiden kan bringe ham. Selv Barneaarene betragte vi ikke blot som Gjennemgang og Middel for den modnere Alder; men vi ansfue dem med Rette som dem, der have deres eiendommelige

Skjønhed og Herlighed, og vi kjende sikkert alle den Følelse af Beemod, som griber Sjelen ved Synet af det opvoxende Barn, naar den Tanke paatrænger sig, at det snart vil have aflagt Barnefindet med Barnefjolen, og man fristes til at ønske, at det var tilladt endnu længere at fastholde denne skjønne og sorgløse Tilstand. Underledes forholder det sig med Skolen, om end vi gjerne indrømme, at ogsaa den har sit eiendommelige Liv. Men naar Faderen og Moderen betroer deres Barn til Skolens Varetægt, da træder ligesom af sig selv Spørgsmaalet frem om den Dag, da Skolen vil have fuldendt sin Gjærning. Og naar Barnet første Gang træder ind af Skolens Dør, da udmaaler det som med et naturligt Instinct dens hele Bredde og Længde. Det figger med et forskende Blik gjennem den hele Række af Klasser og Afdelinger, der ere ligesaa mange Trin, ad hvilke det har at gaae, indtil Døren atter opluffes for at lade det fare. Dette er vistnok ikke noget, hvorover Skolens Forstandere og Lærere tør beklage sig; thi det er begrundet i Gjærningens eget Væsen. Alt tyder her hen paa, at der arbeides for noget Kommende; Intet af hvad her grundlægges, kan her fuldkommes; meget maa fordres af den Unge, hvis sande Betydning han ikke kan forstaae, fordi det sigter til et Maaal, hvori han endnu ikke kan deelagtiggjøres. Mangen Bei maa gaaes, som for det uerfarne Die synes en Omvei, medens de, som have prøvet og undersøgt, vide, at den er den eneste eller sikreste Bei, som fører til Maalet. Derfor er Skolens Gjærning fremfor enhver anden en Gjærning for den kommende Slægt, og det har sin gode Grund, at det Selskab, som havde sat sig til Formaal at arbejde for denne, efter-

haanden samlede alle sine Kræfter, paa at bevare og forfremme den Skole, som det fra Begyndelsen havde stiftet, og som nu i saa lang en Mærckke har virket til Belsignelse. Men for den Skole og det Selskab, som dele med hinanden det skjonne Navn, vil det ikke synes upassende, naar jeg udvikler det, som allerede er antydet, noget nærmere, ved at søge at fremstille Skolens Gjerning som en Gjerning for Efterslægten.

Det er ofte blevet sagt, at al Opdragelse og Underviisning maa gaae ud paa at udvikle det Menneskelige. Saavist som dette Ord i og for sig er sandt, saavist trænger det til noiere Udvikling, for at det ikke skal blive tomt og lidetsigende. Thi Spørgsmaalet bliver her dog ganske, hvad der er menneskeligt. Der er intet saa dybt og intet saa høit, at det jo kan opkomme i et Menneskes Hjerte, kan bevæge det til Tanke og Idræt; intet Maal er saa fjernt, at jo et Menneske kan sætte sig det og udbrede Binger for at naae det, og alt dette maa saaledes vistnok med Rette kaldes menneskeligt. Men paa den anden Side er Intet saa lavt og saa nedværdigende at jo et Menneske kan give det Rum og huse det, og det høres jo destoværrer kun for ofte som en Undskyldning for Skjændselen, at den, som har gjort sig skyldig deri, kun er et Menneske. Ei heller vilde det nytte, om vi vilde hengive os til Betragtninger om, hvad Menneskenaturen synes at føre med sig og udfordre; thi som vi maae bekjende at al Naturen i sit inderste Væsen er en Hemmelighed, som ingen tilfulde udgrunder, saa gjelder dette i Særdeleshed om Menneskenaturen, dette forunderlige Dyb, som synes at naae fra Himmel indtil Helvede. Indholdsrigere

tykkes mig derfor den Tanke, hvorpaa denne Skoles
 Ravn peger hen, at det er Skolens Opgave at udvikle
 en Efterslægt. Thi vi føres her fra det Laagede og
 Ubestemte til det Klarere og Bestemtere. Ordet viser jo
 nemlig baade tilbage til den Slægt, som er, og frem til
 den, som skal være herefter. Vi kunne saaledes bestemme
 Skolens nærmeste Opgave, som den, der gaae ud paa
 at deelagtiggjøre dens Lærlinge i den hidtil-
 værende Slægts aandelige Arv og Gie. Hvad
 vi ikke selv besidde, kunne vi ikke meddele; hvad der ikke
 er vort eget, deri kunne vi ikke deelagtiggjøre Andre.
 Vi vilde vistnok ogsaa gjøre vor Ungdom en daarlig
 Tjeneste, hvis vi spredte dens Sind ved at kalde det hen
 til alt det, som endnu gjærer og søger Skikkelse i os
 selv. Men hvad der vandtes som det aandelige Udbytte
 af forbigangne Tidens Anstrængelser og Kampe, det er
 det Skolens skønne Hverv at overgive sine Myndlinge.
 Den trofaste Fader beholder for sig selv sit Ansigts Sved,
 sine gennemvaaagede Nætter, sine skuffede Forventninger,
 sine mislykkede Forsøg; men hvad han vandt ved sit
 Arbeide i dets synlige Løn, eller i et hædret Navn, eller
 i dyrekjøbte Erfaringer, det efterlader han sine Børn at
 tage i Arv efter sig. Maatte Ungdommen dog vide, at
 den staaer foran en dyr Skat, kjøbt ved mange Tidens
 og Slægters forenede Arbeide, Anstrængelser og Lidelser,
 og maatte den saaledes vækkes til den alvorlige Flid og
 den hellige Grefrygt, uden hvilken den ikke kan tilegne
 sig den. Thi det gaaer ikke med den aandelige Arv,
 som saa ofte med den legemlige, at den uden egen Med-
 virkning falder i nogens Lod; men den kan kun blive
 deres Deel, som gjøre sig værdige til at modtage den.

Der fortælles i Eventyret, at hvor en hemmelig Skat er skjult, der kan den kun løstes ved stille Flid i Tausshed. Naar der tales et ubesindigt Ord, da synker Skatten igjen i Jorden, og er ikke mere at finde. Det er et Billede af det Sind, hvorved den Skat af Kundskab og Erfaring, som Fortiden har erhvervet, kan blive Eftertidens Eiendom. Skatten er vel samlet, er mange Slægters Sparepenge; Veien dertil, og Stedet, hvor den ligger, anvises ved Lærernes forstandige Haandskræfning. Men der skal dog arbeides for at løfte den, dette forundes kun den stadige, den vedholdende Flid. Og der skal ties. Dette betegner Uresfrygtens Aand, som bør svæve over Skolens Gjerning, og som staaer i Strid med den Raadheds og Vetsinds Aand, der mener sig kaldet til at domme og føre Ordet om det, den ikke forstaaer, og ikke kan forstaae. Det forholdes Ingen at prøve og at undersøge. Naar Skatten er løftet, staaer det Enhver frit at randsage dens Indhold, at tilegne sig, hvad han seer at have Brug for, og at lade ligge, hvad der ikke egner sig for ham. Men indtil da skal der arbeides, og der skal ties.

Er det imidlertid Skolens Gjerning at arbejde for Efterslægten, da kan den ikke blive staaende derved at meddele en vis Skat af Kundskaber og Indsigter; men den maa ogsaa opdrage dem, som ere den betroede, til at bære deres Deel af Livets Byrde og til at stride den Kamp, som skal være dem forbeholdt. Thi som de forbigangne Slægter have haft deres Hverv at fuldbringe, hvis Udbytte er kommen den nærværende tilgode, saa vil ogsaa hver kommende Slægt have sin særegne Opgave, som det vil blive dens og ingen andens Sag at løse.

Det er bekjendt, at i Fortiden var den Betragtningssmaade almindelig, ifølge hvilken man skuede tilbage til det Forbigangne som til det Fuldkomnere og Bedre. I merke Billeder fremstillede Oldtidens Digtere det saaledes, at en gylden, uskyldig Tidsalder havde født en ringere af Solv, som igjen var afløst af en ufuldkomnere af Kobber, indtil i den haarde Jernalder en ond Slægt havde avlet en endnu værre Afkom, og den sidste Guddom havde forladt Jorden, som dryppede af Blod. Gud være lovet, at vi kunne afvise saadanne Forestillinger, at vi vide, at den sande, den levende Gud altid er nær hos den, som søger ham. Men naar det derefter er blevet almindeligt at tænke sig det saaledes, at den hele Mennesketilværelse skulde være et bestandigt Fremskridt, saa at den følgende Slægt altid skulde være fuldkomnere og bedre end den, som var tilforn, saa maa en noiere Betragtning ogsaa afvise denne Anskuelse baade som falsk og feig. Vi kalde den falsk, fordi den strider imod al Historie og al Erfaring. Bistnok er det saa, og den Tro slippe vi ikke, at Gud fører det Gode frem selv af det Onde. Men dette hører til Guds hemmelige Raad, som Troen fastholder, men hvori det ikke gives Mennesket saaledes at skue ind. Her tale vi derimod om Lider og Slægter, og da vide vi det vel, at ligesom mangen Søn har forødt Arven efter sin Fader, istedetfor at forsøge den, saa have ogsaa hele Slægter og Folkeslag modtaget en rig Arv efter Forfædrene, som de have forspilt i uhæderligt Belleevnet, eller i vild urolig Strid, indtil de enten under svære Skjæbner ere blevne gjensødte, eller, naar Guds Straffedomme have viist sig uvirksomme, ere faldne som det raadne Træ for Efteraarstormen. Vi kalde hiin An-

skuelse feig, fordi enhver Betragtningssmaade af Menneskelivet, som ikke tager Hensyn til det Dybeste og Zunderste i Mennesket, den menneskelige Frihed og den menneskelige Billie, fortjener saadant Ravn, fordi det kun kunde tjene til at søvndybsse og blodgjøre, om den Forestilling blev almindelig, at det maatte gaae fremad, hvad enten Menneskene vilde arbejde derfor eller ikke. Sandere og værdigere er dog vistnok den Forestilling, at den Lov er sat for Slægten som for det enkelte Menneske, at som den er, saaledes skeer det den, at som den saaer, saaledes skal den ogsaa høste. Med dette for Die nævne vi det som Skolens Gjerning at opdrage en mandig Slægt, der med stærk Billie, med reen og varm Følelse som med klar Erkjendelse kan optage og fortsætte, hvad den har modtaget af dem, som vare forud. Dertil skal den strengere Lov og Orden, som her maa herske fremfor i Familielivet, tjene. Thi her, hvor Tugten endnu kan mildnes ved Kjærligheden, skal den Unge allerede føle, at der stilles en Fordring til hans egen Kraft, og eftersom han efterkommer den, saaledes bliver hans Lod, vinder han Fremgang eller sættes tilbage. Dertil skal den grundige Underviisning tjene. Overalt vil det nemlig vise sig, at hvad der vandtes let og tilgnedes overfladisk, ogsaa vil veie let og forblive paa Overfladen, hvoraf det snart udvisses; men at hvad der vandtes ved Anstrengelse og den alvorlige Billie at gjøre det til sin Eiendom, det trængte ind i Sjælens Grund, hvorfra det derefter, naar det fordredes, traadte frem og lettede og fremhjælp ethvert følgende Skridt. Dertil skal enhver Kundskab og enhver Færdighed, som her meddeles, tjene. Thi Intet deraf har den Bestemmelse blot at være

som en Bryd, hvormed Forsængeligheden kan smykke sig. Naar Ungdommen føres til det grundige Kjendskab om Fædrenes Sprog og Dvælse i Brugen af Modersmålet, da er det for at den skal vide ei blot at tale om ligegyldige Ting med løse Ord, men for at den skal forstaae i klar og forstandig Tale at fremstille sunde og sande Tanker. Naar den ogsaa veiledes til Kundskab om de Fremmedes Sprog, da er det, for at dens Synskreds skal udvides, for at den skal faae Sands for alt det Skjønne og Herlige, som voxer paa Menneskehedens store Træ, og for at den netop derved skal vinde den stærke og kraftige Kjærlighed til det Hjemlige. Thi den rette, den virksomme Fædrelandskjærlighed er ikke den blinde, som foragter og vrager, hvad den ikke kjender, men den klare og seende, der med al Agtelse for det Fremmede, som er Agtelse værdt, vender tilbage til sit Eget, for at glæde sig ved ethvert Fortrin hos dette, og for at virke for sin Deel med ivrig Stræben, at enhver Mangel afhjælpes. Fra enhver Udflugt til det Fremmede vender den da tilbage til sit Eget, styrket i den Erkjendelse: dette er dog mit, for dette er jeg kaldet til at arbejde og værge, for dette er det min Pligt at leve eller, naar det fordres, at døe. Naturens Hemmeligheder oplades, og Mennesket dygtiggjøres til den Bestemmelse, som sattes ham, da han kaldtes til at være Naturens Herre. Men som intet Menneske med Hjerte i sit Bryst træder ud under den aabne Himmel eller kaster sit Blik over den skjønne Jord, uden at han gribes af dens underfulde Herlighed, saa vil al sand Naturbetragtning ikke blot adstille og dele, men ogsaa samle til den levende Anskuelse, der opløfter Sjælen, idet den ydmyger den. Overalt viser Naturen

os sin faste Lov, sin ubrodelige Orden, hvorved det Un-
 derfulde virkes. Taler det dog ikke til Menneskets Sind
 om, at det kun er det Faste og Ubrodelige, ikke det løse
 Lune eller den ustadige Vilkaarlighed, hvorved det Skønne,
 Gode og Gavnlige fremmes? Mennesket ene formaaer
 det, at bryde Ordenen, at være Loven ulydig; men desto
 alvorligere skal han paamindes om, at han tør det ikke,
 og at han maa det ikke. Historien fremstiller sit Speil,
 hvori de menneskelige Gjerninger og Idrætter beskues.
 Der gaaer forbi det opladte Die vistnok affkrækkende og
 advarende Exempler; men de træde ogsaa frem de Menne-
 skeslægts Herlige, hvis Vre straalere i uforgjængelig
 Glands, de som have arbejdet, stridt, lidt og opoffret sig
 for Sandhed og Ret, for Tro og Frihed, for Fædreland
 og Benner. Hvorledes skulde Læreren kunne tale derom,
 uden at hans Hjerte blev varmt og hans Røst beaandet,
 hvorledes skuldellngdommen kunne lytte dertil, uden at
 deres Sjæle opløstes ved Beundringens velgjørende
 Følelse, uden at det Forsæt bevægede deres Junderste, at
 stræbe efter at ligne disse Herlige?

Dog ved det Enkelte kunne vi ikke opholde os
 længere, og alt det Enkelte har dog ogsaa tilsidst den
 Bestemmelse at samle sig til een stor levende og kraftig
 Overbeviisning, som kan være Livets Liv og Aandens
 Aand. Men naar vi have sat os til Opgave at betragte
 Skolens Gjerning som en Gjerning for Efterslægten, da
 kunne vi umuligt forbigaae det kosteligste Arvegods, som
 er os overgivet af Fædrene, og som vi fremfor alt ville
 fordre, at den Slægt, som skal afløse os, maa bringe
 til den, som skal afløse den, Naaden og Sandheden
 i Christi Jesu Evangelium. Tiderne skulle for-

andres, Slægterne skulle have hver sin Opgave; men for alle Tider og for enhver Slægt vil det blive den høieste og største Opgave at tilegne sig det Rigdoms Dyb, som er nedlagt deri. En tidligere Taler fra dette Sted begyndte med disse Ord af en berømt Mand: „Giv mig en stor Tanke, at jeg kan vedergænge og styrke mig ved den.“ Det være mig tilladt at slutte med de samme Ord. Dog ville vi ikke ønske og bede som paa det Usikre. Men jeg vil bede, at Christendommens store Tanke aldrig maa vige fra den Slægt, som er, eller fra de Slægter, som skulle komme, da ville de have nok til at vedergænge sig med i alle Trængsler, og til at styrke sig ved i alle Kampe, da ville de have nok, til at leve for med Gæde, og til at døe for med Glæde.

Endnu staaer tilbage af det Hverv, som er mig overdraget, at frembære Bestyrelsens Tak til denne Skoles ærede Forstander og Lærere for den Dygtighed og Nidfjærhed, hvormed de røgte det overtagne Kald, og hvorom den voxende Agtelse og Tillid, som Skolen nyder, bære Bidnesbord.

I det afvigte Skoleaar er for første Gang den af Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet for de Skoler, som dertil erholde Bemyndigelse, anordnede Examen, der giver lige Berettigelse med den almindelige Forberedelsesexamen, afholdt ved denne Skole, og tre af dens Lærlinge have indstillet sig til den og bestaaet den med Gæde.

Tidligere har det været Skik, at ved denne Høitidelighed de Præmier overraktes, som tildeles dem af Skolens Disciple, der særdeles have udmærket sig ved Flid, Fremgang og god Opførsel. Ved en anden Fordeling af

Skoleaaret ere disse Belønninger allerede modtagne efter afholdt Examen i Juli Maaned f. A. Det er dog forbeholdt denne Time at nævne deres Navne, som ere kjendte værdige til disse Belønninger.

(Navnene oplæses)

Mine unge Benner! Skolen er et Billede i det mindre paa Livet i det større. Vi opdrages alle under en viis og mægtig, som under en mild og kjærlig Haand. Der forundes os ofte ogsaa her i Timeligheden at see Lønnen for vort Arbeide og høste Frugterne af vor Stræben. Den rettænkende og fromme Mand modtager saadant aldrig som det, hvorpaa han har noget Krav, endmindre som noget, hvoraf han turde opgive sig. Men han modtager det med Tak som en Opmuntring, der bliver ham tildeel, for at anspore ham til forøget Iver i Pligtens Opfyldelse. Han mindes derhos, at det er den bedste Løn for vor Stræben, naar vi kunne naae saavidt, at vi ikke trænge til nogen anden Opmuntring, end den som ligger i Bevidstheden om at ville det Rette med ærlig, redelig Villie, og i en god Samvittigheds Pagt med Gud. I Eders unge Alder trænge I vistnok til Opmuntringen, og Eders Lærere og Benner tildele Eder den med Glæde. Modtager den med et saadant Sind, at I kunne naae saavidt, at I maae kunne undvære den.

Andre af Skolens Disciple have deres Lærere udpeget som de, der fortjene at nævnes med Roes.

(Navnene oplæses)

Det er velgjørende for et Mennesses Sind at vide at man har erhvervet sig Medmennessers Tilfredshed og Bifald. Det bør være velgjørende for den Unges Hjerte

at vide, at hans Lærere ansee deres Flid og Arbeide med ham paaskjønnet ved hans egen Flid og alvorlige Stræben. Gjører Eder altid værdige til denne Roes, og J ville ikke savne Glæden og Tilfredsstillelsen deraf.

Alle kunne ikke udmærke sig, men alle bør stræbe fremad. Thi til Læthed og Uduelighed er ingen bestemt, og med en ærlig Villie kan Maalet naaes ogsaa for den, hvem de ringere Evner bleve betroede. Derfor maa og tør ingen mistvivle. Ikke efter Pundet, som blev os anbetroet, men efter Maaden, hvorpaa vi anvende det, vil den alvise og retfærdige Dommer afveie vort Bærd og vor Skjebne.

All Kjerligheds Gud velsigne vor Fædreland og dets Konge som den ringeste Undersaat, han give fremdeles Naade til denne Skoles Gjerning, at en Slægt maa udgaae dersfra dygtig til at udrette Livets Gjerning og stride dets Kamp, nidkjær til at forkynde hans Ære, der kaldte os til sit beundringsværdige Lys.

at vide, at hans herre antec dets Jild og skilte
 ande samt haffte med hans egen Jild og skilte
 Stræben, dets her alle varige til mine skode og
 J ville ikke faane Gaden og Litteratistellen dets
 J ville finne ikke admort sig, men alle for sit
 fremad. Thi til Gades og Litteratistellen er ingen bestemt
 og med en vilig vilie kan skilte naade ogsaa for den
 born de ringere Gader blev betrodde. Derfor man og
 for ingen misgivelse. Ikke efter Hundre som blev og
 endret, men efter skilte, dog som de anseer det
 vil den altså og retfærdige Sommer, hvor vor Land
 og vor Skole.

At skilte sig vil vilig den for Land og
 Kunde som den ringere Litteratist, den give skilte
 skode til den vilige skode skilte, at en skilte
 ogsaa dets vilig til at skilte skilte skilte
 hvor den skilte vilig til at skilte den skilte, der
 skilte vilig til skilte skilte skilte.

At skilte sig vil vilig den for Land og
 Kunde som den ringere Litteratist, den give skilte
 skode til den vilige skode skilte, at en skilte
 ogsaa dets vilig til at skilte skilte skilte
 hvor den skilte vilig til at skilte den skilte, der
 skilte vilig til skilte skilte skilte.

Tale

i

Selskabet for Efterslægten

paa

dets Stiftelsesdag

den 2de Marts 1859

af

L. A. Warburg.

Kjøbenhavn.

Bianco Lunos Bogtrykkeri ved F. S. Muhl.

1859

Verzeichnis der Bücher

1859

des Stiftes

am 31. Dec. 1859

L. A. Schmidt

Verzeichnis

der Bücher des Stiftes

Da jeg modtog Indbydelsen til at føre Ordet her
 i aften, stod det saa levende for min Sjæl, hvorledes
 jeg selv engang „gik i Efterslægten,“ havde min lille
 firbenede Træstol, og som Elev deeltog i Høitidelig-
 heden den 4de Marts. Der findes sagtens ikke saa
 faa her i aften, som dele disse Minder med mig og
 have Grindringens Forkjærlighed for denne Skole og
 den 4de Marts. Men for dem Alle har sikkert
 Navnet „Efterslægten Skole“ en god Klang. Det
 er som et gammelt, hæderligt Handelsfirma, der har
 bevaret Tillid under vanskelige, som under gode For-
 hold — og som nyder fortjent Agtelse saavel ved sin
 udbredte Virksomhed, som ved sin faste, solide Cha-
 racter.

Gjennem en lang Række af Aar har nu den 4de
 Marts været holdt i Hævd som Skolens Stiftelses-
 dag. — Paa den skal Tanken gaae videre end til en
 nu levende Slægts Fortids-Grindringer —; thi saa-
 længe Taknemmelighedsfølelsen ikke er uddoet skulle

vi med taknemmelig Paastjønneelse mindes Stifterne, de Mænd, hvis alvorlige Tænkemaade og opoffrende Virksomhed det skyldes, at denne Skole blev grundlagt, som nu staaer i en rigere Flor end maaskee nogensinde før. De Mænd, som først traadte sammen i det Niemed at stifte et Selskab for Efterslægten, have forlængst luffet deres Dine; men hvad de virkede, blev ikke forgjæves; de plantede det Træ, som nu staaer saa frodigt. Det vilde visselig være uskjønsonomt og utaknemmeligt, om det ikke agtedes, hvad der siden er blevet arbeidet, og hvad der nu arbeides paa at pleie Træet, men alligevel er det dem, der først lagde Grunden til den Bygning, i hvilken Slægt efter Slægt have modtaget Underviisning, hvis Alvor, vi skyldte en Ihukommelse.

Dog først Gæt! der er Noget, som underforstaaes — eller idetmindste burde underforstaaes iblandt os, men som det er godt at udtale —; først Gud Være for det Altsammen —; først Gud Være, at han har givet Bægt og Fremgang, og holdt denne Skole i sin Baretægt. Først Gud Være — thi der er en Retfærdighed i Menneskelivet, hvori Han betaler Enhver efter sin Gjerning, og hvorefter ingen alvorlig, oprigtig, opoffrende Handling er forgjæves; — men alvorligt, opoffrende var det dog at saae, hvad de vidste,

at de aldrig skulde see bære Frugt; alvorligt, opoffrende er det at arbejde for Andre — for en kommende Slægt. Til hine Mænds Tænkemaade, hvorpaa Navnet „Esterslægtens Skole“ er et talende Vidnesbyrd, vil jeg henlede den ærede Forsamlings Opmærksomhed.

Er det Vetsindighed kun at ville nyde Diebliffet, kun at ville arbejde for det, som strax giver Løn, virke hvad der strax bærer Frugt — saa er det sandelig Alvor at virke, som hine Mænd, der tænkte paa den kommende Slægt. Den dybeste Alvor, jeg kjender, — Navnet behøver jeg vel ikke at udtale, — den dybeste Alvor er dog den, som er aabenbaret i Gam, der arbejdede for det Usynlige, for det Tilkommende, for de usødte Slægter; og en Straale af denne Viisdom har dog oplyst deres Sind, som stiftede en Skole for Esterslægten.

Det er sandelig et godt Navn paa en Skole, „for Esterslægten,“ — thi at arbejde for den, er jo netop en Skoles Diemed; — at saae hvad der siden i Livet skal bære Frugt, at lægge Grunden for det, som siden skal bygges videre, at berede dem, der skulle vøge op til Mand og som Mænd deeltage i Livets Sysler og Forhold. Og der hviler meget paa den opvoxende Slægt. En alvorligt tænkende

Mand *), der havde Indsigt i disse Ting, har engang yttret: „I Skolen er det Hovedsagen, at Barnet lærer „at lære. Ligesom Hensigten af de gymnastiske Øvelser „ikke er, at lære just denne eller hiin Bevægelse, men „at styrke Muskelkraften i Almindelighed, for at be- „sidde Herredømme over sine egne Lemmer; — saa- „ledes skal Barnet ogsaa i Skolen styrke Sjælens „Muskelkraft, for at kunne anvende den, hvor det „behøves.“ — I Skolen bliver Grunden lagt, Sæden udsaaet, Grundtonen slaaet an; — deraf dens Betydning for hele det kommende Liv og den fremtidige Udvikling.

Men det er ikke blot den Alvor, som seer fremad, vi kunne finde gjemt i Navnet „Esterslægten.“ Det tykkes mig, at vi her ogsaa møde den Tænkemaade, der har fattet, at vi høre til en „Slægt;“ Alle som Lemmer paa eet Legeme, hørende til eet Samfund, i hvilket og for hvilket Enhver har sin Gjerning. Vi tør ikke, bør ikke, kunne ikke leve alene for os selv, alene for egne Anliggender; vi høre ikke blot som Børn til det Fædrehuus, hvori vi opdrages, at være Medlemmer af Familien, der selv engang blot skulle søge at danne et Huus. Som Mænd høre vi

*) Leguér.

under et større Samfund's Forhold og Krav til os; — Stat, Land, Folk, det store Samfund, det offentlige Liv, have deres berettigede Fordringer til os.

Forstaaer mig! Her skal der ikke tales om en Fremtrængen, hvor vi skulle søge at gjøre os selv gjældende; — dette bliver kun deres Lod, som ere kaldede dertil og have de Anlæg og Gaver, som gjøres behov, — meget mere, her tænker jeg paa den beskedne, stille, ofte upaaagtede, men ikke mindre betydningsfulde Stilling, at være en god Borger i Landet, rede til at fornegte sig selv for det Heles Skyld, rede naar det kræves under farefulde, alvorlige Forhold til Opoffrelse for Statens, Landets, Nationens, Kongens Ære og Frelse. Der var engang et lidet Folk, hvor dette Sind var levende, derfor stod det stærkt, feirrigt og blomstrende. Bort Folk er ogsaa lidet — men havde et saadant alvorligt Borgersind Kraft, da vilde det ogsaa deri have en god Styrke.

Og i Skolen kan den første Grundvold hertil lægges. I Skolen udvides Drengens Synskreds udover Huuslivets Grændser; her læres først Underkastelse under det Almindelige, Lydighed under fælles Love og Bestemmelser i Nødvendigheden af at underordne sig under det Hele og Store, nemlig Skolens Orden og Gang; og dette skal siden udvikles til det smukke Sind, som er en

Brydelse for Mænd i de større Samfundsforhold. Lad mig tyde til Noget, der kunde synes ringe, men som dog er Spiren til noget Godt og Hæderligt. I vide vel, mine unge Venner! — hvad godt Kammeratskab vil sige. — „At være en god Kammerat“ uddannes siden til Venkabets og det sande Broderskabs betydningsfulde Forhold.

Der er Ting, som kunne og maae underforstaaes, men som det kan være gavnligt at udtale; — jeg har berørt de større Samfunds Forhold hvorunder hver Mand's Liv indordnes —; endnu eet staaer tilbage — som ikke lydeligt har været udtalt — Forholdet som Medlemmer af det store, almindelige hellige Samfund, af Kirken. Med velberaad Hu har jeg ikke nævnet dette Forhold sideordnet med Familie og Stat, Land og Folk —; thi dette er ikke sideordnet — men høiere end det Alt og Grundvolden for det Hele. Her maa jeg fornemmelig vende mig til Eder, I gode, hæderlige Forældre, thi det horer fornemmelig Eder til, at Eders Børn i Huset kunne møde den Aand, som skal bære Frugt i Livet for Guds Rige. I Skolen bibringes den gode, rene Kundskab af Mænd, som selv bære Ordet levende i deres Sjæl, men den daglige Næring for det rette Sind maa bydes Børnene i deres Hjem. „Herrens

Frygt er Wiisdoms Krone, som udskyder Fred og sund Lægedom" (Jesus Sir. 1, 16). Seer til, at indplante Herrens Frygt i Eders Børns Hjerter! at det Sind maa styrkes, som veed at give Gud Ære! —

Det er nu min Gjerning at nævne deres Navne, hvem Præmie er tilkjendt, og som allerede have modtaget Belønningerne efter afholdt Prove.

Med Glæde have J, unge Venner, modtaget Bidnesbyrden om Eders Læreres Tilfredshed; — Glæde har det forskaffet Eders Forældre, at J ere blevne agtede Belønningen værdige. Men dette har ogsaa været dem, som gav den, en Glæde. Er det en Glæde at modtage, saa er det sandelig ogsaa en Tilfredsstillelse at kunne give. Betragter derfor Eders Gaver som et Bidnesbyrd om Glæde over Eder.

Nu vender jeg mig til Eder, hvem Roes er tilkjendt.

J vide, at vel Alle løbe paa Banen, men kun En faaer Klenodiet. Det er nu ikke blevet Eders Lod, skjøndt J have arbejdet flittigen og stræbt troligen, at modtage

en Gave som Priisbelønning. Dog med Noes ere Eders Navne nævned. Tager ogsaa dette som en Glædesyttring over Eder — dog blandet med en Bedrovelse — ja! den ikke ogsaa at have kunnet række Eder Priisbelønningen. Tænker ogsaa I paa, at Eders Foresatte glædes ved Eder.

Og I Andre! stræber med ufortrøden Flid fremad! Ikke Alle kunne være de Første; Anlæg, Gaver, Evner ere forskjellige — men bliver frimodige ved at stræbe mod Maalet, betænkende at intet alvorligt Arbeide bliver uden Frugt.

Men det kunde jo ikke være Andet, end at her ogsaa findes saadanne, som ikke blot trænge til et opmuntrende, men til et advarende, formanende Ord; — til Eder har Jeg kun dette at ville sige: Tager Eder iagt! thi det er ikke godt siden at vaagne op og see en svunden Tid forspildt!

Det er endelig min fjære Gjærning at skulle overbringe Bestyrelsens Tak til denne Skoles Inspector og dens Lærere for den Alvor og utrættelige Flid, hvormed de arbeide i deres besværlige Kald. — Fremdeles troer jeg mig berettiget til at udtale Forældrenes

hjertelige Tak til Inspektøren og samtlige Lærere for den Kjærlighed og Omhu, den Menneſkelighed og Bølgvillie, hvorved deres Børn behandles.

Gud holde ſin Haand over Danmark, over Kongen — og Folket. Han bevare denne Skole og lægge Bølgvillie i de alvorlige Beſtræbelſer for dens Fremgang, at den maa blomſtre og bære Frugt i en ſildig Slægt — at der længe herefter paa dette Sted den 4de Marts kan gives ham Ære!

1871
The first of the year
was a very cold one
and the snow lay
on the ground for
many days. The
frost was very
severe and the
wind was very
strong. The
people were
very much
concerned
for the
crops. The
government
sent out
a number of
soldiers to
protect the
crops. The
soldiers were
very brave
and they
did their
best. The
crops were
saved and
the people
were very
happy. The
government
was very
kind and
they did
what was
right. The
people were
very
grateful
to the
government
and they
loved them
very much.
The
government
was very
good and
they did
what was
right. The
people were
very
grateful
to the
government
and they
loved them
very much.

Tale

i

Selskabet for Efterlægten

paa dets Stiftelsesdag

den 4de Marts 1860

af

Bloch Suhr, Dr.,
Præst.

Kjøbenhavn.

Bianco Lunos Bøgetrykkeri ved F. S. Muhl.

Table

Selbstverleugung für die Wissenschaften

von Dr. phil. phil. phil. phil.

von Dr. phil. phil. phil. phil.

von Dr. phil. phil. phil. phil.

von Dr. phil. phil. phil. phil.

von Dr. phil. phil. phil. phil.

Saa forstummede Festsangen paa de Unges Læber, og, hæderværdige Forsamling, mig er nu det Hverv overdraget, at tage Ordet ved denne festlige Leilighed, da det saa høitagede Selskab for Efterflægten feirer sin Stiftelsesdag.

Bisfeligen maatte en ængstelig Følelse lægge sig om mit Hjerte ved at rhygte dette Hverv i en Forsamling som denne og paa et Sted, hvor saa Mange blandt Dem, Høitagede! have havt Leilighed til at beundre og gribes af de meest begavede Mænds Belsalenhed; dersom jeg ikke havde den faste Overbeviisning, at jo mere dannet et Menneske er, desto mere billigt dømmende er han tillige; som Følge heraf tør jeg ogsaa gjøre Regning paa Overbærelse i denne Forsamling. Hertil kommer fremdeles, at jeg i sytten af mit Livs kraftfuldeste Aar har færdedes inden de høiere Skolers Enemærker, og saaledes ikke er fremmed for det Hverv, mig her er overdraget.

Denne Skole feirer i Dag sin Fødselsdag; den har naaet en Alder, der i Menneskelivet ansees for Oldingens, da Kræfterne sædvanligen ere affaldne eller Livets Lampe er nær ved at udslukkes af Mangel paa Olie. Hvor glædeligt er det ikke derfor at see den gamle Skole staae endnu ligesaa kraftig, ja

endnu kraftigere end i sin første sagre Ungdomstid! Hvor glædeligt at see den samme ædle Aand, der fremkaldte den, boe inden dens Hegn og hvile over dens Urne! Hvor glædeligt at see, at hvad Fædrene med det sande Borgersind bestemte skulde være til Velsignelse for Efterslægten, ogsaa er blevet det!

Thi hvad tilsigtede de fortjenstfulde Mænd, som grundlagde denne Skole? Vistnok dette, at fremme Fødelandets Lær ved at danne vordende Statsborgere, som kunne blive gavnrige for Samfundet og til Velsignelse for de kommende Slægter. Midlet de valgte var netop det bedste, thi Skolelivet indskærper og hjælper til at udfolde de Dyder, som udgjøre Grundlaget for en sand og gavnrig Statsborger. Det være mig tilladt at udvikle dette i saa Træk i disse festlige Dieblikke. —

Staten fordrer Arbejde af sin Borger. Behøver jeg at minde om, at allerede Naturen opstiller denne Fordring til Mennesket? Saa snart vi fødes til Verden, have vi alt en af den alvise Skaber fastsat Bestemmelse, vi ere fødte til at rygte et bestemt Rald, ere som Led knyttede ind i en Kjærlighedens Kæde, mod hvis øvrige Led alvorlige Forpligtelser paalægges os; derfor gaaer det snart op for vor Bevidsthed, at vi nødvendigviis maae udfolde de Evner og Kræfter og Aulæg, vi opdage i vort Legem og vor Sjæl; fremdeles finde vi i vort Indre en Higen, en afgjort Tilbøielighed til en eller anden Virken, en Higen, der tidligere vaagner hos den Ene, sildigere hos en Anden, men som dog vaagner,

og stundom bliver saa mægtig, at den bryder alle Stranker for at naae den bestemte Virken. Endelig bør vi ikke tabe af Syne, at Fordelivets mangehaande Fornødenheder og Fordringer ligesom tvinge os til at virke. Hvad Naturen saaledes med et tydeligt Fingerpeg anviser som Menneskets Pligt, fordrer Staten af sin Borger.

Hvad baader, hvad gavner imidlertid al Arbeiden, naar den ikke er forbunden med Opmærksomhed, med Flid og med Orden? Hvor Meget er ikke blevet ufuldendt, fordi den, der lagde Haand paa det, ikke havde Stadighed eller paa Grund af hans Tankeløshed, der lod den beleilige Tid gaae ubenyttet forbi? Hvor Meget er ikke blevet forsømt, fordi Mennesket ikke forstod at indordne under sin Virken det, som netop hørte dertil? Hvor megen Dorstthed findes ikke i Verden, som lægger Hindringer for Arbeidets Fuldførelse? Hvor ofte træffe vi paa en flygtig og letfindig Afjagen af Arbeidet, hvorved vel Meget kan udføres, men det er alt tilsammen kun halvtgjort? Mon hiin stundesløse Travlhed, vor udbødelige Holberg saa træffende har skildret, endnu ikke er ivrig i det, som ikke skal udføres og som forsummer det Fornødne?

Af den Grund fordrer Staten af sine Borgere ikke blot Arbeide, men tillige Samvittighedsfuldhed i Arbeidet; den fordrer det baade af den, som er stillet paa det høie Stade som og af den lavere Stillede; men denne Samvittighedsfuldhed aabenbarer sig netop i en stadig Flid i det anbetroede Kald; i at kjøbe den

beleilige Tid; i aldrig at tillade sig en Stillestaaen paa samme Punkt, men stedse at stræbe videre og videre frem og tilegne sig hvad der er nødvendigt for at fuldkommengjøres til med Dygtighed at rygte det Anbetroede; i aldrig at opsætte fra den ene Dag til den anden; i at betragte Pligten: „at virke“ som den vigtigste, for hvilken enhver Nydelse bør træde i Skyggen; den aabenbarer sig endelig i at bære de Byrder, de Affavn, i at underkaste sig de Anstrængelser, Stillingen fører med sig, med en glad Beredvilighed.

Denne Samvittighedsfuldhed findes imidlertid i sin Strenghed kun hos den, der betragter denne Borgerpligt som et Kald fra Gud, i det han anseer dens Udøvelse som et Led af de Pligter, han har som Himmelborger, og sig selv som en tro Herrens Tjener, der gjør sin Fordegjerning til Guds Navns Ære.

Spørges der nu, hvor lærer den vordende Statsborger bedre denne Samvittighedsfuldhed i Arbeidet end netop i Skolen? Da maae vi svare: Intetsteds! Thi her fordres streng Orden, Flid og Opmærksomhed saavel af Drengen som af Unglingen; her har hver Time sit bestemte Arbeide; her fordres det af Enhver, at han tilbørligen forbereder sig til det, der er ham paalagt; her taales ingen Opsættelse; her bliver Man ved at gaae fremad Skridt for Skridt til større Dygtighed; her kan der ikke være Tale om nogen Stillestaaen; her lærer Drengen allerede i den tidligste Alder at bøie sig for Pligternes Hel-

lighed; her at betvinge sig selv for at naae Maalet. Naar derfor Skoledøren for sidste Gang lukker sig efter den ufordærvede Ungling, træder han frem i Staten som den, der er vant til Samvittighedsfuldhed i Arbeidet.

Staten fordrer Lydighed mod Dyrigheden. Det er jo en aabenbar Kjendsgjerning, at ikke Alle kunne befale eller være den Første; der maa nødvendigviis være Forskjel paa Herskeren og Undersaatten, paa Herren og Tjeneren, og vi paaastaae vistnok med fuld Føie med den gamle Bibel, „at Dyrigheden er indsat af Gud“, for at Lov og Ret, hvormed Land bygges, kan herske; for at vi kunne boe i tryk Sikkerhed og nyde den Frihed, Loven hjemler os, saa vi ikke hindres i vor Virken. Derfor maa Staten fordre ubetinget Lydighed mod Dyrigheden, naar dens Bud ikke stride mod Guds Lov. Fordrede den ikke denne Lydighed, hvorledes vilde det da ikke see ud blandt os? Alle og Enhver vilde skalte og valte efter eget Forgodtbefindende; Lovens Ruller vilde trædes under Fødder; da vilde atter den rædselsfulde Borgerkrig svinge sin blodrøde Fane over Landet, det for ei længe siden dæmpede Oprørs Flamme blusse stærkt i Beiret, Forrædderiet skulde da træde frækt frem og med Judaskysets paa Læberne trykke Ddelæggelses Indsegl paa den før blomstrende Stats Bande. Fordrede Staten ikke denne ubetingede Lydighed mod Dyrigheden, da vilde Forbrydelsen hæve sit kneisende Hoved, ei længere skjule sig i Mørkets dunkle Svøb, og afrive den hykkelske Maske, hvormed

den skjuler sine affhyelige Træk; da vilde intet Huus være sikkert, Ufkyld staae værgeløs medens Grusomhed indtog Højsædet i Menneskenes Hjerter. Derfor vel os, at Staten fordrer en ubetinget Lydighed mod Øvrigheden.

Spørges der nu, hvor lærer den vordende Statsborger bedre Lydigheden end i Skolen? Da maae vi svare: Intetsteds. Thi Skolen har ogsaa sin Øvrighed, og Drengen lærer fra det første Dieblif hans Fod betræder Skolestuen, at her gjælder ingen egen Villie, om den muligen i Hjemmet tør gjøre sig gjældende; her maa han bøie sig i stum Lydighed for sine Foresatte; her gjør han tidlig den Erfaring, at hvo der ikke vil høre, maa føle, og at den mindste Uttring af Ulydighed har sin uundgaaelige Straf ifølge med sig; her lærer han at agte paa Styrerens og hans Medlæreres mindste Bink. Naar derfor den ufordærvede Yngling træder ud i Livet fra Skolen, da bringer han med sig den Lydighedens Aand, den Erbødighed for Statens Love, der nu træde ham istedetfor Skolens, hvilken er nødvendig, dersom Staten skal gjøre Fremgang i Lykke og Velstand.

Staten fordrer Kjærlighed til Fødelandet af sine Borgere; det er denne Følelse, som helliger Opfyldelsen af de tvende tidligere omtalte Fordringer; den ligger skjult i hvert godt Hjertegjemme og voxer vildt i Barnets Hjerte. Gud skee Tak! Denne Følelse er ikke uddød i vort gamle Danmark; den har jo netop aabenbaret sig stærk og mægtig i hine Aar, da Krigen svingede sit bloddryppende Sværd

over vort Land; da ei blot gjentonedede den gribende fra Digterharpens Strænge, ei blot fra begejstrede Folketaleres Læber, nei! den aabenbarede sig i prise- lige og herlige Heltegjerninger. Lader os imidlertid dog ikke blændes af disses Glæds, saa at vi ikke bemærke hvorledes denne Følelse udfolder sine skjønne Frugter ogsaa i Fredens stille Ly, i den ofte af Mængden ubemærkede, samvittighedsfulde Opfyldelse af de Pligter, Staten hver Dag, ofte hver Time paa Dagen paalægger sine Borgere. — Vel er det saa, at Man paastaer, at de, som boe paa de høie Fjelde og i de stille Dale fornemmeligen brænde af Kjærlighed til deres Fødeland; men brænder den ikke ligesaa stærkt i vore Hjerter, vi som boe paa de skovrandste, havindbarmede Sletter? Vi have afgivet Vidnesbyrdet for, hvor høit vi elske den Plet af Jord, hvor Livets Stemme steg første Gang fra spæde Bryst, hvor Himlen gav os at fornemme det første Glimt af Livets Lyst, her, hvor vi lærte Moder stamme og første Fjed ved hendes Haand.

Staten fordrer og maa fordre denne Kjærlighed til Fødelandet af sine Borgere, for at de skulle være rede til at opoffre deres bedste Kræfter, deres Formue, deres Helbred, ja selv Livet, om saa skal være for Fødelandet.

Spørges der nu: Hvor opelskes bedst denne Følelse i det unge Hjerter? Da svarer jeg: netop i en Skole som denne, der staaer som et herligt Minde om hvad ædle Statsborgere, ledede af denne Følelse, have virket, her, hvor ideligen nævnes med Høi-

agtelse og Paastjønneise Navne paa Mænd, der enten have virket for eller i Skolen, paa Mænd, der ere udgangne fra den, hvilke tilsammen have udmærket sig ved deres Fædrelandsfjærlighed, og derfor atter og atter fremstilles som Mynstre til Efterligning. Derfor vil ogsaa den ufordærvede Yngling, opildnet af den Beslutning: „Ja, jeg vil følge deres Fodspor!“ træde over fra Skolen til Livet med denne hellige og opløstende Følelse i sit Hjerte.

I saa og usuldkomme Træk har jeg stræbt at vise, hvorledes Skolen kan og skal danne gode Statsborgere; og at det skeer her, derom vidner den Agtelse og Hæder, hvormed denne Skoles Navn nævnes trint om; derfor borger de udmærkede og dygtige Statsborgere, som have den under deres Varetægt derom forsikkes vi ved at see hen til den Mand, der har Tilsynet med Skolen, hvis samvittighedsfulde Birken saa høit paastjønnes tilligemed hans Medlæreres saavel af Selskabet, som af Børnene og deres Forældre. Derfor tør vi nære det Haab, at vor Efterslægt, vi her see samlede om os, ved Guds Hjælp vil høste Velsignelse af den Sæd, der her nedlægges i deres Sjæle, i det de blive gode og gavnrige Statsborgere.

Dog vort Haab i denne Henseende grunder sig ikke blot paa Skolen og dens Lærere, men ogsaa paa Eder, I, dens Elever. I have samlet Eder her i denne festlige Time, og dersom mine Ord ikke ere gaaede Eder aldeles tomme forbi, ville de muligen fremkalde de Spørgsmaal i Eders Sjæl: „Har

jeg hidtil stræbt saaledes at opfylde de Pligter, min Skole paalægger mig, med Trost? Har jeg altid viist Lydighed mod mine Lærere? Har jeg vaft Haabet hos dem om, at jeg vil vorde en god Statsborger?" Vel den, som med Sandhed kan svare: „Jeg har redeligen stræbt derefter!“ Blandt deres Tal tør jeg visseligen henregne Eder, som af Lærerne ere udsete til at modtage Belønninger for Eders Flid og gode Opførsel. Vel veed jeg, at Fliden har Løn i sig selv, den rækker sin Dyrker et glad, muntert Sind og indre Tilfredshed, og gid I bevare disse Goder til det Sidste! men den Løn, Skolen har skjænknet Eder, ville I ogsaa gjerne bevare som et hjært Minde om Eders Skoletid, og naar I ere blevne gamle og vi, som nu med Deeltagelse og glad Haab fæste Blikket paa Eder, længst ere gangne til Hvile, skulle I med Beemod og stille Hjerteglæde tænke tilbage paa disse festlige Dieblikke, gid I da føle med Eder selv, at I ikke have skuffet det Haab vi satte til Eder, da vil Gaven have opnaaet sin Hensigt, i det den tillige binder Eders Hjerter til den gamle Skole, som dannede Eder til gode Statsborgere.

Og nu I, hvis Navne jeg her oplæser, (— —) Eder Navne lyde med hædrende Dmtale, fordi I ogsaa have med Flid stræbt fremad mod Maalet, I modtage vor Lykønskning, der knytter sig til det Haab, at I, naar næste Gang denne Festdag oprinder, maatte findes værdige at erholde Flidens og Sædelighedens synlige Belønning.

Grede Forsamling!

Denne aarlige Mindedag faaer dennegang en forhøiet Betydning. Da nu tre Fjerdedele af et Aarhundrede ere forløbne, siden Selskabets og Skolens Stiftelse, er den eet af de Høidepunkter, hvorfra man pleier at see ud over en hensvunden Virksomhed. Jeg er vel fremmed i denne Kreds, men jeg behøver ikke længe at spørge om, hvorledes den Virksomhed har været, ved hvis Ihukommelse jeg iaften skal have den Ære at føre Ordet. Danmarks ypperste Taler har for tre og tyve Aar siden kaldt Selskabet for Efterslægten et „Samfund, navnkundigt, agtet, elsket, saalangt som Danmarks Grændse naaer“, og tilføiet et Bidnesbyrd af sin Erfaring med de følelsesfulde Ord: „Saasnart min Sjæl begyndte at tørste efter Kundskab, higede allerede Barnet hen mod disse Sale, som just dengang bleve aabnede, og misundte sine Jevnlige den

Lykke, som blev det selv negtet, at kunne sidde paa disse Bænke. Saasnart mit Bryst begyndte at have sig i Følelser for Borgerværd og Borgerheld, knyttede Forhaabningen sig til det Liv, som her begyndte at udvikle sig, til de Mænd, som her vare sammentraadte, hvis Hæderønavne lode allevegne i Folket, til de Epirer, hvilke de plantede og pleiede." Enhver der nu veed, med hvilken sand Følelse Biskop Mynster pleiede at tale, og hvor vel han veiede sine Ord, vil ikke fortænke mig i, at med hans Ord i Tanker har jeg intet at lægge til, intet at tage fra. Saa har jeg da kun at bringe dette hæderlige Samfund det Dnske, at det endnu med Sandhed og godt Mod maa kunne tilegne sig saadanne stærke Ord, og at det med Guds Hjælp maa lykkes det at overlevere denne Ros til den kommende Slægt.

Ihi det er visselig Ros værd at holde en virkelig god Skole, der kan neppe tales i stærke og taknemlige Ord nok om en saadan Gjerning, der gives heller neppe nogen mere taknemlig Virksomhed end at være en virkelig god Skolemand. Der gaaer mangengang en bitter Følelse gennem en Lærers Sjæl, naar han tænker paa, hvad Tak han faaer for alle disse aandelige Anstrengelser, al denne hjertelige Hen-

givenhed, han hver Dag et Liv igjennem har kastet som et Fangenæt over de unge Sjæle, uden at det synes som om det er lykkedes ham at fange dem. Dog er der efter min Erfaring ikke megen Grund til denne Befymring. Skolemænd pleie vel ikke at samle sig meget Liggendefæ eller mange Hæderstegn, pleie ikke at naae til andre Høisæder end deres Katheder, og deres Disciple pleie paa den anden Side heller aldrig at glemme deres svage Sider; men ligesuldt vide vi alle, naar vi tænke paa vore egne Lærere, at vi alt Livet igjennem ikke glemme i vore stille Tanker at sætte os ved den Mands Fødder, som virkelig har udviklet vor Aand og modnet dens Kræfter, heller aldrig glemme at bringe ham vort Hjertes Offer, for han fængslede vort Hjerte, den Tid han til sin Sorg ikke selv vidste, at han gjorde det. Det er et eienommeligt dybt Indtryk en Lærer kan gjøre paa sine Disciples Sjæle; intet Under, thi i intet andet Forhold arbeides der saa vedholdende og anstrengt paa Menneskers Sjæle som i Skolen. En nidjær og samvittighedsfuld Lærer tager fra Time til Time sin Aands Baaben frem og strider med dem baade mandelig og trofast. Under Striden afhyller han, mangengang uden selv at vide det, sin Sjæl ganske for sine Di-

sciple, og er han en ædel Sjæl, faae de ham saare kjær, hans Billede fæster sig dybt i deres Sind.

Saa maa da og Luther have Ret, naar han i sit jevne og hjertelige Ord siger: „En flittig og from Skolelærer, som trofast opdrager og underviser Drengene, ham kan man aldrig noksom lønne og ikke betale med Penge.“ Hermed har og den gode Reformator i een Sætning udtalt, hvad der altid er og bliver en Skoles Opgave. Der er i vore Dage stridt meget om, hvorvidt Skolen bør opdrage eller blot undervise dem, der betroes til den, Luther nævner begge Dele. Der er ogsaa stridt meget om, hvorvidt Skolen bør søge at udvikle sine Disciple til fromme Mennesker, eller blot flittig holde sig til sine Videnskaber, Luther nævner atter begge Dele. Lader os fæste vort Blik paa Sandheden i disse gamle Sætninger.

Skolen underviser, dette staaer fast for os alle. Gud give, at vore Skoler aldrig maae fattes den Ros, at de ogsaa undervise saaledes, at de der sidde paa deres Bænke, kunne faae Sandhedens Skatte virkelig kjære, saa de maae skjonne paa al den Anstrenge og Opoffrelse, hvormed de ere udfundne af vore Fædre, overleverede til os og af os forøgede, saa de

maa inderlig glæde sig over dem og føle Betsignelsen af at have rige forstandige Tanker og vel indøvede Færdigheder, og rustede med disse blive dygtige Mænd, som hver paa sin Plads kunne tage fat paa Folkets store Fællesgjerning, den der sørgeligt vilde forsvækkes og sygne hen, om den skulde overgives i famlende Hænder. Dette er Skolens egentlige og nærmest foreliggende Opgave, den skal gjøre Efterslægten til en kyndig Slægt, en oplyst Slægt, en i Aandens Arbeide vel øvet og vel forfaren Slægt.

Men kan Tankens Rigdom og Tankens skønne Kunst vel forliges med et uopdyrket Sind, med et uhovist Bæsen, med en egenmægtig hensynsløs Opførsel? Desværre kan den det, thi hvilke Modsigelser kunne ikke trives i det menneskelige Sind? Men vi behøve dog kun at nævne saadanne Misfostre for at blive enige med os selv om, at til at opfostre dem, ville vi ikke række Haand. Ethvert Sted, hvor Mennesker arbeide sammen, hverken kunne vi eller vove vi at opgive den Fordring, at det maa skee med et smukt sædeligt Bæsen, med den høflige Opmærksomhed, som udspringer af, hvad man med et træffende Ord har kaldet Hjertets Høflighed. Men i Skolen, hvor de Ældre lede de Yngre, er det deres Sag at lede Sæ-

delighedens ædle Frugt, forsaavidt maae de ogsaa opdrage deres Disciple. Gud give, at vore Skoler heller aldrig maa fattes den Ros, at de ogsaa udføre denne deres Gjerning med den venlige Omhyggelighed, som kun virkelig Kjærlighed giver, med det hjertelige Syn paa de unge Sjæle, som aldrig overseer, hvor dybt og uforglemmeligt ethvert plumpt Stod saarer dem, derfor ogsaa fordærver dem. Et Folk, der har Hjertet paa rette Sted, vil altid fordre dette af sine Skoler; har det dertil sin Følelse nok til ikke at kunne finde sig i, at de unge bløde Træk, naar de voge til i Styrke, skulle forme sig efter de trodsige Videnskaber, som saa yppigt skyde frem under haard Behandling, vil det endnu mere fordre det. Men et saadant Folk er dog vort Folk.

Dog, er det dette, vi forstaae ved et Barns Opdragelse! Er det dette, vi forstaae ved Fuldendelsen af et ungt Menneskes Opdragelse! Vi behøve kun at lade vor Tanke søge tilbage til vor egen Skoletid og vort eget Barndomshjem, vi behøve kun at lade den dvæle ved vore egne Børn i Hjemmet og ved de Følelser, hvormed vi følge dem, naar de skilles til Skolen, og vi blive tilstrækkelig overbeviste om, at vi forstaae noget ganske andet derved. Er Skolen en Op-

dragelsesanstalt, hvad Betydning har da det, naar en Moder med Angstelse og Bekymring og mangengang med en Taare i Diet seer sin Dreng pakke sit Tornister og med et Spring slutte sig til de andre Drenges Flok? Er det kun moderlig Svaghed, naar hun med et Suk tænker: Vil han nu kunne bevare, hvad han har lært hos mig og lært mere af mit Hjerte end af min Kundskab? Vil det ikke blive tildækket af Skolestøvet, overdøvet af Skolelarmen, affødt af Skoletugten? Er dette en utidig Frygt, eller om Frygten er grundet, kan den da kun opstaae af, at Skolen tilfældigviis ikke er god? Eller hvad Betydning har det, at en Fader, der maa skikke sin Søn til en anden By forat skaffe ham en grundig Undervisning, først i Tankerne og siden i Virkeligheden vandrer Byens Gader op og ned ængstelig søgende efter en Familie, han tør betro sin Søn til, og naar han finder en, der vil modtage hans Søn som sin egen, da hellere gjør sine yderste Anstrengelser forat gjengjælde den det, end at han skulde overlade Sagen til Skolen? Ere saadanne Bekymringer uberettigede, eller kunne de kun søge deres Ret i, at Skolerne ikke ere, hvad de skulde være? Nei, om der end ikke gaves mange Grunde til dem, vilde det dog være tilstrækkeligt at nævne den

ene, at naar en Lærer skal opdrage en hel Skare af Disciple og har kun saa liden Tid dertil, bliver han en daarlig Opdrager, naar en Discipel skal have saamange Opdragere som han har Lærere, bliver han daarligt opdraget.

Nu, Skolens Væge forringes visseelig ikke derved, at der gives Sider af Livet, som den ikke formaaer at omfatte, saalidt som det er at nedsætte et Menneſte at troe om ham, at ikke enhver Sag falder indenfor hans Omraade. Særdeles da ogsaa Underviſningen, taget ene for sig, har en stor og herlig opdragende Magt. Med denne Art af Opdragelse ønsker jeg ganske særdeles enhver Skole til Lykke. Lad kun lige fra den simple elementære Underviſning til de Opgaver, hvori Aandens fineste Tankevæv lægges tilrette for Disciplens Blik, den kraftige Følelse for Sandhedens Værd følge med Ordet, og Sjælene ville lofles og føle sig frie og rige under Aandens Baretægt. Man kan lære Børn at læse og regne paa en saadan Maade, at de føle, at de blive bedre Menneſker, alſom de fatte Konſten. Der hører ikke andet dertil, end at man ganske naturligt glæder sig med dem over deres Fremſkridt, da glæde de sig igjen med deres Lærer, og dette gjør deres Sjæle godt. Man kan fortælle dem Fortidens

herlige Bedrifter og Fortidens Afstygheder paa en saadan Maade, at der stiger noget frem i deres Indre, der ligner en Kjempe, som agter med et ridderligt Mod at gaae i Striden for alt, hvad godt og hæderligt er. Man kan afløre Naturlivets og Mathematikkens fine og ubøielige Veie for deres friske Tanker paa en saadan Maade, at deres Sind bliver henrykt over al Sandheds fine og ubøielige Tankegang. Man kan ved en almindelig Sprogundervisning føre dem ind i, hvad der er ethvert Sprogs kosteligste Hemmelighed, den at kunne følge Tankens og Hjertets letteste Bevægelser med et klart og oprigtigt Ord, der hverken siger formeget eller forlidet, og deres Sind vil ogsaa derved i en mærkelig Grad vinde i Renhed. Konsten er neppe nogen anden, end at Læreren selv er oprigtig gjennemtrængt af den Sandheds høie Værd, som han har at foredrage.

Alt hvad der læres med Aand, velsigner Aanden; fra det Høie stammer Velsignelsen, men den bruger Mennesker som sine Medskaber. „Det høieste Gode“, siger Plato, „kan ingenlunde udtales i Ord, men det fødes under lang Dmgjængelse, og pludselig som en Ild, der bryder ud, tændes der et Lys i Sjælen.“ Denne skjønne Sætning, der er saa nær i Slægtskab

med vor Christendoms dybeste Grundlag, vil gjennem alle Tider bevise sin Sandhed i det Høie som i det Lave. Jeg behøver neppe at tilføie, at paa denne Sandhed, paa at Menneſter stille ſig den for Die og ſlittig rage Ilden ved virkelig aandelig Omgjængelse, ſaa Gud kan lægge ſin Beſignelse dertil, beroer det ogſaa, om Skolen ſaaer en chriſtelig Aand. Luther vilde have Flid og Fromhed forenede hos en Lærer, og jeg troer ham ſaa vel, at jeg heller ikke kan tænke mig en Skole hos et chriſteligt Folk, uden at den ſtiller ſig den Opgave at føre ſine Disciple til vor hellige Tro, og fremmer Bærket, ſaavidt Skolen formaar det. Men from Flid er en egen Ting, det er den hellige Aands Gave. Fromhed i en Skole er endnu mere en egen Ting, jeg kunde ſtiſtes til at ſige, at der hører endnu mere dertil end den hellige Aand, dog mener jeg kun, end hvad der ſædvanlig kaldes den hellige Aand. Der hører en vis Kjækhed og Munterhed i Aanden dertil, ſom kan forviſſe Disciplene om, at Meningen er ikke at lamme deres Kræfter med Fromhedens bløde Svøb, men at give dem Binger, ſom kunne løfte deres Sjæle op over Verdslighedens Smaalighed og Syndighedens Elendighed, ſaa de fra Aandens høie Stade kunne overſee Livets øvrige Riger. Gud lægge ſin Beſignelse dertil!

Ja, Gud velsigne al denne Skoles Gjerning. Den er fremstaaet i en Tidsalder, som udmærkede sig ved at kunne faste store Blik udover Menneskehedens Op-gaver, fatte store Planer til Menneskehedens Foræd-ling og med beundringsværdig Opoffrelse sætte dem i Værk. Maatte vor Tid dog ikke staae tilbage i saa-danne Dyder. Dengang brød den Tidsalder frem, hvis Værk vi nu bygge paa; men Slægt efter Slægt gaaer forbi, og nye Hænder maae støtte Værket.

Jaar har dette Selskab fristet Tabet af tvende Mænd, hvis Minde vi ved denne Fests skulle holde i Ære. Begge hørte de til Skolens ældste Elever, Di-sciple af den Mand, hvis klare og ædle Aand ligesom fra først af har lyst Velsignelsen over Efterslægtens Skole. Begge trættedes de aldrig ved at frede om den Anstalt, de som Drengene havde faaet kjær, og begge banede de sig Wei til saa høie Embedsstillinger og gjorde saaledes Fyldest i dem, at ogsaa Fædrelandet holder deres Minde i Ære og har dem meget at takke. Conferentsraad og Justitiarius i Hof- og Stadsretten Thomsen har i en lang Aarrække været Medlem af Selskabets Bestyrelse og har altid medbragt til denne Gjerning den samme høie Rettsindighed forbunden med hjertelig Venlighed, som i alle Forhold var ham egen.

Conferentsraad og kongelig Bankdirecteur Aagesen har i en lignende lang Aarrække med samme Nidfærthed og Trofasthed, hvormed han vandt sig et saa hæderligt Navn i sin Embedsførelse, syset med og værnet om dette Selskabs Formue og oekonomiske Kaar. Disse Mænds Hædersnavne skulle altid med Taknemlighed være indskrevne i Selskabets Aarbøger.

Gid mange saadanne Elever maae hædre Skolen. Medens Luther sad paa Skolebænken, sagde hans Rector ved given Leilighed til sine Lærere: „Der gives dem blandt disse Dreng, som Gud i Tiden vil gjøre til Borgemestre, Kantslere, Doctorer og Dyrighedspersoner. See I dem end ikke endnu bære Tegnet paa deres Værdighed, saa er det dog rigtigt, at I behandle dem med Agtelse.“ At behandle Disciplene med Agtelse er vistnok ikke den daarligste pædagogiske Regel, naar man vil haabe at kunne overlevere Efterslægten de Talenter, Gud skjænker, ubeskaarne.

De Disciple, der i Aarets Løb have udmærket sig blandt deres Jevnlige, og som Bestyrelsen efter sin Sædvane har raft en Hærsbelønning, ere følgende: (Navnene). Og Ros er der tilkjendt: (Navnene).

Gid I maae have Glæde af denne Udmærkelse, unge Venner! En god og sund Glæde gjør Sjælen

godt, men god og sund er den, naar man priser sin Lykke, takker baade Gud og Menneſker og gaaer modigt videre; men forſængelig og usund er den, naar man ſeer formeget til Siden efter hvad de Andre tænke. Deri er ingen virkelig Glæde, deri er noget, ſom er i Slægt med Avind. En ublandet Glæde vilde jeg onſke Eder, og jeg maa troe, I have intet imod at tage den med.

Dermed er mit Hverv tilende. Saa velfigne Gud i ſin Naade det Værk, ſom dette Selskab har gjort til ſin Dypgave; han velfigne i ſin Naade ethvert Værk, der hos os begyndes i ædel Henſigt og fremmes med ædel Trofaſthed; han velfigne og beſtjerme vort kjære Fædreland, dets Konge og al dets Dyrighed og enhver redelig Borger, at vi kunne leve for hans Naſyn ſom et kraftigt og ſædeligt, oplyst og chriſteligt Folk.

Tale

i

Selskabet for Efterslægten

paa

dets Stiftelsesdag

den 4de Marts 1862.

af

C. Levinson.

Kjøbenhavn.

Bianco Lunos Bogtrykkeri ved F. S. Muhl.

1842

Verzeichnis der Mitglieder

1842

der Gesellschaft

in der Stadt

1842

1842

1842

Ærede Forsamling!

Da jeg gav Tilsagn om at ville efterkomme Opfordringen til at tage Ordet i dette Selskab paa dets Aarshestid, da vidste jeg jo vel, at om jeg end kunde være kjendt af og selv kjende denne eller hiin i denne Forsamling, saa vilde jeg dog være fremmed for dette Selskabs Bestyrelse, fremmed for Selskabet, fremmed for den Skole, der er Gjenstand for Selskabets Omhu og Kjærlighed, fremmed for dens Lærere og Lærlinger, kun ikke fremmed for Skolens Forstander, med hvem jeg første Gang mødtes for noget over 25 Aar siden ved Landets Høiskole. Og naar jeg desuagtet ikke meente at burde unddrage mig det hædrende Hverv, at tage Ordet i denne Kreds, da skete dette jo vistnok, fordi jeg ikke er fremmed for at være Lærling, ikke for at være Lærer, ikke for at være Fader og

ikke for at være Tilhørsmand ved Skolen; stete fordi jeg stode paa, at hvor forskjellige end Menneskers Meninger og Domme om de samme Forhold og den samme Sag i mange Henseender kunne være, saa er der dog altid noget deri, hvorom selv de for hverandre Fremmede lettelig ville kunne enes og samstemme; stete især fordi jeg turde holde mig forvisset om, at denne ærede Forsamling ikke var tilstede her i aften, for at høre noget Nyt og Usædvanligt af mig, men for at tænke noget over det Gamle og Velbekjendte, ikke for at søge Belærelse i, eller øse Glæde af min Tale, men for at hente Glæde af og finde Hvile i sin egen Gjerning, for at slutte et forsvundet og indlede et nyt Virksomheds-Aar med en Hvilestund. Under denne Forudsætning meente jeg, at om der heller ikke af mig kunde holdes en Tale her, kunde der dog maaskee tales et Ord saaledes til de Ældre, at de Yngre kunde føle sig tiltalte deraf, og saaledes til de Yngre, at de Ældre kunde føle sig tiltalte deraf.

Jeg sagde, at om end Menneskers Meninger kunne være saare forskellige i mange Henseender om den selvsamme Sag, er der dog

altid noget deri, hvorom de let blive enige. Der kan saaledes, at jeg skal anføre et Exempel, være forskjellige Meninger om, hvorledes det er gaaet til, at der nu engang er sex Arbeidsdage og een Hviledag, om dette er skeet derved, at Gud ordnede og bestemte det saaledes, som det jo hedder: „i sex Dage skal du gjøre al din Gjerning, men paa den syvende skal du holde Sabbath;“ eller om det er skeet derved, at Menneskene følte Trang til at afdele Tiden og saa have vedtaget netop dette Forhold mellem Arbeidsdage og Hviledage, som de saa siden søgte at tillægge mere Betydning ved at fremstille det som en guddommelig Ordning; der kan være forskjellige Meninger om, hvorledes Forholdet mellem Dag og Nat er fremkommet, om Gud lod Dag vexle med Nat og ordnede det saaledes, for at netop hiin skulde anvendes til Arbeide, denne medføre Hvile; eller om Dag og Nat nu engang vexle ifølge bestemte Naturlove, og Menneskene lige saa vel kunde have fastsat den omvendte Orden, at hvile om Dagen og at arbeide om Natten; — dersom der da ikke var den Fordeel ved det nu trufne Valg, at der derved spares endeel Uds, og dersom vi ikke ligesom havde i Kroppen en

Fornemmelse af, at der er En, der lyser for os og lyser efter os og seer efter, om vi bestille noget om Dagen, medens paa den anden Side, naar Natten stille ruger over alle de Ueg, der skulde udflyttes i Morgenstunden og i Dagens Løb, vi, som de tidligere Kulb overhovedet, føle en uimodstaaelig Trang til at blunde og lukke Dinene og stikke Hovedet under dens Binge og slumre sødelig ind, medens vi vugges frydelig i Drømme om og selv ruge paa det, som ved næste Dagslys skal komme for Lyset. Som sagt: der kan være forskjellige Meninger herom; men derom blive vi alle let enige, at Mennesket trænger til Hvile, trænger mangen Gang til den, før Hviletimen og før Hviledagen oprinder.

Mennesket trænger til Hvile, Ynglingen i sin Ungdoms Kraft og Manden i sin Manddoms Styrke ikke mindre end Barnet med de svage Kræfter og Oldingen, der er træt af Livet og mæt af Dage; og fordi Mennesket trænger til Hvile, derfor søger det den. Ja, naar Drengen paa Skolebænken læner sig tilbage og seer op eller seer hen for sig, hvad gjør han vel da? eller — da dette Spørgsmaal let kunde være tvetydigt, og Svaret derfor være

vanffeligt — naar Haandværkeren slipper sit Værktsøi, retter sit Regeme og betragter den Gjenstand, som han arbejder paa — naar Kunstneren lader Haanden synke med Penselen eller Meiselen, træder tilbage fra eller gaaer tilside for det Værk, som han arbejder paa, og betragter det i Afstand — naar Videnskabsmanden lægger Pennen bort eller skyder Bogen tilside og gaaer frem og tilbage i sit Værelse, som tog han sig ingen Ting for — naar Forretningsmanden tager sin Hat og lukker sit Contor og gaaer skyndsomt bort, som løb han fra sin Forretning — naar Mennesket lader det ligge, som det slylede med, og sætter sig ned eller staaer op og folder sine Hænder — naar dette Selskab i aften, paa en søgen Dag, hver fra sin Gjerning og sit Sted, gaaer hid og sætter sig hen — hvad gjøre vi da? Lad os vende tilbage til det, vi begyndte med: naar Drengen paa Skolebænken har siddet bøiet over Bordet og hvad der er derpaa, naar han med Flid har formet Skriftræk, har draget Linier i sin Tegning, slylet med Tal eller Bogstaver og Ord; naar han med Agtpaagivenhed har øvet sin Færdighed, forøget sin Kundskab, har øst af Vidskabens dybe, dunkle Brønd, og han da seer op, — da

søger han Hvile, søger den vel uden nogen klar Forestilling om, at naar Diet rettes udad eller opefter, falder Lyset bedre ind deri, straalers Lys derind, klarer det Dunkle derinde og affpeiler nye Billeder der; uden nogen klar Forestilling om, at som Græsset danner en Tragt, Blomsten et Bæger eller en Klokke, for derved at opfange og indlede Lys og Dug med Liv og Svaling til Blomsterhertet, saaledes maa og saaledes kan Mennesket ovenfra opfange og indsamle Lys og Liv, Næring og Betsignelse.

Men at søge Hvile er ingenlunde det Samme som at finde Hvile. Et er det at søge Hvile, et Andet er det at søge den under Betingelser, som lade formode, at man vil finde den, og et Tredie er det at finde den. At søge Hvile er et Arbeide saa svært, som noget andet. Lastdrageren paa Gaden kan vel mene, at den Spadsferende intet bestiller; men han veed dog ikke, hvad denne maaskee leder om, hvilken Byrde han muligens bærer paa, hvilken Sindsuro og Landsanstrengelse han arbeider med. Bægteren paa Gaden kan mene, at nu have de Andre det luunt og godt og hvile sig i deres Senge; men der er ogsaa ofte Smerter og Møie i Sengen, naar der

er et Menneſſe deri, og der er Sindsuro og Lands-
 møde og bittert Savn af Hvile paa mangt et blødt og
 luunt Veie. Mangen søger Hvile, før han har arbeidet
 eller arbeidet vel, og finder den ikke; thi Hvile findes
 ikke, uden der er noget at hvile ved og hvile i, og
 ved at ſee eller tænke paa noget, der er daarligt eller
 ſlet gjort, er der ingen Hvile at finde; først naar no-
 get ſees vel gjort, eller i Tanken ſees ſaaledes, er der
 Hvile. Men naar Barnet ſeer ſin Skrift eller Teg-
 ning tilfredsſtillende, naar det leder i ſin Hukommelse
 om den tidligere tilegnede Kundſkab, ſom det nu har
 Brug for, og finder den, naar det prøver, om det
 har tilegnet ſig den Sætning, ſom Bogen indeholder,
 og finder det ſaaledes — naar Haandværkeren ſeer,
 at det, der er gjort, er vel gjort, og derfor kan der
 gaaes videre — naar Kunſtneren i Afſtand ſeer, hvad
 der ikke kan og ikke ſkal ſees med Næſen paa Værket,
 at Beſtueren ſaaer det Indtryk, ſom han vilde frem-
 bringe; naar han finder det, ſom han ønskede, eller
 opdager den Mangel, ſom han troede at bemærke
 — naar Videnskabsmanden finder Udtrykket for den
 Tanke, ſom han vilde fremsætte for andre, vinder den
 Betragtning, ſom, idet den faſtholder hans Tanke-

gang, afflutter det tidligere og indleder det følgende Afsnit i den — naar Forretningsmanden vinder Overblik over Forviklingerne og opdager, hvorledes han paa en tilfredsstillende Maade kan rede sig ud af Vanstelighederne, uden at vælte dem over paa andre — naar den Bedende i from Hengivenhed og tillidsfuld Tro kan kaste al sin Sorg paa Gud, som har Omfarg for ham; — — da kommer der Lys i Sindet og udbredes Klarhed over Gjenstandene og Forholdene, da fornemmer Mennesket, at der kan gaaes videre, da opklares Mashed af den indre Klarhed, da kommer der Lyst og Kraft til at gaae videre, da er der Hvile efter Arbeidet, og da er der Hvile selv i det fortsatte Arbeide.

Saaledes søger dette Selskab iaften Hvile; og det finder Hvile, finder den i Betragtningen af, hvad dets Stiftere vilde, virke ikke for sig selv, men for en kommende Slægt, og hvorledes deres smukke Hensigt er bleven virkeliggjort; finder den i Betragtningen af, hvad det selv under den nuværende Bestyrelse har udrettet, finder den ved at tænke paa, hvor mange hæderlige Mænd i de forskjelligste Livsstillinger, der ere udgangne fra den Skole, som nu især er Gjen-

standen for Selskabets Virksomhed; finder den i Betragtningen af den Fremvæxt, som denne Skole efterhaanden har vundet, og den Fremgang, som dens Elever ved den sidst afholdte Aarsprøve have aflagt Bidnesbyrd om. Og idet Selskabets Bestyrelse med dets Medlemmer finder denne Hvile, glæder den sig og finder Lyst og Kraft til at see det nye Arbeidsaar imøde med Fortrøstning og godt Haab.

Bestyrelsen veed imidlertid, og vi vide det alle, at et Menneske kan søge, og ikke finde, kan søge under Sandsynlighed for at finde, og dog ikke finde. Vi komme ikke saa vidt ved vore egne Bestræbelser, at vi kunne see paa alt det, vi have gjort, og finde det meget godt. Derfor kalde vi det en Betsignelse, naar vi finde Hvile, naar vi see paa det, vi have gjort, og opdage Spor af den Haand, der arbejdede med og bidrog mere eller mindre til at det, vi gjorde, blev godt, saa at vi kunne finde Hvile deri og derved. Bestyrelsen glæder sig ved Frugten af sin Virksomhed; men den aflægger ved mig sin Tak til Skolens Forstander og dens Lærere, til Forældre og Elever, ligesom det vist er min Pligt at bringe Bestyrelsen, Forstanderen og Lærerne

Forældres og Elevers Tak. Men tilsammen ville vi takke ham, hvem Lov og Tak og Priis tilkommer, Gud, som velsignede Menneske = Gjerningen, saa den blev til at glæde sig ved. Selskabets Stiftere bestemte, at dets Stiftelsesdag aarlig skulde holdes som en Høitidsdag. De kunde bestemme, at den skulde kaldes saaledes; men Gud har velsignet deres Hensigt og Gjerning saaledes, at Stiftelsesdagen ikke blot kan kaldes, men at den er en Høitidsdag, en Hviledag, en Glædesdag. Han velsigne fremdeles Bestyrelsens Bestræbelser, velsigne den stille Gjerning i Skolestuerne, velsigne Kundskabsæden i Barneffælene, at den maa bære Frugt for det Liv, som nu er, og for det, som kommer, Frugt for Fædrelandet og for dem, som saaede og anammede i Haab; han velsigne Hjemmet, at Sæden der maa fredes og opelskes til Gavn og Glæde!

Naar Betragtningen gaaer tilbage, tør den jo ikke vente at møde lutter glædelige Minder; naar vi betænke, hvad der i en vis Tid er vundet, maa det ogsaa sees, at noget er tabt. Een af Selskabets Directører, Statsraad, Bankdirectør H. P. Hansen, er i Aarets Løb afgaaet ved Døden. Han var Elev

af denne Skole og deeltog i mange Aar i dette Selskabs Bestyrelse. Deri deeltog ligeledes indtil for faa Aar siden Geheimeraad Jonas Collin, som ogsaa i dette Aar ved Døden er afgaaet. Begges Fortjenester nøde fortjent Paaskjønnelse, og begges Tab følte i en videre Kreds end dette Selskab, idet hiin ved Medborgeres Valg var overdraget forskjellige Tillidshverv, denne som Regjeringens høitbetroede Mand virkede i flere ansvarsfulde Stillinger. Dog, er det smerteligt at see Fædresmanden gaae bort fra sin gavnrige Virksomhed, saa er det herligt at turde bevare hans Minde og sige: han var en af Vore! herligt at ville ligne ham, glædeligt at faae Velsjænnelse dertil.

Jeg har nævnet to Navne, og jeg skal nævne flere; og skulde Sammenstillingen synes paafaldende, skal jeg blot gjøre den Bemærkning, at vi jo ikke bedømme en Gjærning alene, men tillige tage Hensyn til dens Kræfter, som øvede den.

Ved Skolens Examen blev Præmie tilkjendt nogle Elever (deres Navne oplæstes) og Roes tildeelt andre (dises Navne oplæstes).

Det er vel i en vis Forstand tilfældigt, at Sel-

skabets Stiftelsesdag falder paa denne Aarstid; men det er i ethvert Tilfælde smukt og betydningsfuldt, at den falder paa den Tid, da vel Ungdommen i Særdeleshed tænker paa, hvor smukt det er om Foraaaret, naar Livet i Naturen bryder frem paa alle Kanter. Det er smukt at see den unge Sæd komme tidlig frem; men vi Eldre vide, hvad der lød en Gjenklang af i Eders Sang før, at Kulde og Hagel let kunne komme over den. Dog, vi stole paa, at den tidlige Spire har sat kraftig Rod og skal staae imod; men minde ogsaa om, at man netop fordi I have faaet Præmie vil gjøre større Fordringer til Eder. I andre have løbet vel, om I end ikke fik Præmien. I have nu prøvet Eders Kræfter; over dem fremdeles og løber saaledes, at I kunne erholde Løbets Priis næste Gang.

Dog, dette var jo kun faa af saa mange. Men der er den Sæd, der voxer langsommere, som en af vore Digttere har sagt: „Bøgen voxer i hundrede Aar og stander i mange flere;“ og der er den Jord, som fordrer mere Arbeide, for at bære mindre Frugt; og vi saa i Haab. Medens vi da opmuntre og sige, at den, som redeligt har anvendt sin Tid og sine Ev-

ner, han skal heller ikke savne Betsignelse her oven fra; saa formane vi tillige og vidne, at skal der findes Hvile, naar Væretimen afløses af Legetimen, naar Arbeidsdagen skifter med Hviledagen, naar Natten kommer, da ingen kan arbejde; da maa der være arbeidet, medens det var Dag.

Gid vi da maae virke hver især saaledes, at der kan komme Betsignelse til vor Virksomhed, og vi kunne finde Hvile i og efter den!

Tale

i

Selskabet for Efterslægten

aa

dets Stiftelsesdag

den 4de Marts 1863.

af

S. D. G. Schrader.

Kjøbenhavn.

Bianco Lunos Bogtrykkeri ved F. S. Mühle.

Die

Verfassung der

Stille

von 1801

E. P. Schmidt

Verlag

Stille und Schmidt

4

Naar jeg har modtaget det Hverv, som den ærede Bestyrelse af Selskabet for Efterslægten har overdraget mig, idag at tale i denne Forsamling, hvor jeg jo vidste, at jeg vilde staae som fremmed for den allerstørste Deel af de Tilstedeværende, saa er det ikke blot, fordi jeg mener, at der behøvedes en anden Grund til ei at modtage det end den, at jeg ikke forud stod Selskabet nærmere, end Tilfældet er, men ogsaa, fordi jeg mener, at den, der har ladet sig kalde til at forkynde det Ord, som byder at fremme Sandheds Erkjendelse og Menneskevel, ikke bør unddrage sig Opfordringen til ogsaa at tale et Ord ved en Leilighed som denne. Der er jo desuden et Baand, som forener os alle, der ere her tilstede, hvad enten vi ere kjendte eller ikke kjendte af hverandre, og dette

Baad er Ønsket, at Sandheds Erkjendelse, Ret-
 findighed, Sædelighed maa udbredes, at Fædre-
 landets og Menneskesamfundets Vel derved maa
 fremmes, — det er Ønsket, at den kommende
 Slægt endnu i et fuldere Maal, end vi, maa
 blive deelagtig i disse Goder, Ønsket, at ogsaa
 denne Skoles Ungdom baade maa komme til
 selv at besidde dem og blive dygtige til i Tiden
 at virke for deres Fremme, at heller ikke disse
 Unge ved egen Forsømmelse skulle gaae glip af
 Livets bedste Skatte, og, i det jeg er mig bevidst
 at dele dette Ønske med Selskabets varmtfølende
 hædrede Bestyrere, Skolens nidkjære og indsigtfulde
 Forstander, dens Lærere, dens Disciples For-
 ældre, saa vil jeg paa denne Selskabets aarlige
 Høitidsdag, i det jeg fornemmelig henvender mig
 til Skolens Disciple, til Eder, vore Tankers Mid-
 delspunkt i denne Stund, tale ud af dette Ønske.
 I, de Unge, for hvem en større Deel af Livet
 staaer tilbage end for os andre, men for hvem
 Livets Dage flygte hastig bort, ligesom for os,
 og for hvem heller ikke den Stund, der er bort-
 runden, nogensinde kommer igjen, I mærke Eder

det Ord, hvormed vi nu alle her med Tidens
 Flugt for Die ligesom med een Røst vilde til-
 raabe Eder:

Kjøber den beleilige Tid,
 og fæster med os en Stund Eders Tanker herpaa.

Livet har mange Goder, som vinke og falde
 os, som fortjene at besiddes, for hvis Skyld vi
 ikke bør undslaae os at kjøbe den beleilige Tid
 endog for høi Priis. Her nævner jeg nu Kund-
 skaben, ikke blot den Kundskab, der er af Vigtig-
 hed for Enhver, og som enhver Skole stræber at
 forskaffe sine Disciple, men ogsaa den udvidede,
 mangfoldigere, grundigere Kundskab, som Eders
 Skole stræber at forskaffe Eder, nævner den som
 et Gode, om hvilket vi ønske, at det maatte tiltale
 og vinke Eder, sætte Eders Lyst og Stræben i Be-
 vægelse. — Ogsaa for Eder maa det jo vel være
 vitterligt, hvor vigtigt det er at erhverve sig Kund-
 skab og Dygtighed. Lytter til de Erfarnes Tale,
 og I skulle høre, hvormange der klage over, at
 de i deres Ungdom ikke have lært Mere og ikke
 lært grundigere; lytter til de Forstandiges Tale,
 og I skulle høre, hvorledes ogsaa den rigere Kund-

skab, som Eders Skole søger at bibringe Eder, er en Fornødenhed for alle dem, der ikke ville lade sig nøie med de ringere Stillinger i Samfundet og den dermed følgende snevrere og ringere Virkefreds; spørger, og I skulle høre det bekræftet af alle Munde, at de Tider ikke ere mere, da Uvidenheden og den dermed følgende Udygtighed saa let baade kunde stige til og holde sig i Anseelse ved Talsmandskab, ved Rigdom og ved Fødsels Glæds. Kundskab er Magt, og, skjøndt Kundskaben ikke er Almagt, saa ligger der dog saa meget i dette Ord, at vi for Enhver, som ønsker at opnaae og udrette Noget for sig selv og for Samfundet, maae nævne Kundskaben, som et kosteligt og uundværligt Gode.

Men, naar vi skulle nævne det, for hvis Skyld vi opfordres til at kjøbe den beleilige Tid, er det ikke nok at nævne Kundskaben og Udygtigheden til at virke saaledes i Almindelighed; thi da vilde vore Tanker maaskee blive staaende ved den Kundskab, som snarest gjør sig indbringende for os i en god udvortes Stilling eller i andre udvortes Fordele, da vilde vi maaskee fornemmelig

tænke paa den Dhygtighed, som gjør Opfigt i Berden, men en Rundskab af saadan Art, en Dhygtighed af dette Slags, hvor glimrende de end kunne være, det kan være altsammen Forfængelighed og det er ikke det i Sandhed Attraaværdige. — Hvad der i Sandhed ophøier og adler Mennesket, hvad der indbringer Mennesket uforgjængelige Skatte og uforvisnelig Hæder, hvad der giver Menneskelivet den rette Værdighed og Skjønhed, det er, at det indre Syn oplades for, at der er Noget, som er det evig Sande og Gode, at Sjælens Die holder sit Blik fæstet paa Dette, at vi faae Lyst og Kraft til at følge Overbeviisningen om det Sande og Gode, ikke tabe Lysten dertil, om end Fristelser lokke bort fra Veien, vi skulle vandre, ikke tabe Modet, om end Farer true, ikke vige for Modstanden, om den end længe vedvarer, at vi ikke hovmode os af det, der kaldes Fortjeneste, af den Evne og Kraft, som ovenfra er os givet, men alligevel gjerne gjøre, hvad vi kunne, glade ved at tjene den gode Sag.

Dette er det i Sandhed Hviagtelsesværdige og Elskelige. D maatte vi alle, vi de Ældre, med

Eder de Yngre, have et aabent Die for et saadant Livs Værd, og see, at kun da er Livet hæderligt, naar det føres i Sandheds Erkjendelse, i Stræben derefter og i Trostfab mod erhvervet Overbeviisning; maatte det være Eders inderlige Ønske, en gang at høre med til de Hæderlige, om hvilke det kan siges, medens de leve, kan siges, naar de ere kaldte bort herfra, at, i det Samme de virkede for at fremme Videnskab, Kunst og Borgervel, levede de for det evig Sande og Gode i Samvittighedsfuldhed og virkede ved deres Exempel til at fremme et saadant Liv hos Andre.

Den beleilige Tid er det, der skal kjøbes; thi ikke enhver Tid er gunstig for vore Bestræbelsers gode Udfald. Som det hedder om Dagens Morgenstund, at den har Guld i Mund, saa kunne vi ogsaa med det hele menneskelige Liv som een Dag for Die sige, at Morgenstunden har Guld i Mund; thi den gunstige Tid til at lægge Grunden til et godt og fleersidigt Kundskabsforraad, til at give Livet en god og ædel Retning, det er Barndommens og Ungdommens Tid. Uden stor Vanskelighed lader i den Tid som oftest Begemets Ud-

vikling til Sundhed og Kraft sig vel forene med den aandelige Uddannelse, let nemmer Sjælen under en forstandig Ledelse den jævnt fremfærdende Underviisning, i ingen Alder modtager Hufommelsen lettere, hvad der nedlægges i den, og, bliver i Barndommen Tanken og Indbildningskraften ledet ad ædle og rene Veie, er dermed et Godevundet for hele Livet. Til at modtage Underviisning og give sig hen i dens Modtagelse hører, at Intet adspredter Sjælen; hvormeget der end stundom kan adspredte Barnet og den Unge, Livets Bekymringer udøve ikke saa let deres stærkt forstyrrende Magt over denne Alder. Medens du sidder i Skolen eller hjemme syssler med Arbeidet til Skolen, arbeide kjærlige Hænder for dit Livs Ophold, tænke kjærlige Sjæle paa dine Fornødenheder, og see det ikke engang gjerne, at du ved Tanken om disse lader dig afdrage fra dit Arbeide. Og hvad jeg her siger om Livets tidlige Tid som den beleilige til Sjælens Udvikling i det Hele, det gjælder ikke mindst om dens Udvikling i høiere Retning. Og saa til det religiøse, det christelige Liv lægges den bedste Grundvold i Livets Barndom og Ungdom.

Du har maaskee hørt om Mennesker, som i deres Ungdom fore vild fra Sandheds og Gudsfrøgtis Veie, men som i de sildigere Aar baade bleve gudsfrygtige, forstandige, dygtige og for Samfundet nyttige Mennesker, — om Saadanne, som kom til Sandheds Erkjendelse i den sjette, niende og ellefte Time — Gud være lovet, at Saadant er skeet og kan skee; men det er ligesuldt Sandhed, at Barndommen og Ungdommen er den beleilige Tid til at begynde et hæderligt Liv. I skulle høre og vide af de Eldres Mund, at en Barndom og Ungdom, der luffede Dret for de Forstandiges og Erfarnes, for Samvittighedens og Religionens Stemme, var som oftest Begyndelsen til et Liv, der endte i Laster eller foragtelig Uduelighed. I skulle høre og vide, at den Ladhed, Løgnagtighed — Ureenhed i Sjælen, hvortil Barnet vænnede sig, hvorfra den Unge ikke løsrev sig i de tidligere Aar, mangengang havde sørgelige Eftervirkninger selv for den, der slog ind paa den bedre Veie, blev en Fjende, mod hvem der med Anstrenghed maatte kjæmpes i det hele Liv. I skulle vide, at hvad der nu skeer, at i Aarets Løb en Lærer i christelig

Kundskab jevnlig taler med Eder om de Ting, som høre til Guds Rige, søger at vække Samvittigheden hos Eder, at give Eder Kundskab om og Indsigt i de hellige Sandheder, er Noget, som siden ikke mere skeer. Er Eders Skoletid først forbi, vil maaskee Ingen mere søge Eder, for at tale med Eder om disse Ting; blev i Eders tidlige Aar Diet ikke opladt for dem, vil det maaskee gaae Eder som det gif saamange Andre, der af Mangel paa Kundskab om Sandheden omfider blev Sandhedens Foragtere og Spottere.

Derfom det lykkedes mig at udtale mig, som jeg gjerne vilde, saa skulde alt det, som nu er sagt om, hvad der er værdigt til at være Gjenstand for vore Ønsker og vor Stræben, om Ungdommen som den gunstige Tid til et i Sandhed agtværdigt og elskeligt Livs Begyndelse, det skulde alt tjene til at fremkalde i Eders Hjerter det Forsæt: og saa jeg vil benytte den flygtende Tid. Naar jeg da nu til Slutning gjentager Ordet: saa kjøber da den beleilige Tid, saa er det kun for dertil at føie et Par Ord, som kunde vise Eder Veien og give denne Formaning et desto større Eftertryk.

Kjøb den beleilige Tid — det er ikke en Opfordring til den flittige og ærefjære Discipel, at han imod Eldres og Erfarenes Raad i forsængelig Uergjerrighed skulde overanstrenges Sjæl og Legeme for at naae, hvad der ikke er givet ham at naae; men det er en Opfordring til Eder alle: benytter under Eders Forældres og Læreres forstandige Veiledning Barndommens og Ungdommens Tid med Forsagelse af den Udspredelse og Lyst, som vil hindre Eder i Pligtens Opfyldelse, kjøb Tiden ved samvittighedsfuld Forberedelse til Skolen, kjøb den ved Flid, Opmærksomhed i Læretimen, ved, som det hedder i den os velbekjendte lille Bog, at frygte og elske Gud, saa at I ikke foragte eller fortørne Eders Forældre og Foresatte, men — lyde dem, ved at lytte til Samvittighedens hellige Stemme og det Ord, som er kommen til os herovenfra. Ved saadant Kjøb skal du ikke forkjøbe dig, men under Kjøbet skal din Formue til at kjøbe voxe — hvo som haver, ham skal gives. Skulde stundom Lysten svækkes, Iveren blive mindre, da tænk paa, hvormeget Daaren giver for Dagens og Diebliffets korte Lyst, som fordærver mangan Gang

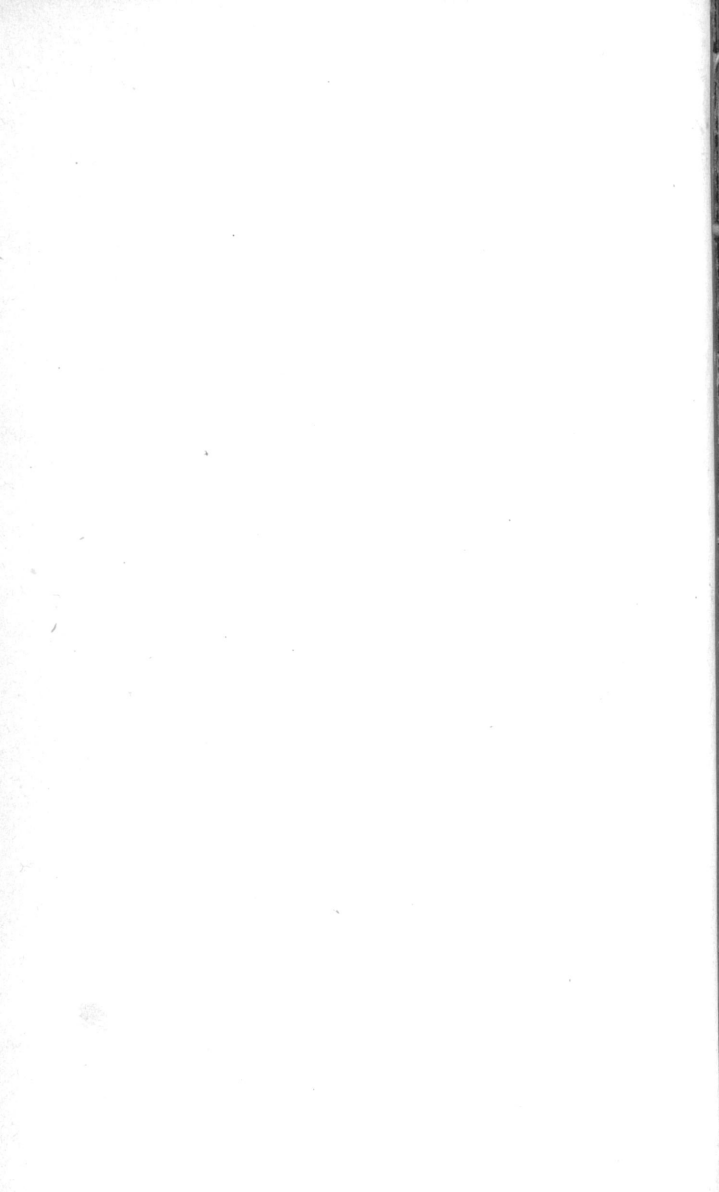
baade Sjæl og Legeme, og jüg da til dig selv: skulde jeg Intet give for at vinde Kundskab, Dygtighed og Fasthed i det Gode, — tænk paa de Mange, hvis Wei til Lykke og Hæder Du ønsker at betræde, og som med anstrængt og vedholdende Arbeide kjøbte den beleilige Tid, og lad dem være et Exempel for Dig. — Men fremfor Alt beder jeg dig i dit stille Sind ret mangengang betænke, hvorledes Enhver af os, ogsaa du, har en Gjæld, det bør sig at betale til Gud og Mennesker, hvad Gud har gjort, og hvad Mennesker har gjort for dig, hvorledes der er den, som har dyrekjøbt den beleilige Tid for Eders Skyld, de, som have underkastet sig Savn, Arbeid og Besvær for at skaffe tilveie, hvad der kunde fremme Eders Lykke; — betænker dette ret mangen Gang og siger da til Eder selv: skulde da ikke ogsaa jeg kjøbe den beleilige Tid, at jeg ved den kunde vinde det, hvorved jeg kan vise min Taknemmelighed for, hvad jeg har modtaget. — Ja Gud give os alle Wiisdom, Forstand og Kraft til at kjøbe den beleilige Tid!

Der staaer nu tilbage, at jeg efter Skik for denne Forsamling nævner de af Skolens Disciple,

der ved det sidstforløbne Skoleaar tilkjendtes Præmie og Roes af Selskabets Bestyrelse. Til Erholdelsen af den grevelige Moltkeste Præmie udfordres af Discipulen, at han skal have tilbragt i denne Skole i det mindste 4 Aar, have taget Afgangsexamen med Udmærkelse og i sin hele Skoletid udviist en særdeles Flid og god Opførsel. Selskabet har denne Gang havt den Glæde at kunne tilkjende — denne Præmie. — Desuden ere Præmier tilkjendte —. Med Roes skal nævnes —.

Jeg skal dernæst i Selskabets og Bestyrelsens Navn bringe dets hjertelige Tak til Skolens nidkjære og indsigtfulde og dygtige Inspecteur, til Skolens Lærere, til alle de Skolens Disciple, som ved Flid, Opmærksomhed og god Opførsel lette Læreren hans Gjerning og pryde Skolen — Guds Betsignelse over Eder, over Selskabet og al dets Virken!

S. D. E. Schrader.

T a l e

i

Selskabet for Efterslægten

paa dets Stiftelsesdag

den 4de Marts 1867.

Af

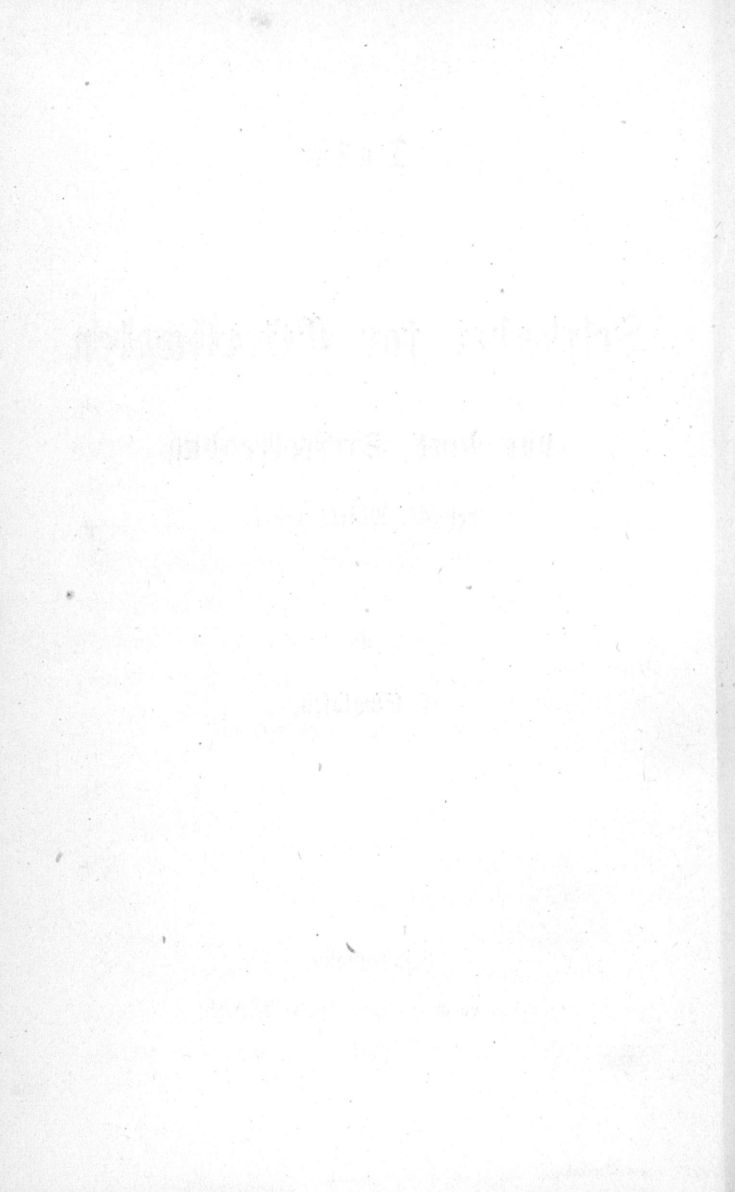
C. Ewaldsen,

første residerende Kapellan ved Frue Kirke.

Kjøbenhavn.

Bianco Lunos Bogtrykkeri ved F. S. Mühle.

1867.

Naar Selskabet for Efterslægten feirer sin Stiftelsesdag, kan det med Taknemmelighed og Glæde see tilbage paa en lang Række, i hvilken det har arbeidet med riig Velsignelse, har seet den Skole, hvortil dets Virksomhed væsentligst er knyttet, hæve sig fra en ringe Begyndelse til at være Landets største i sin Slags, og har seet fremgaae af dens Elever en Række af Mænd, hvis Navne have en god Klang blandt deres Samtidige. Men en saa hæderlig Fortid, i Forbindelse med det smukke Navn, Skolen for Efterslægten, paalægger da ogsaa denne Skoles Bestyrelse saameget større Forpligtelse til at agte paa Tiden og prøve dens Fordringer til Skolen. Thi vel er Hovedfordringen, der stilles til denne Skole, den samme som for andre Skoler og den samme til alle Tider; men eftersom Forholdene skifte, og Livet udvikler sig i forskjellige Retninger, stilles der bestandigt nye Fordringer til Skolen, der ikke altid ere be-

rettigede, om de end til en Tid kunne finde høiøstede Talsmænd: vil Skolen for Efterslægten med Ære hævde sit smukke Navn, maa den fremfor alle andre Skoler være rede til med aabent Døie at veie Fordringerne og klare sig sin Opgave, rede til med Glæde at modtage og med Alvor at iværksætte, hvad der erkjendes som Sandt og Berettiget, men ogsaa rede til uden Frygt at arbejde paa at sætte Dømming for, hvad der uberettiget vil søge at trænge sig ind: det er ved denne Skolens Opgave jeg agter at dvæle, da den Ære er tilfaldet mig at føre Ordet i denne Forsamling.

Som den første Fordring nævner jeg den, at Skolen med Alvor skal stræbe efter at bidrage Sit til, at der af dens Elever kan fremgaae Mænd, hvis Liv bæres og gennemtrænges af christelig Tro; og jeg nævner denne Fordring først, ikke blot af Hensyn til den Gjerning, hvori det er mig forundt at arbejde, men fordi det er min dybe, inderlige Overbeviisning, at det Æneste, der kan give en Mand fast og sikker Holdning i Livets Forvirring, lære ham sand Ydmyghed i Medgang og give ham Kraft til kjækt og freidigt at gaae i Kamp, er en levende, inderlig Tro paa Guds Naade i Jesus Christus; og denne Overbeviisning er ikke blot ældre hos mig end den Dag,

da jeg første Gang iførte mig Præstekjolen, men den er bleven mig saa meget dyrebare, fordi den har staaet sin Prøve i trange og alvorlige Tider. Denne Fordring til Skolen er væsentligt uforandret til alle Tider, men den faaer i vore Dage en særegen Bægt, deels ligeoverfor den religieuse Vigegyldighed, der saa rigeligt blev udsaaet i de første Decennier af dette Aarhundrede, og som nu bærer en saa rundelig Høst, deels ligeoverfor den religieuse Frihed, som Efterflægten skal tage i Arv efter os, og som gjør det nødvendigt for Enhver at gjøre sig rede for sin Tro. Men jeg mener ingenlunde, at Skolen skal gaae Kirkes Grinde og blande sig i dens Sager: jeg mener kun, at Skolen skal stræbe efter at opfylde sin Pligt ligeoverfor den Ret, ethvert Barn, der fødes i et christent Samfund, har til at vide, hvilken dette Samfunds Tro er: den skal derfor sørge for at give Børnene en klar og levende Fremstilling af Christendommen, skaffe sig Lærere, der kunne meddele Børnene Interesse og Erbødighed for Underviisningen, og endelig vogte sig for med den ene Haand at nedbryde, hvad den søger at bygge op med den anden. Og det er navnlig i den sidstnævnte Retning, at Skolen hos os har Meget paa sin Samvittighed. Naar Skolens Plan som oftest tildeler Religions-

underviisningen det samme Timeantal som Gymnastik og Sang, paanøder den næsten Barnet den Betragtning, at Religion kun er et Bifag: og naar den mod Enden af Underviisningen sætter Religion blandt de Fag, der ikke komme i Betragtning ved Afgangsexamen, slaaer den jo denne Opfattelse fast: kommer saa hertil, at f. Ex. Læreren i Naturhistorie i de daglige Timer søger paa en billig Maade at gjøre sig interessant ved at belære Børnene om, at Bibelens Fremstillinger ere uvidenskabelige, ucritiske eller latterlige, er det da at undres over, at Børnene tabe al Interesse for Religionsunderviisning, og at Religionstimerne enten ere dem høist kjedsommelige eller ogsaa meget velkomne til i dem at udfylde Huller i den mangelfulde Forberedelse til andre Fag, der af Skolen ere stemplede som Hovedfag; og at dette ikke blot er en Mening, jeg henkaster, men ofte en sørgelig Virkelighed, derom ville sikkert de fleste af de tilstedeværende Herrer være enige med mig af egen Erfaring. Herpaa maa der raades Bod, om Skolen ellers vil løse sin Opgave, og jeg mener, at Skolen for Efterlægten har et dobbelt Kald til heri at være blandt Forkjæmperne, deels fordi den i sin mere selvstændige Stilling er mindre trykket af Vaand, der kunne standse andre Skoler, deels fordi den ved sin

Beliggenhed i Hovedstaden har et Udvalg af de bedste Lærerkræfter til sin Raadighed: det er jo endelig ogsaa af den største Betydning, at Skolen i denne Retning i Regelen vil kunne gjøre Regning paa den mægtige Bistand fra sin naturlige Forbunds-fælle og Medarbeider, Hjemmet, ligesom den omvendt gjennem Børnene vil kunne meddele dette mangen en vækkende Paavirkning.

Kunne Skolen og Hjemmet arbejde sammen paa at løse denne Opgave, saa er der derimod en Fare, der er særegen for vore Dage, og som Skolen væsenligst alene maa kæmpe imod. Vor Tid er jo kaldet Opfindernes Tid, og Menneskeaanden stræber rastløst efter i alle Retninger at flytte sine Grændsesfjel videre ud; men som en Følge deraf, finder den ogsaa, at Skolen skal udvide sit Omraade og tage mere og mere med: den ene nye Underviisningsgjenstand efter den anden fremstilles i høie Toner som uundværlig, der trækkes altid større og større Bærler paa Barnealderens overordentlige Elasticitet og Modtagelighed, og Resultatet er kun altfor ofte enten fuldstændig Overlæselse eller en uklar Samling af uforstaaede Stumper og Stykker. Men Efterlægten er ikke tjent med Mandfolk, hvis Aand er sløvet fra Skolen, hvis Haand er træt, inden den faaer begyndt paa Livets Arbeide, og som bilde

fig ind at vide Bessed om Alt, medens de maaskee ikke have lært en eneste Ting grundigt: den trænger til Mænd, der funde og kraftige paa Sjæl og Legeme kunne træde ind i Livet, rede til med freidigt Sind, klart Die og fast Haand at tage fat paa de Opgaver, deres Tid vil stille til dem; og at bidrage til at uddanne saadanne Mænd er Skolens Opgave. Derfor er det dens Pligt ikke at lade sig forstyrre af de højrøstede Opfordringer, der rettes til den; i Bevidsthed om sin Værdighed og sit store Kald skal den prøve og veie disse Fordringer, ikke haardnakket fastholde alt det Gamle, kun fordi den nu engang er belemret dermed, ikke ubetinget forkaste det Nye, fordi det endnu staaer som Nytt for den: idet den indskrænker Fordringen udadtil, skal den skjærpe den indadtil, stræbe efter, at hvad den byder Børnene, bliver disses virkelig forstaaede aandelige Eiendom, lære dem, at bruge det saaledes Erhvervede som det faste Grundlag, hvorpaa de senere kunne bygge videre, eftersom Livet vil fordrø det af den Enkelte, og saaledes ikke blot ved Lærdommen, men tillige ved sit Exempel bringe det til Bevidsthed hos dem, at jo omhyggeligere Fordren beredes, desto lettere og sikrere vøjer Sæden; og naar de senere i Livet ved at følge dette Exempel høste Lønnen i deres velslykkede Gjerning, ville de

med saameget større Kjærlighed og Taknemmelighed mindes deres trofaste Fostermoder, Skolen, der da i Sandhed har været en „Skole for Efterflægten.

Har Nutiden bragt Skolen en Fare, da har den ogsaa stillet den en ny Opgave. Bort Folk har faaet Frihedens kostelige Gave, og hvad der i vor Skoletid var et Ord, hvis Betydning kun Faa forstode, er nu en riig og fylbdig Virkelighed, der vækker de Slumrende og ansporer hver god og dygtig Kraft til gennem Udviklingens Kamp at vise sin Natur. Men naar en saadan Forandring, fremsthyndet af Tidsomsstændighederne, indtræder temmelig brat, kan det ikke undgaaes, at der maa komme en Overgangstid, hvori den Enkelte betragter Friheden som Ret til at tilrive sig selv Saameget som muligt uden at tage Hensyn til Andres Rettigheder: saa vækkes Videnskaberne, Partidannelsen blomstrer, og for en overfladisk Betragtning kan det see ud, som om Frihed var eensbetydende med Splid, Forvirring og Oplosning. Hvad der bevæger Livet, bringes ud for Offentligheden og forhandles paa Gaderne og i Husene; det kan ikke undgaaes, at Børnene med deres levende Sands berøres deraf, og efter det gamle Ord, at „som de Gamle sjunge, saa quiddre de Unge,“ er

det jo ikke saa underligt, at Skolebrenge tage Parti i politiske som i religieuse Spørgsmaal, og udfegte Sagen paa deres Maade. Men da vi endnu ikke ere naaede ud af denne Overgangstilstand, er det en uafviselig Pligt for Skolen, og navnlig Skolen for Efterslægten, der har sin Plads i Brændpunktet for vort offentlige Liv, at klare sig sin Opgave i denne Henseende, og med Alvor stræbe efter at løse den. Og denne Opgave er da, at Skolen skal benytte den Veilighed, dens Underviisning tilbyder, til at lære Børnene at forstaae Betydningen af det Liv, de see og høre omkring sig; at den efterhaanden, som de udvikle sig, viser dem Frihedens Betydning og Værd, ikke blot lærer dem de Rettigheder, den giver den Enkelte, men ogsaa de alvorlige Fordringer, den stiller til ham; og derved vil den give sit store Bidrag til at uddanne Mænd for Efterslægten, der ikke blot have lært at frygte Gud og ære Kongen, men som ogsaa ere sig bevidste, hvad der fordres af dem som Borgere i et frit Land, og ere rede til med alvorlig Hu at arbejde hver paa sin Plads paa at bruge Friheden ret, saa at den kan blive til riig Velsignelse for deres Fædreland. Men naar jeg nævner Ordet „Fædreland“, da nævner jeg ogsaa den anden af de store Opgaver for Skolen, der, vel til alle Tider er

den samme, men som ogsaa nu har en særegen Betydning, fordi Danmark, vor Moder, sidder sørgende og saaret, trænger i Nutiden, vil trænge herefter til Sønner, der med Kjærlighed ville søge at lindre hendes Sorg, med Kraft og Alvor ville kjæmpe for at støtte og hæve hende: og det er den Opgave, at lære Børnene en sand og levende Kjærlighed til deres Fædreland. Men denne Kjærlighed skal Skolen vække og nære, ikke blot ved at begeistre dem for en svunden Tids Kjæmper, hvis Skjold og Sværd dog smuldre under Bautaftenen, men ved at aabne deres Øre for Modersmaalets livsfriske, yndige Toner, deres Hjerter for den danske Naturs Deilighed, deres Øie for hvad Godt, Kraftigt og Edelt, der findes i den danske Folkeeiendommelighed; den skal lære dem at forstaae, at der i dem selv er levende Vidnesbyrd om, at de ere Skud af den gamle Stamme, lære dem at væmmes ved den usle, forsagte Tale om det lille Land, der ligesaagodt først som sidst kan søge Ly under en større Naboes Vinger, og fylde dem med det levende Ønske om at blive dygtige til at tjene deres eget Land til Gavn: den skal aabne deres Øie for hvad Smukt og Godt, der findes i andre Lande, men vække det Ord som Grundtone i deres Sjæl, at „ude er godt nok, men hjemme er dog bedre.“ Men

til at udføre denne Gjerning kan Skolen atter støtte sig til Hjemmets mægtige Hjælp, og naar disse To arbeide sammen, skal det vel lykkes: den Dreng, der i Hjemmet har hørt sin Moder synge: „jeg troer, der er sijnønnest i Danmark,“ og som i Skolen har lært at forstaae hendes Sang, af ham skal der med Guds naadige Bistand blive en Mand, der er glad ved at være en dansk Mand, der med alvorlig Villie stræber efter at gjøre sit Fædreneland Ære, og som vil være rede til, om det fordres af ham, at offre for denne sin Moder det Dyreste, en Mand kan give, sit Hjerteblod.

Gud give da Skolen for Efterslægten Naade og Lykke til i det nye Aar at gaae fremad i Udførelsen af hele dens Gjerning.

Bestyrelsen for Skolen er i Aften efter Sædvane samlet, men een Plads er tom, en ærværdig Skikkelse savnes, som i en lang Række aldrig svigtede: Provst Balthasar Münter er her ikke. Men det er ikke, fordi han har glemt Skolen eller Dagen: da jeg for kort Tid siden var hos ham for at overtage det Hverv, jeg her har søgt at udføre, sad jeg længe hos ham og hørte med Glæde paa, med hvilken Kjærlighed, han omtalte denne Skole, med hvilket

Liv han skildrede sit mangeaarige Forhold til Selskabet; og da jeg gik bort, vare hans sidste Ord: „sees vi ikke før, saa mødes vi den Aften.“ Men vi mødes ikke her i aften, thi han har faaet lovligt Forfald; den Herre, han saalænge har tjent med inderlig Kjærlighed, har kaldt sin tro Tjener til Hvile efter Dagens Møie. Han har været en trofast, nidkjær, bramfri Arbejder i Biingaarden, og Herren har i Naade seet til sin Tjeners Gjerning: han gav ham en stor og smuk Virksomhed, en lang og rigt velsignet Arbeidsdag, formildede Dødens Bitterhed for ham, og kaldte ham til sig, inden hans Die var bleven sløvt og hans Kraft brudt: det er jo Alt Naade og Velsignelse. Fred være med ham, hans Navn vil længe leve i velsignet Minde.

Der staaer tilbage at nævne de Elever, der i det sidste Skoleaar have viist sig værdige til Præmie eller hæderlig Dmtale.

(Eleverne fremkaldtes.)

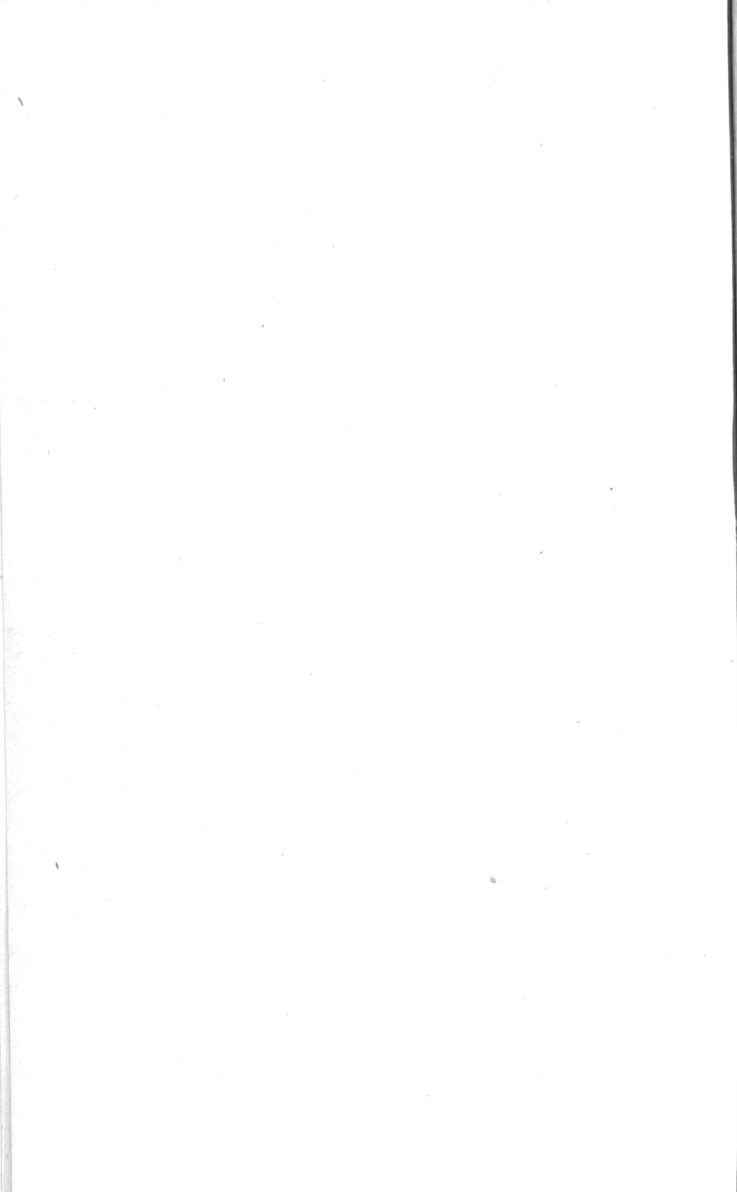
Jeg ønsker Eder hjerteligt til Lykke, kjære Børn, til det Vidnesbyrd, I have modtaget om, at Skolen har paaffjønnet Eders gode Villie til at lade Eder vejlede af den. Men glemmer ikke, at en saadan

Anerkjendelse paalægger Eder en saameget større Forpligtelse til med uformindsket Iver, Flid og Opmærksomhed at arbejde fremad mod det Maal, til hvilket Skolen ikke kan bringe Eder, uden I selv med villigt Sind lade Eder veilede: Gud give Eder Naade til at fortsætte, hvad der er saa godt begyndt.

Endelig skal jeg nævne for den ærede Forsamling de 3 Elever, Wichmann, Schwarz og Müllen, som have bestaaet Afgangsexamen med Udmærkelse, og derfor erholdt det grevelig Moltkeske Præmielegat. Det er en Belønning, som kun kan tilfalde den, der har arbejdet med stadig Flid og Trost; det er Skolen en stor Glæde at have Elever, hvem den kan tildele denne Præmie, og det maa være Eder en stor Glæde at have modtaget den. Et Affnit af Eders Livs Gjerning er nu tilende, og I gaae ud til den større Gjerning, hvortil I blive kaldede i Livet: jeg ønsker Eder af ganske Hjerte, at Gud, som har givet Eder Hjerte til at være troe i Skolens Arbejde, maatte styrke Eder til den samme Trost i Livets Arbejde, maatte fremfor Alt lære Eder at være ham troe indtil Døden, at I maatte arve det evige Liv.

Og saa ønsker jeg til Slutning af ganske Hjerte, at Guds Naade i det nye Aar maatte hvile i riigt Maal over denne Skoles Gjerning, og at dens Bestyrelse, dens Tilsynshavende, dens Lærere og Elever maatte arbejde eendrægtigt sammen, saa at dens Gjerning maatte lykkes, Gud til Ære, dem selv til Belignelse!

Du skal ære din Fader og din Moder!

Tale

i

Selskabet for Efterslægten på dets Stiftelsesdag
den 4de Marts 1868.

Af

Johannes Kok,

Præst ved almindelig Hospital og Abel Katrines Stiftelse.

København.

Bianco Lunos Bogtrykkeri ved F. S. Muhle.

1868.

Inhalt des Buches

1

1. Abschnitt

2. Abschnitt

3. Abschnitt

4. Abschnitt

Ærede Forsamling! Det er idag 82 År siden tædrelandssindede Mænd stiftede «Selskabet for Efterslægten». Mange Selskaber ere i Mellemtiden stiftede og atter opløste, enten fordi de nåede det Mål, hvorfor de havde arbejdet, eller fordi de opgav at nå Målet. Men dette Selskab består endnu. Ikke underligt; ti når skulde det Mål nås, hvorfor det arbejder, eller hvorledes skulde Nogen turde tænke på at opgive det. I Almindelighed må vi jo sige, at sålænge der er en Slægt på Jorden, som skal afløse den foregående, har et Selskab for Efterslægten sin Virkekreds og sin Opgave, efter Skriftens Ord: en Slægt skal berømme dine Geringer, Herre, for den anden og forkynde din Vælde¹⁾, og det står først ved Målet for sin Virksomhed, når den Slægt er opvokset, som ingen

¹⁾ Salme 145. 4.

Efterslægt skal have — ved Dagenes Ende. Og hvad i Særdeleshed et dansk Selskab for Efterslægten angår, da vedbliver det at have sin Virksomhed og sin Opgave, sålænge der er et dansk Folk, som ikke opgiver sig selv, ikke opgiver Håbet om at kunne overgive til sine Efterkommere, hvad det selv modtog i Arv fra Fader og Moder — Fædreland og Modersmål. Og dette Håb have vi, Gud være lovet, ikke opgivet og ville vi ikke opgive. Vel ser det mørkt ud på vort kære Fædrelands Himmel, og vel kunne vi fristes til tvivlende at spørge: hvorledes skal det gå den Slægt, vi se opvokse for vore Øjne? skal den komme til at tage Arv efter os, eller skal den komme til at stå arveløs i Verden? skulle vore Sønner og Døttre få Lov til som fri Mænd og Kvinder at bo på »Danmarks dejlige Vang og Vænge« og tale det Tungemål, om hvilket Digteren siger, at det er »yndigt og har så mild en Klang«? Jeg vil ikke dømme hårdt om den Fader og Moder, som har spurgt således. Jeg har selv i mangen mismodig Time spurgt således; men når jeg hver Gang måtte erkende, at «det er en Forbrydelse at mistvivle om sit Fædrelands Fremtid», da måtte jeg tillige spørge: hvorpå skulle vi da bygge Håbet

om, at der skal komme en fri dansk Efterslægt til at vandre på vore Grave? hvoraf afhænger det, om Børn skulle få Lov til at bo i deres Fædres Land og tale deres Moders Tunge? Og da lød det til mig fra Ham, hvis Mund har aldrig löjet: Du skal ære din Fader og din Moder, at det må gå dig vel og du må længe leve i Landet! Om dette Ord vil jeg i Aften søge at samle, hvad jeg ønsker at indprente Efterslækten.

Ær din Fader og din Moder! Dette er, som ethvert Barn i denne Forsamling ved, det fjerde af de Bud, Herren ved Moses gav sit Folk Israel på Sinai Bjerg; og han knytter en særegen Forjættelse til Opfyldelsen af dette Bud: at det må gå dig vel og du må længe leve i Landet. Hvorfor knytter Herren denne Forjættelse netop til dette Bud? Tilfældigt er det visselig ikke. Om vi end kunde mene, at den første Del af Forjættelsen — at det må gå dig vel — ligeså godt kunde være föjet til ethvert af de andre ni Bud, efterdi det ikke kan gå et Menneske vel, når han ringeagter eller tilsidesætter noget, var det end det mindste Bud i Guds hellige Lov, så vil dog Erfaring og nøjere Eftertanke snart lære os at erkende, at denne Forjættelse hænger nøjere sammen

med det fjerde Bud end med noget af de andre. Se vi nemlig hen til de Mennesker, hvem det gik ret ilde i Verden, som hengav sig til Skændsel og Last og sank i Nød og Elendighed, og undersøge vi, hvad der var den første Begyndelse dertil, så ville vi for det meste finde, at Begyndelsen til Elendigheden var den, at de enten ikke vilde holde Fader og Moder i Ære, ikke elske, adlyde og agte dem, eller at de ikke havde nogen Fader og Moder, som de kunde ære og elske, ej heller nogen Anden, der tog sig af dem i Faders og Moders Sted, og derfor opvoksede i en af Kærlighed, Tugt og Ærefrygt forladt Barndom og Ungdom. Og vende vi os til dem, hvem det gik vel i Verden, hvis Idrætter lykkedes og som vandt Agtelse og Yndest hos deres Medmennesker, og spørge vi dem, hvor Grundvolden dertil blev lagt, da vil det sikkert være en Undtagelse, når vi ikke få at høre: den blev lagt i min Faders og Moders Hjem, hvor jeg opdroges i Tugt og Herrens Formaning, hvor jeg modtog utallige Kærlighedsbeviser, som vakte Genkærlighed i min Sjæl, og hvor jeg ved Eksemplets stærke Magt lærte at ære, hvad der er Ære værd! Derom er jeg i det mindste fuldelig overbevist, at end ikke En skal fremtræde og vidne imod os,

sigende: her er jeg, mig er det gået vel, og dog har jeg hverken æret eller elsket min Fader og Moder, men tvertimod foragtet og trodset dem! Således er Sammenhængen mellem dette Bud: Ær din Fader og din Moder! og Forjættelsen: at det må gå dig vel! ligefrem som mellem Årsag og Virkning, som mellem Begyndelse og Forsættelse.

Men Herren lover ikke blot Israels Folk, at det skal gå dem vel, når de holde dette Bud, men han bestemmer nøjere, hvori en væsenlig Del af dette «Velgående» skal bestå, idet han tilføjer: og at du må leve længe i Landet! Ved Landet menes det Land, hvori Abraham, Isak og Iakob havde boet, og som Gud havde lovet at give deres Efterkommere, det frugtbare og skønne Kanaan, hvor Mamre Lund og Moria Bjerg og Iakobs Brønd og Sikems Dal og mangfoldige andre Steder mindede dem om deres Fædre, om hvad de havde oplevet, lidt og stridt, men også om, hvorledes Gud underfuldt havde beskyttet dem under sin Nådes og Velsignelses Vinger. At blive længe i Besiddelse af dette Land, at se det gå i Arv fra Slægt til Slægt, det var Israels skønneste Fremtidshåb. Og nu lovede Herren dem, at dette Håb skulde opfyldes, dersom de holdt Fader og Moder i Ære.

Også her forstå vi let Sammenhængen mellem Budet og Forjættelsen; ti Familielivet er Planteskolen for Folkelivet, dette fremgår af hint, som Sæden af Frøkornet. Af Børn, som i Hjemmets snevrere Samfund opvokse i Ærefrygt for og Kærlighed til Fader og Moder, vil der i Folkelivets større Samfund fremgå Mænd med Kærlighed og Ærefrygt for det fra Fædrene Overleverede, for Gudsdyrkelsen og de historiske Minder og Modersmålet, kort for Alt det, som i Sandhed sammenknytter og sammenholder et Folk og udgør dets Hæder og Ære. Når derimod det Bånd løses eller aldrig knyttes, som er det naturligste af alle — Båndet mellem Børn og Forældre, så løses alle Bånd, så vil der i alle Samfundsforhold indsnige sig Tvedragt og Forstyrrelse, ti som Trods og Selvrådighed forstyrrer Husene, således forstyrrede også Riger og Lande: et Hus, som er splidagtigt med sig selv, falder, og et Rige, som er splidagtigt med sig selv, bliver øde¹⁾.

Du skal ære din Fader og din Moder, at det må gå dig vel og du må længe leve i Landet! Det Folk, som først modtog dette Bud og denne

¹⁾ Lukas 11. 17.

Forjættelse, lever nu ikke længer i Landet. Fordi det ikke adlød Jehovas Røst, så oprandt omsider den Dag, hvormed han havde truet, da Börnene ikke fik Lov til at tage anden Arv efter deres Fædre, end den, som er udtalt i de strenge Ord: jeg vil hjemsøge Fædrenes Misgerninger på Börnene! Først kom der Tvedragt og Splid, som delte Folket og således svækkede dets Modstandskraft, at det gentagne Gange blev overvundet af Naboerne, derpå mistede det sin Selvstændighed og glemte efterhånden sit Modersmål, det hellige Tungemål, hvori Moses havde talt med dem, hvori David havde sunget til Harpen, og hvori Profeterne havde varslet i Herrens Navn; og så fuldbyrdedes endelig Dommen: Abrahams Efterslægt, Israels Börn, kom til at tjene den Fremmede; og han lagde et Jernåg på deres Nakke, steg selv højt, mens de sank dybt, drak Vinen af de Vinstokke, som de havde plantet, og salvede sig med Oljen fra de Oljebjerge, som de havde dyrket. Og for Fremtiden kunde de kun fortælle den kommende Slægt om, hvor mange Paladser deres Fædre

1) 5 Moseb. 28.

engang havde kunnet tælle i Davids Stad, og hvor mange Tårne på Zion.¹⁾

Men vi, som ere komne ind i Israels Arv, ere ogsaa blevne Arvinger af dette Bud og denne Forjættelse; og af Budets Opfyldelse — det er vel at betænke — afhænger Forjættelsens Opfyldelse: skal det gaa vor Efterslægt vel, og skal den få Lov til at leve længe i Landet, i vort Kanaan, Danmark, så må den ære Fader og Moder. Og jeg finder det så meget mere fornødent, at vi, som kaldes Fædre, Mødre, Lærere og Opdragere, indskærpe den unge Slægt dette Bud, jo mere det er min Overbevisning, at vort Fædreland ikke vilde være bragt så nær til Undergangens Rand, som det har været i vor Tid, dersom det havde stået sig bedre med dette Buds Overholdelse i den Slægt, som nu lever og virker. Hvorledes overholdes det da? Når vi skulle besvare dette Spørgsmål, må vi ikke blot se hen til, hvorledes det i denne Henseende står til indenfor Familielivets snevrere Samfund, men i Særdeleshed til, hvorledes det står til i Folkelivets store Samfund. Se, der er i ethvert Folk, som med Rette bærer dette

¹⁾ Salm. 48. 13, 14.

Navn, dem, der må kaldes Fædre i videre Forstand, Sådanne, som i Videnskab eller Kunst eller Vindskibelighed gå forud for deres Samtid og vise den Vej, Lærefædre indenfor det borgerlige eller kirkelige Livs Område, der rage op over det Sædvanlige og Dagligdags og ere deres Nations sande Repræsentanter. Vort Fædreland har i Forhold til sin Størrelse været rigt på sådanne Mænd; hele den civiliserede Verden kender Thorvaldsens og Ørsteds berømte Navne, og ikke få ere først blevne opmærksomme på, at der var et Land til, som hed Danmark, da de erfarede, at det var disses Fædreland. Andre danske Navne, hvoriblandt flere Nulevendes, nævnes med Berømmelse langt ud over deres Fædrelands Grænser. Atter andre Mænd stå såre højt både i Henseende til Indsigt, Fædrelandskærlighed og ærlig Vilje, skönt de ikke ere kendte udenfor Fædrelandet. På Sådanne burde kunne anvendes hvad Pavlus siger: de Ældste, som ere gode Forstandere, skal man holde dobbelt Ære værd, mest dem, som arbejde i Tale og Lærdom.¹⁾ Få de nu denne Ære? Ja, for enkelte afdøde Fædre have vi rigtignok i Nutiden rejst

¹⁾ 1 Tim. 5. 17.

Bavtestene og andre Mindesmærker, men Farisæerne på Kristi Tid smykkede også Profeternes Grave,¹⁾ og have måske aldrig været ivrigere sysselsatte dermed, end da deres Land og Folk stod på Afgrundens Rand. Men vi spørge her ikke om, hvorledes de afdøde Fædre holdes i Ære, men derom spørge vi, hvorledes forholder denne Slægt sig til de nulevende Fædre, til de Ældste, som ere gode Forstandere og arbejde i Tale og Lærdom, eller på anden Måde gøre sig fortjente af Samfundet? Holdes de dobbelt i Ære værd? Er det dem, der fortrinsvis udvælges til at have Sæde i Landets lovgivende Forsamling? Er det til deres Råd, til deres Advarsel og Formaning, at Mængden lytter? Nej, de tages helst slet ikke med på Råd, fordi de, som det heder, ere blændede af Lavsånd og hildede i Standsinteresser og derfor ikke ere i Stand til at se en Sag med fordomsfrit Blik, hvilket falder ganske anderledes let for dem, der slet ikke forstå sig på den. Men når en Blind skal vise en Blind Vej, siger et gammelt Ord, så falde de Begge i Graven.²⁾ Og dette kunde let blive den sørgelige Følge af den Tilsidesættelse af det fjerde

1) Mat. 23. 29. 2) Mat. 15. 14.

Bud, vi her have omtalt. Iøvrigt kende vi såre vel Grunden til, at Alle de, der ved Dannelse, Lærdom, Dygtighed eller Viljeskraft hæve sig over det Sædvanlige, så meget som muligt skulle nedtrykkes og tilsidesættes, og at Kundskab, som før var en Magt, nu skal stemples som en mistænkelig Egenskab. Den må søges i en Lighedsstræben, som går igennem vor Slægt, der kunde være bifaldsværdig, dersom den gik ud på at gøre Alle lige store og gode, lige oplyste og dannede, men må kaldes falsk og forkastelig, når den går ud på at gøre Alle lige små og dårlige, lige uvidende og udannede. Hvis denne Stræben vinder Fremgang, da må man være meget blind for ikke at se, at vi derved tilsidst komme så vidt, at vi, når engang de mindre Nationers Skæbne skal afgøres i Evropas Råd, ville blive vejede og fundne for lette.¹⁾ Ti da vil der fremfor Alt blive spurgt: hvad giver disse få Mennesker Adkomst til at udgøre et særegent Folk? deres Forfædre have vel leveret Bidrag af åndelige Produkter til Evropas Marked, men hvad Tjeneste gøre disse i Videnskabens, Kunstens og Vindskibelighedens Verden? Her rinder mig en

¹⁾ Daniel 5. 27.

lille Begivenhed ihu, som det for Sammenligningens Skyld vel er værd at lægge Mærke til. Der var engang i Kong Kristjan den Femtes Råd Tale om at nedlægge Frederiksborg lærde Skole som unyttig og at anvende dens Bygning til Kaserne for et Rytterkompagni. Men forinden Kongen vilde gå ind på sine Rådgiveres Plan, forlangte han først at vide, hvilke Mænd der vare udgåede fra Skolen. Der nævntes forskellige, deriblandt Tomas Kingo. Da Kongen hørte dette Navn udbrød han: har denne Skole frembragt en sådan Mand, hvorledes tør jeg da understå mig i at ruinere den? ¹⁾ Og Fre riksborg Skole står den Dag i Dag; men vilde uden Kingo sikkert være bleven «ruineret». Anvendelsen på det, vi her tale om, ligger nær nok: komme vi — hvad Gud forbyde! — nogensinde til at stå uden Fædre i den Betydning, hvori vi her have taget Ordet, så vil det ikke vare længe, før vi også komme til at stå uden Fædreland. Ti der er, som vi Alle vide, dem, der nok kunde have Lyst til at forvandle vort skønne Land til Kaserne for Rytterkompagnier og vort blå Hav til Flådestationer.

¹⁾ T. Kingos Levnetsbeskrivelse af A. C. L. Heiberg. S. 7.

Men hvor Fædrene æres, der er også Ærefrygt for og Kærlighed til det fra Fædrene Overlevende. Og til det Helligste og Ærværdigste, som vore Fædre have overleveret os, hører vor evangelisk-lutherske Folkekirke med dens, efter vor danske Nationalkarakter afpassede, Indretninger og Skikke. Der er mange Institutioner, som udøve en opdragende, forædlende og forbindende Indflydelse på hele Folket — eksempelvis skal jeg nævne Universitetet og Rigsdagen, af hvilket det første samler den studerende Ungdom, den sidste de modnere Mænd fra alle Landets spredte Provinser, fremdeles Højesteret, Akademiet for de skønne Kunster, Nationalteatret, flere borgerlige og militære Dannelsesanstalter og andre lignende Institutioner — men højt over alle disse både i Henseende til Oprindelse og Betydning hæver sig Folkekirken. Og om vi end ikke lære, at der udenfor dens Samfund ikke er Frelse for den enkelte Sjæl, så tør vi dog nok påstå, at Folket som sådant vil gå til Grunde, dersom Folkekirken opløstes; ti den er som den åndeligste også den stærkeste af alle de Magter, der sammenknytte os, stærkere endnu end Sproget, der deler sig i flere ikke ubetydelige Dialektforskelligheder. Det røber derfor hverken

Ærefrygt for Fædrene eller Omhu for Nationalitetens Bevarelse, når Mange nutildags forlade deres egen Forsamling og tage sig Lærere i Hobetal¹⁾ blandt Papister, Baptister, Metodister, Irvingianere, Mormoner og hvad de alle hede; eller når man for Öjeblikket, af misforstået Frihedsiver, tilråder eller giver sit Minde til sådanne Omdannelser i Folkekirkens Indretninger og Skikke, som om kortere eller længere Tid nødvendigvis må føre til, at dens Enhed opløses og det store Samfund falder fra hinanden i en Mængde små Selskaber, hvor den Enkelte kan indrette sig efter sine Luner og Tilbøjeligheder; istedenfor at man efter bedste Evne burde frede om den hellige Overlevering og søge at skaffe den Midler, hvorved den kunde styrke sig til at bevare Åndens Enhed i Fredens Bånd,²⁾ og blive, hvad der er dens Bestemmelse, den Kirke, hvortil Flertallet af det danske Folk ikke blot af Navn, men i Ånd og Sandhed bekender sig.

Endnu skal jeg som en dyrebar Overlevering fra Fædrene nævne vort danske Modersmaal. Det er ældre iblandt os end Kirken, ti det kom herind

¹⁾ 2 Tim. 4. 3.

²⁾ Efes. 4. 3.

med Aserne mange hundrede År, för Ansgar prædikede Kristendommen her i Landet. Og hvor ærværdigt er det ikke allerede ved denne høje Ælde! Vel har det gennem Tiderne forandret sig, men Grundpræget er dog det samme; i alle Hovedtrækkene er det det samme Tungemål vi tale, som taltes af Kæmperne i Lejre. Fra Slægt til Slægt er dette Tungemål gået i Arv; gennem dets Toner modtog Barnet de første Indtryk, og derfor kalde vi det så passende Modersmål, fordi Moderen, allerede mens Barnet lå i Vuggen, begyndte at gøre det fortroligt med dets hjemlige Klang. Gennem det hørte vi siden fortælle om, hvad vore Fædre i de henfarne Tider havde oplevet, lidt og stridt for at værne om deres Odel og Eje, at den kunde gå i Arv til Efterslægten. I dette Tungemål var det vore Skjalde kvad om Kæmpernes og Riddernes Dåd, i det var det de udøste deres Hjerter i Salmer og åndelige Viser, i det var det de opflammede Ynglingens og Pigens Sjel i Sang om «Elskøvs Fryd og Smerte». Men som vort Modersmål af disse Grunde må være os helligt og dyrebart, så må det ikke mindre være det af den Grund, at det udgør det vigtigste Særkende for vor danske Folkeejendommelighed og på

engang adskiller os skarpt og bestemt fra vore Naboer mod Syd og forbinder os med vore Frænder mod Nord. Hvor Grænsen er mellem Danske og Tydske, derom kan, på Grund af dette Skælnemærke, Ingen være i Tvivl: Målet røber dem. Bevare vi derfor vort Sprog så rent og skært som muligt, da besidde vi deri et af de sikreste Værn imod vore Fjenders List og Vold, et af de bedste Værger «til Danmarks Frelse i Nødens Tid». Og nu spørger jeg, hvorledes forholder vor Slægt sig ligeoverfor denne Overlevering fra Fader og Moder? Skulde man ikke tro, at ethvert nogenlunde sundt og ufordærvet Menneske måtte holde en så dyrebare Arv i Agt og Ære? Visselig! Men dette er netop Ulykken, at Menneskene ere ikke sunde og ufordærvede; og deres Usundhed og Fordærvelse kommer tilsyne på mange Måder, ikke mindst som Ringeagt og Ligegyldighed for Modersmålet. «Hvad Magt ligger der på Sproget? er det ikke ligegyldigt, hvilket Sprog vi tale, når vi blot kunne gøre os forståelige for hverandre?» Hvorofte have vi ikke hørt sådan Tale? hvorofte bliver det ikke foreholdt os, som elske og ære vort danske Tungemål, at det er Sygelighed, Affektation eller Fanatisme, der bringer os til at tale og synge i så høje Toner til

dets Pris? Og vise ikke mangfoldige Forældre denne Ligegyldighed i Gerningen, når de forlange af Skolerne, at de skulle undervise deres små Børn i fremmede Tungemål, og det jo flere jo bedre, för de ere blot nogenlunde befæstede i deres eget? Faren herved er ikke den, at Børnene efter endt Skoletid skulde begynde at tale med en eller flere af disse fremmede Tunger eller med dem alle tilsammen, ti derfor kan man, som Erfaring viser, være meget rolig; men dette er Faren, at de tabe Sansen for det danske Tungemåls Ejendommelighed og Renhed og umærkelig optage så mange Ord og Vendinger fra de fremmede, navnlig det tyske Sprog, at Forskellen mellem dette Sprog og vort bliver mere og mere flydende, og Grænse-skellet således efterhånden nedbrydes. Skulde dette ske — og det vil ske, dersom vi ikke bedre holde Modersmålet i Ære og med større Kærlighed omfatte dem, der repræsentere det i Literaturen — da ville vore Fjender tilsidst med en vis Grad af Ret kunne sige: dette Folk, der intet udretter i Videnskabens og Kunstens og de højere Interessers Tjeneste, ikke udgør noget kirkeligt Samfund, og dertil ikke har noget eget Tungemål, imod det vises der en Velgerning, når det indlemmes i et

stort Rige, hvor Kulturen har et Arnested! Og da er Danmarks sidste Dag kommen, den Dag, da Efterslægten ikke får Lov til at tage anden Arv efter sine Fædre end Lönnen for Fædrenes Misgerninger.

Og nu, du Efterslægt, som her er forsamlet, det er en alvorlig Sag, jeg i Aften har lagt dig på Hjertet. Ær din Fader og din Moder! siger jeg derfor endnu engang. Alle vi Ældre, som her omringe dig, have intet højere Ønske, end at det må gå dig vel, at alt som du forfremmes i Alder, du også må forfremmes i Visdom og Nåde hos Gud og gode Mennesker, at dine Idrætter i Tiden må lykkes, og at du i dit Liv må se god Frugt af ærlig Stræben. Men vi kunne ikke tænke os noget «Velgående», nogen sand Lykke og Velsignelse for vor Efterslægt, dersom den ikke får Lov til at leve i Landet, til at bo fri og uafhængig i vort skønne af Havet omkransede Danmark, »hvor Oldtids Kæmpegrave stå mellem Æblegård og Humlehave.» Han, den Almægtige, uden hvem I intet formå, dygtiggøre Eder til al god Gerning, også til den at ære Fader og Moder, at det må gå Eder vel og I må længe leve i Landet!

Dette var, hvad jeg ønskede der skulde ind-

prentes Efterslægten, ikke blot den, som her er forsamlet, men, om muligt, hele den opvoksende Slægt i Danmarks Land og Rige.

Men efterdi vi i Aften have talt om at ære vore Fædre, både de afdøde og de levende, så er det naturligt, at Skolen taknemligt vender sin Tanke til det højtagtede Medlem af Selskabets Bestyrelse, som har nedlagt sin Vandringsstav, siden her sidst holdtes Fest, Oberstløjtnant David Borgen, der modtog sin første Uddannelse i denne Skole og siden omfattede dens Virksomhed med samme Kærlighed og Interesse, hvormed han omfattede Alt, hvad der sigtede til Fædrelandets Gavn og Ære. Ligeledes er jeg forvisset om, at Skolens Fostersønner med Ærbødighed og Taknemlighed vende deres Tanke til Alle dem, der med Kærlighed og Omhu arbeide for deres Fremtids Vel, Selskabets ærede Bestyrelse, Skolens Forstander og øvrige Lærere. En Arbejder er sin Lön værd¹⁾, siger Herren, men I kunne ingen bedre Lön yde disse Eders Fædre, end når I skönne på dem og agte dem höjlig i Kærlighed for deres Gernings Skyld²⁾.

¹⁾ Mat. 10. 10.

²⁾ 1 Tess. 5. 12, 13.

Dette er så meget mere Eders Pligt, som I hvert År se, hvorledes de skønne på dem iblandt Eder, der arbejde med Flid og Dygtighed. Som Sådanne er det mig en Fornøjelse at nævne følgende Disciple, der have vist sig værdige til Belønning (deres Navne oplæstes), og følgende, der fortjene at nævnes med Ros (deres Navne oplæstes). Vel begyndt er halv fuldendt, siger et gammelt Ord, og jeg vil ønske, at det må opfyldes på Eder Alle; en Måde, hvorpå dette kan ske, er, at I betragte den offentlige Belønning og Ros, der her er Eder tilfaldet, som en Opmuntring til at gå fremad, ti den, der lægger sin Hånd på Ploven og ser tilbage, kun glæder sig ved hvad han allerede har udrettet, er ikke vel skikket for Guds Rige¹⁾ og heller ikke for denne timelige Gerning hernede.

Hermed ville vi slutte. Gud velsigne Konge og Folk! Gud bevare Danmarks gamle Rige og lade det gå i Arv til vore Børn og Börnebörn og atter deres indtil den sildigste Efterslægt!

¹⁾ Luk 9. 62.

Tale

ved

Selskabet for Efterslægtens
aarlige Hoitid

den 4de Marts 1869

af

C. St. A. Bille.

Kjøbenhavn.

Bianco Lunos Bogtrykkeri ved J. S. Muhlé.

1869.

Selskabet for Efterslægten stiftedes den 4de Marts 1786 og har saaledes tilbagelagt et Tidsrum af treogfiirsindestyve Aar. Toogfiirsindestyve Gange er dens Stiftelsesdag vendt tilbage og feiret, som vi nu atter feire den i dette Dieblif, med Sang og Tale.

Treogfiirsindestyve Aar! En forsvindende Draabe i Tidens uendelige Ocean, en ringe Deel af de Aartusinder, som allerede omfattede Menneskeslægtens travle Færden paa denne Klode, men et langt, langt Tidsrum efter det menneskelige Livs almindelige Maalestof, strækkende sig vidt ud over det Spand, der forundes de fleste Dødelige til deres Vandring fra Buggen til Graven. Treogfiirsindestyve Aar! Tanken gennemfarer dem som et Lyn, den sætter med eet Spring hen over denne Afstand og dvæler ikke ved alt det, den rummer i sig af Møie og Bedrøft, af Lidelse og Seir, af Kamp og Fremskridt. Den lette Fantasi maa holdes fast og tvinges til at udmale,

hvorledes det da saae ud i Verden for treogfirfjindstyre Aar siden, og under hvilke Vilkaar den Virksomhed begyndte, til hvis Tre vi her ere samlede.

Vort Selskabs Stiftelsesdag falder sammen med en Dag, der er betydningsfuld for snart det halve af en Verdensdeel. De forenede nordamerikanske Fristater skifte hvert fjerde Aars 4de Marts deres øverste Bestyrelse, og idag, for saa Timer siden, har den attende i Rækken af de Forenede Staters Præsidenter, General Ulysses Grant, en af Heltene fra den gigantiske Borgerkamp, under Millioners Jublen afløst Andrew Johnson, den myrdede Vincolns Efterfølger, som den øverste Styrrer for de næste fire Aar af, hvad man til en vis Grad nu kan kalde Verdens mægtigste Statssamfund. Nu vel, for treogfirfjindstyre Aar siden havde dette Statssamfund, der er voxet med saa rivende Hast og tildeels har suget sin Næring ud af det oversfyldte Europa, neppe endnu begyndt sin selvstændige Tilværelse. De fordums engelske Koloniers Uafhængighedskamp var tilende, Freden i Versailles havde 1783 godkjendt deres Løsrivelse fra Moderlandet, men det var først den 17de September 1787, at Unionsforfatningen understreves af de Forenede Staters første Præsident, George Washington. Dette store Navn, der for vore Dine har en saa forældet Klang, var nyt og frisk for den Slægt, som lagde Grunden til vort Selskab, en Gjenstand for

dens daglige Samtale, Personliggjørelsen af mange af Datidens høie, ædle og frie Tanker.

I vor egen Verdensdeel fører Marstallet 1786 os tilbage hiinsides den indholdsrige Begivenhed, der for vor Betragtning danner den adskillende Kløft mellem det Gamle og det Nye. Den franske Revolution, fra hvis rige, men af Blodstrømme mættede Jordbund næsten al vor Tids Væxt er spiret frem, dæmrede dengang endnu i Horisonten, synlig alene for de Faa, der ernede at tyde de dunkle Tegn. Kong Ludvig den Sættende sad sikker og tryk paa sin Throne med hele den fra hans Forgjængere nedarvede, næsten guddommelige Magt. Ved hans pragtfulde Hof i Versailles og ved Maria Antoinettes kunstlede landlige Fester i Trianon var Alt Lys og Solskin. Revolutionens mægtige Kræfter slumrede, de skulde først vækkes, da Enevoldskongen i Februar 1787 indkaldte Notablerne. Den store og mægtige Mand, der for en Stund skulde løstes af Tidsaanden til en svimlende Høide af Magt for derpaa at styrtes ned og ende sit Eventyrliv paa St. Helenas Klipper, gjærede endnu uden Anelse om sine Eder og sit Kald. Napoleon var dengang endnu kun en ung Sekondlieutenant, neppe undsluppen fra Skolen i Brienne.

I Tydskland, dengang endnu deelt i en Uendelighed af Stater, havde Preussen begyndt den Bane,

hvis Fortsættelse skulde blive saa fordærvelig ogsaa for os. Paa dets Throne sad endnu Frederik den Anden, den store Røver, Indvieren af den Politik, der har beriget Preussen med alle Naboers Gods. Gammel og affældig var han bleven, Seirherren fra Syvaarskrigen, den kronede Filosof og digtende Monark, men endnu regerede han Preussen med sin Krykkestok, og først i August 1786 lukkede han sine Dine. I Østerrig regerede endnu Menneſkevennen Joseph den Anden, bejjælet af høie Ideer og rede til Kamp mod alle onde Magter, men uden den rette Evne til at levendegjøre de første og beseire de sidste. Hans Moder, Keiserinde Maria Theresia var nylig død, efterat hun i Forening med Frederik den Anden af Preussen og Catharina den Anden af Rusland havde udført den første af Polens tre skjændige Delinger. Tysklands Literatur var dengang ikke i den Grad som senere bleven Gjenstand for dansk Beundring og Efterlignelse, men de nye Stjerner havde dog begyndt at vise sig. Klopstock, der ikke længe i Forveien havde tilbragt nogle Aar i Kjøbenhavn, levede i Hamborg med en dansk Titel og en dansk Pension. Göthe, som havde været nær ved at tabe sig i weimarſk Statsstyrelse, foretog i 1786 som syvogtrediveaarig Mand sin første Reise i Italien, der førte ham tilbage i Digtekunstens Arme. Og Schiller, der var ti Aar yngre, havde just skjænket Verden

sine første Mesterværker, han sad nu i 1786 i Leipzig, ivrig beskæftiget med „Don Carlos“.

I vort Naboland Sverig regerede Kong Gustav den Tredie, Musernes og Gratiernes Ven, Beskytteren af den Bellmann, hvis glade Sange ere gledne gennem et Aarhundrede uden at have tabt noget af deres Ungdommelighed. Det var en lys og lykkelig Tid, hvor Glæden raadede, og hvor Ingen tænkte paa de tunge Dage, som skulde komme. Det gamle Intrigue-spil af Rusland med vovelviis at støtte Danmark imod Sverig og omvendt havde dengang sin rette Blomstringstid, og Kong Gustav den Tredie besøgte i 1787 vort Hof under et forgjæves Forsøg paa at rive Danmark løs fra dets traktatmæssige Forbund med Rusland.

Og nu i vort eget Fædreland! Det var dengang ikke indskrænket til saa snevre Grændser som nu, men omfattede fra Elben til Nordkap eet Rige, den dansk-norske Stat. Kun fjorten Aar — et kortere Tidsrum end det, der skiller os fra den forrige Krig — vare forløbne, siden Struensee i 1772 var styrtet ved en af hele Landet billiget Hofrevolution. Kun to Aar var det siden, at den unge Kronprinds Frederik med en Indsigt og Energi, som gik langt ud over hans Aar, havde skudt det af Enkedronning Juliane Marie beherskede guldbergske Ministerium tilside, og bemægtiget sig den kongelige Magt, som den affindige

Christian den Syvende ikke formaaede selv at udøve. Meget af det, til hvilket vi af den nulevende Slægt see tilbage som til noget Eldgammelt, var dengang endnu ikke født til Verden; mange af de store og følgerige Fremskridt, som det attende Aarhundrede henimod sit Endeligt gav i Arv til vort Sæfel, vare dengang endnu i deres første Udsfangelse. Naar vi tale om det attende Aarhundredes sidste store Gjerninger, tænke vi først og fremmest paa de store Landboreformer, som Kronprinds Frederik gennemførte med Bistand af Reventlow, Bernstorff og Colbjørnsen, og ved hvilke den af Staten og Gudsherren i Forning trælbundne Landalmue hævedes til borgerlig Frihed og økonomisk Selvstændighed. Den store Landbokommission, af hvis Arbeide disse Fremskridt fødtes, er yngre end Stiftelsen af vort Selskab; den nedsattes først i August 1786. Thaarups og Storms Sange, der skyldte Esterslægtsselskabets Tilskyndelse og Opmuntring deres Liv, gif netop ud paa at forherlige de Fredens store Bedrifter, som betegnede næsten hvert Aar af hiin indholdsrige Tid. Frihedsstøtten paa Vesterbro, dette skønne og næsten enestaaende Mindesmærke om virkelig og sand Enighed mellem Konge og Folk, om brudte Lænker og frigjorte Menneskesjæle, er først reist den 31te Juli 1792. En anden af Datidens betydningsfulde Love, den, ved hvilken Danmark gif foran hele den øvrige Verden

med Frihedens opløstede Banner, er ligeledes yngre end vort Selskab. Forordningen om Negerhandelens Affsaffelse er af 16de Marts 1792. Tiden var ikke blot gjennemtrængt af store Ideer, af højsindet Nidkjærhed for Oplysningens Fremme og Almeenvællsets Udvikling, men havde ogsaa de materielle Evner til at give dem Liv og Virkelighed. Handelen og Skibsfarten bragte store Rigdomme til vort Land, samtidig med at Jordens Velstandskilder under Frihedens befrugtende Indflydelse vældede rigelig frem.

Gaae vi til det aandelige Liv, føres vi ligeledes tilbage til Navne, over hvilke de suundne Tider have kastet graanende Erværdighed, forsaavidt de ikke ere heelt udslittede i Erindringen. Ludvig Holberg havde dengang kun været død i toogtredivte Aar, et kortere Tidsrum end det, der stiller vor Tid fra Jens Baggesens Død. Ewald var gaaet bort 1781, Bessel først 1785; Edvard Storm, der var den første Bestyrer af Efterslægten's Skole, levede kun til 1794. Johan Clemens Tode, den egentlige Stifter af vort Selskab, han, hvis raske Sang om „Vi Sømand gjør ei mange Ord“ er bevaret gennem Slægterne indtil denne Dag, var netop halvhundrede Aar gammel og havde endnu i tyve Aar den Glæde at see sit Værk udfolde sig. Den ældre Heiberg havde ikke naaet Trediverne, Jens Baggesen var ogsaa en toogtyveaarig Yngling. Adam Dehlenschläger var en seryaarig

Burk, og der var gaaet sex Aar efter Selskabets Stiftelse førend han i 1792 blev Discipel i dets Skole. Vi nævne det med berettiget Stolthed, at Danmarks og Nordens største Digter er udgaaet fra vor Skole, der hædres ved den hans Navn omgivende Glands. Bernhard Ingemann var ikke født, for ikke at tale om den frodige yngre Digterslægt, der bærer vor Litteratur i den første Halvdeel af dette Aarhundrede, og af hvilke de bedste endnu synge med unge Hjerter trods Aarenes Vægt. Og Thorvaldsen, for ogsaa at nævne denne vort Fædrelands Pryd, Marmorets Götze — ja, han gif som den ubekjendte Billedskjærers lidet agtede Søn sin stille Gang fremad imod det store Maaal, men saa langt var han endnu fra Berømmelsen, at han først i 1787 som syttenaarig Knøs vandt Kunstakademiets lille Sølvmedaille.

Saaledes var altsaa Tilstanden i vort Fædreland og i den større Verden, da for treogsiirsindestyve Aar siden de Hædersmænd, der stiftede vort Selskab samledes til fælles Virken. De vare stærkt grebne af hele Tidens Aand og nidkjære i at udføre deres Gjerning. Ikke for sig selv vilde de arbeide, men for de kommende Tider, for de endnu usødte Slægter, og saa vel begyndte de, at deres Arbeide er fortsat uforstyrret indtil denne Dag, stedse optaget af nye kjærlige og trofaste Hænder, naar de gamle

fant trætte ned. Deres Selskab var for Efterslægten, men blev tillige et Selskab af Efterslægten, altsom den ene Generation afløste den anden efter Naturens evige Orden. Forskjellige af de oprindelig stillede Formaal gik i Tidens Løb over i andre Hænder, overtoges af Staten selv eller blev ved de forandrede Forhold mindre nødvendige. Men Gæt var der, som uforandret holdtes fast: den Skole, hvis Lærlinge, Lærere og Venner nu her idag ere samlede for at mindes de første Stiftere, for at bringe Nutidens Efterslægts Hilsen og Tak til Fædrene.

Hvad er der dog ikke skeet i det lange Tidsrum, paa hvilket vi kunne see tilbage! Hvilke Forandringer har ikke Verden undergaaet i hdre Udseende, i de Vilkaar, hvorunder Menneskene arbeide! Hvilke kæmpemæssige Begivenheder hæve sig ikke frem som Mærkepæle i denne brusende Strøm af Tid!

Den franske Revolution udfolder sig med alle dens rige indre og hdre Følger, tændende Frihedens Glædesblus over Landene, men atter udslukkende dem i Blod. I et fjerdedeels Aarhundrede rystes vor Verdensdeel af Krige, der ikke blot direkte tære paa Samfundenes bedste Kræfter ved at kræve Hundreder tusinders Liv og Førlighed og slugte tallose Millioner af Borgernes Sparepenge, men som aflede Tidens Tanke fra nyttig Idret og derved standse mange Fremskridt. Den store Napoleon voxer frem af Be-

givenesshederne, tiltvinger sig et Verdensherredømme og bereder sig sit bratte Fald. Europa omskabes ved en lang Række af Overfald og Erobringer, Krige og Fredsslutninger, indtil Wienertraktaterne gjøre deres afmægtige Forsøg paa at skabe en varig og sikker Ordning. For vort eget Fædreland falder i denne Tid sørgelige Begivenessheder; Fredens og Velstandens Betsignelser afløses af bittere Ulykker som Flaadens Tab, Statsbankerotten og Løsrivelsen af Norge, af det Broderfolk, fra hvilket saa mange kraftige Elementer vare strømmede ind i vor nationale Karakter. Saa følger den hellige Alliances trostesløse, frihedsdræbende Tid, Frigjørelsen ved Julirevolutionen, en Snees Aar efter Februarrevolutionen med den vidunderlige, men desværre kortvarige Forhyngelse af Folkene, som betegner Aaret 1848. Zevnsides hermed gaaer den umaadelige Udvikling af den nye Verdens Stater, mægtig fremhjulpen ved Guldopdagelserne i Kalifornien og Australien. Danmark fører i de tre Aar indtil 1850 sin lykkelige Kamp med det første slesvigholsteenske Oprør, saa følge de indre Forfatningskampe, de møjsommelige, men af Haabet oplyste Bestræbelses Aar indtil 1863, fulgte af den bittere Skuffelse i 1864 og Tabet endog af vor Landets og Folkets Liv uundværlige Dele. Den store Krig mellem Østen og Vesten i Aarene fra 1854 til 1856, Italiens første Gjenfødselse ved Krigen i 1859 og

Oppæret til fuld national Eenhed ved Garibaldis Bedrifter, Preussens og Østerrigs korte, men betydningfulde Kamp i 1866, den store Borgerkrig hinsides Atlanterhavet. Samtidig undergaaer Samfundslivet ved Udviklingen af de indre Kræfter en Forvandling, der med hvert Aaar synes at skabe en ny Verden. De mægtige Naturkræfter tages i Menneskets Tjeneste og tvinges ind i Maskinerne for at gjøre i et Nu Hændernes hidtil møjsommelige Gjering. Jernbaner, Dampskibe, Telegrafer bringe enhver Afstand til at forsvinde, knytte Folk og Lande, der før vare vidt adskilte, tæt og inderlig til hinanden, og selv gjennem Havets ubekjendte Dybder bringer den elektriske Gnist sit Budskab, bogstavelig med Lynets Hastighed.

Og medens alle disse store Begivenheder have rullet sig op, medens alle disse Fremskridt ere gjorte, i Krigens som i Fredens Dage, har denne Skole trolig og udholdende fulgt sin Opgave, trofast røgtet sin eensformige daglige Dont. Følgende med Tiden i Valget af sine Midler, men uforstyrret af dens Vexlen i Betragtningen af Maalet, har den regelmæssig udført sin Gjering. Slægt er fulgt efter Slægt. Lærlingen er voxet op til selv at blive Lærer, Drengen er bleven Fader og har sendt sine Børn til det samme Sted, hvortil Minderne om hans egen Barndoms Læretid knyttede sig, ofte kan For-

bindelsen følges igjennem tre og flere Slægtsfølger. Men skjøndt vi kunne see tilbage paa en saa lang Fortid, er der Intet ved vor Skole, som taler om Alderdom eller Forfald. Den staaer saa frisk og blomstrende som i sin ungdomsfriske Vaar, lebet saa vel som i sine bedste Dage, nydende almindelig Tillid. Den er bleven til det, som Fædrene ønskede, men neppe haabede at see virkeliggjort i en saa lang Fremtid. Den har virket til Betsignelse ved selv at give Mange Kundskab og Oplysning, ligesom den vel tør tilegne ogsaa sig en Andeel i den frisindede og fædrelandske Aand, der altid har udmærket Kjøbenhavns Borgerstand. Men den har tillige virket udad ved sit Exempel, og andre Skoler have i den fundet et Forbillede, en Tilskyndelse.

Gid den da maa vedblive at være ogsaa fremdeles som hidtil en virkelig Skole for Efterslægten. Gid den gode Tradition, som har baaret den, maa bevares upvækket i kommende Dage. Vore Fædres Gjerning hvilede paa den Grundtanke, at kun ved Slægternes Samvirken raades der Bod paa det menneskelige Livs korte Varighed og det enkelte Individ's svage Kræfter. De have saaet, for at vi kunne høste. Lad os da arbejde, for at en ny Efterslægt kan høste Frugten af vore Bestræbelser og tage i Arv fra os baade de samlede Skatte og Pligten til at forøge dem! (Her fremkaldtes de Disciple, der havde saaet Præmier eller Roes.)

Jeg lykønsker Eder, mine unge Venner, til den hæderlige Udmærkelse, der er bleven Eder tildeel, og som I bør slette høit. Lad den være Eder en Opmuntring til fortsatte Anstrengelser for grundig og samvittighedsfuldt at anvende Eders Læretid, thi som I her lære Eder selv at være, saaledes ville I siden blive i Livets strengere Skole. Og I, de Belønnedes Kammerater, husker paa, at Veien til Udmærkelsen staaer aaben for Alle, at Enhver, som ærlig og udholdende vil, kan naae frem til det samme Maal.

Til Eder Alle retter jeg den Opfordring, at I ville mindes denne og lignende Høitidsdage og lade dem tage deres Plads blandt de gode Erindringer fra Skoledagene. Tiderne skifte og kaste dem, der engang hørte sammen, langt fra hinanden, men i de fælles Minder have de bestandig et usynligt Kammeratskabets Baand, der i gode og onde Dage knytter dem til hinanden. Jeg, hvem nu det hæderlige Hverv er tilfaldet at tale til Eder paa Høitidsdagen, har trofast bevaret i min Erindring det Indtryk, jeg som lille Dreng modtog, da jeg idag for enogtredive Aar siden første Gang bivaanede Esterflægtskolens aarlige Høitid. Jeg troer at kunne vidne om os, som dengang sad paa Skolens Bænke, at vi have bevaret Kjærlighed og Erkjendtlighed imod den. Lad denne Følelse ogsaa gjennemtrænge Eder, mine unge Venner,

og glemme I den stundom under det daglige Besvær, saa lad Høitidsdagen den 4de Marts falde den igjen tillive sammen med Taknemmeligheden imod den Række af fortjente Mænd, hvis udholdende Arbeide vi skyldte vor Skoles kraftige Liv.

Tale

i

Selskabet for Efterslægten

paa dets Stiftelsesdag d. 4. Marts 1880

af

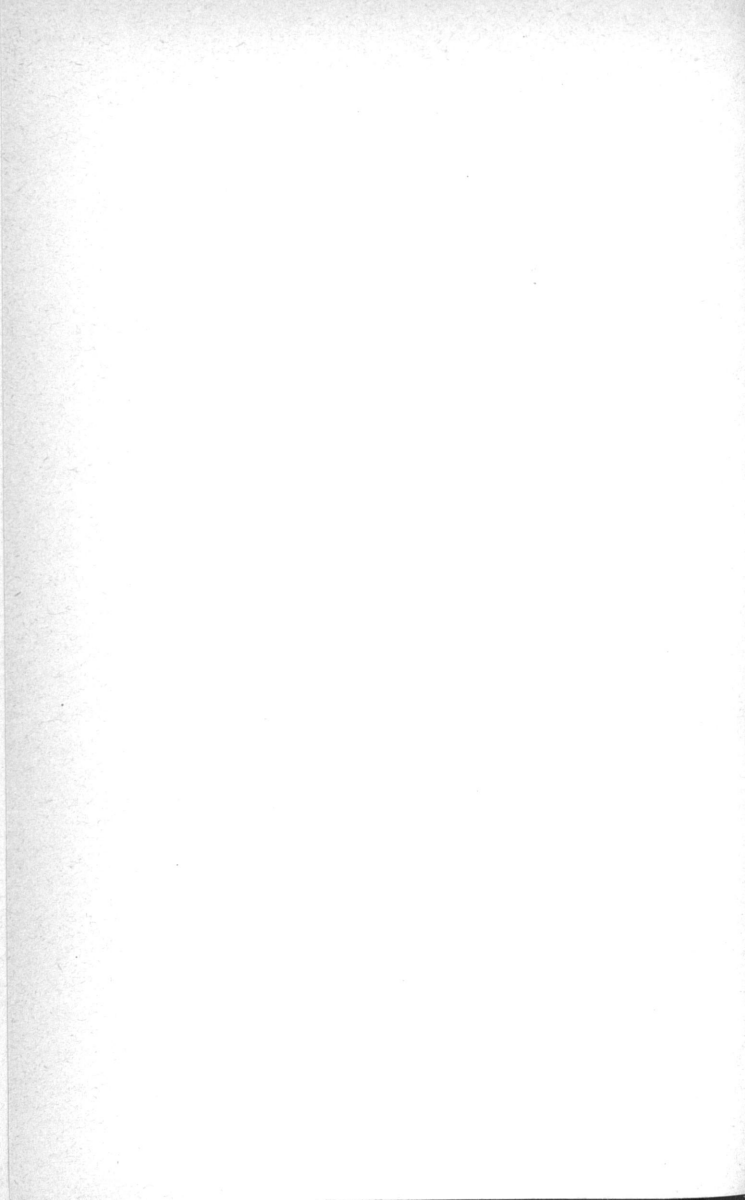
N. J. Termansen,
Landstingsmand.

Kjøbenhavn.

Bianco Lunos Kgl. Hof-Bogtrykkeri.

1880.

«Tiderne skifte», det er et gammelt Ord, og vi kunne vel tilføje: det er en gammel Klage. Thi det er gjerne da, naar der er kommet Tider i vort Liv, der ikke behage os, naar vi se tilbage paa lysere og venligere Dage, at vi med et Suk komme i Hu, at Tiderne skifte. Men det overses kun altfor ofte, at dette gamle Ord indeholder baade en Advarsel i Lykkens Dage og en Trøst under Trængslernes Kaar. Naar Alting gaar efter Ønske, naar vor Stræben vinder Fremgang, og vort Arbejde krones med Frugt, da fristes vi saa let til Selvtillid og Tryghed og til at glemme, at Lykken er en skrøbelig Grund at bygge paa, at Omskiftelsen kan komme brat og paa en Maade, som vi mindst havde ventet. Og naar saa Omskiftelsen har rammet os, og tunge Prøvelser ere blevne vor Lod, da ligger det atter nær for os at laane Øre til Forsagthedens Stemme, der vil indbilde os, at nu er det forbi som med Lykken saa med Haabet. Men naar vi da komme det gamle Ord «Tiderne skifte» ret i Hu, da ville vi finde, at der er en Trøst deri, den Trøst, at det kan blive godt engang igjen, at der kan komme en Dag, der oprejser, efter den, der har nedbøjet. Naar Digteren synger: «jeg saa kun tilbage, mig Livets Lyst henklang»,

og han derfor raader os til «se frem, men ej tilbage», da vil han dermed advare os for den Fristelse at stirre os blinde paa det forbigangne og hvad der i Tidernes Omskiftelser forkrænkedes, saa at vi glemme Haabets Fremsyn, thi det er, hvad vi kun kunne tabe ved og lide under. Men det er ikke Digterens Mening at fraraade os at se tilbage, saaledes at vi lære af de Dage, der svandt; thi uden det kunne vi hverken vinde Klarhed over vort Liv eller ret Forstand paa vor egen Tid, og uden det vil vort Fremsyn ikke blive et sandt Haab, men kun en letsindig Drøm.

Hver Dag i vort Liv har sit Krav at stille til vore Kræfter, hver Time kalder os til Arbejde eller Nydelse, og under alt dette staa vi Fare for at tabe os i det nærværende, saaledes at vort Liv bliver et Bytte for Døgnets Rastløshed. Men hvert Menneske trænger til Hvile for Sindet og til at samle Sjælens Tanker og Kræfter fra den Spredelse, som det ydre Livs Travlhed bringer med sig, kun derved kunne vi bevare os selv i dette Ords dybere Forstand. Derfor er det godt, at der er festlige Dage og Timer som denne, der afbryde den vante Syssel og Hverdagslivets travle Færden og mane os til baade at se tilbage og til at se frem.

Den festlige Stund, der her har samlet os, leder af sig selv vor Tanke til at vende Blikket tilbage; thi det er en Fest til Minde om Stiftelsen af det Selskab, som denne Skole skylder sin Grundlæggelse. 94 Aar er et langt Tidsrum, og dette Tidsrum har været mere bevæget end de fleste, ogsaa for vort lille Folk og Fædreland. Svære Prøvelser ere gaaede hen over det danske Folk, mange tunge Trin har det lært at træde, haarde Slag har rammet, og mere end én Gang har det maattet døje Nederlagets Bitterhed. Men ved Siden deraf kunne vi ogsaa se tilbage paa mange rige og glædelige Minder. Store Tanker have vi set udfolde sig, ikke blot i Tale og Skrift, men tillige i frugtbar Handling: Kunst og Videnskab

har skjænket os rige Skatte, mandig Bedrift i Krigens, ædel Idræt i Fredens Dage er der øvet, trofast Arbejde i Menneskekjærlighedens og Fædrelandskjærlighedens Tjeneste er blevet fremmet og har bragt Frugt for Folkelivet i alle Retninger. Naar vi ved at sé tilbage kunne møde slige Minder, da ville vi ogsaa derved vinde Styrke til med Haab at gaa de Tider imøde, der komme, og som tilvisse ikke melde sig blot med lyse Udsigter, men ogsaa med ængstende Varsler.

Det var en ligesaa menneskekjærlig som fædrelandskjærlig Tanke, der grundede denne Skole. Den blev stiftet med deres Tarv for Øje, der kaldes de smaa i Samfundet, dem, hvis Lod det i hine Dage var at føre deres Liv og ofre deres Kræfter i Samfundets Tjeneste uden til Gjengjæld at blive delagtige i en sand Oplysnings Goder. Det var dem, «Lægen og Menneskevennen» Johan Clemens Tode og de andre Ædlinge, der stillede sig ved hans Side, vilde virke for, og deres Hjærtens varme Følelse omfattede ikke blot den Slægt, der var, men de kommende Slægter. Deres Tanke, ført ind i Livet, gav Stødet til en Virksomhed, der har efterladt sine velgjørende Spor gjennem Tiderne, der under Tidens skiftende Former har bevaret sig og sit Formaal og afgivet et glædeligt Vidnesbyrd for, at der er det i Livet, der ikke forkrænkes af Tidernes Omskiftelser, men har Magt til at forynges og fornyes derunder. Det er det, der særligt løfter vort Sind, naar vi se tilbage paa hine Dage, at der i dem rører sig en saa levende Stræben efter at frigjøre de ringe i Samfundet, baade fra den indre og den ydre Ufrihedsstand, hvori de befandt sig, at saa mange ædle Mænd af forskjellige Samfundsklasser trofast rakte hinanden Haand for at virke til, at der kom Lys og Luft ind i de lave Boliger. Frihedsstøtten paa Vesterbro staar som et skjønt og talende Mindesmærke om disse Menneske- og Fædrelandsvenners Tanke og Id. Et større

Mindesmærke er rejst derover i hele den nyere Tids folkelige Oplysnings- og Frihedsudvikling. Det var i trange Tider, de begyndte deres Storværk; men, som de havde et varmt Hjærte for det bedste, saa havde de Tro derpaa, og det gav dem Mod til frejdig at gaa i Kampen derfor, og deres Haab er heller ikke blevet beskæmmet. De have efterladt os og sildige Slægter et lysende Mønster. Velsignet være derfor deres Minde!

Mens den ene Slægt ældes, voxer den anden frem, «saa immer sig paany forynger hver ædel Slægt i Syd og Nord». Den Gjærning, som den ene Slægt maa slippe, skal den anden fortsætte og føre videre; Livet taaler ingen Stillestaaen. Hvor Hjemmet er, hvad det skal være, naar Kjærlighedens Aand raader derinde, faar Barnet og den unge vistnok der den bedste Indvielse og den frugtbareste Udvikling til sit Fremtids Kald. Men Haand i Haand med Hjemmet har Skolen sin Gjærning at gjøre; med en venlig Haand skal den vejlede de unge til at indsamle et Forraad af gode Kundskaber, til Gavn og Glæde for hele Livet, i hvad Stand og Stilling i Samfundet de end skulle indtage deres Plads. Og under alt sit Arbejde vil den stadig tage Sigte paa at aabne de unges Sjæleblink for, hvad der er ædelt, sandt og stort, saa den nye Slægt kan blive vel skikket til at tage Arven op efter den gamle og ikke blot bevare, men forøge denne Arv for den næste Slægt.

Det ligger i Sagens Natur, at der i et Samfund maa være forskellige Skoler, hvoraf enhver har sin særegne Virkeplan og sit Formaal med Hensyn til den Art og Grad af Oplysning og Dannelse, som den vil søge at gjøre de unge delagtige i, der betros til dens Ledelse. Men, som hver enkelt har sit eget Kald at røgte, sin særegne Gjærning at tage Vare, saaledes have vi alle et stort Fælles-Kald: det at blive gode Borgere i vort Folkesamfund. Og saaledes staar det for mig, at hver god

Skole, høj eller lav, lærd eller ikke lærd, maa have det store Fællesmaal for Øje, at vække og nære i de unge Sjæle en levende Kjærlighed til Folk og Fædreland. Naar Digteren synger:

Vi har ej blot et Fosterland,
ved Østersø og Vesterstrand,
at elske og forsvare:
vi har i aandelig Forstand,
et dejligt, os forjættet Land
at gjæste og indtage,

da har han i disse jævne Ord tegnet os et stort og herligt Maal, som det har lyst for Fædrene, og som vi aldrig kunne tabe af Syne, hvis vi ikke skulle lide Skade paa det, der giver vort Liv sit bedste Indhold, sit største Værd. Vel ved jeg, at der er dem, der mene, at det er for smaat for Kjærlighedens Væsen, naar vi tale om Kjærlighed til eget Folk og Fædreland, [den, de mene bør udstrækkes til alle Folk, hvor de bo og bygge. Vel ved jeg, at der er dem, der i en for mig ufattelig Misforstaaelse af den kristne Tro og Lære anse det for at være for lavt for Hjærtet at elske et jordisk Fædreland, naar vi have faaet Syn for det himmelske. Men aldrig kan jeg tro paa Ægtheden af den Kjærlighed, der overser det nærmere for at søge det fjærnere. Det gamle Ord, der siger: Kjærlighed begynder hjemme fra, vil ogsaa nok i dette Forhold staa sin Prøve, og ved Troskab i det smaa vinde vi Adgang til at blive det større betroet; kun ved at elske, hvad godt Gud gav os i det synlige, kunne vi opdrages til at naa, hvad der er os forjættet i det usynlige. Og det er en af Skolens store Opgaver at lære de unge at kjende og at elske deres Fædres Land, ej blot som det ligger for vort Øje, med sine kornrige Vange, sine lyse Bøgeskove og venlige Strande, men som det staar og har staaet igjennem Tiderne, snart under lette og snart under trange Kaar, tit paa Under-

gangens Rand, men dog stedse frelst paa ny.» Og naar de da tillige faa Oplysning om de andre Folk, deres Liv og Kaar, da ville de vist komme til at se og skjønne, at, hvor meget stort, hvor megen Glans og Glimmer de større Verdensfolk kunne have forud for os, Storheden og Glansen der kun alt for tit er kjøbt paa Bekostning af den sande Folkelykke, og at ingensteds vil det for danske Mænd og Kvinder være saa godt at bygge og at bo som ved den danske Strand og under danske Love.

Vi have et Fædreland at elske, og Digteren tilføjer et Ord, vi ikke bør overse: at forsvare. Det ene følger af det andet; thi hvad vi elske ret, maa vi ogsaa føle en levende Drift til at forsvare, naar man vil krænke eller tage det fra os. Og det vil ogsaa lyse frem af hvert et Blad i vort Fædrelands Historie, at, naar Danmark er blevet et af de ældste Riger i Verden, da er det kun blevet det derved, at det aldrig savnede dem, der vare rede til at gaa i Kampen, ja i Døden for at frelse det fra Fjendens Overgreb og Vold. Men vi ere de smaa og vore Kræfter ringe, hvad kan Forsvar hjælpe os, naar Verdens store Magter ruste sig og bryde Freden? Saaledes hvisker Tvivlen, især i vore Dage, og, skulde den vinde Sejer i Hjærterne hos den unge Slægt, saa var Ulykken vistnok ubodelig. Men det vil ikke ske, hvor de unge faa et fuldt og levende Indtryk af de store, løftende Minder fra de svundne Dage, af det trosfrejdige Mod, hvormed danske Helte, de store med de smaa, gik i Kampen og holdt ud i den, til «Danmarks Frelse i Nødens Tid» blev Kampens Udgang. Og det ikke, fordi de den Gang vare de stærke og Fjenderne de svage. Det har oftest været de danskes Lod at kæmpe mod Overtal. Saaledes da Niels Ebbesen og hans Jyder kæmpede og faldt, men frelste Landet. Saaledes da «det Land, som Gustav vilde vinde, bag Kongestadens Volde laa», og saaledes tiere baade i nye og gamle Dage.

Naar Talen er om Danmarks Forsvar, rinder mig tit i Hu et lille Minde fra mine unge Dage. Det var i Vinteren 1849, da vi stode med den sikre Udsigt til at tage Kampen op paa ny med den store Overmagt, uden Hjælp fra nogensomhelst Side. Det var en Tid, der var godt skikket til at sætte det fædrelandske Mod paa Prøve. Da var der en Mand, der nu ikke mere er iblandt os, men som den Gang sad i Kongens Raad, som ved en festlig Lejlighed udtalte sig om Tiden, dens Alvor og ængstende Varsler. Men det var ikke Forsagthed, men et frejdigt Haab, der lyste gennem Talen. Var der dunkle Udsigter, saa var der ogsaa trøstelige Tegn. Der var et gammelt Skjold, der gennem tusind Aar og flere havde vist sig at være et sikkert Værn i Farens Stund. Skjoldet var det troende Mod, det Mod, som Troen skjænker. I de sidste Tidens Bevægelser forekom det ham, at Folkene i den store Verden vare i Færd med at bortkaste dette Skjold som forældet og ubrugeligt. Men her i Danmark havde man, midt i Tidens Omskiftelser, holdt fast paa det gamle Skjold, og det var for ham et trøsteligt, haabefuldt Tegn. Det gamle Skjold er Hjærtets faste Tro paa Sandhedens og Rettens Lov og paa ham, der har givet denne Lov, den Gud, for hvem «alt stort er smaat, men kjært det mindste tillige». Da jeg saa denne Tales Indhold gjengivet i et af vore Blade, blev jeg alvorlig greben deraf, og naar jeg siden stod i de danske Krigeres tynde Rækker, der mere og mere trængtes tilbage af overtallige Fjender, da tænkte jeg tit paa det gamle Skjold, som jeg følte vi hverken vilde eller kunde slippe. Og da saa den 6te Julis Morgensol stod op og lyste over de frække Oprørsskarers Nederlag, og da Midtogsolen brød frem af de mørke Skyer over Sejeren paa Isted Hede, da syntes jeg, at det gamle Skjold kunde staa sin Prøve. Og naar Tvivlen nu vil nedslaa vort Sind ved at pege paa Ulykken, der senere har rammet

og røvet Sejerens Frugter, lad os da mindes til vor Trøst, at «Tiderne skifte», at der ingen Grund er til at tro, at Timeglasset har vendt sig sidste Gang, hverken for Verdens mægtige eller for os. Skulde det lykkes at rive det gamle Skjold af Danskens Haand, da var Haabet om Frelse vistnok ringe; thi da forenede med de ydre Fjender sig de indre: Tvivl, Forsagthed og haabløs Opgiven af sig selv. Ligger et Folk under for disse Fjender, da, men ogsaa kun da er det fortabt. Men med Guds Hjælp vil det ikke ske, og holde vi kun fast paa det gamle Skjold med trofaste, om end svage Hænder, da vil det nok vise sig, at det ikke var en Daaredrøm, men Udtrykket for et Haab, der ej skal staa til Skamme, det Ord, der lød i en af vort Folks tungeste Trængsels-Tider: «Danmark skal staa, mens Bølger rulle».

Naar dernæst Digteren lægger os paa Sinde, at «vi har i aandelig Forstand et dejligt os forjættet Land at gjæste og indtage», da er det vel et stort, men intet fjærnt og fremmed Land, han vil, at vi skulle vinde. Thi det omfatter alt, hvad der kan berige Aandens og forældre Hjærtets Liv. Det er Lysets Land, hvor al god og for Livet gavnlig Oplysning har hjemme. At lede de unge til at vinde en saadan Oplysning er og maa være Maal og Med for enhver god Skole. Hertil hører tilvisse, at vi lære ret at kjende, elske og bruge det Modersmaal, der «er vort Hjærtetsprog», at vi føres ind i det Aandsliv, som vort Folk har udfoldet gennem Tiderne, faa Øjet op for den rige Skat af herlige Fortidsminder, som er opbevaret i vort Fædrelands Historie, og faa Øret opladt for den levende og hjærtelige Folkesang, som vore ældre og nyere Digtere have lagt paa Folkets Læber. Og i den Henseende er det et særligt rigt Tidsrum, vi i Dag nærmest have for Øje. I det har Nordens største Digter Oehlenschläger skjænket os sine herlige Digterværker, og ved Siden af ham have Ingemann, Grundtvig og ikke

faa andre, hver efter sin Ejendommelighed og Evne, ydet os deres Digtningsskatte. Saaledes eje vi nu paa dansk en Sangrigdom, som vi ikke ville bytte bort for noget andet Folks; thi hvor stort det end kan være, som de store Folk i den Retning have at opvise, det er dog ikke saaledes i Pagt med det danske Hjærte, som hvad vore egne Digttere have sunget, ingen kan som disse tale til vort Hjærtes inderste og bedste Følelser.

Maatte da ogsaa denne Skole fremdeles bevare Kraft og vinde Lykke til at virke i Fremtid som i Fortid, maatte dens Gjærning velsignes og bære den Frugt for Livet, som en af vore Digttere saa skjønt har peget paa, naar han siger:

Ord i Mund og Skrift i Bog
skal vor Ungdom lære.
Ret at bruge Kraft og Sprog,
Livet til Guds Ære.
Da vor Manddom, klog og stærk,
svare skal til Navnet,
krone Skolens Ungdoms Værk,
vise, det har gavnet.

Endnu et hædrende Hverv er der blevet mig overdraget: efter gammel Skik at nævne dem af Skolens Disciple, der ved særdeles Flid og god Opførsel ere kjendte værdige til at lønnes med Skolens Præmie eller nævnes med Ros.

(Navnene oplæstes.)

At I have vundet Eders Læreres fulde Tilfredshed og modtaget et hædrende Vidnesbyrd derfor, er noget, der med Rette maa glæde Eder selv, som Eders Forældre og Venner. Men, som I modtage denne Udmærkelse med Glæde og Tak, saa modtage I den med et ydmygt Sind. Alt, hvad

et Menneske fik af gode Evner og Kræfter og Lejlighed til at udvikle og bruge dem, er dog Guds Gave til ham, og den, der fik mere end andre, af ham skal ogsaa kræves mere. Den Pris, I have vundet, er ikke givet Eder, for at I skulle tro, at I alt have naaet Maalet, men som en Opmuntring til med Udholdenhed og Troskab at stræbe derefter, saa at Livet engang kan skjænke Eder sin bedste Krans. Dertil ønske vi Eder Held og Lykke, men i dette Ønske indeslutte vi tillige alle Skolens øvrige Disciple.

For Eder, der have endt Eders Skolegang saaledes, at Skolen kan give Eder dette ærefulde Bevis for, at I have svaret til dens Forventning og kronet dens Haab, for Eder har den endnu kun at udtale det hjærtelige Ønske: at Eders Fremtid maa blive lys og frugtbar, saa I alle Dage maa findes at staa dem ved Siden, de mange hæderlige Mænd og fortjente Borgere, der ere udgaaede fra denne Skole i den lange Række af Aar, hvori den har virket. Ja, gid hvert et godt Sædekorn, der i Skoleaarene er blevet nedlagt i Eders Hjerter, maa voxe og bære velsignet Frugt for Eder selv og til vort Samfunds Gavn og Ære!

Og saa ville vi slutte med det Ønske, hvori jeg ved, vi alle, gamle og unge, hjærtelig kunne mødes: Gud vel-signe vor Konge og vort Fædreland og hele det danske Folk, at det maa bevares og fremmes i alt, hvad der er godt, at det maa faa Bod for sit Savn og Foryngelsens Kraft under alle Tidernes Omskiftelser!

Tale

i

Selskabet for Efterslægten

paa dets Stiftelsesdag d. 4. Marts 1881

af

Adolph Steen.

Kjøbenhavn.

Bianco Lunos Kgl. Hof-Bogtrykkeri.

1881.

1881

Selskabet for Eftersigt

for de 25 Aars Tid

Adolf Steen

Kjøbenhavn

Bjergsvej 11

1881

Denne Mærkedag, som peger snart 100 Aar tilbage i Tiden, minder om en nyttig og fortjenstfuld Gjerning af vidt skuende Mænd. Den peger paa hin Oplysningens Tidsalder, da man i Følelsen af egen Mangel paa real Kundskab søgte at give denne til den Slægt, som kom efter. Den Skole, der da skabtes, var den Gang enestaaende, og det endnu for lang Tid. Nu er den et Led i et Hele, danner et Grundlag ikke blot for umiddelbar borgerlig Virksomhed, men tillige for videre gaaende Uddannelse i teknisk Retning, den, som har saa godt som omskabt alle vore Forhold i materiel Henseende. Modsætningerne imellem før og nu staa skarpt imod hverandre, som om en Omvæltning var sket. Og det gjælder ikke blot vort Land, men hele Verden, baade det smaa og det store. Den Gang det besværlige Fyrtøj med Staal, Sten og Svamp (eller halvbrændte Klude), nu giver Strygestikken Ild i et Øjeblik; den Gang Tællelys, nu Stenolielampen og Gaslyset; den Gang en tung, klodset, fjederløs Agepost paa halvt ubanede Veje, nu magelige Waggoner paa Jernveje; den Gang dyr og sjelden Brevpost, nu Post med hvert Banetog og ensartet Porto, ikke at tale om mundtlig Forbindelse imellem fjerntboende ved Telefonen m. m. m.

Saa rask er denne Udvikling gaaet for sig, at det ikke er forunderligt, om man, betaget deraf, uvilkaarlig tror at kunne overføre Jernbanefarten paa andre, mere immaterielle Omraader. Det er, som om disse store ydre Forandringer, denne Uro slaar ind og avler en uklar Forestilling om, at alt er til for at ændres, og det snarest muligt. Derfor haster det med at opdage Fejl ved det bestaaende, derfor skynder man sig at slutte sine Overvejelser og lægge sine Planer til Forbedringer. Den virkelige Trang, der kan være til bedre Forhold i mange Retninger, blander sig med den indbildte, og saaledes sættes hele Samfundet i Gjæringsstilstand. Ved de Gjæringsprocesser, hvormed Naturvidenskaberne gjøre os fortrolige, kjende vi Udgangen; den Uklarhed, som følger med Gjæringen, har intet afskrækkende ved sig, vi styre den til det Maal, der skal naas. Ikke saa, naar det gjærer i Samfundet. Man ved ikke, hvor det bærer hen, Maalet kan man ikke skimte, Midlerne famler man efter, og Bundfaldet gjør sig ligesaa gjældende som det rene Produkt. Derfor ere Samfundets Gjæringsprocesser uhyggelig uklare, man svæver imellem Frygt, Tvivl og Haab.

Skolen kan ikke vente at gaa fri under saadanne Tilstande. Den er et Værksted for aandeligt Arbejde. Industrien har maattet omskabe sine Værksteder, Materialet retter sig villigt derefter, Produktet er blevet bedre. Men det er et kostbart Materiale, Skolen bearbejder, det taaler ikke vel en Behandling, der ligner Fabrikarbejdet. Arbejdets Deling maatte dog indføres i Skolen; Livets Krav gjorde Fagkundskab gjældende, og saaledes fik vi Faglærere. Saavidt kom vi i Ro ind paa en sindig Udvikling; men siden have vi snart i en Menneskealder haft Sværdet hængende over Skolen, og endnu er der ikke Klarhed, blot Udsigt til Uro. Utallige ere de Spørgsmaal, der trænge til Afgjørelse, utallige Forslagene til Løsning. Lette at komme til Rette med ere de

ikke, uden maaske for dem, der kjende mindst til Skolegjerningen, og derfor tro at kunne dømme bedst.

Det vilde være paa urette Sted her at fremdrage saadanne Spørgsmaal. Lader os heller værge Skolen, som den er, selv med sine mulige Mangler, imod dem, der ville gjøre den til et nødvendigt Onde, en Udvej til Oplærelse alene af de Børn, der ikke i Familien kunne faa den religiøse, moralske og intellektuelle Udvikling, de behøve. Samfundet er nu en Gang indrettet paa ved Siden af de mangfoldige Hjem at have Skolen, hvis Opgave det er at hjælpe Familierne med Ungdommens Udvikling til brugbare Borgere. Der var Tider, da Skolerne lede af langt betydeligere Mangler end nu til Dags, men man betænkte sig i Almindelighed ikke paa at bruge dem. Men nu, da alt gjærer, boble der ogsaa Stemninger op, der ræddes for Skolen og ville gjøre andre bange derfor. Heldigvis er det rene Undtagelser, men bedst dog at være forsigtig og ikke lade dem uænsede; thi i en Gjæringsperiode er man intet Øjeblik sikker for, hvilke forvirrede Forestillinger der kunne komme paa Højsædet, om end kun for en Tid.

Naar i Fortiden Børn maatte nøjes med Hjemmeundervisning, saa laa det nærmest i Standsforskjellighederne. Adelsens Børn maatte ikke blandes imellem de andre Stænders. Fortidens Skoleforhold kunne vistnok undskylde det; Lærdommen blev altfor ofte banket ind i Drengene, Tampen kom ikke ud af Lærerens Haand; de lærde Skolers Disciple maatte tjene deres Brød, spille Tiden med Kirkesang og Ligbæring, som Løbedegne, ja med Tiggerposen vandre om i Skolens Omegn, til liden Baade for deres Udvikling. Men blev Adelsens Børn derfor bedre uddannede? Reglen var vel snarere: slettere Tugt, ringere Lærdom og større Standshovmod. Nu byder Skolen alle Stænder bedre Vilkaar, grundigere Vejledning i Kundskaber, en mildere, men dog sundere

og alvorligere Opretholdelse af Tugt. Derfor bidrage de ogsaa ved Blanding af Børn af alle Samfundsklasser til Udjævning af Standsforskjelligheder.

Men, betænker man sig nu til Dags paa at sætte sit Barn i Skole, saa er det af andre Grunde. Det beror dels paa et hildet Blik for, hvorledes Skolen er, dels paa et begrænset Syn for, hvad Barnets Udvikling kræver. Er nogen under eller efter sin Skolegang bleven lad, udygtig, usædelig, saa gjør man snarest Skolen ansvarlig derfor uden nærmere Undersøgelse. Maaske har Hjemmet, efter at have valgt Skolen, troet sig altfor fri for Ansvar, følt sig ligesom lettet for et Besvær, glemt, at der fremdeles behøves Tilsyn, unkladt at knytte Barnet fastere til sig, netop fordi et nyt Led er kommet imellem det og Forældrene. Maaske har man uforsigtig taalt Barnets Tilslutning til og nøje Forbindelse med andre, man ikke kjendte tilstrækkelig. Kort, der kan have været Faktorer medvirkende til hint uheldige Resultat; dem maa man kjende, inden man dømmer. Nemt nok er det unægtelig at rejse en Væg imellem Familien og Skolen, let at skifte imellem dem efter sit eget hildede Blik og sige: hist have vi død og aandløs Udenadslæren, her forstandig og vækkende Tilegnelse; hist have vi strænge og urimelige Lærere, som ikke vide, hvad vort Barn behøver, her ledes Barnet med Venlighed af en kyndig Haand, bedømmes det med Billighed; hist have vi slet Selskab, raa, kaade, ja fordærvede Dreng; her kun gode Exempler, ædle Sind og varme Hjerter; hist trives Løgnen, her kun Sandheden; hist Vold og Slagsmaal, her Fred og ingen Fare. Saaledes stiller man Sagen paa Spidsen, betragter sig og sit med farisæisk Stolthed som Fuldkommenheden nær. Man glemmer blot et og andet, som dog ikke ligger fjærnt; rent afset fra, at mange Hjem ere langt fra Idealet, glemmer man Manglerne ved den af en enkelt ledede Undervisning i alle Retninger,

glemmer Hjemmets Tilbøjelighed til Blødagtighed og For-
kjælelse, glemmer, at Hjemmets Tugt hviler paa Kjær-
lighed, Skolens paa Respekt. Og, naar man maler Skolerne
sorte, svæver man gjerne i den Vildfarelse, at Nutidens
Skoler ere som Fortidens; men enhver, som kjender
dem, ved, at de frembyde lyse og smukke Billeder, der
ganske kunne staa ved Hjemmets Side. Jeg tør ogsaa
paastaa, at her i denne store Forsamling findes der ikke
mange Dreng, om nogen, der vil undvære sin Skole,
som ikke holder af den og respekterer den.

Men, medens dette blot vidner om urigtig Opfattelse
af Skolens virkelige Beskaffenhed, saa kan desuden et
begrænset Syn for, hvad Barnet virkelig behøver, holde
det ude af Skolen. Uddannelsen i Barndommen er for
Livet, og der kræves til at gaa Livet igjennem Karakter
og Personlighed; der maa arbejdes jævnt og sikkert paa
disses Udvikling. Hjemmet kan forædle Hjærtet, lutre
Sindet, til en vis Grad meddele Kundskab, men det
formaar kun sjældent at udvikle Karakteren, at danne
Personligheden, og det kan aldrig give den Afslibning,
den Fasthed, den Enhed, som Livet kræver. Familielivet
imellem afholdte og agtede Slægtninge og Venner lærer
ikke Barnet at samle Menneskekundskab. Men det gjør
Skolen; dens fra Begyndelsen fremmede og ligegyldige
Befolkning bliver en naturlig Gjenstand for den agtpaa-
givende Drengs Opmærksomhed. Paa en Gang hensat i
nye Forhold søger han at danne sig selv en Mening om
Kammerater og Lærere, gjør Forskjel paa dem, vurderer
dem efter sine Iagttagelser, søger en og undgaar en
anden. Lad være, at Erfaringen ikke samles uden slemme
Skuffelser, uden Modgang, ofte endog af haandgribelig
Art; men saaledes er jo netop Livet, Skuffelser og Mod-
gang høre til Dagens Orden. — I de Hjem, der ikke
netop ere af Arbejdsklassen, kan man dernæst ikke lære,
hvorledes der arbejdes i og for Livet; i Familien arbejder

man med og for sine nærmeste, man ved iforvejen, hvor vidt Anstrængelsen behøver at gaa, for at Udbyttet skal paaskjønnes, hvor let en Forsømmelse undskyldes, ja kan fremkaldes af Familien selv. Men i Skolen skal man gjøre Rede for sit Arbejde for fremmede, som fordre det gjort uafhængig af Familiens Forhold, man skal lære at tilfredsstille forskjellige Krav, som træde bydende op, og saaledes gaar det ogsaa til i Livet. Skolen vil derfor bedst udvikle kraftige Personligheder, der let ville bevæge sig imellem det ondes, det slettes, til Dels skjulte Skjær, kan bedst danne Karakterer, som med alvorligt Arbejde stile mod en god Havn. Men den, som har faaet sin hele Uddannelse i et mere eller mindre ængsteligt Hjem, skal først i Livet gjøre Bekjendtskab med Hindringer, der standse, hilde, der kunne tilintetgjøre al Fremgang, vil først der møde Fristelser, der lokke, daare, der kunne fordærve Hjærtet, tilmed Hindringer og Fristelser af ganske anden Betydning og Mægtighed end de, der efterhaanden møde Skoledrengen. Kort Skolen er for Drengen, hvad Livet er for Manden.

Det er derfor et Misgreb, nu til Dags midt under en stærk, opløsende Gjæring i Samfundet, at opfordre til at vælge imellem Familien og Skolen; thi der skal være et Baand imellem dem, medens de hver for sig gjøre sin Gjerning i Opdragelsens Tjeneste. Naar her Skolen og Hjemmet ere belyste i deres Stilling til Ungdommens Opdragelse og Udvikling, saa er dog Baandet forudsat helt bevaret, snarere strammet end løsnet. Det er netop et stort Fremskridt, at med Skolens Overgang fra det strænge, barske, ja ofte grusomme Forhold imellem Lærere og Disciple, saavel som imellem Kammerater indbyrdes, er ogsaa Forbindelsen imellem de gode Skoler og de forstandige Hjem bleven tættere sluttet. Gjensidig Tillid og Meddelelser om Barnets Flid og Opførsel, Evner og Ejendommeligheder, som de vise sig i forskjelligt

Lys hjemme og paa Skolen, giver Arbejdet for Opdragelsen begge Steder større Sikkerhed for et godt Resultat. Den større Fortrolighed imellem Forældre og Børn, som Tidsaanden har avlet, og som alle forstandige Forældre udvikle i Barnets tidligste Aar, har sat Hjemmet i Stand til lettere at følge Virkningen af Barnets Deltagelse i Skolelivet, bedre at bedømme Skolens Indflydelse paa det. Paa den anden Side letter Lærernes velvillige Forhold til Disciplene Forstaaelsen af Barnet i Hjemmet. Baandet imellem Familien og Skolen er saaledes i alle Henseender blevet fastere og stærkere, og om Nyttens deraf kan der ingen Tvivl rejses. Hvorfor saa løsne det? Det er altid misligt at rive Faktorer i en aandelig Udvikling løs fra hinanden, at opstille en Modsætning der, hvor ikke alene Tidens Hævd, men ogsaa forstandig Eftertanke har skabt Enighed og Samvirken. Men særlig uheldigt er det i gjærende Tider, da saa mange Baand slappes eller løses. Forvirringen kan være stor nok, uden at man dertil skal føje den, som følger af en Foringelse af Vilkaarene for Slægtens Opdragelse til stærke Personligheder og helstøbte Karakterer. Det er netop saadanne, Livet behøver under en Gjæring. Kunne de altsaa uddannes bedst i Skolen, saa lader os være paa vor Post overfor dem, der ville rejse Familien imod Skolen; vel ere de faa, men de kunne blive flere.

Efter sædvanlig Skik blive nu de Elever at nævne, der efter Udfaldet af den sidste Realafgangsexamen have faaet Præmie. Det grevelig-moltkeske Præmielegat for Elever, der med Udmærkelse have bestaaet Afgangsexamen og i enhver Henseende i deres Skoletid have udmærket sig ved Flid og fortrinlig Opførsel, tildeltes Eleverne Brusendorff, Schouboe og Rosendahl;

Skolens Præmie tildeltes Eleverne Grønbech og Schrøder.

De staa paa et vigtigt Overgangstrin i Livet, og, hvis De have fulgt mine foregaaende Bemærkninger, ville De forlade Skolen med den Fortrøstning, at De staa udrustede med Kundskaber og sædelig Udvikling nok til at arbejde Dem selvstændig frem. De betragte det sagtens som en stor Lykke at gjøre denne Overgang — og det er saa naturligt i Deres unge Alder at frydes ved Frigjørelsen fra Skolens Tvang —; men jeg tør indestaa Dem for, at den Fremtid, De gaar i Møde, nok vil belære Dem om, at det er den lykkeligste Tid af Deres Liv, der nu er svundet. Imidlertid ønsker jeg Dem alt Held paa Deres fremtidige Bane.

(Derefter fremkaldtes de Elever, der havde udmærket sig ved Skoleexamen.)

Alle I, som staa her foran Lærere og Kammerater med tilfreds Følelse af at have brugt Eders Evner vel, have glædet ikke blot Eders Forældre og dem, som staa i deres Sted, men ogsaa Skolen. Tænk mere paa, hvor let det er at glæde andre, naar det kan gjøres ved Arbejdet for sin egen Udvikling, tænk mindre paa Æren ved at fremhæves som flittig og flink. Skulde det Held, I have haft til at tilfredsstillende Skolens Fordringer, forlede Eder til overlegent og hovmodig at se ned paa mindre begavede, mindre flittige eller mindre heldige Kammerater, var det bedre, der aldrig var vist Eder denne Ære. Thi det er, naar alt kommer til alt, dog kun en udvortes Ære, som taber sin Værdi, naar I ikke forstaa at bære den. Men Skolen forudsætter, at I ere gennemtrængte af den Æresfølelse, den Selvagtelse, som gjør, at I for Eders egen Skyld, for den Kjærligheds Skyld, I bære til Eders Forældre, for den Respekts Skyld, I nære for Skolen, ville gjøre Eders Pligt. Det kommer altsaa an paa, at I have arbejdet og ville arbejde med det rette Sind for Arbejdets egen Skyld, at I kunne blive dygtige til Livets vanskeligere Arbejde, med det rette Hjærte for

alle dem, der tage Del i Eders Skæbne. Glemmer heller ikke, at der iblandt Eders Kammerater kan findes dem, som ogsaa ihærdig have stræbt, men blot have haft mere at kæmpe med, mere at overvinde; bild Eder ikke ind at være bedre end de, fordi I i Øjeblikket maaske ere dygtigere.

Og alle I, som ikke ere komne i første Række i Dag, misunder ikke Eders Kammerater, men glæder Eder over dem. Betragter den Ære, der vises dem, som en Opmuntring for Eder alle, en Opmuntring til Anstrængelse, saa vidt Evnerne ville række. Have I blot Bevidstheden om at have gjort, hvad I kunne, saa ere I fuldkommen værdige til at staa ved deres. Lykken er ikke os alle lige gunstig, saaledes gaar det ogsaa i Livet, og det er godt at faa Øjet aabnet derfor i Tide; men for saa vidt vil I altid have Lykken med Eder, som I forstaa at være tilfredse med den Løn, I høste for Eders Arbejde, den være saa stor eller lille.

Lad mig nu tilsidst henvende et Ord til Eder alle, denne Skoles Disciple, Børn af kjærlige Hjem, i Anledning af, hvad jeg i Dag har sagt om Skolens og Hjemmets indbyrdes Stilling. Det have I forstaaet, at jeg har søgt at vise, hvorledes Skole og Hjem ikke skulle staa imod hinanden, men ved Siden af hinanden, ikke spejde den ene efter den andens Fejl, men komme hinanden til Hjælp med at rette Mangler, hvor de findes. Og det kunne I begribe, at I kunne bidrage til, at dette Forhold imellem Skole og Hjem vedbliver at være godt. Hænder det Drengen en Dag ikke at faa lært sin Lektie rigtig eller ikke at faa skrevet en Stil, saa lade han sig ikke friste til at undskylde sig med Forhold i Hjemmet; der kan jo let forefalde noget, som kan sprede Tankerne og forstyrre Arbejdet, men I have Ære af at overvinde Vanskelighederne, kun Skam af ikke at prøve Kræfter dermed. Livet stiller ofte ganske andre Vanskeligheder

i Vejen for vort Arbejde, og der hjælper slet ingen Undskyldninger. Og omvendt, naar I en Gang komme hjem med en daarlig Karakter eller en Bemærkning imod Eders Opførsel, og det maaske synes Eder, at Bedømmelsen har været stræng, eller at Skylden ligger hos andre, saa lad Eder ikke forlede til med altfor livlige Farver at skildre Lærerens Strænghed eller Kammeraternes Drilleri. Thi hver Gang I saaledes rede for Eder, saa ere I værst imod Eder selv, I forsynde Eder imod den strænge Sandhed, I nedværdige Eder selv i samme Øjeblik, I netop ville hævde Eders Ære. I skade Eder selv, men I gjøre mere, I svække det gode Forhold imellem Skole og Hjem, som det for Eders egen og Kammeraters Skyld er vigtigt at bevare. Glemmer ikke, at I danne et Led imellem Skole og Hjem, det Hængsel, hvorom begge dreje sig. Det har for ethvert Menneske noget løftende at vide sin lille Gjerning knyttet til store Formaal i Livet, og, kan man alene ved alvorligt Arbejde og sandhedskjærlig Færd virke for saadanne Formaal, saa udretter man meget med lidet. Saaledes er Eders Stilling imellem Skole og Hjem; gjøre I Eders Pligt og holde Eder strængt til Sandheden, saa udrette I meget, mest for Eder selv, men dog ogsaa meget for et stort Formaal.

Tale

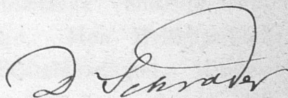
i

Selskabet for Efterslægten

paa dets Stiftelsesdag d. 4. Marts 1884

af

Sløtspræst Poulsen.

Kjøbenhavn.

Bianco Lunos Kgl. Hof-Bogtrykkeri.

1884.

Højtærede Forsamling!

Den Opgave, som er overdraget mig ved denne festlige Sammenkomst, består ikke i at afslutte et Skoleaars Arbejde, saaledes som det tidligere har været Tilfældet, naar Efterslægtsselskabets Skoleungdom forsamledes med Lærere og Forældre paa den 4de Marts. Skolens Gjerning fortsætter sin rolige Gang for at naa sin aarlige Afslutning paa et senere Tidspunkt, og Festen her er kun et Hvilepunkt paa den regelmæssige Vandring frem igjennem Aarets mange Skoledage. Men Hvilepunktet skulde have den Betydning, at Stiftelsesdagen, Mindedagen om de Mænd, som i sin Tid forenede sig til Virksomhed for Efterslægtsens aandelige Vel, gav fornyet Lyst og Kraft til Fortsættelsen af det daglige Arbejde og dermed af den Gjerning, som med Ære er bleven røgtet igjennem skiftende Slægtled. En saadan Fornylse vil bedst kunne øses af en overskuende Betragtning af selve det Arbejde, som forener Ældre og Yngre i denne Forsamling. Min Opgave bliver derfor at tale om Skolens Gjerning og om mulig gjøre det saaledes, at Ungdommen og dens Vejledere derved kunde besjæles af fornyet Lyst til deres betydningsfulde Samarbejde. Dette Maal vil vistnok kunne naaes af sig selv, naar jeg henleder Opmærksomheden paa den ædle Grundkraft, som bør drive

Værket. Ligesom Grundkraften i det store Værk, der fuldbyrdes i Livets Skole er Kjærlighed, det vil sige, Guds opdragende, hellige Kjærlighed, saaledes er ogsaa den rette Grundkraft i Børnenes Skole Kjærlighed, det vil sige, en ægte, den sande Kjærlighed. Til en nærmere Overvejelse heraf indbyder jeg den ærede Festforsamling. Tillad mig at tale til Dem om Kjærligheden som Hemmeligheden i al sand og vellykket Skolegjerning, og lade dette Emne udfolde sig igjennem en treleddet Betragtning, først nemlig med Hensyn til Undervisningen, dernæst med Hensyn til Samarbejdet imellem Hjemmet og Skolen og endelig med Hensyn til selve Børnenes Arbejde.

Stiftelsen af Selskabet for Efterslægten, der som bekjendt fandt Sted omtrent for et Aarhundrede siden, hører med til de Begivenheder, der staa ligesom Milepæle paa Skolevæsenets Udviklingsvej og danne Grændseskjel imellem den nyere Tids og ældre Tiders Opfattelse af Skolens Gjerning. Man maa prise sig selv lykkelig, at Ens Skoletid ikke er faldet i Tidsrummene nærmest før hin 4de Marts 1786. Dengang havde Skolebørnene alt andet end blide Dage. Derom kan man danne sig en Forestilling, naar man hører, hvad en Skolelærer fra den Tid, der havde udført sin Gjerning i 52 Aar, har at berette om sine Bedrifter under denne lange Virksomhed¹⁾. Han har holdt Regnskab over de Straffe, som han uddelte til Børnene, og jeg tænker, at baade Unge og Gamle i denne Forsamling gyse, naar det erfares, at han blandt Andet har givet 800000 Stokkeprygl blot for latinske Gloser, 76000 Slag med Tampen for Skriftsprog og Psalmevers, og at han af Skjældsord til Børnene har haft ikke mindre end 3000 til sin Raadighed. Selv om dette nu ogsaa har hørt til Undtagelserne, saa er det

¹⁾ Cfr. S. Heegaard: Om Opdragelse.

ganske klart, at Raahed og Brutalitet har hersket i et Omfang, som man nu har vanskelig ved at forestille sig, og det synes, som om man har betragtet Tyranni og Plageri som Undervisningens bedste Drivkraft. Saa er jeg vis paa, at den her forsamlede Skoleungdom er enig med mig i, at det er lykkeligt, at vor Skolegang ikke er faldet i hin Tid, og jeg antager, at Enigheden vil voxe, naar jeg forsøger at afsløre, hvad der er den egentlige Hemmelighed i al sand Undervisning. Hemmeligheden ligger indesluttet i selve Betegnelsen for de Mænd, som have deres Livsgjerning indenfor Skolens Vægge. I gamle Dage kaldte man dem «Hørere», nutildags kalde vi dem «Lærere», og dette Navn er betydningsfuldt, naar det ses i Modsætning til den ældre Betegnelse, som jeg nævnede. Vistnok kan man ikke for Alvor være Lærer uden tillige at være «Hører»; Disciplene vilde maaske finde det meget tiltalende, om de slap for Overhøringen og de Ubehageligheder, som dermed kan følge; men Frugten af Skolens Gjerning vilde sikkerlig blive af saare tvivlsom Beskaffenhed, dersom man fritog sig selv og Børnene for Overhøring og Lektielæsning. Alligevel er det at være en Hører kun den ringeste Del af Skolemandens Gjerning. Det er kun ligesom Forspillet til selve Handlingen. Hans egentlige Arbejde, det som gjør hans Gjerning saa betydningsfuld og skjøn tillige, det er at lære Børnene, hvad de ikke selv kunne naa ved den blotte Lektielæsning, at være dem en Lærer, en Vejleder i al god og nyttig Kundskab. Han staar ved Visdommens Brønd omgiven af Disciplenes Kreds, som samle sig om ham, fordi de selv endnu ikke ere store og stærke nok til at drage Vandet op fra Brøndens Dybder. Saa øser han af det klare Kildevæld, hvis Aare blev opladt ved tidligere Slægters anstrængte Arbejde, og hvad han øser, det giver han Børnene for at stille Tørsten efter Kundskab og Sandhed, men stille den saaledes, at han sam-

tidig meddeler dem ny Tørst efter Visdomsbrøndens Indhold. Altsaa at give, at meddele, at delagtiggjøre Andre i, hvad man selv ejer, det er Hovedsiden i Undervisningens Arbejde; men da er det ogsaa klart, at Kjærligheden er dens egentlige Hemmelighed, thi at give, at meddele sig selv og sit Eget, det er just Kjærlighedens Væsen. Jeg paastaar dristig, at der her er rørt ved Hemmeligheden i Skolemandens Gjerning, er peget paa den egentlige Løftestang i hans betydningsfulde Arbejde, og Paastandens Sandhed beviser sig derved, at der fra Kjærligheden udgaar baade en Fornyelsens Kraft til det stadige Arbejde og en Dygtiggjørelse til Løsningen af de forskjellige Opgaver paa Skolens forskjellige Trin. Ensformighed og Gjentakelse er det ydre Præg, som hviler over Undervisningens Arbejde. Den ene Dag gaar som den anden, skridende frem i en rythmisk Bevægelse, der altid er den samme, fordi den kun fremkommer derved, at Skolens Timeglas vendes. Medens Menneskene ude i Livet bestandig sige til hverandre: *«variatio delectat»* ∴ Afvexling fryder, saa siger Skolen til sine Lærere og Elever: *«repetitio est mater studiorum»* ∴ Gjentakelse er Moderen, det frugtbare Skjød, hvori alt Studiums Frugt bliver undfanget og fødes. Saa skrider Skolen frem under Gjentakelsens ensformige Bevægelse, og ikke blot maa Læreren gjentage det engang Sagte til de samme Disciple, indtil de tilegne sig det, men medens Skolens Disciple vexle, maa han gjentage den samme Vandring med de vexlende Hold og stadig begynde forfra for at føre de nye Lærlinge frem til det samme Punkt, hvor han tog Afsked med de tidligere. Skal saadant Arbejde ikke blive trætende og sløvende, da maa der være en Fornyelsens Kilde, hvoraf der stadig fremvælder ny Lyst og ny Kraft, og en saadan springer netop i Kjærligheden, om hvilken man med Rette har sagt, at den er evig ung.

Den higer efter at hengive sig selv og meddele af sit Eget, og derfor hvergang den staar overfor en ny Børneflokk, overfor en ny Kreds af Unge, saa føler den Trang til at begynde sin Gjerning forfra for at delagtiggjøre dem i de samme Goder, som meddeltes de tidligere, og naar denne Meddelelse kræver Gjntagelse af det Samme til de Samme, saa bliver den ikke træt, fordi den kan ikke hvile, førend den faar givet, hvad den selv ejer, som en virkelig Ejendom, tilegnet af dem, for hvem den arbejder. — Saaledes er Kjærligheden den egentlige Løftestang i Lærerens Arbejde, fordi den indeholder Fornyetelsens Kraft under Gjntagelsens Ensformighed i hans Gjerning. Og ligesaa indeholder Kjærligheden Dygtiggjørelsen til at løse Undervisningens Opgaver paa Skolens forskellige Trin. Højest forskellige ere de Krav, som stilles, naar man skal beskæftige sig med Børnene i de lavere Klasser og med de unge Mennesker i Skolens øverste Klasse. Det er Lærerens Kunst at være Alt for Alle, saavel for de Smaa som for de Store, og selv overfor de Store er han nødsaget til at fornegte sig selv og indrette sin Undervisning ikke efter sine egne Lyster, ikke efter sine Yndlingsinteresser, men efter Disciplenes Fatteevne og Tarv. Men her er det atter klart, at Kjærligheden er Gjorningens Løftestang, thi i den boer Selvfornegtelsens Kraft, Trangen til at følge ikke sine egne Lyster, men Hensynet til de Andres Bedste. — Hermed har jeg udtalt det Første, som jeg ønskede at fremføre, at Kjærligheden er Undervisningens egentlige Hemmelighed.

Men med Undervisning er Skolens Maal jo endnu langt fra naaet. Kundskab kan tages baade i det Godes og i det Ondes Tjeneste, og vi leve i en Tid, som oftere har givet uhyggelige Beviser paa, hvorledes Indsigt kan misbruges til Ondskabens Gjerninger. Behøver jeg at minde om, hvorledes Naturvidenskabens herlige Op-

dagelser, hvorledes Kundskab til chemiske Processer og Indsigt i Elektricitetens Love er bleven misbrugt til at fuldbyrde eller forsøge himmelraabende Forbrydelser? Jeg ønsker ikke i en Festforsamling som denne at opslaa disse mørke Steder i den nyere Tids Annaler; jeg minder kun derom for at fremhæve, hvad der sikkerlig indrømmes af Alle, at med Undervisning, med Kundskabs Meddelelse er Skolens Maal endnu langt fra naaet, men at det, hvorom Alting drejer sig, er Opdragelse, at drage, at løfte Børnene op til et Trin, hvor Villien er grundfæstet i det Gode og Øjet opladt for det Sande og Skjønne. Unegtelig indeholder selve Undervisningens forskjellige Grene en Række af Midler, som alle kunne tjene dette store Formaal, og særlig har Skolen i Religionsundervisningen, naar den drives paa rette Maade, et udmærket Middel til at befæste Børnene i det Gode og lære dem at elske det Sande og Skjønne; thi al Godheds og Sandheds og Skjønheds Fylde er indeholdt i Christi Aabenbarelse, og Christus er Religionens Hovedhjørnesten og Religionsundervisningens Midtpunkt. — Men uagtet Skolen saaledes raader over fortrinlige Midler til at fremme Opdragelsens Værk, saa strække dens egne Kræfter dog langt fra til; det lykkelige Resultat afhænger af Betingelser, som strække sig udenfor Skolestuens Vægge, nemlig af den rette Samvirken imellem Skolen og Hjemmet. Det er ikke tilfældigt, at denne Samvirken oftere har været Gjenstand for Omtale ved disse aarlige Skolefester; den er en Hovedbetingelse for al sand og vellykket Skolegjerning, og at dette erkjendes, derom ser jeg et Vidnesbyrd i selve denne Forsamling, hvor ikke blot Skolens Lærere og Disciple ere tilstede, men ogsaa Repræsentanter for Skoleungdommens Hjem. Og nu, hvad er der vel, som bedre kan afføde denne uundværlige Samvirken end netop Kjærligheden? Ligesom det er den, der forener en

Fader og en Moder i det samdrægtige Arbejde paa Barnets Opdragelse, saaledes er det ogsaa Kjærligheden til Børnene, som frembringer den rette, fornuftige Samvirken imellem Hjemmet og Skolen. Forældrene maa kunne stole paa, at deres Børn, det Dyrebareste, som de have, blive omfattede af en faderlig Kjærlighed i den Skole, af de Lærere, til hvem de betro dem. Hvor skulde de ellers med rolig Samvittighed kunne give Børnene ind under den fremmede Indflydelse; hvor skulde de ellers kunne afgive saameget af den Myndighed, som de selv ere nærmest til at udøve, saameget af det Uddannelsens Arbejde, som de efter deres Hjerters Tilskyndelse helst selv vilde udføre, om Lejlighed og Evne fandtes dertil, afgive det til Andre? Det er det stille Haab, hvormed en Fader eller Moder sender sit Barn til Skole, at det der maa møde en lignende Kjærlighed som den, der omslutter det hjemme, det vil sige, den samme Følelse af Ansvar, gjennemstrømmet af inderlig Hengivenhed for de unge Sjæle. Og ligesaa maa Skolen fra sin Side kunne stole paa, at dens Elever ere omgivne af en opdragende Kjærlighed i Hjemmet. Hvor skulde den ellers med utrættet Iver kunne udføre sit besværlige Arbejde? Den maa kunne være vis paa, at de Spirer, som nedlægges af den, blive trolig røgtede hjemme, at dens Fordringer blive støttede, dens Formaninger finde Gjenklang, og at de Revselsler, hvortil den nødsages, finde Samstemning i Forældrenes opdragende Kjærlighed. Hvor altsaa opdragende Kjærlighed i Hjemmet mødes med faderlig Kjærlighed i Skolen, der er den rette Samvirken tilstede og en Hovedbetingelse tilvejebragt for Skolegjerningens lykkelige Gjennemførelse. Men hvor saadan Samvirken er hindret ved sygelig Kjærlighed eller ved manglende Kjærlighed fra den ene eller den anden Side, der er Opnaaelsen af Skolens Hovedformaal, nemlig sand Opdragelse, væsentlig hæmmet. Saaledes har det

atter her bekræftet sig, at Kjærlighed, ikke den blødtige, men den ægte Kjærlighed er Hemmeligheden i al sand og vellykket Skolegjerning.

Har altsaa Kjærligheden viist sig at være baade den bedste Drivkraft i Undervisningens ofte besværlige Arbejde og den sande Kilde til den uundværlige Samvirken imellem Skolen og Hjemmet, saa kan det nu ogsaa sluttelig tilføjes, at den indeholder tillige den kraftigste Spore for selve Børnenes Arbejde. — Jeg staar som en Fremmed iblandt Eder, og der er vel næppe Nogen i denne talrige Skoleungdom, som er mig personlig bekendt. Og dog tør jeg sige, at jeg har et vist Kjendskab til Eder alle dels paa Grund af Erindringen om min egen Skoletid, dels paa Grund af stadigt Samarbejde med Børn i en næsten daglig Skolegjerning. Allevegne viser det sig, at Kjærligheden er en Magt, for hvilken Smaa som Store ikke godt kunne undlade at give efter. Det er ikke underligt; thi Kjærlighed udgjør Væsenet hos den Gud, der har skabt Verden og Mennesket. Derfor har den saa stor en Magt over Mennesker og Menneskers Børn, og jeg er vis paa, at den ogsaa for Eder indeholder en kraftig Spore til Udførelsen af Eders Arbejde. Det blev før sagt, at uden Lektielæsning og Overhøring vilde Frugten af Skolens Gjerning blive saare tvivlsom. For Frugten kan man nu ikke forlange, at Børnenes Flertal skal have megen Tanke; det er kun de ældre og modnere Disciple, af hvem Sligt kan ventes. Derimod tør man gaa ud fra, at de alle ere tilgængelige for Kjærligheden, og derfor er det den, som jeg har villet henvende Blikkene paa her i Skolebørnenes Midte. Lad Eder opmuntre til Eders Arbejde ved Tanken om, at det er Kjærlighed, som er den hemmelige Magt, der ligger bagved Skolens daglige Gjerning. Naar I ere ved at blive trætte af den idelige Læsen og Læren, da tænker paa, at Eders Lærere ogsaa maatte blive trætte af den idelige

Gjentagelse, ja, at de have langt mere Grund til at trættes, hvis det ikke netop var Kjærlighed, Kjærlighed til Eder, den opvoxende Slægt, som besjælede dem! Og naar de undertiden maa tage Eder med Strengthed, da skulle I ikke derved ægges til Modvillie, men skulle tværtimod komme ihu, at den faderlige Kjærlighed, hvormed Skolen omfatter sine Elever, nødvendigvis maa arbejde sammen med den opdragende Kjærlighed i Hjemmene; men om den opdragende Kjærlighed er der et helligt Ord, som siger: «Hvo, som elsker sit Barn, tugter det tidlig».

Hermed har jeg nu afsluttet, hvad det Hverv, som blev mig overdraget af denne Skoles højtærede Bestyrer, opfordrede mig til at udtale. Summen af, hvad der er sagt, er det Samme, som blev fremsat fra Begyndelsen, at Kjærlighed, men vel at mærke den ægte, alvorlige Kjærlighed er Hemmeligheden i al sand og vellykket Skolegjerning. Derfor, idet jeg nu skal tage Afsked med denne Festforsamling, som har villet skjænke sin Opmærksomhed til den Fremmedes Ord, da sker det med Ønsket om, at den nævnte Kraft fremdeles maa vise sig virksom i Efterslægtsselskabets gamle, ærværdige Skole, til Gavn for den opvoxende Slægt og dermed til Held for Fædreland og Konge. Dertil give den Gud sin Velsignelse, der selv har aabenbaret sig som Kjærlighed i Jesus Christus, vor Herre!
